

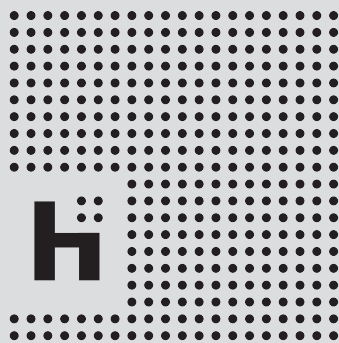
martin skýpala

tunguzka podkamenná l. p. 1908

*někdy je ve vesmíru smutno
hlava sklouzne mezi ramena řeky
pro noční slavnost sis připravila vějíř
leží je těžký jak sibiřské lesy*

*jednou se všechno rozsvítí
a vějíře budou mít plno práce
k tanci ti přidají pár křídel
vždyť tančíš tak lehce jak polární záře!*

*a ty se choulíš jak v pláči
a třeseš jak ramena Tunguzky
podívej, vodní berušky
se přišly podívat na tvoje nářky*

Literární časopis s názvem **Host** byl založen v Přerově roku 1921. Do roku 1929 vycházel v Brně a Praze. V letech 1954–1970 vycházel v Brně legendární **Host do domu**. V roce 1985 zde vznikla samizdatová revue **Host**, která od roku 1990 působí oficiálně.

HOST měsíčník pro literaturu a čtenáře
ročník XXIV, číslo 10 | 2008
vyšlo v Brně 5. prosince 2008

Radlas 5, 602 00 Brno
tel./fax: 545 212 747
tel.: 545 214 468, 539 085 009
redakce@hostbrno.cz
www.hostbrno.cz

Miroslav Balaščík | šéfredaktor
Martin Stöhr | zástupce šéfredaktora
Marek Sečkař | světová literatura
Jan Němec | recenze, kritika
Olga Trávníčková | jazyková redakce
Petr M. Dorazil | sazba, technický redaktor
Ivana Motrincová | tajemnice redakce

Redakční rada | Petr Billík, Pavel Hruška,
Petr Hruška, Vladimír Justl, Anna Kareninová,
Tomáš Reichel, Martin Pilař, Vladimír Svatoň,
Jan Štolba, Jiří Trávníček
Typografická osnova | Martin Stöhr
Koláž na obálce | Miroslav Hupčich
Tisk | Reprintcentrum Blansko
Vydává Spolek přátel vydávání časopisu HOST
(IČO: 48 51 48 53) & Host — vydavatelství, s. r. o.,
s laskavou finanční podporou Ministerstva
kultury ČR, Statutárního města Brna
a Nadace Český literární fond
Člen sítě kulturních časopisů Eurozine
(www.eurozine.com) eurozine
Registrováno Ministerstvem kultury ČR
pod číslem MK ČR E 6632 ISSN 1211-9938
Vychází 10 čísel za rok (kromě července a srpna)
Roční předplatné 590 Kč (půlroční 295 Kč)
Distribuuje Kosmas, s. r. o., Lublaňská 34,
120 00 Praha, tel.: 222 510 749, www.kosmas.cz
Předplatné na adrese redakce
Zasílání předplatného zajišťuje firma
SP agency, s. r. o., Masarykova 18,
664 42 Modřice, tel.: 545 425 241
cena 79 Kč, předplatné 59 Kč

**Nevyžádané texty nevracíme
ani nelektorujeme. Doporučujeme
zasílat je klasickou poštou
s uvedením zpáteční adresy.**

Jan Mazanec | Subject: Porod!

uvízlé věty

Tak konečně! Je to kluk! 51 cm a 3,3 kg. Samozřejmě díky moc za prání k Vanocum, ale letos jsme si je teda fakt moc neuzili. Jestli sledoval televizi, tak asi chapes proc. Majce začalo být už v cervnu nejak spatne, tak šla k doktorovi a prej ze je tehotna. Mezi nama: nejdriv jsem se zarazil a začal jsem na ni kricet, jak je to mozne, at mi to vysvetli, kdž ja prece mam ty potize, vsak vis. Ale ona mi furt dokola rikala, ze to tak je v poradku a ze je to moje dite. Nemam na to nervy, abych nekde lital a delal si ty rozborý DNA nebo ceho. Tak jsem se nakonec uklidnoval a rikal jsem si: zname prece, jak skončily tyhle případy zamenených deti, nebudu kolem toho delat dusno. Navic pri dnesni neplodnosti je vlastne clovek nakonec rad, ze vubec nejake dite ma. Rikal jsem Majce, ze to nikde nebudeme rikat, at mame pokoj.

Jenze v nemocnici zjistili, ze pry ma Majka jeste neporusenou tu blanu. Tak jsme je prosili, at to nikde nerikaji, jenze asi nejaka sestra nebo nekdo z personalu to vynesl ven. A začalo to silenstvi.

To už predtim vysly clanky nejakých silencu, co vesti budoucnost, a začali rikat do novin a do televizi, ze to nebude jen tak obycejny dite a ze už je to v nejakých knizkách predem spocitany, co z nej bude a tak dal. A ted se to ozivilo. Prijel k nam nejaký clovek z agentury pro rekordy a ptal se nas, jestli si to chceme nechat zapsat do knihy rekordu. Poslal jsem ho do haje.

Myslel jsem, ze to casem vysumi, ale kdepak. Zčalo to byt cim dal horsi. Nejaký anonymni silenec na internetu hlasil, ze ho dokonce po porodu chce hned zabít! Tak nam začala policie davat ochranku, jenze tím to jeste prizivili, a navic jsem byl tak hlidaný, ze jsem pak ani poradne nemohl delat v dilne, i kdž zakazek mam ted nastesti docela dost.

V novinách se začalo psat o tom, ze je to nejake „dusevni dite“ nebo co. Vychazely clanky od doktoru, teologu a psychologu, ale bylo tam tolik odborných terminu, ze jsem tomu beztak nerozumel. Mluvili tam o „ekonomii spasy“. Nekolik rozumných fararu mi ale nastesti rikalo, ze je to blbost, ze se prece zadny spatitel takhle nemuze narodit. Rikali mi, abych se denne modlil za to, aby to dite bylo zdrave a aby se dozilo hodne let. Kdž pry budeme chodit do kostela a modlit se, tak tenhle humbuk kolem toho urcite prejde.

Jenze neprechazelo to. Zčaly se uzavirat sazky a novinari mi volali snad kazdy den. Majka z toho už byla na prasky. Kdž se ji blizil termin, prisel jeden magor, ze nam da obrovsky penize, kdž si Majka necha do vaginy nainstalovat takovou mikrokameru. Aby prej jeho televize mela prvni zabery toho ditete!

Tak to už na me bylo opravdu moc a povidam: A dost, jdeme pryč! V noci jsme s Majkou

utekli ochrance a odjeli oklikou nahoru do hor. Tam jsem pres cizi mobil, aby nas neodposlouchavali, naseł nejakého samana, doktora, co snad ani nema ty atestace a snad pry i trochu pije, ale rodit ze umi. Clovece, tos nezazil! Nevytopena ordinace, bordel jak ve chlive, ten chlap se choval jak dobytek. Museli jsme mu dokonce zaplatit predem. No, nakonec to Majka zvladla. Ja radsı stal venku a hlidal. Venku byl klid, ale najednou se od lesa začali trousit nejaci chlapi v roztrahanych hadrech a rikali, ze se tady stalo něco velkyho. Bydli prej tu nedaleko na ekofarme a jsou to vylčení narkomani. Ja si rikam: no potespambu, to nam tu jeste chybelo. Povidam jim: tady se nic nestalo, jdete spat. Ale nenechali si to vymluvit, ale stali opodal, něco si zpivali a aspon neotravovali. Za chvilku ale prisli nejaci borci v pestrem oblečení, a ti už byli neodbytni. Nerozumel jsem jim nic, mluvili nejakou cizi reci. Ptal jsem se jich, jak nas nasli a ukazoval jsem na doktora, protože jsem myslel, ze nas ten blbec nahlasil, ale jen krcili rameny. Akorat jsem pochopil, ze chteji videt nase dite. Už mne to začalo byt vsechno jedno, tak jsem je pustil dovnitr.

Majka jim porozumela, ze se nas ptaji, jestli vime, co z toho ditete bude. Ja povidam, ze prece nejspis truhlar, po me. Ten jeden se pritom tak soucitne poušmal. A pak mu jeste dali nejake talismany a odesli. Ja jsem to dal radsı stranou, kdžby to nahodou bylo otraveny.

Jinak ale kluk je cily, coz o to. Nekdy az moc. Casto krici, je to takovy maly nespokojenec. Jsem za nej ale moc rad a beru ho jako svyho. Jen doufam, ze ted už jsme vsem tem silencum unikli a ze se o nej cizi lidi brzy prestanou zajimat a ze po tritice už si na nej nikdo nevzpomene. Nemam na to zaludek, abych o nem nekde cetl v novinách. A to pry jeden ten chytrak o nem chce napsat celou knihu! Jedine, co si ja preju, aby co nejdriv vyrostl a začal mi pomahat v dilne. Jednou to stejne po mne prevezme, a jak jsem rikal, zakazek je ted docela dost.

No nic, budu koncit, nejaci dobri lidi me tu pustili k internetu, ale obcas to vypadava. Doufam, ze vy jste se meli lip nez my a ze jste si ty Vanoce aspon trochu uzili. A tesim se, az se prijedes podivat.

Mej se! Josef

Autor (*1975), vystudoval češtinu a zeměpis, nyní je redaktorem *Jihlavských listů*. Vydal např. *Murphyho zákony pro učitele* (2004), knihu rozhovorů s biskupem skrytý cirkve Stanislavem Krátkým *K plnosti* (2004) a knihu rozhovorů s Václavem Dvořákem *Čím to, že jste tak klidný?* (2008). Připravil také k vydání poutní deník jezuity Františka Lizny při jeho cestě do Compostely *Musim jít dál* (2006).

říká v úvodním rozhovoru posledního letošního čísla *Hosta* katolický kněz, biolog, cestovatel a spisovatel Marek Orko Vácha a dodává, že mimo jiné právě schopností slavit se člověk liší od zvířete. V tomto editoriale však nejde o obvyklé nářky nad tím, že dnešní Vánoce jsou plné animálního konzumu, stresu a nepohody. Slavení je totiž důležité i pro literaturu. Stejně jako křesťanský rok má i ona své svátky, které jsou hodny oslavy: vyhlašování literárních cen, autogramiády, křty knih či připomínky výročí narození nebo úmrtí spisovatelů. Všechny tyto literární události, jakkoliv se na ně řada z nás dívá trochu spatra, mají svůj smysl. Nespočívá v tom, že bychom jejich slavením pouze prokazovali úctu autoritám (ať už skutečným či efemérním), ale podobně jako v případě křesťanských či státních svátků se jimi periodicky obnovuje pocit sounáležitosti určitého kolektivu. Neboť povědomí jedince o tom, že je součástí většího společenství, je důležité pro fungování církve, národa a stejně tak i literatury.

Nedávno proběhlo celostátní finále Slam poetry, tedy soutěže v přednesu autorských textů. Sál klubu Fléda byl ten večer nabitý k prasknutí. Více než tři stovky lidí zde hlasitě vyjadřovaly své sympatie i antipatie k účinkujícím a naopak ti, kteří stáli právě na pódiu, svá vystoupení operativně přizpůsobovali okamžité náladě publika či přímo improvizovali na výkřiky z davu. Stěží si lze v praxi představit lepší ilustraci literárněteoretické teze o tom, že dílo vzniká v součinnosti autora a vnímatele. A nejen to. Demonstrovalo také fakt, že při literární komunikaci proti sobě nestojí jeden autor a jeden čtenář, ale dva kolektivy. Jednotliví performeři totiž nevyjadřovali jen své niterné pocity nebo se nenechávali jen vést publikem, ale reagovali také na sebe navzájem: napadali se, odkazovali na sebe, napodobovali „klasiky“ slamu. U publika to bylo podobné: přestože každý rozuměl slyšenému textu po svém, rozuměli také společně — jako masa: spontánně reagovali na určitá témata, shodně odpovídali na otázky přednášejících, smáli se a tleskali týmž vtipům či nespokojeně hučeli, když se autor nechal svést lacinými narážkami nebo skončil u banalit. Jinak řečeno, nešlo o to, že by vnímatelé rezignovali na svoji individuální zkušenost, ale spíše zmnožili svůj zážitek v přímé konfrontaci s jinými vnímateli. ▶

uvízlé věty jana mazance

Subject: Porod! 2

osobnostZvířata slavit nedokážou a lidi to už zapomněli
Rozhovor Aleše Palána s biologem, cestovatelem a katolickým knězem Markem Orkem Váchou 6**esej**Karel Hvizďala: Dva novináři, dva světy
Stanislav Budín a Rudolf Augstein 10**glosa**

Dušan Šlosar: Dovolená 16

kalendáriumLibor Vykoupil: Kamill Resler — bibliofil
a poslední oběť K. H. Franka 17**kritika**Petr Hrtánek: Mrazivý thriller o černém květu
Marek Šindelka: Chyba 18Věra Křížová: Kde slovo mafie není metafora
Roberto Saviano: Gomora 20

Ondřej Nezbeda: Tajemství hladiny

Eva Lukavská (ed.): Had, který se kouše do ocasu 22**slovensko**Barbora Škovierová: Literární život u sousedů.
Bohatý kulturní podzim 25**beletrie**

Pavel Hájek: Dobře jel 27

na pár větUsedl-li kdy duch z nebe rád na zemi, usedl na pasínku...
Rozhovor s Karlem Vysloužilem, vydavatelem nejmenšího časopisu na světě 32**k románu**

Jiří Trávníček: Románový zápisník 34

na návštěvěAleš Palán: Uznávají naši nezávislost, uznávají naše riziko
Na návštěvě v nakladatelství Kalich 35**výročí**

A díky tvým básním se svět zase trochu jmenuje 38

Jan Štolba: Báseň o koni 38

Petr Hruška: Svět se zase trochu jmenuje 40

Samoty, osady, vsi

Po republice sesbírali a sepsali Jiří Šotola a Karel Šiktanc 41

Jaroslav Putík: Artéská studna 42

typomil

Martin Pecina: Špetka
knižního orientu 43

fotografie

To ani nebudu zvěšovat...
*Rozhovor s fotografem
Karlem Cudlínem* 44

recenze

Daniela Mrázová: Mezi liškou
a kocourem
Sjón: Syn stínu 54

Kateřina Bukovjanová: Diktuji,
tedy jsem
*Klaus Merz: Pojedete se mnou k moři,
slečno?* 55

Michaela Hečková: Bratislavská
road-story nad berlínskou kávou
Michal Hvorecký: Pastiersky list 55

Radomil Novák: Muži
na mnoho způsobů
*Magdaléna Platzová: Recyklovaný
muž* 56

Michal Fránek: Zpřísněný tým, co prožil
Robert Konečný: Jeden z vás 58

Milena M. Marešová: Příběh
se Slávou i bez slávy
*Sláva Volný: Kvadratura času aneb
Jak jsem doklopýtal do srpna* 68 59

Oskar Mainx: Znáš tu každou
dlažební kostku
Egon Bondy: My žijeme v Praze... 60

Lukáš Merz: Básnický deníček
stárnoucího barda
Leonard Cohen: Kniha toužení 62

David Kroča: Román ve službách
poznání světa
*Michal Sýkora: Vize řádu světa
v moderní próze* 62

Petra Havelková: Další dluh splacen
*Seymour Chatman: Příběh a diskurs.
Narativní struktura v literatuře
a filmu* 63

Jan Němec: O kruhu úcty
*Marek Vácha: Místo, na němž stojíš,
je posvátná země* 64

Pavel Ondračka: Hákový kříž
v olympijském kruhu
Anton Rippon: Hitlerova olympiáda 66

periskop

Pavel Ondračka: Christian Schad —
klasik hodně špatné malby?
*Christian Schad. Retrospektiva.
Leopoldovo muzeum, Vídeň* 57

červotoč

Magdalena Bláhová: Grantoví bojovníci
*Jan Jirků: Bitva u Lipan,
Divadlo Polárka* 61

zoom

Petr Lukeš: Polská překvapení
*Fíggle, scénář a režie Andrzej Jakimowski,
Polsko 2007*
*Čas umírat, scénář a režie Dorota
Kędzierzawska, Polsko 2007* 65

telegraficky

Miroslav Chocholatý: V zajetí slov
a stylizace 68

světová literatura

studie

Michal Sýkora: Sex, smrt, život v ústraní
Pozdní dílo Philipa Rotha 70

téma: nezávislá literatura na ostrově svobody

Pavla Holcová: Kdo píše, je nepřítelem
*Jak se daří nezávislé literatuře
na Ostrově svobody* 74

Luis Cino: Nelson 76

Luis Cino: Alicia a její ztracené rýmy 77

Luis Cino: Kultura do věznic? 78

Luis Cino: Mlčení Rafaela Alcidesa 79

Luis Cino: Tomášův den 80

Juan González Febles: Knihy,
které nemají štěstí 82

Juan González Febles: Norberto
a jeho démoni 83

Amarilis Cortinová Reyová: Zakázaný
dokument 84

Jorge Olivera Castillo: Muži
v nebezpečí 85

glosy

Vladimír Křivánek: Ale báseň je dar! 86

Jan Štolba: Ententyky dva špalíky
*Ad: Rozhovor s L. Kasalem Literatura
v čase zahradníků, Host č. 9, 2008* 87

hostinec

Hostinec lehce dárkový 88

host do domu 1958

Výběr 91

dokončení z předchozí strany

► Prostor klubu se jevil jako koncentrovaný obraz literární komunikace, která se odehrává při vystoupení slamisty podobně jako v tichém usebrání nad knihou. Ani tady není text výplodem „izolované“ mysli autora. Je součástí literárního prostoru, v němž se autoři střetávají mezi sebou, reagují na sebe, na své čtenáře i na „dějiny“ žánru. A podobně ani čtenář nesedí v křesle sám, ale spolu s ním i společenství těch, kdo knihu četli před ním (přátelé, recenzenti, nakladatelé). Ti, na jejichž výzvu vzal knihu do rukou a s jejichž názory, postoji a hodnocením se konfrontuje, aniž by přitom vytěšňoval svou individuální zkušenost se světem a literaturou. Ba právě v součinnosti a konfrontaci s tímto společenstvím se vytváří zkušenost, která je nezbytná pro porozumění literatuře. Komunikace „s“ literaturou je tak vždy také komunikací „o“ literatuře. A proto je slavení tolik důležité, neboť skrze ně si toto „společenství literatury“ uvědomuje samo sebe. Jedním z takových „literárních svátků“ jsou i Vánoce. Čas, kdy se knihy nejvíce kupují a kdy se kromě jiného stávají také darem. Lze si pak jen přát, abychom si při listování darovanou knihou uvědomili, že naše rozumění a zážitek z četby nejsou samozřejmě, že za ně vděčíme právě společenství literatury, které sdílíme nejen se čtenáři a autory dnešními, ale také s mnoha generacemi čtenářů a autorů před námi. Za celou redakci vám přeji šťastné literární Vánoce.

Miroslav Balaščík | šéfredaktor

G H O S T

Abbé Faria ve své cele tuneloval pevnost If. Jako celé naše vyprávění, i toto je pouze poloviční pravda. Abbé byl ve své cele totiž jen napůl; horní polovinou svého těla byl vnořen do úzkého tunelu, jímž se pokoušel prokopat z vězení ven, a Edmondu Dantèsovi se tak naskytl vzrušující pohled na knězovy nahé nohy a zadnici.

„Pozdrav pánbůh, otče,“ pravil Edmond, zasouvaje kámen zpět do otvoru ve zdi, jímž prolezl ze své sousední cely.

„Hned jsem u tebe, Edmonde. Dej si zatím trochu rumu.“

Želbohu starý kněz neměl na mysli třtinový nápoj, s nímž se kapitán Dantès tak dobře seznámil při svých plavbách Karibikem, nýbrž *stavební rum*, jež vytěžil ze své tajné stoly a jež Edmond musel likvidovat.

„Ach otče,“ povzdechl si Edmond zhluboka. „Už dva roky kutáme na vápenném podloží — a kdykoli odnesu v žaludku a střevch tuto horninu, vzniká v mých útrobach sádra! Dozorci dokonce sbírají mou stolici a prodávají ji Akademii jako zkamenělý trus bájných pralidí!“

Staříčkový kněz se vysoukal ze své nory. „Odkud to víš?“

„Od nového spoluvězně z vedlejší cely, co mu říkají Muž s plechovou hubou. Zrovna včera ho přišli dva vrazi v kápích zabít, omylem vnikli do mé cely — a když mě chtěli ve spánku ubodat, zlámali si na mých zkamenělých útrobach dýky.“

„Tak vidíš, že tě Bůh opatruje a miluje, Edmonde. A ten nešťastník není Muž s plechovou hubou, ale Muž se železnou maskou. Jednou o něm náš tvůrce napíše román, v němž budou dokonce vystupovat i všichni čtyři tři mušketýři.“

Edmond Dantès si zavdal špetku rumu a opět vzdychl. „Už proto mám jisté pochybnosti o záměrech našeho tvůrce,

abbé. Nechci se rouhat — ale ví skutečně, co s námi zamýšlí?“

Faria pokrčil rameny. „Kdožví? Je to umělec, jde mu o dramatický příběh, ne o selanku.“

„Jak rád bych si dopřál trochy té selanky se svou Mercedes, otče...“

„Selanka před svatbou je smrtelný hřích, můj synu!“

„Náš tvůrce mě tak trápí a trýzní, otče, až mám někdy pochybnosti, zdali je to vůbec náš, *křesťanský* tvůrce! Připomíná mi spíše ty zlovolné pohanské kouzelníky *woo-doo*, jež jsem viděl na jedné ze svých plaveb na Haiti.“

„Což ti to Plechová huba neprozradil? Náš tvůrce má v sobě kreolskou krev právě těchto kouzelníků. Jeho babička Cossette Dumasová totiž byla černoška ze San Dominga.“

„Kam svět spěje, budeme-li v rukou černocha?!“

„Ostatně Dumas není první slavný spisovatel s černošskou krví. V Rusku žil slavný spisovatel a básník, jmenoval se Puškin. I ten měl prý černošské předky. Před třiceti lety ho v souboji zastřelil jistý francouzský kapitán. Víš, jak se jmenoval, Edmonde?“

„Já tady na čtení nemám čas, otče. Mercedes, ta by to věděla.“

„Puškinův vrah se jmenoval Dantès, Edmonde.“

„Jakže?!“

„Není to věru zvláštní náhoda? V poslední době o tom často přemýšlím, už skoro sedm let.“

Edmond se na čas odmlčel. Čas nehrál na Ifu žádnou roli. Po dvou letech přemýšlení řekl: „Myslím, že ten důstojník, co zabil rusko-negerského básníka Puškina, byl můj otec. Proto mi maminka nesměla ani v dětství recitovat žádné říkanky.“

„Taky si to myslím, Edmonde. Proto tě černošský tvůrce Dumas obtížil touto sudbou, aby pomstil svého černošského kolegu Puškina.“

Náš hrdina se nad tím vysvětlením ovšem zaradoval. „Ale pak to má všechno svůj hluboký smysl, otče!“

„Ano, chlapče. Hlubší než naše štola, jež nás už za nějakých dvacet třicet let přivede na svobodu.“

„Ta pravá svoboda, otče, spočívá v odpuštění. Proto nechápu, jak může být náš tvůrce tak pomstychtivý. Já ale takový nebudu! Až se odsud prokopeme na svobodu, všem odpustím, všem! I těm, kteří mě sem poslali: Danglarsovi, Fernandovi i Villefortovi! I Mercedes odpustím! I tomu negrovi Dumasovi! Žalárníci mne mohou spoutat řetězy, ale nikdy se nenechám spoutat pomstou!“

Abbé Faria měl oči rudé od prachu ve své štole — a tedy i slzy v nich byly krvavé. „Dojal jsi mě, můj synu! Máš v srdci poklad krásnější nežli ten, jež jsem kdy si ukryl na ostrově Monte Cristo!“

Kněz padl před svým mladičským spoluvězněm na kolena. Edmond Dantès si pomyslel, že Fariu už zase pokouší ďábel, toho desetiletí už podruhé — a aby kněze i sebe uchránil před hříchem orálního sexu, radši si zprudka přitiskl jeho hlavu na břicho. Želbohu zapomněl na své kamenné vnitřnosti — a teprve když holá lebka staříčkového kněze pukla jako pukavec, uvědomil si sílu svého pohnutí — i slabost své samoty.

„A je to v pytli,“ pravil náš hrdina.

A bylo, neboť v Dumasových příbězích každé slovo skutkem učiněno jest. Už o hodinu později, zašit v hrubém rezném pytli místo knězovy mrtvolky, byl Edmond Dantès shozen s útesů pevnosti If do moře. Do toho Středozevního — i do nekonečného a úchvatného moře mých příběhů...

Pro Host

Alexandre Dumas St.

† 5. 12. 1870

Zvířata slavit nedokážou a lidi to už zapomněli

Advent, který předchází vánočním svátkům, by měl být obdobím ztišení a kontemplace.

Měl by jím být, ale není. Podobně jako samotné Vánoce už nejsou onou duchovní slavností... Potřebují lidé vůbec slavit? A jsou jediným živočišným druhem, který to dokáže? Hovoříme o tom s biologem, katolickým knězem a autorem několika knih, z nichž ta poslední — Místo, na němž stojíš, je posvátná země — vyšla docela nedávno, Markem Orkem Váchou.

Dokáží zvířata slavit?

Máme za to, že ne. Jako jeden z rozdílů mezi člověkem a zvířetem definuje biologie výhradně lidskou schopnost slavit. Kdybychom našli zvířata, která slavit umějí — nebo spolu dokáží mluvit či produkovat umění — museli bychom je přiřadit do okruhu bytostí, jako jsme my, museli bychom je takříkajíc „vzít do party“; naplňovala by totiž výrazně lidské znaky. Na druhé straně člověk, který se pohybuje v přírodě, se setkává s chováním zvířat, které lze těžko interpretovat jinak, než že si hrají, a etologové tak také jejich chování vykládají, viz hrající si štěňata nebo kořata. V Rumunsku jsem jednou viděl sviště, kteří váleli po stráni sudy. Těžko si to vyložit jinak, než že jsou rádi na světě a dávají to tímto způsobem najevo. Podobně havrani se někdy ve vzduchu nezávazně honí a člověk by nevědecky řekl, že zkrátka dovádějí. Určitý projev radosti ze života, který nemá nic společného ani se sběrem potravy, ani s rozmnožováním, v přírodě nepochybně je. Biolog ale musí být při interpretaci tohoto jevu velmi opatrný.

Možná mu jenom nerozumíme.

Když pes spí, mohlo by to vypadat, že se mu zdají sny: zachvěje se mu noha, občas slabě zaštekne... Opravdu rigorózní biolog se ale bude střežit podsouvat zvířeti lidské vlastnosti a neřekne, že pes sní; do jeho mysli pravděpodobně nikdy nepronikneme. Slavná vědkyně Jane Goodalová, která deset let zkoumala v Africe šimpanze, popisuje jinou situaci. Když se vydařil krásný večer, šimpanzi ve svém stromovém hnízdě hleděli na zapadající slunce, dokud nezmizelo za obzorem. Jindy tlupa přišla na nějaké krásné místo — třeba k vodopádu — a všichni usedli a tiše tu scenerii pozorovali. Goodalová zde velmi opatrně nadhazuje možnost přednáboženského zážitku u zvířat.

Proč přednáboženského? Proč třeba ne předuměleckého?

Ona použila takové slovo. Každopádně je tu možnost, že zvíře vnímá krásu přírody, a že tedy příroda pro něj není jenom utilitaristické místo, kde se dá najít potrava, ale něco víc, podobně jako pro nás.

Markem Orkem Váchou

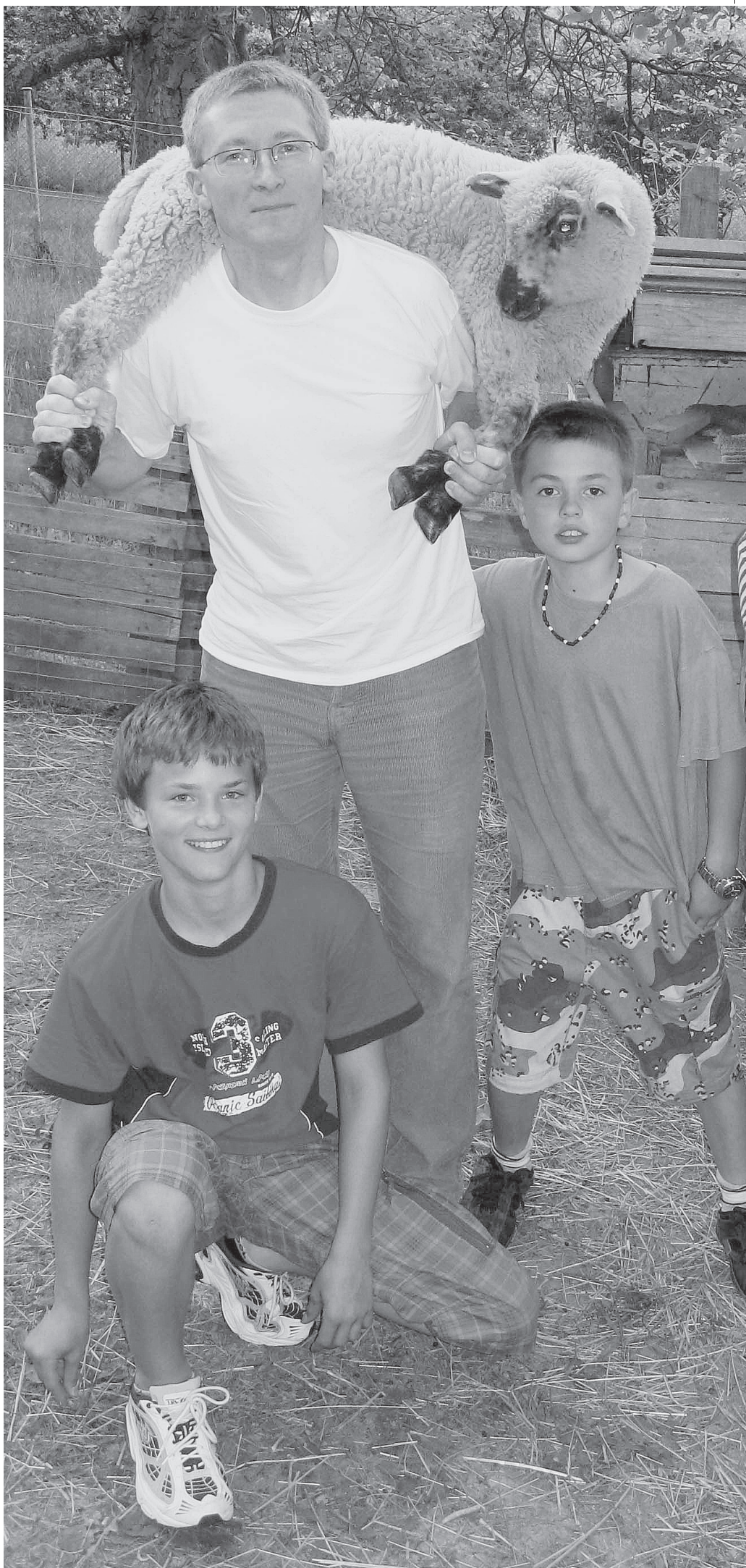
Na návštěvě u přátel; foto: archiv M. Váchy

Kdybychom toto chování interpretovali jako ochotu slavit, museli bychom zvířata — jak říkáte — vzít do party. Ve své poslední knize *Místo, na němž stojíš, je posvátná země* je přítom do party berete.

Beru je, ale zastávám křesťanský — a myslím si, že biologicky odůvodnitelný — názor, že existuje hluboká linie kvalitativně oddělující člověka od zvířete. Ta linie se v křesťanském světě jmenuje nesmrtelná duše člověka. Kdybych to chtěl doložit nenábožensky, mluvil bych o tom, co nám umožňuje produkovat umění, provozovat vědu, mít vůli, mluvit a chovat se jako svobodný tvor. Jen náš druh staví kostely, umělecké galerie a univerzity. Nemálo biologů ovšem zastává názor, že rozdíl mezi člověkem a zvířetem je jen kvantitativní a o zvířatech hovoří jako o *non-human animals*, což implikuje představu člověka jako *human animal*. S určitým typem ekologizujících filozofů, kteří kladou důsledné rovnítko mezi člověkem a zvířem, nemohu než upřímně nesouhlasit. Rozdíl tu jest, ať se člověk dívá odkudkoli.

Když mluvíme o slavení, mohli bychom s jistou dávkou jizlivosti dodat, že my, lidé, to taky už moc neumíme. Že je to spíš vzpomínka nebo jen představa skutečného slavení. Jsme tedy ještě vůbec lidmi?

Nepochybně jsme již slavit zapomněli. Žalmista říká: „Běda národu, který neumí oslavovat.“ A Saint-Exupéry v *Citadele* varuje, že národ, který nemá vlastní básníky a neslaví, je odsouzen k zániku. Myslím si, že oslava má smysl po nějaké těžké práci, zatímco většina společnosti by chtěla slavit každý den — a to je logický protimluv. Rytmus dní, kdy se sváteční den vyčleňoval z dnů ostatních, jak to zavedli židé, se v současnosti stírá. Vyčlenění svátečního dne ▶

znamenal relativizaci práce, přinášelo to možnost uvědomit si, že člověk není na zemi proto, aby pracoval, je to výsměch veškerému workoholismu. Sabat se stal připomínkou člověku, že pracujeme proto, abychom žili, a ne naopak. Oba póly — tedy snaha permanentně slavit a na druhé straně absence jakéhokoliv slavení — jsou tedy postoje veskrze protináboženské.

Snažili jsme se najít v živočišné říši paralelu slavení. Advent, jak ho prožívá profánní společnost, je ale spíš celospolečenskou hysterií než usebráním a oslavou. Dokázali bychom i tady najít mezi zvířaty nějakou paralelu, nějakou časově podmíněnou frustraci v rámci tlupy?

To by byl těžký úkol. I pro nás ale platí, že rytmus adventu a postu, tedy období příprav před velkými křesťanskými svátky Vánoc a Velikonoc, má hluboký smysl. Židé běžně přejímali za své svátky pohanských národů izraelské země a teologizovali je. Kladu si otázku, jestli třeba půst není jen období, které jsme zpětně „pokřtili“ — jarní očista je přece model chování osvědčený po staletí. Dnešní dietologové doporučují na jaře postem „očistit“ tělo po zimním období a nabádají nás, abychom ze zdravotních důvodů činili tak neuvěřitelně podobné věci, jaké křesťané ve stejném období dělají z důvodů teologických, až to bije do očí. V přírodě ostatně žijí zvířata převážně ve stavu mírné podvýživy — to je ideální stav.

Kardinál Špidlík říkal, že člověk přežije všechno: hlad, zimu, strádání... Jediné, co nepřežije, je blahobyt.

Přesně tak, pro biologii to je známá pravda. Umíme zvládnout stres, nedostatek, tlak predátorů, nemoci nebo zimu, ale s čím si náš biologický druh poradit neumí, to je blahobyt. Ještě Voskovec a Werich mají ve svých písničkách zmínky o hladu. Dnes, po šedesáti letech, by zřejmě zpívali spíš o nadváze.

Jak vy osobně dokázete slavit?

Čím jsem starší, tím víc si uvědomuji, jak jsou rituály důležité. Zesnulému uspořádat pohřeb a na Dušičky jít na hřbitov se pomodlit — to je pro nás to důležité! Pro faráře je nicméně oslava svátečního dne — tedy neděle — trochu problematická záležitost, neboť neděle je den pro kněze paradoxně dosti vyčerpávající.

Protože jde v neděli do kostela, tedy do práce.

Termín práce bych nepoužil, pořád mě to baví. Je v tom ale přítomný i stresový moment: musím si připravit kázání, měl bych být odpočinutý, být ve střehu a snažit se ritualizovanou záležitostí mše svatě naplnit určitou váhou. Náboženský zážitek je ale například i imatrikulace na vysoké škole: jsou tam taláry, varhaník zahraje „Jezu Kriste, štědrý kněže“, na konci průvodu jde ten nejčestnější — děkan či rektor, studenti nepřístupují ke svatému přijímání, ale dávají ruku na žezlo, ve správnou chvíli se všichni postaví nebo posadí... Ta paralela se mší je zřetelná.

Jako by potřeba rituálu byla nevykořenitelná. I bolševik měl vítání občánků.

Nebo První máj — průvody jako na Boží tělo. I komunismus měl své „svaté“, obklopoval se jejich citáty. Byly to zjevné paranáboženské rituály. Něco podobného dnes zažíváme při návštěvách supermarketů, hudba, na stěnách ikony manažerů s citáty o slevách, slečny nabízející přijímání sušenek nebo nových produktů.

Vás to táhne spíš do přírody. Čím jste chtěl být v mládí? Biologem, cestovatelem, knězem, spisovatelem...

Snad už od čtyř let jsem chtěl být přírodovědcem.

Pitval jste žížaly? Já ano.

Byl jsem rybář, spíš jsem je tedy napichoval... Celkově jsem ale inklinoval hlavně k pozorování: pobýval jsem v terénu, sám nebo s kamarády, sledovali jsme chování živočichů. Ve dvanácti letech jsem se dostal do společnosti profesionálních entomologů, zoologů a ornitologů, což byli nesmírně laskaví lidi. Ve dvanácti letech jsem znal tak dobře motýly, jako již nikdy potom. Mé mládí je protkáno velmi příjemnými zážitky z nocí, kdy jsme kroužkovali netopýry nebo světlem lákali noční motýly — a mnoha dalšími samozřejmě.

Kdy se to „zvrhlo“ ke kněžství? A kdy ke psaní?

Ke kněžství v prvním ročníku vysoké školy, kdy jsem v krátké chvíli společné modlitby prodělal zážitek, který snad ani neumím — nebo vlastně rozhodně nechci — uchopit do slov. A psaní? Když jsem v roce 1998 začal učit na biskup-

ském gymnáziu v Brně náboženství, neexistovala učebnice náboženství pro středoškoláky. Mimochodem dnes, po dalších deseti letech, stále ještě neexistuje. Se středoškoláky si nikdo neví rady. Kdybyste je učil to, co na teologické fakultě, možná vás vynesou oknem ven. Snad bezmála sto procent vědomostí, které jsem se na teologické fakultě naučil, jsem nikdy v životě nepoužil. Rozbor, kolikrát svatý Pavel použil které slovo, je jistě velmi zajímavý, ale jen pro teology.

Stále se tedy řeší ti pověstní andělé na špičce jehly.

Obrazně řečeno ano, a to středoškoláky naprosto upřímně nezajímá. Umějí kantorovi dát jasně najevo, že hodina pro ně byla jen ztrátou času. Učitel náboženství je tedy v mnohem obtížnější pozici než farář při kázání, neboť není zvykem, že by věřící během homilie kladli dotazy, četli noviny nebo fukali sms zprávy. Ze zoufalství jsem si tedy pro gymnazisty začal vymýšlet různá témata. Některá, o nichž jsem si myslel, že pro ně budou zajímavá, se ukázala být zcela nezajímavými a naopak. Předpokládal jsem třeba, že je bude interesovat problematika kouření a drog, ale není tomu tak. Oni velmi dobře vědí, že je to špatně, a pokud kouří cigaretu nebo marihuanu, vědí, oč jde a po informační stránce k tomu není co dodat. Naopak — a pro mě kupodivu — je velmi zajímavá základní otázka o Bohu, církvi či smyslu života. Společnost se na tato témata dívá s určitým cynismem, ale pro řadu mladých to jsou vznešená a podstatná témata. Z těchto témat časem vznikly mé přednášky pro vyšší ročníky gymnázia. Pak mě s nimi začali moji studenti či spíše jejich rodiče zvát do různých farností. V jednu chvíli jsem jim dal knižní podobu a vznikly *Tančící skály*.

Napsal jste knihu proto, abyste to nemusel pořád dokola opakovat.

Jednoznačně. Kniha měla překvapivý a neobvyklý úspěch. Mohu snad říct, že čtyři z mých pěti knih tvoří přepsané přednášky, které prošly sítím živého kontaktu s posluchači.

Jsou to tedy taková skripta.

Dalo by se to tak říct. Když učím studenty na medicíně etiku, snažím se je vést k tomu, aby si vytvořili vlastní stanoviska podložená argumenty. Principem mé práce je poskytnout jim co nejvíc infor-

mací a moderovat diskusi. V poslední knize o etice jsem se daleko víc uvolnil a píšu o tom, co si o jednotlivých problémech myslím já.

Přemýšlel jsem nad jedním slovem, které spojuje vaše knihy, a řekl bych, že to slovo zní edukativní.

To je profesionální deformace — jsem přece učitel.

Váš modelový čtenář by tedy měl být hloubavý středoškolák či vysokoškolák. Mám poněkud vyšší ambice — měl by jím být jakýkoliv hloubavý člověk. Přednášky si může vyslechnout každý, nejen student. Přepsané přednášky tvoří ostatně jádro i mé knihy o Antarktidě; přednášek na toto téma jsem měl přes dvě stovky.

Položím tedy otázku, kterou jste slyšel už nejméně dvěstěkrát: Jak Antarktida vstoupila do vašeho života?

Spíš se mě někdy posluchači ptali, jak je možno antarktickou zkušenost prožít v Evropě — a moje odpověď je, že nijak. Tam se prostě musí jet. Jedinou paralelu snad najdu s francouzským trapistickým klášteřem Sept-Fons, kde jsem měl to štěstí půl roku pobývat. Největší problém Antarktidy není zima, ale to, co si počít sám se sebou. Člověk se dostává náhle do společnosti sebe sama a mnohdy zjišťuje, že je to poněkud děsivá a depresivní společnost. Najednou přicházejí různé myšlenky, vzpomínky, náhle se zdají sny z mládí... Není to jednoduché vydržet. Bezpodnětovost prostředí je na Antarktidě dominantní záležitostí. Když přeletí po obloze racek, je to událost hodná zaznamenání do deníku.

Tahle bezpodnětovost může být typická i pro kontemplativní klauzurní kláštery. Klášter je laboratoř, kde se obrábí duše mnicha. Zdejší režim je založen na tom, že jeden den je jako druhý. V neděli je lepší jídlo a víc volného času, ale svátky — včetně Vánoc — jsou do „slavnostna“ posazeny jen velmi opatrně. Jediné, co člověku ze světských radostí v klášteře zbude, je jídlo — není tu sport, časopisy, televize... Mimo chodem, když mnich začne tloustnout, je zjevné, že má zřejmě nějaké závažné vnitřní problémy.

I na Antarktidě jsou dni jeden druhému podobné. Ostrov, kde se nachází naše stanice, je

foto: A. Palán

MAREK ORKO VÁCHA (*1966) je biolog, cestovatel a katolický kněz. Autor knih *Tančící skály*, *Šestá cesta*, *Návrat ke stromu života*, *Poslední země a Místo, na němž stojíš, je posvátná země* (všechny nakladatelství Cesta). Vystudoval molekulární biologii a teologii. Účastnil se dvou výprav do Antarktidy, půl roku pobýval v trapistickém klášteře Sept-Fons. Je farářem v Lechovicích u Znojma, jako duchovní působí také v akademické farnosti u Nejsvětějšího Salvátora v Praze (spolu s Tomášem Halíkem). V rámci menších úvazků vyučuje na církevních gymnáziích v Praze a v Brně. Pracuje jako přednosta Ústavu etiky na 3. lékařské fakultě UK.

pevná země tři krát pět kilometrů, okolo je buď oceán, nebo pevninský ledovec. Kromě pár členů expedice tam není žádný jiný člověk. Pro mě to byl pobyt klášterního typu. Když je totiž člověk na duchovních cvičeních, je to exercitátor, kdo dává podněty ve svých přednáškách, a člověk se nad těmi tématy může zamýšlet. Na Antarktidě dává podněty sama příroda. Jsou tu kameny, vítr, leď, voda. Ta země mi připadla velice náboženská, bylo pro mě zajímavé, že všichni polární cestovatelé, jejichž zápisky jsem četl, mají ve svých denících zmínky o Bohu, modlitbě, o smyslu života. To není samo sebou.

Čím to je?

Zvíráta se člověka na Antarktidě ještě nebojí a klidně se za vámi přijdou po-

dívat — ale to je spíš jen taková legrace. Druhý rozdíl je závažnější: krajina tu dává člověku sama najevo, že je silnější než on. Na Antarktidě nejsou jízdni řády, jezdí se podle počasí — let nebo plavba se uskuteční tehdy, až to dovolí příroda. Síly přírody jsou děsivé, někdy je takový vítr, že nahoře ve skalách létají kameny. Člověk se proti tomu cítí velmi maličký, bezmocný. V duši to vzbuzuje automaticky pokoru. Podobnou „antarktickou“ zkušenost měly všechny přírodní národy, a proto je naprosto logické, že mezi nimi nebyli a nejsou žádní ateisté. Ateismus mohl vzniknout až v kavárnách levicových intelektuálů u nás na Západě.

Ateismus byl tedy vynalezen.

Vynalezen z odporu vůči církvi a jejím strukturám. Stojí za to zeptat se ateisty, co přesně popírá. Ukazuje se pak, že popírá velmi pokřivené obrazy Boha a že si s věřícím může v mnohém notovat, ano, v takového Boha není možno věřit. Joseph Ratzinger říká, že Bůh, tak jak si ho představuje většina lidí, naštěstí neexistuje. A Tomáš Halík v naší republice nemluví o ateismu, ale o náboženském analfabetismu.

Na Antarktidě se tedy neslaví. Je to tak hluboký prožitek, že to ani není třeba.

Co se týče věcí náboženských, snažil jsem se začínat každý den mší svatou. Neděle jsme se pokoušeli slavit lepším jídlem — i když to tam moc nejde. Na Antarktidě jsem prožil i Štědrý večer. Domluvili jsme se s Chilany, že u nich budu mít půlnoční mši. Odpoledne jsem odešel z naší stanice, sám jsem se přeplavil na člunu přes moře a po třech hodinách cesty jsem byl u Chilanů. Vedoucí stanic se na Antarktidě snaží udržet morálku mužstva tím, že se pokoušejí naprosto čímkoliv nabourat zdejší monotónnost. Využívají skutečně čehokoliv. A nemusí to být jen Vánoce či Velikonoce, stačí státní svátek či narozeniny prezidenta. Slaví se extrémně bouřlivě, pro ten den je zrušen suchý zákon, na stanici se sjíždějí polárníci z jiných stanic... Možnosti vyžití jsou velmi omezené: Jižní Korejci mají na stanici posilovnu, Číňani pingpongové stoly, všichni Chilani hrají na kytary. Zcela symptomaticky je nejdůležitější a klíčovou postavou posádky kuchař, po něm meteorolog a až na třetím místě vedoucí stanice.

Ptal se Aleš Palán

Dva novináři, dva světy

Stanislav Budín a Rudolf Augstein

V roce 2007 vyšly dvě knihy mapující život dvou novinářů: vzpomínky Stanislava Budína (1903–1979) *Jak to vlastně bylo* vydal pražský Torst a biografii s názvem *Rudolf Augstein* (1923–2002) napsal Peter Merseburger, bývalý Augsteinův redaktor, později šéfredaktor TV Nord Deutsche Rundfunk a korespondent ARD ve Washingtonu, a vydal ji Deutsche Verlags-Anstalt v Mnichově. Oba muže dělí nejen dvacet let, ale i pohled na svět. Stanislav Budín byl celý život věrný komunistické ideologii, ač ho odevšad stále vyhazovali. Rudolf Augstein až do své smrti zůstal důsledným skeptikem a vybudoval jeden z nejdůležitějších evropských newsmagazínů *Der Spiegel*. Co předurčilo jejich cesty? Proč i po podobně prožitém traumatu z druhé světové války a zkušenosti s totalitou se jejich životy a názory vyvíjely tak rozdílně?

Stanislav Budín byl ukrajinský Žid (pocházel z aristokratické rodiny, otec byl ředitelem pobočky dopravní a pojišťovací společnosti), který byl ve třicátých letech krátce šéfredaktorem *Rudého práva*, válku prožil ve Spojených státech, kde řídil *Newyorské listy*, po válce se vrátil do Československa, kde byl na čas v roce 1968 šéfredaktorem *Reportéra*. Tento časopis obsahovou skladbou i obálkou napodoboval tehdy jistě nejprestižnější zpravodajský časopis v Evropě *Der Spiegel*, který založil v roce 1947 právě Rudolf Augstein (demilitarizovaný poručík Wehrmacht). Ten se po maturitě, tedy za války, vyučil novinářem v *Hannoverschen Anzeiger* u Friedricha Rasche (ročník 1900), přítele Ericha Kästnera.

Zatímco Stanislav Budín byl jako Žid vždy něčím výjimečným, jak sám napsal, rychle překonal období svého nietzscheovství a povýšená a hrdá izolace byla pro něj nesnesitelná. „Největší štěstí jsem spatřoval v tom, že patřím k velkému kolektivu, že zapouštím kořeny v půdě, z níž jsou živeny miliony lidí, kteří cítí a myslí stejně jako já. Tato téměř pudová touha patřit někam, být součástí celku, se nadlouho stala podvědomým motivem mého jednání a chování. Mezi trockisty mě nečekalo nic než živoření v izolaci, v sektě.“ Tato silná potřeba konečně někam patřit, poté co opustil Ukrajinu, Polsko, chvíli žil ve Spojených státech a nakonec se přesunul zpět do Prahy, z něj učinila, jak sám přiznává, komunistu.

Rudolf Augstein (pocházel z obchodnické rodiny, otec měl továrnu na fotografické zboží) naopak byl i po porážce války hrdý Němec, i když za svůj největší vojenský úspěch, jak řekl mnohem později *FAZ-Magazinu*, považoval ústup své jednotky z Ukrajiny. Celým jeho esejistickým dílem od mládí prostupuje myšlenka, že Francie je slabá, Anglie se o Evropu moc nezajímá a Německo je silné a zdravé, a dále snaha být co nejméně závislým pozorovatelem.

Novinářské začátky

Sotva se jednadvacetiletý Augstein vyléčil, pár dní před koncem války byl zasažen do pravé ruky, ohlásil se u svého bývalého šéfa Rasche, který byl označen britskými jednotkami jako „clean“ a začal vydávat po zákazu všech starých titulů *Hannoverschen Kurier*. Augstein dostal povolení u něj pracovat a již v půli prosince roku 1945 v těchto novinách najdeme glosu, jejíž tón je pro tohoto novináře po celý život velice typický (Marcel Reich-Ranicki o něm po smrti napsal: „Často řádně argumentuje, ale hůře pointuje, je věcný a střízlivý, spíše drzý než brilantní.“). Augstein se ptá: „Když je událost v Belsenu považována za zločin, proč není zločinem bombardování RAF?“ (Připomeňme, že Bergen-Belsen u Hannoveru byl za druhé světové války koncentračním táborem a zahynulo tam asi 50 000 těžce nemocných vězňů. Jen při bombardování Drážďan anglickými letadly Royal Air Force v únoru 1945 zemřelo něco kolem 250 000 lidí.) Ale zároveň Augstein připomněl staré křesťanské přísloví: Kdo zaútočí mečem, přijde o život rovněž mečem. Doslova napsal: „Hitler vzal do ruky meč, proto Německo přišlo o život mečem.“ Podobných otázek položil tento autor později mnohem víc: zaznamenejme alespoň dvě, které se dodnes citují: „Kolik divizí smí mít Bundeswehr po prohrané válce?“ (z roku 1947) nebo otázku „Smí si kancléř kleknout?“, kterou položil poté, co Willy Brandt ve Varšavě nečekaně poklekl před pomníkem Hrdinů varšavského ghetta v roce 1970.

Rudolf Augstein vždy ve svých textech kladl provokativní otázky, snažil se o maximální jednoznačnost a rozhodně nikdy nebyl oportunistou, nikdy se nepřizpůsoboval výhodným okolnostem. Jen proto mohl titulem „Podmínečně připraven k obraně“ z 10. října 1962 vyvolat to, čemu se začalo říkat *Spie-*

Karel Cudlín New York 2003

gel-aféra a co vstoupilo do dějin žurnalistiky stejně jako o deset let později v USA díky deníku *Washington Post* Watergate. Připomeňme jen, že ve zmíněném článku o cvičení NATO Fallex prozradil, že by v prvních dnech možné války bylo zabito asi deset milionů Němců a že kvůli první aféře museli odstoupit pánové Strauss a Adenauer a kvůli druhé prezident Spojených států Nixon.

Stanislav Budín svůj první článek zveřejnil asi v roce 1928 v komunistickém týdeníku pro mládež *Mladá garda*. Pojednával o tom, jak se mladí polští komunisté rozhodli zlikvidovat zrádce, jenž se stal spolupracovníkem policie a udával ilegální pracovníky. Začínající novinář Budín napsal: „Několikrát na něj podnikli atentát, ale vždy jim unikl. Až po dobrodružné honičce ulicemi Varšavy, doprovázené střelbou za bílého dne, byl zrádce zavražděn. Poslední ránu vystřelil osmnáctiletý židovský dělník Botwin, kterému se podařilo uniknout. Stanný soud ho odsoudil k smrti, v den popravy došlo k velké protestní stávce, a když ho na dvoře věšeli, zpívali političtí vězňové ve Lvovském vězení Internacionálu.“ Druhý článek už napsal Stanislav Budín do *Rudého práva* a kritizoval v něm rakouského sociálního demokrata Karla Rennera za zhoubný reformismus. Budín svými texty neprovokoval čtenáře, jenom své soudruhy, kterým ale chtěl celou svou bytostí za každé situace sloužit. Chyba byla, že oni si tu službu představovali trochu jinak, jen jako bezmeznou adoraci bez jakékoliv vlastní iniciativy, která byla apriori podezřelá.

Profesionálním novinářem se stal Stanislav Budín, mezitím vystudovaný (byl elektroinženýr) a asimilovaný v Čechách, až koncem roku 1932 a v roce 1933, tedy v době

nástupu Hitlera k moci, kdy byl výkonným redaktorem *Komunistické revue*, které se říkalo *Komrevue*. I z díkce knihy, kterou psal v letech 1969 až 1972, je cítit, jak kdysi mladičkový Budín tomu všemu bezmezně věřil a byl rád, že je „avantgardou lidstva“, že stojí na té jediné správné straně, že se angažuje pro správnou věc.

Volontér Augstein, který začal s praktickou novinářinou až po Hitlerově sebevraždě, tedy po válce, z hannoverských novin přešel do zpravodajských novin vydávaných okupační anglickou armádou. Tam si ho brzy všiml několikrát vyznamenaný tankistický major John Seymour Chaloner, který byl tehdy převelen do tiskového oddělení okupační vlády a dostal nápad založit v Německu po anglickém vzoru *News Review* německý zpravodajský časopis. Augsteina si vybral hlavně proto, jak později napsal, že neměl typickou německou vlastnost všechno vztahovat na sebe, což mu umožňovalo zastávat v roli nestranného pozorovatele.

Magazín poprvé vyšel 16. listopadu 1946, nejprve pod názvem *Diese Woche*, a stál jednu říšskou marku. Augstein měl na starosti nejdůležitější rubriku: politiku. Základem měla být narrative story, všem srozumitelná, svižná, ale zároveň psaná dle jednoho mustru. Augstein byl od samého počátku své novinářské kariéry ke všem skutečnostem velice kritický, dokonce i ke svým chleboďárcům Britům. Když Angličané koncem roku 1946 dávají svým občanům k Vánocům zvláštní přiděly masa, sladkostí a cukru, *Diese Woche* se ptá: „Nemají tito křesťanští státníci ponětí o tom, co se v tomto okamžiku děje v Německu?“ a v článcích popisuje nekonečné fronty na chleba, kterého se stejně nikdy na všechny nedostane.

Oddanost proti neposlušnosti

Stanislav Budín prožil s komunisty aktivně všechny veletoce a v knize se k nim přiznává: barvitě líčí, jak byl z *Rudého práva* vyhozen a vzápětí vyloučen i z KSČ Josef Guttman, do té doby po Gottwaldovi druhý nejdůležitější člověk v novém vedení strany, a to jen proto, že nepřistoupil na komunistickou teorii, podle níž nastolení fašismu v Německu je ve skutečnosti vítězstvím německé dělnické třídy, tedy pouhou poslední křečí buržoazie. Tenkrát, jak sám píše, vyznával teorii „sociálfašismu“ a byl přesvědčen, že nejhoršími nepřáteli dělnické třídy a proletářské revoluce jsou právě levicoví sociální demokraté, protože jejich levičáctví je pouze předstírané a slouží buržoazii. Fašismus vnímal Budín po vzoru Leninova učení jako poslední pokus buržoazie zachránit moc před nastupující a nezadržitelnou proletářskou revolucí. Strážlivý Guttman, který viděl v nástupu nacismu naopak porážku dělnického hnutí, byl i Budínem považován za defetistu.

Oddanost straně dovedla Stanislava Budína dne 20. srpna 1934 až na post šéfredaktora *Rudého práva*, hlavního tiskového orgánu komunistické strany. Redakce měla tehdy osm lidí, z nichž asi nejznámější byli Franta Němec, původně proletářský básník, který se proslavil jako soudničkář, a Závěš Kalandra, divadelní a literární kritik, v roce 1950 popravený spolu s Miladou Horákovou. Julius Fučík, popravený o něco dříve nacisty, byl korespondentem v Moskvě. Brzy po nástupu do redakce na sebe Budín upozornil nenávisným článkem o svatbě ostravského uhlobarona Larische: popisoval, jak snoubencům půjdou za svědky tisíce havířů, kteří zahynuli v dolech, a tisíce hladových dětí ostravských nezaměstnaných a jak z dolů a šachet zazní místo svatebního chorálu Bezručovy verše z „Maryčky Magdónovy“.

Budínova kariéra ale netrvala dlouho: na září 1935 připadalo patnácté výročí založení *Rudého práva* a šéfredaktor připravoval zvláštní číslo, v němž chtěl uveřejnit příspěvky všech bývalých šéfredaktorů včetně Ivana Olbrachta (mimočodem vzdálený příbuzný Pavla Tigrida), který byl vyloučen ze strany v roce 1929 jako iniciátor manifestu sedmi spisovatelů proti Gottwaldovu vedení. Olbracht sice odmítl, ale Budín alespoň uveřejnil úryvek z jeho románu *Anna proletárka* a pak se pokusil Olbrachta přemluvit, aby do *Rudého práva* začal psát, což se mu nakonec podařilo, i když tam už nic nenapsal, protože Budín odešel. Tato zpráva se ale zřejmě donesla ke Gottwaldovi a Budín byl nejspíš i za to 11. ledna 1936 vyhozen z redakce a vyloučen z KSČ. Jako záminka posloužil Gottwaldovi a moskevskému vedení článek, v němž Budín vyzýval k ozbrojení buržoazní armády. V článku stálo: „Žádný pracující člověk v republice není dnes proti armádě a proti ozbrojení! Armádě patří to nejlepší a zbrojit musíme. Proti fašismu, jenž nás ohrožuje...“ Později už i strana pochopila, že v Německu nejde o vítězství dělnické třídy. Gottwald ale Olbrachtovi nikdy neodpustil, a proto zřejmě musel Budín z redakce odejít. Proti Budínovi však silně vystupoval v Moskvě i Dimitrov. Stejně jako byl Budín poslušný a schvaloval vyhození Guttmana a odsoudil guttmannovštinu, nyní jini schvalovali vyhození Budína a bojovali proti budínovštině. Stanislava Budína i jeho ženu opustili všichni přátelé a na schůzích bylo věrným straníkům řečeno: „Soudruzí, bylo odhaleno něco tak strašlivého, že vám to ani nemohu říci.“ Tu strašlivou věc ale nikdo nikdy nesdělil ani Budínovi.

Od 1. ledna 1947 se Augsteinův časopis přejmenoval na *Der Spiegel* (titul vybral jeho otec) a Angličané odešli z redakce. Tehdy se také začal výrazněji rýsovat budoucí velice kritický profil listu: Rudolf Augstein rok před kancléřem Konradem Adenauerem, který se vyslovil pro vyzbrojení v říjnu 1948, vyzval k veřejné debatě o německé armádě (položil již zmíněnou otázku o počtu divizí) a *Der Spiegel* se začal silně profilovat hlavně odporem ke kancléřově zahraniční politice. Hans-Peter Schwarz, Adenauerův životopisec, napsal, že po předčasné smrti Kurta Schumachera se stal Jens Daniels, což byl Augsteinův pseudonym, intelektuálně nejrespektovanějším a nejdůležitějším politickým a publicistickým kancléřovým protihráčem. Zveřejňoval skandální jednání a poukazyval na všechny druhy přetvářky, a tím akceleroval katarzi, která měla za následek zesílení a stabilitu nových demokratických institucí. Rudolf Augstein začal systematicky pracovat na tom, aby zlomil německou tradiční víru v autority a jejich spasitelské schopnosti. Od mocných si držel až úzkostlivý odstup, ale nikdy k nim neměl nenávisť, která je občas cítit u Stanislava Budína.

Stanislav Budín se mocným nevyhýbal, spíše se oni vyhýbali jemu a po okupaci Československa, když začal v roce 1969 pracovat na svých pamětech a měl od událostí z roku 1936 náležitý odstup, došel k jednoznačnému závěru, že v komunistickém hnutí (a tudíž i v jeho tisku) již od dvacátých let, tedy od likvidace trockismu coby úchylnky, platí velmi jednoduché pravidlo, že všechna usnesení se přijímají jednomyslně a navíc za nepopsatelného nadšení. Budín napsal: „Ideově-politická a morální jednota je nejvyšším zákonem hnutí. Ale komunistické hnutí je hnutí politické, skládá se z živých lidí, z nichž každý má svůj názor. Monolit jen vede k tomu, že kdo nesouhlasí s rozhodnutím, raději mlčí — neboť promluví-li veřejně, bude z hnutí vyřazen. Ale tím jeho nesouhlas není překonán. Je jen zatlačen, a tím spíše si hledá příležitost, jak zvrátit usnesení z jeho hlediska nesprávná. Čím nadšeněji navenek s usnesením souhlasí, tím větších intrik, lží, pomluv a úskoků používá, aby dokázal, že správné usnesení bylo nesprávně interpretováno, tím více se uchyluje k argumentům, které Stalin jednou nazval... hnidopišství.“ Zarážející je jen jedno: pan Budín tohle všechno věděl, ale přesto svou víru nikdy neopustil. Ani v onom roce 1936, kdy odmítl psát pro *Přítomnost* Ferdinanda Peroutky i do Charvátova *Práva lidu*, a než by zradil stranu, raději zůstal bez práce. Sám si to později zdůvodňoval tím, že žádný bůh ho nezklamal, a proto se ani komunistická strana v jeho očích nemohla proměnit v ďábla. Otázka, na kterou se pokusím odpovědět, tedy zní: Je to pravda, nebo si naopak ideologii v sobě zbožštil, a proto nemohla být ničím poskvrněna?

Budínova pravda to zřejmě byla (intelektuál je schopen sám sebe přesvědčit o čemkoliv), KSČ miloval dál: „Tím, kým jsem, vděčím za to do značné míry právě československým komunistům. Neboť ve straně a jejím prostřednictvím jsem našel pocit sounáležitosti k velkému kolektivu, zapustil jsem definitivní kořeny, našel jsem vlast.“ Pak dodává, že i povolání a přátelé. Proti vykonstruovaným procesům, které probíhaly v Sovětském svazu ve třicátých letech, se tehdy ani náznakem nevysslovil.

Der Spiegel byl naopak neposlušný, provokoval a velmi brzy začal pod Augsteinovým vedením zveřejňovat zásadní materiály z období Třetí říše: v říjnu 1947 zveřejnil velmi an-

Karel Cudlín New York 2003

gažovaný článek o nacistických zločinech v koncentračním táboře Sachsenhausen, v dubnu 1948 další materiál o procesu s Einsatzgruppen, v němž bylo obžalováno dvaadvacet vojáků a dvanáct z nich bylo odsouzeno k trestu smrti. Sám velitel Ohlendorf měl podle rozsudku na svědomí smrt 90 000 lidí. Dodnes někteří novináři vzpomínají (či se o tom alespoň učili) na první povedenou investigativní reportáž z 27. září 1950 s názvem „Být chytrý a držet hubu“, v níž se na základě příznání poslance Josefa Baumgartnera hovořilo o tom, že při volbě hlavního města, kterým se stal Bonn místo Frankfurtu, byly rozdány v parlamentu úplatky ve výši dvou milionů marek.

Der Spiegel byl však samozřejmě dítětem své doby: obhajoval německé zájmy a sám sebe považoval za hlásnou troubu většiny lidí, jenže právě v této většině přežívala řada měkkých přesvědčení, předsudků a resentimentů z doby Třetí říše, jako byl třeba primitivní strach z bolševiků a odmítání všeho ruského, což studená válka dál podporovala. K tomu patřil i skrytý antisemitismus, který však měl mnohem starší kořeny v německém měšťanstvu, a proto byl hodně rezistentní. Více než nějaké politické přesvědčení byla hlavním Augsteinovým kompasem, zvláště na počátku, lidská či novinářská zvědavost a odmítání totality v jakékoliv formě. Byl sice hrdým Němcem, ale Německu nebyl za nic vděčný, neexistovalo nic, čím by mohl německé zločiny omluvit, a proto byl svobodný.

Pokřivené zrcadlo a *Der Spiegel*

V roce 1938 bylo Stanislavu Budínovi jasné, že jako Žid musí

z Československa odjet. Pomohly mu k tomu dokumenty amerického strýčka; díky nim a díky přímlovám řady kamarádů se ocitl se ženou i dcerou Ritou (po roce 1989 byla naší velvyslankyní v USA) 29. srpna 1939 v Londýně, odkud rodina po čase odjela do New Yorku, kde se Budín po nějaké době nechal zaměstnat jako redaktor *Newyorských listů* na rohu 2. avenue a 72. ulice na Manhattanu. Zaměstnání za dvanáct dolarů týdně mu tam sehnal Arne Laurin, bývalý šéfredaktor oficiálního německého deníku *Prager Presse*, který vydával v Praze *Orbis*. Pan Laurin tehdy pracoval na československém konzulátu a rozhodl se učinit z *Newyorských listů* skutečný politický deník.

Hned po nástupu do redakce se novinář Budín zapsal do povědomí české emigrace ostrou polemikou s Janem Münzerem, který po uzavření sovětsko-německého paktu napsal články o totožnosti nebo příbuznosti fašismu a komunismu. Budín navzdory všem svým neblahým zkušenostem s komunisty obhajoval Sovětský svaz a tvrdil, že obnova kapitalismu v klasické podobě nebude možná ani v zemích, kde se už dlouho vyvíjel. Někteří emigranti mu proto vytýkali, že z *Newyorských listů* učinil *Rudé právo*. Budín v knize přiznává, že si zachoval své komunistické přesvědčení i přes politické vykonstruované procesy a teror konce třicátých let a přes uzavření sovětsko-německého paktu. V Sovětském svazu stále spatřoval hlavní naději socialismu v celém světě. Po vypuknutí sovětsko-německé války v roce 1941 pak už zaujaly *Newyorské listy* pevný prosovětský postoj a ten držely až do října roku 1945, kdy právě kvůli své politické orientaci musel Budín redakci opustit. Celkem strávil v redakci pět a půl roku a celou dobu

věřil svým původním ideálům a tomu, že návrat nějaké jiné totality je nemožný. V roce 1969 napsal: „Mýlil jsem se spolu s mnohými čestnými pokrokovými lidmi ve všech zemích...“ Z dikce i kontextu má ale čtenář pocit, že i na tento omyl byl Budín hrdý. Příslušnost k většině byla pro něj zřejmě po celý život víc než realistický postoj a ti, kdo viděli v Rusku i do budoucna nebezpečí (jako třeba polští emigranti kolem newyorských novin *Nowy Swiat*), byli pro něj pravičáci. Stanislav Budín s nimi ostře polemizoval a obhajoval i sovětské nároky na západní Ukrajinu.

Ani setkání s Janem Masarykem těsně před koncem války, který mu bez servítků řekl: „[...] když nás osvobodí Rudá armáda, bude asi ještě silnější [Sovětský svaz] — tak asi se z nás stane nějaká ta sedmnáctá sovětská republika... Nu což, národ to přežije, ale já bych to asi nepřežil... Já bych v tom žít nemohl!“, komunistu Budína od návratu do Československa neodradilo. A to i přesto, že mohl předvídat další potíže, protože Rudolf Slánský ani Klement Gottwald si jeho návrat do vlasti nepřáli. Budín napsal: „Citový vztah k českému národu a k republice [...] zastíňoval všechno ostatní.“ Píše sice, že s členstvím ve straně, ze které byl vyloučen, nepočítal, ale byl — jak celá kniha dokazuje — na mínění strany zcela závislý. Napsal: „Je to na nich, aby rozhodli, zda mám či nemám být členem strany.“

Komunistická strana tedy evidentně pro Stanislava Budína nebyla jen nějakou organizací, kam člověk vstupuje, protože s ní má stejné cíle či názory, a když se tyto hodnoty začnou s jeho vlastními cíli rozcházet, tak se s organizací rozejde. Převládal u něj čistě citový vztah ke KSČ. Choval se jako syn, který si matku (v jeho případě KSČ) také nemůže nikdy vybrat a musí ji za to, že mu darovala život, milovat i tehdy, když je třeba vražedkyní a lhářkou.

Rudolf Augstein alias Jens Daniels (což je jméno proroka z doby židovského exilu v Babylonu) musel překonávat jiné nástrahy: zaprvé zastaralé představy o politice, které ho na počátku padesátých let vedly k přesvědčení, že hlavním úkolem je znovusjednocení a boj proti integraci Německa do západních struktur. Pochopit ale tehdejšího Augsteina předpokládá bedlivěji ho začlenit do tehdejšího myšlenkového kontextu zuřící studené války, v níž mimo jiné vládlo v Německu přesvědčení, že hrabě Stauffenberg, který chystal atentát na Hitlera, byl sice morálně řádný muž, ale kdyby se mu atentát býval povedl, Rusové by se nezastavili na Labi, nýbrž na Rýnu a situace by byla pro Německo ještě horší. Proto hlavní figury, proti kterým se *Der Spiegel* vymezoval, byli pánové Adenauer a Strauss. (Přestože byl Augstein k Adenauerovi velmi kritický, napsal o něm po jeho smrti esej s názvem „Adenauer a jeho epocha“, z něhož vyplývá, že si ho vážil.)

Kancléři Adenauerovi dal *Der Spiegel* přezdívku Kancléř Aliance (později se podobně ostře vymezoval i proti kancléři Helmutu Kohlovi: známé jsou titulní stránky s názvy „Kohl je kaput“ /1979/, „Je možné ještě zachránit Kohla“ /1985/, „Minus kancléř“ /1986/, „Kohl by měl odejít, ale jak?“ /1989/, „Věčný kancléř“ /1997/ atd.). *Der Spiegel* zároveň vystupoval proti všem privilegiím politiků, která by je vzdalovala od voličů.

Díky těmto postojům na sebe samozřejmě tento newsmagazín strhl pozornost i v zahraničí a začal být hojně citován takovými listy jako jsou *New York Herald Tribune*, londýnské *Sunday Times* či francouzský *Le Monde*. Díky těmto

postojům ale také *Der Spiegel* nacházel stále více příznivců nejen v levém liberálním spektru, ale i u střední měšťanské vrstvy, která se rychle rozšiřovala a která mu teprve udělala slávu.

Časopisu velmi rychle rostl náklad. V roce 1947 startoval s 15 400 exempláři, v roce 1950 měl 86 000, v roce 1953 150 000, v roce 1957 300 000 a v roce 1962 po takzvané Spiegel-aféře 550 000, v roce 1967 již skoro jeden milion a v roce 2002, kdy Augstein zemřel, již okolo 1 300 000 prodaných výtisků.

Díky úspěchu a zvláště po zmíněné aféře dosáhla Augsteinova sláva v Německu vrcholu (rozsudkem Ústavního soudu o tři roky později zajistil zabezpečení nedotknutelnosti svobody slova jako jedné ze základních demokratických hodnot na desetiletí) a učinila z něj coby z vydavatele i neobyčejně bohatého muže. Těsně před svou smrtí dokonce Augstein řekl, že Adenauer byl největší politik, se kterým se setkal. Vytýkal mu však to, že neuměl dostatečně žonglovat s pěti míčky, že mu po celý politický život vystačil jen jeden.

Samozřejmě že i Augstein měl hodně kritiků; jedním z největších byl jeho rival Axel Caesar Springer. Vydavatel Springer se na esejistu Augsteina díval jako na cynika a politického hazardéra a Augstein zase vytýkal Springerovi, že je politicky naivní mesiaš, který titulky bojuje proti realitě v domněnku, že změní skutečnost. Když ale pan Springer zemřel (jeho *Bild* měl tehdy denně prodaný náklad 3,3 milionu exemplářů), promluvil na jeho pohřbu právě Rudolf Augstein a složil mu obrovskou poklonu coby geniálnímu nakladateli, který uměl svým čtenářům vycházet vždycky vstříc. Podle některých svědků se oba stárnoucí muži smířili již předtím. Stalo se zřejmě totéž co s Adenauerem. Rudolf Augstein měl celý život protivníky, ale nikdy nepřátele: v novinářině viděl schopnost konstruovat jinak skutečnost, aby tak dával svým čtenářům šanci vytvořit si svoji vlastní možnou konstrukci. Novinařina byla pro něj hra s dostupnými fakty, nikoli boj za svatou víru a zaručeně lepší příští.

Podobně vnímal Augstein i politiku — a tady někde se začíná zřejmě rýsovat hlavní rozdíl mezi Stanislavem Budínem a Rudolfem Augsteinem či lépe řečeno mezi komunistickým a liberálním viděním světa. Pan Budín byl s politiky spřátelen, pan Augstein si od nich držel distanc, přátelil se s vědci, literáty a filozofy. A zatímco komunisté v každém, kdo s nimi nesdílí totožné přesvědčení, vidí nepřítel až nadosmrti, Augstein a jemu podobní si umějí z minulých protivenství za pár let dělat legraci, jako to učinil Augstein v květnu roku 1967 v Londýně na zasedání Anglo-German-Association, když upozornil, že Strauss sedí na tomto zasedání vedle oběti, kterou nechal v době Spiegel-aféry posadit do vazby, protože jeho vězeň Conrad Ahlers se mezitím stal mluvčím vlády.

Věřící versus angažovaný pozorovatel

Po návratu do Prahy začal Stanislav Budín pracovat hned ve třech redakcích: v tiskové agentuře Interpress, které ředil, v *Kulturní politice*, kterou vydával E. F. Burian s A. J. Liehmem, a v *Lidových novinách*, kterým šéfoval Jan Drda. Do komunistické strany však přijat nebyl, Rudolf Slánský se postavil proti, a poté co vyšla na jaře jeho kniha *USA — portrét národa*, kterou vzápětí v komunistické *Tvorbě* strhal An-

Karel Cudlín 1. máj 1980

dré Simon (později sám popravený jako zrádce a sionistický agent) pro nemarxistický přístup a za to, že nevychází ze základních tezí Lenina a Ždanova a zkrášluje americký imperialismus, mohlo být Budínovi jasné, že se situace zase zhoršuje. V tomto duchu začali proti němu psát i další, jako například Pavel Reiman.

To ovšem stále ještě Stanislava Budína nepřesvědčilo, z událostí února 1948 viní i po létech pravici, která „svou hloupostou a domýšlivou politikou, přehlížející zcela realitu [...], sobě si kope hrob“. O kousek dál píše: „Dodnes si myslím, že správně jsme stáli na straně sovětské politiky.“ Ke komunistickému puči podle něj muselo dojít, protože „pluralistická Národní fronta a demokratický parlamentarismus se stal anachronismem“.

Dne 30. září 1949 byla *Kulturní politika* jako příliš západnická zastavena a brzy nato dostal Stanislav Budín nový zákaz psát i do jiných tiskovin. Příběh se opakoval podle stejného scénáře jako v roce 1936. Nikdo ani tentokrát nebyl ochotný Stanislavu Budínovi sdělit důvod zákazu.

V padesátých a šedesátých letech pracoval Stanislav Budín nejprve v archivu ČTK a později v novinářském ústavu, překládal a psal knihy. Mimo jiné o Karlu Havlíčku Borovském, která vyšla v roce 1954 (pod pseudonymem B. Stanislav), napsaná však byla v letech 1949–1951. Tato monografie je ovšem silně poplatná době (a to i když si odmyslíme množství citátů ze Stalina, Lenina a Nejedlého), je napsána ideologickým jazykem (což platí hlavně o první a poslední kapitole), kterému autor nevzdoruje a ani se nesnaží bourat barvotiskový Havlíčkův mýtus, aby ho učinil větším a lidštějším, jako to o dvacet let později učinil Jiří Morava z Innsbrucku. Přestože vyčítá buržoazii, že

Havlíčka z třídních pozic zneužila, stejně tak zneužívá Havlíčka i on ve prospěch marxistické propagandy. V knize vykřikuje: „Jedině proletariát může proto převzít do svých rukou věc národního osvobození a opravdu tento boj dovést ke konečnému vítězství.“ A o kousek dál čteme: „Přízrak komunismu zahnal českou buržoazii do náručí absolutismu.“ V letech 1969–1972, kdy pan Budín psal své paměti, si za celkovým pojetím této knihy stál a kromě zmíněných citátů a kritiky Masarykových názorů se od ní nedistancoval.

Rudolf Augstein od konce války myslel úplně opačně než Stanislav Budín a byl pevně přesvědčen, že každá vláda potřebuje velice silnou opozici. Proto také když se v Německu již na počátku šedesátých let začalo uvažovat o velké koalici, viděl v tom velké a nebezpečné oslabení mladé německé parlamentní demokracie. Nikdy by ho nenapadlo napsat, že parlamentní demokracie je anachronismus. Se svým názorem tvrdě vystupoval i v roce 1967, když byla velká koalice ustavena. V roce 1972 se pokusil jako poslanec za FDP vstoupit i do politiky, ale záhy si uvědomil, že na to nemá talent (a to byl nejspíš důvod, proč se z něj postupně stával alkoholik), mandát odevzdal a vrátil se do redakce, kde svůj návrat ovšem zdůvodnil ne zcela přesvědčivě odchodem šéfredaktora Güntera Gause, který dal krátce předtím výpověď.

Pro pochopení jeho osobnosti jsou nejspíš typické tři postoje:

Ač byl až zavilý antifašista, otiskl v roce 1959 v časopise *Der Spiegel* seriál amatérského historika, bývalého kriminalisty Fritze Tobiase, který zpochybnil tezi, že nacionální socialisté sami zapálili Říšský sněm. Tuto práci nezpochybnily ani sovětské archivy, které se historikům otevřely po roce 1989.

Dále je to vydání knihy *Ježíš, syn člověka* v roce 1972, která způsobila v Německu a později i jinde skandál. Snad nejdvořileji se k ní vyjádřil spisovatel a nositel Nobelovy ceny za literaturu Heinrich Böll, který napsal: „Protože každé náboženství není emocionálně neutrální, je nemožné se jím zabývat, když se vyhnete emocím.“

A nakonec Augsteinův vztah ke Stalinovi, o němž napsal, že byl sice větší vrah než Hitler, když jen v letech 1930 a 1931 zlikvidoval přímo pět milionů kulaků a nepřímo zabil dalších dvacet milionů lidí, ale v roce 1974, v souvislosti s vydáním Solženicynova *Souostroví Gulag*, hned dodal: „Bez bezpříkladné brutality, se kterou probíhala v Rusku ve dvacátých letech industrializace, by Rusové nemohli v roce 1941 přestat německý útok... Ve srovnání se šílenou Hitlerovou posedlostí byl Stalin přízemní realista, i když samozřejmě popravou generála Tuchačevského a zlikvidováním dalších 30 000 důstojníků Německu bezpochyby vpád usnadnil.“ O Stalinovi Augstein hovořil jako o despotovi, který byl schopen se poučit.

Je zjevné, že se vydavatel časopisu *Der Spiegel* mýlil a nebylo to u něj nic výjimečného, připomeňme jeho odsouzení Charlese de Gaulla v roce 1958, kdy o něm psal jako o Pétainovu pohrobku, ačkoliv to byl právě on, kdo se od samého začátku od vlády ve Vichy výrazně distancoval. Podobně se Augstein mýlil i v roce 1968 ve vztahu k situaci v Československu, kdy vylučoval sovětskou invazi. Když však pochopil, že se mýlil, většinou své chybné postoje otevřeně přiznal a poopravil. Stanislav Budín za svými mylnými postoji stál až do smrti a stále je obhajoval.

V roce 1951 začal v Praze proces s Miladou Horákovou a Závěšem Kalandrou a hned nato došlo k zatčení Rudolfa Slánského a celé řady dalších lidí, které Stanislav Budín léta znal a o některých z nich věděl, že jsou to slušní lidé.

Nesmyslnost všech obvinění se zdá z dnešního hlediska až abnormální. Přesto se pan Budín v knize přiznává, že „celou svou bytostí tomu chtěl člověk věřit, uznat to za správné a nutné, najít racionální a logické zdůvodnění všeho, co se kolem dělo [...]. Připustit, že jde o křeč orientální despotie [...] znamenalo popřít a zamítnout celý svůj dosavadní život.“ V této větě je možná klíč k vysvětlení Budínových postojů, neboť jak napsal Heinrich Böll, věci víry nelze vysvětlovat s vyloučením emoční stránky, která je v každém náboženství přítomná. Pan Budín se tedy nemýlil, když napsal, že žádný bůh ho nezklamal, ale ne proto, že by KSČ pro něj nebyla bohem, ale protože si na svou víru nenechal nikdy sáhnout, nikdy ji nedokázal zpochybňovat, nikdy si nekladl nebezpečné otázky, a proto mu nemohla žádná skutečnost, byť sebekrutější, proměnit komunistickou stranu v ďábla.

Neotřesitelnost víry Stanislava Budína v mesiášské poslání a veškeré kroky Sovětského svazu dotvrzují nejlépe paměti, které autor dopsal v dubnu 1972 a v nichž není ani odstavec věnován okupaci Československa Rudou armádou a dalšími vojsky Varšavské smlouvy. Najdeme tam jen větu, že na hodnocení takové události je příliš brzy.

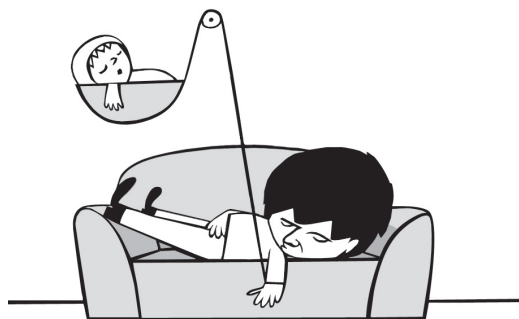
Stalinovi jako chladnému racionalistovi, který bojoval proti náboženství a zavíral chrámy a kostely (nechal v nich zřizovat

muzea boje proti tmářství), se podařilo proměnit komunistickou ideologii v náboženství: lidé začali věřit, že musí dělat to, co si Stalin přeje, z lásky k němu. Věřili, že je bránou do ráje, že podpírá svět a že skrze Stalina přichází spása. Desítkám milionů otrávených a vykořeněných lidí nabídl cíl a tito lidé už se té víry neuměli zbavit, protože by tím popřeli sami sebe, celý svůj život.

Adolf Hitler působil zvláště na mladé Němce, jakým byl Rudolf Augstein, opačně: nejprve sliboval tisíciletou říši se stejným poblouzněním jako Stalin ráj na zemi, ale tím, že z původně věřících učinil oběti, víru v lepší příští všem Němcům nadobro vzal a učinil z nich evropské skeptiky. De facto tím — i proti jejich vůli, jak to dokazuje i mladý Augstein, který byl na počátku proti integraci se Západem — učinil Německo součástí západní Evropy, ač původně chtěl naopak z Německa vybudovat obranný val proti západní civilizaci.

Obě knihy jen podtrhují absurditu dějin, ale jen ta o Augsteinovi ukazuje na platnost staré moudrosti: člověk se musí stát cizincem ve světě, aby jej jasně viděl, musí být poutníkem. Stanislav Budín, ač hodně cestoval, nikde nedokázal být cizincem: měl z toho strach. Rudolf Augstein, který byl sice hrdý Němec, ale nikdy moc necestoval (jen za války a na Azurové pobřeží do Saint Tropez, kde měl vilu), si však od Německa po celý život dokázal udržet odstup jako nezávislý, ale angažovaný pozorovatel.

Autor (*1941) je novinář a spisovatel.

Dušan Šlosar | Dovolená

Rodiče pečující doma o malé děti se prý bouří proti tomu, aby se tento jejich stav nazýval mateřská (či rodičovská) *dovolená*. A to proto, že mají víc práce než ostatní, zejména ti, kteří jsou na dovolené někde na prvotřídní destinaci, jak to lákavě píšou cestovní agentury, pardon cestovky. Neboť dovolená se chápe jako luxusní akt. — Ale ne všichni to tak vidí. Ti třeba, kteří jsou na dovolené zdravotní nebo neplacené, se nemusejí cítit nijak skvěle. Dovolená je původně pojem z vojenského jazyka. Původně to bylo *dovolení* — a tady je už trochu líp vidět, že to byl souhlas s nepřítomností u jednotky. (Kdo jej měl, byl *dovolenec*.) A tak tedy dovolená nemusí být vždy jen blažené přebývání, ale vždy je to *dovolená nepřítomnost* v práci (nebo jinde). Hodně lidí se na dovolenou těší, protože je to pro ně projev luxusu. Ale jen proto se má legální, tedy dovolená nepřítomnost v práci kvůli malým dětem nějak přejmenovávat? (Aby dnešní dovolenci nakonec nedopadli jako kdysi hasiči — požárníci — hasiči!)

Autor (*1930) je historik, teoretik a popularizátor českého jazyka.

Před 115 lety se v Pardubicích, v ulici Sladkovského č. p. 410, narodil Kamill Resler (1893–1961), český právník, advokát, vydavatel a bibliofil, rovněž účastník druhého, tedy protinacistického a třetího protikomunistického odboje. Tohle všechno stihl úspěšný a velmi zaměstnaný advokát v té krátké době, jež je nám na světě v průměru vyměřena, v jeho konkrétním případě to bylo šedesát sedm let naplněných usilovnou činností, ale také „koničky“, které by však bylo možné považovat rovněž za práci svého druhu.

Otec Kamilla Reslera jako rakousko-uherský státní úředník často měnil působiště, a tak se Kamill narodil v Pardubicích, do školy chodil v Novém Bydžově a Újezdě nad Lesy a na gymnázium vstoupil v Praze. Již za gymnaziálních studií získal cenné celoživotní kontakty, seznámil se s malířem a grafikem Vratislavem Brunnerem, průkopníkem moderní české knihy Michaelem Káchou, básníkem Karlem Tomanem a s okruhem umělců kolem (tehdy) anarchického bouřliváka S. K. Neumanna. Přes spolužáka Jiřího Scheinera se stal rodinným přítelem starosty Sokola Josefa Scheinera.

V proslulé umělecké kavárně Union pronikal do světa literatury a současně se tu podílel na činnosti *Spolku českých bibliofilů*. Většinu svého kapesného utratil v pražských antikvariátech za vzácné tisky. Vedle toho se z něj stal jeden z největších expertů na český anarchismus přelomu století.

Mladý Resler se do studia práv pustil až ve čtyřicetiletém věku, spíše z potřeby uniknout trudné válečné realitě. Na frontu byl odveden na začátku války a opustil ji jako nadporučík bosensko-hercegovského pluku horských myslivců, když byl s těžkým záchvatem malárie převezen do Vídně. Válka pro něj skončila až v roce 1919, neboť se jako sokol vydal s dobrovolnickým plukem *Stráž svobody* na obranu Slovenska proti bolševikům, kteří tehdy na čas ovládli část země. Zde, nedaleko Komárna, jej zasáhla tříštivá střela a udělala z něj invalidu s levou nohou v doživotní ortopedické botě na vysokém klínu. V pražské nemocnici jej navštívil zmíněný doktor Scheiner a nabídl mu práci ve své advokátní kanceláři. Kamill ji s vděčností přijal, za

dlouhé rekonvalescence dokončil studium práv a do roku 1924 pak pracoval jako advokátní koncipient této advokátní kanceláře. Když se pak osamostatnil, přejal část Scheinerovy klientely.

Jeho kancelář Na Zderaze 11 byla současně skutečným kulturním salonem. Scházeli se v ní mimo jiné Halas, Seifert, Holan, Hrubín, Hora, básník a skvělý překladatel Hanuš Jelínek, malíř, grafik a ilustrátor

Reslerovo jméno bylo pojmem v české advokacii, ale také v literární a kulturní oblasti. Jeho zájmy byly neuvěřitelně mnohostranné, aktivita úctyhodná a osudy pozoruhodné.

Pravoslav Kotík, překladatel Emanuel Frynta, karikaturista a blízký Reslerův přítel František Bidlo, umučený nacisty v poslední den války. Dále například malíř a grafik Karel Holan či tehdy mladičká ilustrátorka a malířka Ludmila Jiřincová. Ti všichni prošli „advokátní kanceláří všech literátů, u kousavého a vlídného dr. Reslera, bibliofila a bibliomana, sběratele starých alchymistických, teozofických a čarodějnických tisků“, jak píše ve svých pamětech Václav Černý. Reslerova *Bibliotheca theumonica et pneumatica*, uložená v zadních místnostech kanceláře v ulici Na Zderaze, udivovala současníky svým rozsahem a záběrem a neměla v českých podmínkách konkurenci. Dnes je snad její větší část umístěna v Klementinu, ale zlé jazyky tvrdí, že v „pořádku“, který tam panuje, se to neví zcela jistě.

Reslerova vydavatelská činnost byla podřízena snaze o spojení obsahové i výtvarné složky každé knihy. Prvním soukromým tiskem byla poezie Konstantina Biebla *Modré stíny*. V roce 1938 připravil Resler k vydání básně na obranu republiky *K poctě zbraň praporu* s ilustracemi Cyrila Boudy, ale kniha mohla vyjít až po válce. Stejný osud postihl i překrásně vybavené básně Libuše Jíchové *Insomnia* s kresbami Jana Konůpka, které zakázala protektorátní cenzura. Za okupace se Kamill Resler zapojil do odboje a finančně pomáhal rodinám zatčených. Po osvobození byl určen za obhájce ex officio Karlu Hermannu Frankovi. Jako nestranný zastánce práva se ujal i případu generála Otty Bláhy, poslance Jiřího Stříbrného, ministra vnitra protektorátní vlády Richarda Bienerta, protektorátních ministrů Jana Kaprase a Jiřího Havelky. Komunisté mu to ovšem nezapomněli, a tak se s ním po Únoru rychle vypořádali.

První zákaz advokátní činnosti Kamill Resler ještě odvrátil, ale koncem roku 1948 se vzdal advokacie raději sám. Stal se tak doslova nejen „poslední obětí K. H. Franka“, jak trefně nazval malíř Ondřej Sekora svou kresbu z procesu s Frankem, ale i obětí nového totalitního režimu. Jako invalida pak pracoval v Národním muzeu. Nebral to nijak tragicky a my bychom měli být osudu vděční. Díky tomu máme totiž přesný soupis tehdejších „svozů“ knihoven z Křivokláta a Hořovic. Jeho cit pro spravedlnost se neotupil ani v tragických padesátých letech, kdy aspoň právní radou pomáhal mnoha postiženým. Využíval k tomu i svých dávných známostí s těmi, kdo zůstali pro režim přijatelní, jako byl například slezský bard Petr Bezruč. Reslerovo jméno bylo pojmem v české advokacii, ale také v literární a kulturní oblasti. Jeho zájmy byly neuvěřitelně mnohostranné, aktivita úctyhodná a osudy pozoruhodné. Rád bych někdy napsal jeho monografii, ale to bych nejdříve musel být alespoň zčásti tak výjimečný, jako byl on.

Autor (*1956) je historik, zabývá se soudobými českými dějinami.

Mrazivý thriller o černém květu

Ačkoli fantastické žánry tradičně vegetovaly v tuzemské literatuře spíše na okrajích, z materiálu současné české beletrie by se dal sestavit už docela solidní nadpřirozený bestiář. Prozaická prvotina Marka Šindelky *Chyba* jej rozšiřuje hned o dvě nebezpečné potvory najednou: o vraždícího démona a tajuplnou rostlinu, která krvežíznivě parazituje na živočišných organismech.

Předesílám, že Šindelkův rostlinný fantom nepatří do sci-fi čeledi *Trifidů* ani není příbuzný parodickému druhu *Adély*, která *ještě nevěčřela*. Botanický zabiják z *Chyby* má kořeny zapuštěny v japonských strašidelných pověstech, odkud prorůstá do žánrového konglomerátu tvořeného mimo jiné prvky akčního příběhu, detektivky, příběhu s tajemstvím, hororu, milostného nebo katastrofického dramatu. K přirozené symbióze žánrů přitom nedochází jen v tematickém plánu, ale též v dalších rovinách textu, v němž je vypravování prokládáno stylizovanými dopisy, pasážemi z deníku či básněmi.

Trojúhelníky smrti a lásky

Kniha je rozvržena do tří oddílů, pojmenovaných podle hrdinů, na něž se v danou chvíli soustřeďuje pozornost narace. Triadický princip se rovněž promítá do půdorysu dvou postupujících se příběhů. První sleduje osudy Kryštofa Warjaka, pašeráka vzácných květin, který chce uskutečnit nejvýnosnější a zároveň poslední kšeft své pokoutní kariéry, ale nakonec se nechťe přesvědčuje, že orientální zkazky mohou mít nebezpečně pravdivé jádro. Pomyslný geometrický útvar, jehož zbývajícími vrcholy jsou tajuplná květina a démonický pronásledovatel, se překrývá s trojúhelníkem milostným. Ten pro změnu vykresluje příběh Andreje, Kryštofova dávného kumpána z dětství a dospívání, a Andrejovy manželky Niny, která bývalé kamarády rozdělila už v dobách pubertálních erotických hrátek.

Rámující děj se odvíjí v rozmezí několika povodňových dnů roku 2002 kolem železniční tratě mezi Prahou a Wroclaví. Neustále je však přerušován časoprostorovými přeskoky: příběh se nakrátko přenáší do jihoamerického pralesa nebo Japonska, v nechronologicky řazených epizodách sleduje počínání vedlejších postav, opakovaně se obrací do minulosti. V nejzazším časovém horizontu zachycuje Kryštofův prazážitek vyplněný děsivým pohledem na bolševníkové pole. Retrospektivou se též rozkrývají traumatické okolnosti Andrejova dětství. Přesto se příběh netříští, nerozpadá se do nepřehledné, chaotické změti fragmentů. Právě naopak, před našima očima se pomalu skládá jako důmyslné puzzle — anticipované události se zpětně osvětlují a vysvětlují, zdánlivě nesouvisející dějové momenty do sebe postupně zapadají, oba inkriminované trojúhelníky, které se

zpočátku viditelně stýkaly jen v postavě Kryštofa, se k sobě začínají stále více přibližovat. Výsledkem však rozhodně není plochý, jednoduše interpretovatelný dvojrozměrný obrazec.

Chyby v Chybě

Autor *Chyby* si tedy počíná jako zkušený postmoderní prozaik-konstruktor. Název knihy mě ovšem svádí k tomu, abych v konstrukci, která na první pohled vypadá stabilně, hledal — možná až hnidopišsky — nějaká slabá místa.

Chytré vystavěnému příběhu ubližuje zejména nakupení náhod, které občas nepůsobí zrovna věrohodně. Kryštof poprvé unikne zabijákovi proto, že se opije a zaspí start letadla, náhodou je během pitvy poraněn vyšetřovatel, náhodně umírá Andrejova dcerka, také Kryštofovo tělo je objeveno náhodou. Mnohé z žánrů, s nimiž Šindelkova kniha přinejmenším koketuje, si zakládají na tom, aby v nich náhod bylo poskrovnu. Samozřejmě nechci na bytostně synkretický text uplatňovat striktní žánrové konvence. Přesto na mě některé z náhod dělají dojem neinvenčního prostředku, jímž se příběh dostává tam, kde jej autor zrovna chce mít. Podobně se to má s několika náhlými, podle mého názoru nedostatečně motivovanými skutky hrdinů. Kryštof se například rozhodne vyměnit riziko i zisk černého obchodu za spořádaný, idylický život, ovšem zásadní změna v jeho dosavadním modu vivendi je odbyta dost lakonicky: „Jednoho dne se Kryštof rozhodl, že změní svůj život. Najednou po všech těch letech mu připadlo, že konečně našel, co hledal. [...] Jen několik jejich úsměvů mu stačilo, aby se rozhodl“ (s. 64). Právě ono „jednoho dne“ a „najednou“ mi napovídá, že autor zkrátka potřeboval do příběhu o tajemné květině zaplést ještě atraktivní milostnou linku; už se ale moc nenamáhal přesvědčit nás, že jeho hrdina životní změnu intenzivně prodělává, že opravdu trpí výčitkami kvůli devastaci přírody a že v něm po letech ožívají dávné city. Rovněž některé další body v narýsovaném milostném trojúhelníku působí trochu uměle a teatrálně. Lze pochopit, proč se Nina dopustila nevěry, ale není jasné, proč se k tomu Andrejovi doznává. Opět obligátní výčitky svědomí? Proč se poté pokouší o sebevraždu? Řešila by matka čtyřletého dítěte nastalou situaci zrovna takhle, navíc když má možnost odejít za Kryštofem? Může být do-

statečnou pohnutkou afekt nebo citová rozpolcenost? Nebo je to snad strach z manžela-alkoholika? Nejasnou motivovanost v jednání hrdinky lze pak ironicky podtrhnout konstatováním, že kdyby si všechny jedinkrát nevěrné ženy počínaly stejně, ekosystém planety by byl narušen mnohem podstatněji než ilegálním obchodem s květinami nebo neuváženým vyšlechtěním bolševníků — totiž vyhubením populace jedovatých hub, jimiž se Nina chtěla otrávit.

Poezie v próze

Marek Šindelka literárně debutoval před třemi lety sbírkou *Strychnin a jiné básně*, za níž obdržel Cenu Jiřího Ortena. Rovněž v *Chybě* se objevuje poezie (navazující svou poetikou na jmenovanou sbírku), ale ne samostatně nebo izolovaně, nýbrž ve významovém prorůstání do tkáně prózy. Líčené události získávají prostřednictvím veršů jinou dimenzi, jsou nahlíženy jakoby z jiné perspektivy, jinými možnostmi nazírání a vnímání. Vypravěč er-formy i jinak velmi často poskytuje prostor subjektivním reflexím hrdinů, jejich prožitkům a dojmům, představám a vzpomínkám. I zdánlivě banální, všední skutečnosti jsou zachycovány pomocí metaforických vztahů mezi živými a neživými jevy nebo registrací čichových, vizuálních, dotykových a akustických vjemů, které obvykle leží mimo dosah našich zlenivělých, ospalých smyslů: „Za oknem sněží plankton. Na skle zůstává jemný pyl, který si z křidel otloukly noční můry, přefiltrované skrz obrovské žábry lokomotivy“ (s. 159).

Je proto škoda, když čtenářovu pozornost bezděčně „probudí“ zrovna slovosled, který v textu tu a tam zaskřípe až humornými asociacemi: „Unaven svou rychlou a krvavou cestou z Tokia až sem se posadil“ (s. 176) nebo: „Po jedné ostřejší hádce jí řekl, že si najde nějaký podnájem s kamarádem“ (s. 29). Podstatnějším nedostatkem knihy, jejíž autor víceméně naplňuje ambici promyšleně pracovat s jazykem, se stylovým odstíněním charakterů, s poetizací popisů apod., je nepřilíš povedená stylizace kriminalistova soukromého deníku. Není zrovna pravděpodobné, že by si vyšetřovatel, zvyklý v dlouholeté praxi na věcnost, přesnost a strohost úředních protokolů, zaznamenával fráze typu „Všichni kolem něj se marně pokoušeli nějak ho rozptýlit, znovu jej začlenit do společnosti“ (s. 67). Stejně tak není příliš věrohodné, když používá neobvyklá slova a slovní spojení („[...] do stinné a spletité louky bolševníků“, s. 14), nejednou v sáhodlouhých, syntakticky bezchybných souvětích: „Když jsem odkryl křečovitě sevřenou dlaň, kterou si na břicho tiskl, shledal jsem, že rána byla neprofesionálně, špatně a křivě zašita jakousi zelenou textilní nití, čtrnácti stehy, skrz které musela vytéct krev, již měl mrtvý na šatech“ (s. 15-16). Podotýkám, že obsáhlé deníkové zápisky si vyšetřovatel-„ro-

manopisec“ pořizuje ještě několik dní poté, co jeho infikovaná ruka rychle odumírá.

Tušení souvislostí, či „souvislostí“?

Přehlédneme-li alespoň zběžně polistopadovou českou prózu, můžeme si povšimnout, že někteří spisovatelé se vracejí k zásadě *docere et delectare*: romány Miloše Urbana nás poučují o sakrální architektuře, poslední próza Jaroslava Rudíše o meteorologii, knihy Jana Křesadla se vyznačují skoro encyklopedismem. Osobně se velmi rád dozvídám zábavnou formou o zajímavostech a kuriozitách z jakéhokoliv oboru, ale u beletrie se občas ještě pochybovačně ptám, zda ono „poučit a pobavit“ je doprovázeno též intencí *movere*, tedy pohnout.

Šindelkova kniha samozřejmě neobsahuje jen a pouze fundované náhledy do říše rostlin. Nabízí se k otevření různými interpretačními klíči a má potenciál oslovit různorodé čtenáře. Poetická duše ji může vnímat jako imaginativní výpověď oscilující mezi prózou a poezií, skeptik si ji může vyložit jako pochmurnou zprávu o zahnívajícím světě, psychoanalytika zaujmou záznamy symbolických nočních můr. A třebaže se Šindelka — naštěstí — úspěšně vyhýbá prvoplánovému moralizování, ekologický aktivista si může knihu interpretovat jako morální o zničeném plundrování přírody. Moje vlastní zkušenost pak ukázala, že opakovaným čtením lze v textu *Chyby* objevovat stále nové významové souvislosti (případně korigovat již nalezené) a zároveň si lze klást další a další otázky. Například jakou roli hrají vlastní jména ve vztahu ke skrytým i zjevným motivům převtělení a znovuzrození? Existuje nějaká spojitost mezi jizvou nad klíční kostí Kryštofova komplice a incidentem z Andrejova neradostného dětství? Je nějaká vazba mezi Andrejovou cestou do Petrohradu a ruským sběratelem vzácných rostlin? A vycházejí tato dráždivá „tušení souvislostí“ jen z efektního mlžení, anebo se zakládají na plánovaně falešných stopách, takže je čtenářova zvědavost programově napínána až k okamžiku zklamání jeho očekávání? Buď jak buď, knihu Marka Šindelky jsem četl především jako mysteriózní thriller, a třebaže jsem se hned z prvních stran dozvěděl, jak jeden z hrdinů skončí (podobně jako když při skládání puzzle znám kýžený výsledek předem z obrázku na krabici), textová skládačka s motivem jedovatého černého květu mě hned tak „nepustila“. Nakonec jsem se smířil i s tím, že několik jejích dílků do sebe zapadá náhodou a několik se jich spojuje trochu násilně, a nevadilo mi ani, že mně možná některé důležité části „spadly pod stůl“. Mnohoznačný obraz, který i tak *Chyba* ve výsledku nabízí, totiž přesahuje barvotiskový průměr domácí prozaické produkce.

Autor (*1972) je bohemista, působí na Filozofické fakultě Ostravské univerzity.

Kde slovo mafie není metafora

Salman Rushdie o Robertu Savianovi řekl, že se po vydání knihy Gomora ocitl v daleko větším nebezpečí než Rushdie sám po publikaci Satanských veršů. Mladý italský novinář, jehož kniha už dva roky hýbe Itálií, to skutečně nemá lehké: vzbudil hněv mafiánských bossů. Říci, že smrt pro ně patří k životu, by bylo nemístným filozofickým eufemismem. Spíše platí, že vraždy jsou tu na pořadu dne.

Mnohé zprávy nás ve světě, v němž informace útočí ze všech stran, zcela minou, jiné zaregistrujeme jako kuriozitu, aniž bychom si často uvědomili závažnost situace a zamysleli se nad jejími příčinami. Tak tomu mohlo být i se zprávou, která se v našich médiích objevila na počátku tohoto roku spíše okrajově. V jižní Itálii se tehdy naplno rozhořel problém, kam s odpady. Jejich hory se kupily v ulicích Neapole a jiných kampánských měst a nebylo jasné, kdy a jakým způsobem budou odstraněny. Byl to důsledek politiky státu, který se neefektivně stavěl k problematice organizovaného zločinu kvetoucího v Itálii dnes stejně jako před třiceti či čtyřiceti lety. O sicilské Cose Nostre panuje všeobecné povědomí, méně známé za hranicemi Itálie jsou však kalábrijská 'ndrangheta, puglieská Sacra Corona Unita a neapolská camorra. Právě camorra si vytvořila monopol na likvidaci odpadu, který do Kampánie svážela z celého Apeninského poloostrova, především ze severních průmyslových měst. V kraji kolem Neapole jej pak ukládala všude, kde bylo alespoň trochu místa: do starých lomů, do prázdných nádrží nefungujících čerpacích stanic, zaorávala jej do polí, přidávala do betonu. Smíchávala přitom komunální odpad s toxickým a způsobila výrazné zamoření celé oblasti.

Ale jak to, že když se do Kampánie svážel odpad z celé Itálie, místním se ten jejich vršil v ulicích? Problém, který narostl do obřích rozměrů, s nimiž si italská vláda dlouho nevěděla rady, měl hlubší důvody, především vysoké zadlužení radnic u firem svážejících odpad, které vlastní camorra. Nejen před tímto problémem, ale i před mnoha dalšími, které souží právě zmiňovanou oblast, varoval Roberto Saviano ve své prvotině *Gomora* již v roce 2006.

Slovem vstříc smrti?

Pokud byste se dnes zeptali jakéhokoliv italského čtenáře, která kniha v poslední době nejvíc zahýbala italskou společností, nejspíš vám bez váhání odpoví, že to byl právě tento Savianův román. Autor je mladý publicista, rodák z Neapole, absolvent filozofie na tamní univerzitě. Jeho rodný kraj se svými obyvateli mu leží na srdci tak, že našel odvahu podat hlasité svědectví o impériu camorry a mechanismech, které v něm vládou, ve

snaze přimět italskou vládu k proticamorrstickým postupům. Ovšem právě takové pokusy o zásah do zaběhnuté mašiny řízené nejrůznějšími camorrstickými klanů (na rozdíl od Cosy Nostry totiž camorra nevytváří jedinou společnou strukturu, ale rozpadá se do mnoha klanů, které mezi sebou často vedou války, faidy) s sebou nutně nesou riziko ohrožení vlastního života. To dokládá i Savianův případ. Od chvíle, kdy se kniha stala bestsellerem a informace se dostaly k široké veřejnosti, mu camorra vyhrožuje smrtí, takže mu musela být přidělena policejní ochrana.

V poslední době se hrozby ze strany klanových bossů zintenzivnily, což zvedlo obrovskou vlnu solidarity s osudem mladého novináře. Byly založeny internetové stránky „Podporujeme Roberta Saviana“, vznikl plakát, kde je Savianova podobizna graficky poskládána z fotografií asi tisícovky tváří lidí, kteří ho tak chtěli veřejně podpořit, probíhají veřejná čtení *Gomory*. Jisté je, že jeho odvaha popsat pravdu věrně a bez příkras našla v italské společnosti až nečekaně velkou odezvu. Kniha se dočkala i svého divadelního a filmového zpracování, za její převedení na plátna kin obdrželi Saviano coby autor předlohy a Matteo Garrone coby režisér ocenění na letošním frankfurtském knižním veletrhu. Výzvu italskému státu, aby Saviana ochránil a postavil se tak rozpínavosti a aroganci mafie, podepsali na podzim nositelé Nobelovy ceny Rita Levi Montalcini, Dario Fo, Orhan Pamuk, Michail Gorbačov, Günter Grass a Desmond Tutu. Jiný nositel Nobelovy ceny, Salman Rushdie, zase prohlásil, že Saviano je ve větším nebezpečí, než v jakém se kdysi ocitl on sám po vydání *Satanských veršů*. A tak bychom mohli pokračovat. Z toho je zřejmé, jak velký význam kniha pro současnou italskou společnost má. Významným aspektem celé kauzy je důkaz, jakou sílu může mít psané slovo v konfrontaci se zločinem. Dokládá také, jak někdy dílo svého autora převálcuje a jak je mnohdy důležité sledovat osudy spisovatele i poté, co už je kniha dávno dopsána a měla by si žít dál svým vlastním životem. To by ale nesměla pojednávat o tak závažných skutečnostech.

Mafie známá neznámá

A o čem tedy román se symbolickým biblickým názvem *Go-*

mora je? Saviano nás seznamuje se stěžejními aspekty organizovaného zločinu v Kampánii, s jeho technikami a strukturou, podpořenými silným, až nepředstavitelným ekonomickým potenciálem camorry. Právě ten vnímá autor jako největší problém při boji s mafií, protože skrze své obchodní impérium, které ovládá veškeré podnikatelské aktivity v oblasti a které Saviano podrobně popisuje, mají camorristické klany značný vliv na regionální politiku.

Exkurze začíná v neapolském přístavu, kterým denně projde obrovské množství spotřebního zboží, převážná část ilegálně; odtud nás zavádí do periferie Neapole, království malých černých továren a dílniček na výrobu textilního zboží, končícího často na tělech hollywoodských hvězd a pyšnicího se značkou „made in Italy“. Seznámíme se i s otrěsnými skutečnostmi z dob, kdy mezi sebou jednotlivé klany válčí a vedou takzvané faidy. Kapitola „Válka v Secondiglianu“ je vlastně pouze výčtem zavražděných osob na obou stranách konfliktu, popisem způsobu jejich zabití a přiblížením atmosféry strachu, jaká mezi lidmi panovala. Přestože je tato část vyprávění nabitá fakty, a mohlo by se proto zdát, že přemíra jmen bude četbu jen komplikovat, nelidská šílenost popisovaného čtenáři nedovolí, aby mu při četbě myšlenky odbíhaly jinam. Těžkou životní situací lidí z oblasti ovládané camorrou vystihl Saviano citací jednoho místního faráře: „Tady se lidé učí jenom umírat.“ Situace, kterou si lze v zemi Evropské unie v jednadvacátém století jen těžko představit, je však přesto neoddiskutovatelnou realitou.

K všeobecným představám o mafií patří ty týkající se obchodu s narkotiky a se zbraněmi. Ani tuto část jejich aktivit Saviano neopomněl a opět je popisuje velmi precizně a důsledně, včetně provázanosti jednoho s druhým. Nezanedbatelné jsou i postřehy o přesahu činnosti klanů mimo hranice italského státu. Mocná chapadla camorry sahají do Španělska, Velké Británie, na Balkán, do Ruska, na Dálný Východ, do Jižní Ameriky, ale i jinam. Mnohdy není v lidských silách pochopit údaje, které autor uvádí, ať se to týká množství zboží procházejícího neapolským přístavem nebo vyrobeného v načerno fungujících továrnách, objemu finančních toků proudících uvnitř jednotlivých klanů či množství drog a zbraní, se kterým klany obchodují.

Saviano se ale neomezuje pouze na zločinecké aktivity camorry, zajímá se také o roli jednotlivých sociálních kategorií v ní, ať už se jedná o ženy, mladistvé či důchodce. Kniha je tak obohacena o sociologický vhled do fungování Systému, jak camorra sama sebe označuje. Systém využívá mladistvé k těm pracím, na které nikoho jiného nesežene. Mladí klanci jsou pak s vidinou zisku motorky schopni udělat vše, jejich vzorem se často stávají ti největší zabijáci klanů. I mladé dívky se k organizaci staví pozitivně především kvůli zisku, který jim poplyne, pokud bude jejich přítel či manžel patřit k Systému uvězněn či zabit. Náleží jim pak renta, ze které mohou pohodlně vyžít. Je zřejmé, jak širokou škálu problémů se Savianovi podařilo v knize zřetelně a nebývale naléhavým tónem popsat.

Víc než novinářina

Saviano v duchu své novinářské profese dané skutečností osobně zkoumal a snažil se odhalit všechny příčiny a důsledky, které vytvářejí nepřehlednou a všezahalující síť. Stu-

doval proto spisy ze soudních přelíčení, policejní protokoly s výpověďmi takzvaných pentitů, tedy těch členů camorry, kteří se rozhodli spolupracovat s policií výměnou za snížení či odpuštění trestu, objížděl Neapol na své vespě, legendární italské motorce, a snažil se o jediné — pochopit. To, že život tu nemá žádnou cenu, to, že kdo se stal členem Systému, hledí pouze na Tady a Teď a na to, jak získat maximum v co nejkratším čase. Na vlastní kůži si vyzkoušel práci v neapolském přístavu, prošel se po skládce toxických odpadů, viděl mnoho mrtvých. Jeho osobní zkušenost se v románu odráží nejenom oním nebývale velkým množstvím pravdivých fakt, ale také způsobem vyprávění, ze kterého je zřejmé, jak moc situace jeho rodného kraje, končin „nemocných camorrou“, autora trápí.

Jeho pohled proto nemůže být nezaujatý. Je to zpověď člověka, který ví a který nedokáže pravdu zamlčet. Vybíjí se tak pouze psaným slovem a vypráví. Dané skutečnosti se snaží popisovat objektivně, dokládá je čísly, jmény, údaji, přimíchává však do nich záznamy vlastních pocitů, pocitů lidí, které se mu podařilo vyzpovídat či které vypořezoval při svém každodenním styku s kampánskou realitou. Daří se mu tak čtenáře zasáhnout mnohem hlouběji. Snad právě i tento fakt částečně přispěl k nebývalému úspěchu knihy, ačkoli samotné odhalené údaje by k tomu byly více než dostačujícím důvodem. Díky této psychologické rovině je kniha bezesporu mnohem čtivější a Saviano díky ní dokáže ve čtenáři vyvolat na jedné straně pocit solidarity s těmi, kteří jsou nuceni se Systémem žít, na straně druhé zlost na vládu, která nedokáže s organizovaným zločinem účinně bojovat.

Saviano zdaleka není jediným neapolským spisovatelem, který píše o problémech svého města (blíže k tomuto tématu odkazujeme na soubor článků „Neapol očima svých spisovatelů“, které vyšly v *Hostu* 5/2008), od ostatních se ale liší novinářskou věrností pravdě. Informace o zdrcujících skutečnostech jsou však u něho zdařile a s citem pro správnou míru doplněny metaforami a barvitými popisy, které dokládají i jeho literární talent.

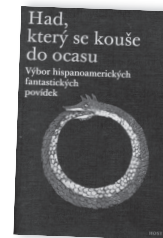
Překladu v jeho celku není co vytknout. Alice Flemrová má dostatek zkušeností s překlady současných italských spisovatelů, a tak český text nepostrádá nic z naléhavosti a dynamiky originálu. Jenom některé výrazy by bylo snad vhodné ještě přehodnotit ve prospěch jejich srozumitelnosti. Jak máme chápat výraz „umírněná autorita“? Jak velké procento čtenářů bude znát výraz „afiliace“? Nebyl by tu býval lepší například výraz nábor spíše než do češtiny převedené původní „affiliazione“? To samé platí pro „hemoragii“, krvácení, v italštině „emoraggia“. Velmi cenné jsou naopak překladatelčiny poznámky, v nichž vysvětluje různé zkratky italských úřadů či organizací, stručně představuje ty italské osobnosti, které jsou pro Itálii notoricky známé, ale v našem prostředí o nich někdy slyšíme poprvé, a tím čtenáři pomáhá zorientovat se lépe v celé problematice, z níž vám často přeběhne mráz po zádech.

Ty, kteří by chtěli sledovat osudy Roberta Saviana i dále (camorrističtí bossové údajně žádají jeho smrt do Vánoc), odkazují na internetové stránky, které přinášejí aktuální zprávy o jeho situaci: www.robertosaviano.com.

Autorka (*1979) je italianistka.

Tajemství hladiny

aneb Na rozhraní mezisvětů hispanoamerické fantastické povídky

Píše se rok 1940, když argentinští spisovatelé Jorge Luis Borges, Adolfo Bioy Casares a Silvina Ocampová vydávají slavnou Antologii fantastické literatury (*Antología de la literatura fantástica*). Trojice přátel se přitom nápadně podobá společenství metafyziků z tajemné země Tlön, o nichž Borges píše, že „nehledají pravdu, ale dokonce ani zdání pravdivosti. Snaží se vzбудit úžas“. Totéž se daří nové antologii hispanoamerických povídek *Had, který se kouše do ocasu*.

Podrobněji Borges popsal myšlenkový svět fantastické povídky při přebírání Velké ceny Společnosti argentinských spisovatelů: „Jsou tací, kteří soudí, že fantastická literatura je vedlejší žánr; vím, že je nejstarobylější, vím, že v kterékoli zemi kosmogonie a mytologie předcházejí mravoličný román. Je třeba se domnívat, že skutečnost nepatří k žádnému žánru. [...] Sny, symboly a obrazy procházejí dnem; v našem světě se bez ustání slévají chaotické imaginární světy; naše vlastní dětství je nedešifrovatelné jako Persepolis nebo Uxmal.“

Výbor hispanoamerických povídek *Had, který se kouše do ocasu*, je výjimečným nahlédnutím do útrob tohoto literárního zázračného světa, které se v takovém rozsahu a pojetí na pultech českých knihkupectví objevuje vůbec poprvé, a můžeme ho tedy směle označit za počín. Hispanistka Masarykovy univerzity v Brně Eva Lukavská do něj vybrala pětadesát příběhů od sedmačtyřiceti autorů, v jejichž tvorbě se tvářnost fantastické povídky latinskoamerického kontinentu vykresluje od jejího zrodu v druhé polovině devatenáctého století až po vrchol tvořený pracemi zmíněné trojice a jejich následovníků.

Po smrti hrdinů

Abychom pochopili sklony latinskoamerického prostoru k fantastičnu, musíme se vrátit v čase. Nestačí totiž říct, že tento kontinent svůj smysl pro nadreálno osvědčil v rekordním počtu různých totalitních režimů a politických i společenských utopii...

Fantastická povídka se v Latinské Americe zjevuje spolu s romantismem, který ovšem na „druhý břeh Západu“ připlouvá se zpožděním. Ve dvacátých letech devatenáctého století končí války za nezávislost a dva největší hrdinové, kteří vedli vojska proti španělské koruně — generál Antonio José de Sucre a Simon Bolívar — jsou mrtví. Prvního zabil neznámý vrah a druhý zemřel na tuberkulózu na statku San Pedro Alejandiro. Oba se sice proměňují v živoucí mýtus, ale sen o jednotném kontinentu nebo aspoň Velké Kolumbii se rozpadl na jednotlivé státy. Mladé země se snaží definovat obrysy své nově nabyté národní identity a po spisovatelích se žádá angažovaná litera-

tura, k čemuž se nejlépe hodí esej. Krátký literární útvar, z něhož povstane právě povídka, která spolu s rozvojem tištěných médií získá na popularitě víc než v jiných kulturních oblastech. A co je jedním z prvních literárních témat hispanoamerického kontinentu? Samozřejmě historismus a národovectví, ale hned vedle toho zájem o exotiku, magii, zázračno a fantastično jako reakce na racionalitu osvícenství a jeho odkouzlování světa.

Eva Lukavská v úvodu knihy píše o zakládajícím textu povídkového žánru v Latinské Americe, kterým je příběh Argentince Estebana Echeverría „Jatka“ (*El matadero*), napsaný v roce 1839 a vydaný v roce 1871. Jde o obraz diktátorského režimu Juana Manuela Rosase, který ukazuje argentinskou společnost rozdělenou na dva nesmiřitelné tábory, barbarské federalisty a civilizované unitaristy, a „představuje zdařilou syntézu romantického kostumbrického a romantického zápasu za národní identitu a ideál individuální svobody“. Z těchto kořenů tedy vyrůstá hispanoamerická krátká próza.

A v tom spočívá první a největší přínos antologie *Had, který se kouše do ocasu*: sleduje vývoj hispanoamerické literatury od jejich počátků, a překračuje tak její omezené vnímání skrze klišovitý obraz magického realismu, za jehož svaté Evropa prohlásila Márqueze, Cortázara, Fuentesese nebo Sábata. Jejich texty čtenář samozřejmě nalezne i tady, ale překvapením jsou jména „nově objevená“: Argentinec Macedonio Fernández, Mexičan Amado Nervo, jehož povídka dala název celému souboru, Mario Levrero, Felisberto Hernández nebo Peruánka María Tellería Solariová a další.

Ke cti knize slouží i komplexní zpracování: přehledně zpracovaná bibliografie, soupis zdrojů, dokonce i tematické odkazy na webové stránky, portréty autorů a úvodní osmdesátistránková teoretická část. V ní autorka dobře a čtivě interpretuje jednotlivé texty i použití formálních postupů fantastické povídky, jak je definoval Jorge Luis Borges: vytváření textu, který odkazuje sám na sebe, zpochybňování jedinečnosti postavy jako subjektu a cestování v čase. Literární hry, které umožňují tvůrci zrušit nejen realismus fiktivního příběhu, ale i skutečnost samu... Eva Lukavská to shrnuje pod základní pojem ambivalence. Rozvádí ho pak ve fantastických motivech pro-

Karel Cudlín Národní divadlo 2005

cházejících texty i vývojem v čase — přízrak, smrt a ďábel; sen, inverze, zdvojení; mládí, bdění, sen, život.

To všechno jde ale vyjádřit ještě jednodušeji pojmem úžas, který je — jak říká Borges — základní emocí fantastična. Rodí se na rozhraní, kdy se před námi obraz skutečnosti láme jako hůl ponořená do vody. Ostatně jak lépe uchopit skutečnost, než vystavit ji absurditě, jejímu obrazu s pokřivenými obrysy? Řada významů, které jsou anebo se zdají být vzájemně protikladné: o takových symbolech talmudisté říkali, že jsou nejbohatší ze všech, neboť zahrnují úplnost významu.

Druhý břeh Evropy

Vlastní literární část Eva Lukavská dělí na dvě poloviny — povídky devatenáctého a dvacátého století. Úvodní romantické texty mají ještě blízko k mýtu a zaujmou asi méně než pozdější povídky. Podobají se spíš pohádce a hororu, ve kterých jde o klasický svár dvou světů, skutečnosti a zázraku, světského a Božího řádu. Převažují tu tradiční křesťanské motivy záhrobní, čarodějnic a přízraků. Jakmile si s nimi hrdina něco začne, těžce ho to poznamená na celý život.

Tak se génius a nadějný vědec Broth ve „Zpěvu Sirény“ od Miguela Caného snaží zapsat zpěv mytologických Sirén do notového zápisu a končí v „sladkém šílenství“ zavřený v blázinci. Kněz Lanchitas ve stejnojmenné povídce J. M. R. Bárcena je zprvu vyhledávaný pro svou moudrost, ale po rozmluvě s mužem, který se vrátil z věčnosti, se mění v postavičku „pro posměch dětí a ulice“. Pelino Viera v povídce „Zpověď“ od Guiller-

ma Enriqua Hudsona přichází o to nejcennější, když pronikne k podstatě tajemství druhého života jeho manželky...

Z textů tohoto období je patrné, že autoři ještě hledají inspiraci v evropských zemích. Hispanoamerická literatura musela najednou vstřebat několik literárních směrů přicházejících z Evropy a Severní Ameriky a vyrovnat se s nimi — jde hlavně o souběh romantismu, realismu a modernismu v posledních desetiletích devatenáctého století. Zdrojem inspirace tu je dílo E. A. Poea, H. G. Wellse a později také Franze Kafky. V tom smyslu je příznačná třeba povídka „Výhybkář“ od Juana Joseho Arreoly: „Vzhledem k současnému stavu věcí jsou vlaky plně udavačů. Tito udavači, z větší části dobrovolníci, zasvětili svůj život podpoře konstruktivního ducha podniků. Ze zcela nevinné poznámky dokážou vyvodit trestný názor. Kdybyste se dopustil sebemenší nerozvážnosti, bez okolků by vás zadrželi a strávil byste zbytek života ve vagonu-vězení nebo by vás přinutili vystoupit ve falešné stanici.“ Nutno poznamenat, že vlaky se navíc často pohybují po kolejích namalovaných křídou a v zadní části je připojen i vagon-obřadní síň a vagon-hřbitov...

Evropský vliv sem ale proniká i skrze formu kostumbrické črty, okořeněné kreolským smyslem pro humor a satiru, který ji proměňuje ve svébytnou podobu latinskoamerického žánru tradice (tradición), jež jako první pěstoval Peruánc Ricardo Palmy (v antologii ho prezentuje povídka „Štír pátera Goméze“).

Minimálně od počátku dvacátého století a zejména v období avantgard se však mezi hispanoamerickými a evropskými

spisovateli rodí čilá kulturní výměna a Latinoameričané přijíždějí ze svých zemí do Evropy s vlastním suverénním postojem. Tehdy se také začíná měnit charakter samotných povídek hispanoamerických spisovatelů: pomalu se noří do kulturní tkáně svého kontinentu, inspiřují se jeho vlastní přirozeností. Nejde už o střet světského a Božího řádu jako spíš řádu rozumu a iracionálních sil. Nebo ještě lépe řečeno: rozhraní mezi racionalistickým pojetím světa a světem samotným.

„Teoretické vymezení fantastické literatury, které se opíralo o evropskou fantastickou prózu devatenáctého století a spatřovalo její základ ve střetání dvojího řádu, kdy do racionálně vysvětlitelného světa zasahovala nadpřirozená síla, se pro hispanoamerickou tvorbu již nehodí,“ píše hispanistka Anna Housková v knize *Imaginace Latinské Ameriky*. „V Cortázarových nebo Borgesových povídkách jsou fantastické jevy součástí každodennosti, byl zrušen romantický dualismus přízemní roviny a roviny tajemné krásy či hrůzy.“

Vydávat svého králíčka

Přesto je zvláštní, že se z hispanoamerických povídek nevalí vlhká starobylost pralesa, necení v nich tesáky jaguáři a jen dvakrát se tu objeví mocné síly bohů Huitzilopochtliho a Chac Moola (v povídkách Rubéna Daría a Carlose Fuentesese). A Eva Lukavská to, bohužel, nikde nevysvětluje.

Novou hispanoamerickou povídku dvacátého století totiž charakterizuje spíš svět neofantastiky, jak ho promyšlí Julio Cortázar: „Každá krátká dokonale zdařilá povídka je produktem neuróz, nočních můr nebo halucinací, které jsou neutralizovány svou objektivizací.“ Jeho fantastično spočívá v doslovném chápání metafory — v povídce „Dopis slečně do Paříže“ ji představují bílí měkkoučcí králíčky, které pisatel vzkazu vyvrhne z úst. Jenže oni postupně dospívají, stvoří si řád nového univerza a svého stvořitele začnou uctívat v podivných rituálech jako boha, a tím ho přivádět k šílenství.

Stále je tu cítit nechuť k předvídatelnosti racionálního světa. „Andrée, já jsem se nechtěl nastěhovat do Vašeho bytu v ulici Suipacha. Ani ne tak kvůli králíčkům, jako spíše proto, že zažívám bolestné pocity, když vstupuji do uzavřeného

řádu, promyšleného až do nejjemnějších sítěk vzduchu, těch, které ve Vašem domě zachycují levandulovou hudbu, máchnutí křídly napudrované labutě, hru na housle a violu kvarteta Rará.“

Ale nemá cenu vršit další příběhy. Nezbyvá než prohlásit, že díky skvělému výběru Evy Lukavské před čtenářem povstává fantastická povídka v celé své metafyzické bohatosti — jednoduché příběhy romantismu se nám mění před očima v absurdní neofantastické hádanky plné symbolů, můžeme pozorovat, jak přibývá formálních postupů, jak přibývá hry se symboly a jak se v čase mění jejich uchopování, smysl i význam.

Čtenář antologie hispanoamerických povídek *Had, který se kouše do ocasu*, by se tak měl na cestu do útrob tohoto literárního mezisvěta vyzbrojit... Ale čím vlastně? Snad otevřeností celé své bytosti, protože jen s imaginací nebo samotným rozumem si tu nevystačí.

Snad jenom nad jedním se čtenář výboru Evy Lukavské zarazí. To když v závěru teoretické studie rozebírá dvojznačnost a ambivalenci fantastické povídky na základě vědecké fyzikální teorie „Schrödingerovy kočky“ — hlavní hrdina je zároveň mrtvý a zároveň živý. Pokud se v úvodní teoretické části tvrdí, že fantaskní povídka povstala proti osvícenskému racionalismu a jeho odkouzlování světa, proč ambivalenci fantastické povídky vysvětlovat pomocí vědy a vyhánět tak čerta ďáblem? Snad proto, že i věda nakonec potvrzuje slova Aleja Carpentiera, že zázračno je přirozenou podstatou skutečnosti? I pak si ale Eva Lukavská protiřečí — ve vědě totiž chybí úžas, a kde chybí úžas, tam vstupuje na scénu cynismus.

Podle amerického kritika Geoffreya Hartmanna hyperrealistické obrazivo, jímž nás populární kultura bombarduje, „nejenže činí kritické myšlení obtížnějším“, ale také pěstuje a současně ničí iluzi, „že realita by mohla být spíše předmětem touhy než překonané nechuti“. Fantastično se zkrátka zakládá na víře, a pokud přijímá svár s vědou, pak jako hru a výsměch. Stačí si vzpomenout, jak se Jednorozec v Kraji divů setká s Alenkou, lidským dítětem, a navrhne jí: „Tak a teď jsme se navzájem spatřili. Když ty uvěříš ve mně, já uvěřím v tebe. Platí?“

Autor (*1979) je meteorologický pozorovatel a redaktor týdeníku *Respekt*.

Podzim byl ve slovenské kultuře bohatý. V říjnu se konal festival Anasoft litera (obdoba u nás známého projektu Magnesia litera), který nabídl autorská čtení, diskuse, koncerty, filmy i slavnostní večer s finalisty soutěže o nejlepší původní prozaické dílo vydané v uplynulém roce. Vítězem literární ceny Anasoft litera se stal spisovatel Milan Zelinka s novelou *Teta Anula*. Porota ji charakterizovala jako „příběh čisté, přesné epiky na pozadí regionálně signované anekdotické fabulace“. Na Anasoft literu trochu nečekaně navázal mezinárodní festival poezie Ars Poetica, když se jeho řediteli, básníku Martinu Solotrukovi, na poslední chvíli podařilo získat finanční zázemí. Ambicí festivalu je oživit povědomí o poezii jako stále živého žánru a „médiu“. Ars Poetica spojila vystoupení významných básníků s koncerty nezávislých a experimentálních interpretů, s různými filmovými formami, workshopy tvořivého psaní a evropskými kulatými stoly věnovanými vydávání a překladu poezie. A aby festivalů na jeden měsíc nebylo málo, knihkupectví Artforum zorganizovalo v Žilině pátý ročník Žilinského literárního festivalu. K největším „hitům“ festivalu patřil koncert Lonely Drifter Karen, premiéra nového dokumentárního filmu Marka Šulíka *Cesta Magdaleny Robinsonovej*, představení brněnského Divadla U stolu, ale také tradiční akce „Spisovatel za pultem“, při které každý den v knihkupectví doporučuje a prodává knížky jiný autor, nebo „Knihkupecká noc“ s vůní grilovaných pochoutek a čepovaných nápojů a samozřejmě bohatým doprovodným programem.

Všude je ten Balla, pousmála jsem se nedávno — na čteních, na veletrzích, vychází v překladech, zasedá v porotách literárních soutěží. Na jaře vyšla Ballovi nová knížka *Cudzí*. V Polsku vydali výběr z jeho textů s názvem *Niepokój* v překladu Jacka Bukowského a v Česku výbor s názvem *Naživu* v překladu dokonce tří (!) členů rodiny Miroslava Zelinského. Potěšilo mne, že právě Balla (který své občanské jméno Vladimír v literatuře nepoužívá) je slovenským „vývozním artiklem“. Právě o něm jsem totiž psala diplomovou práci — v době, kdy byl

autorem dvou povídkových sbírek. Ballovy temné, cynické, bezútesné postřehy nadlehčuje drsný černý humor, není proto divu, že ho kdosi označil za „slovenského Kafku“. Jiný kritik zase poznamenal, že jeho texty se „analyzují jedna radost, ale číst se to nedá“. A Pavel Vilikovský nakonec jeho tvorbu glosoval slovy: „Kdo by se Bally bál, chybu by udělal.“

Vladimír Balla

Balla žije na jihu Slovenska v Nových Zámčích a pracuje na úřadu práce, kde, jak říká, „pronásleduje nelegálně pracující“. Oslovila jsem jej tedy s otázkou, jaký rok má za sebou. „Několikrát jsem v uplynulém roce vystoupil na čteních, zejména v Bratislavě, ale i v Praze, Wrocławu nebo Varšavě, lidé se smáli, až se za břicha popadali, bavili se, a ani nepostřehli, jak jsem ve skutečnosti nudný. Žiji v postmoderní době, proto mi je fajn. Pociťuji stejnou euforii jako koncem minulého století, kdy jsem si uvědomil, že můj život je v totální žumpě a že je to tak správně, dobře jsem se v tom všem zabydlel a obklopil se lidmi, kteří žijí stejně jako já. Píšu pro tuto cílovou skupinu, zbytek světa mi je ukradený, ale zbytek světa vidí, co dělám, a remcá, tak například po knize *De La Cruz* znovu remcal, nevšiml si nového příběhového a cojávímjakého ještě koření mého psaní. Nevšímavost mi ale vyhovuje, takže když jsem psal nejnovější knížku *Cudzí*, byl jsem v pohodě a bez obav z ohlasů.“ A jaké má

plány na prosinec? „Budu se spolupodílet na překladu jedné své knihy do němčiny, ležet doma a číst, bloumat po koncertech, po čteních a všude, kde to je zajímavé, aktivně vystupovat proti slovenskému a maďarskému nacionalismu — bohužel hlavnímu tématu současné zdejší politiky,“ uzavřel Balla.

A protože se blíží Vánoce, zastavila jsem se ve vydavatelství Mladé letá, které se pochlubilo třemi novými půvabnými a původními dětskými knížkami. Jana Pudlákova ve svěžím, událostmi nabitějším románu *Byť tak Bondom* líčí každodenní život teenagera. Pudlákova vydařeně navazuje na tradici psaní pro mládež Kláry Jarunkové. Potěší i vtipné básničky Jozefa Moravčíka Jakubovca *Alenka v krajine oblakov* a zejména próza o kocourkovi, který žije v bytě se dvěma psy *Psia škola kocúra Červenochvosta* dětské bestselleristky Gabriely Futové. „Dospěláci“ se však pod stromečkem budou jistě těšit na nový román Máriuse Kopcsaye *Mystifikátor*, který právě vyšel v Kalligramu.

Autorka (*1977) je publicistka a překladatelka. Vystudovala angličtinu a slovenštinu na Filozofické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě, od roku 2001 žije v Česku.

Vratislav Hájek (1907-1985)

Dobře jel

Mám před sebou necelých třináct let života... prastrýce Vratislava. Den po dni je svým těžkopádným rukopisem vtěsňoval na stránky trhacích kalendářů, které jsem před lety spolu s ostatními písemnostmi našel v kufrech na půdě perucké chalupy. Tisíce zápisů, leckdy nesrozumitelných, útržkovitých nebo nedokončených, pravidelně udávajících počty snesných vajec, komentujících počasí, postup zemědělských prací nebo cesty po okolí na motorce a malém traktoru. Jednoduché, přímočaré, psané jen pro vlastní potřebu. S pocitem nepatřičnosti se jimi probírám a bez sebemenších úprav zaznamenávám z každého měsíce jeden, který prastrýce vystihuje snad nejlépe.

ÚTERÝ 20. LEDNA 1970. Mráz asi 6 °. Na dnešek se mi zase zdálo o švestkách. (Vystrašený život.) Přesil hnací řemen — na cirgulárku. Po 14 dnech zase poprvé v Konzumu. **ÚTERÝ 3. ÚNORA.** 1 vejce. Bez mrazu. Do rána napadlo hodně sněhu. Sluníčko svítí, povoluje. Střelil 1 vrabce. Tak krásně celý den i večer = obdivuji!!! Fr. Římovský odhazuje sníh v zahradě. **SOBOTA 14. BŘEZNA.** 7 vajec. Mrazýček malinký. Na Peruci 11–1 hod. Dneska to málo povolovalo. Vyzábel sníh a hodně jsem se polámal, zle! Vracel, zimnice. **ÚTERÝ 21. DUBNA.** 5 vajec. Vypadá to na hezky. V poledne tady byl Pepa. Na dnešek jsem krásně spal až do rána. V zahradě na trávě a cibul zasyll. Dělal košťata i večer. **STŘEDA 6. KVĚTNA.** 8 vajec. Ráno svítí sluníčko. Z traktůrkem pro větve v zahradě odpoledne. Sportku po listonoši. Dělal košťata i večer. Nějak je mi lépe!!! **NEDĚLE 28. ČERVNA.** 9 vajec. Krásně, vedro, navečer bouřka. Ráno na hřbitově a v zahradě na trávě, skopal kytky a cibul. Odpoledne na Peruci traktůrkem: nechce zapálit. Oldřich tady byl = přebral papíry na MNV. **ÚTERÝ 7. ČERVENCE.** 10 vajec. Krásně. V J.Z.D. oddělal 187 dní, nepodepsal. V Lounech 7–1. Na Kolchoze na postřiku a přivezl jsem si astry, v zahradě hned zasázel. V J.Z.D. ohlásil záhumenek a prý 240 dnů odpracovat = hovno!!! Večer na Peruci na moto. Dobře jel. **NEDĚLE 2. SRPNA.** 5 vajec. Dopoledne krásně, odpoledne zamračeno, na jihu bouří. Rečkovi psi boudu spravyl. Na obědě na Peruci na moto. Ve 3 hodiny tma, bouřka prší. **SOBOTA 26. ZÁŘÍ.** 5 vajec. Oblačno, pak hezky, ráno trochu prší. V J.Z.D u čističky střelil 2 vrabce, prima. Večer úklid. Již týden si léčím oči. Listonoš chce zaplatit elektriku — já ji zaplatil na poště při vyzvedávání důchodu. **NEDĚLE 11. ŘÍJNA.** 1 vejce. Mlha, pak trochu hezky. Odpoledne klátil ořechy, i traktůrek měl. Večer zbýral do ½ 10 hod. při měsíčku. **PONDĚLÍ 23. LISTOPADU.** 1 vejce. Ráno hezky — a celý den. Ráno vymetl kamna. Před vraty zasadil jinou švestičku, dřívý rozdělal. Znovu opravyl žlab na střeše kůlny. Římovský dal cement. **ČTVRTEK 24. PROSINCE.** Padá prachový sníh celý den, zima!!! Obchoduji s košťaty. Reček papá tyčinky Severěd. Ráno na hřbitově. Dělal košťata i večer. Pokoj lidem dobré vůle.

„Strejda z Telec“, „strejda Vráta“ nebo jen „strejda“, jak se mu u nás doma říkalo, zemřel, když mi bylo něco málo přes sedm a půl. Pamatuji si ho jen velmi matně: drobná, vyzáblá silueta stojící na dvorku, šedohnědá a poškrábaná jako na neuměle vyvolané fotografii. A kolem ní další, poskakující, nepoměrně menší a o něco tmavší. Pes. Na rasu si nevzpomenu, ale že mu čas od času říkal Hácha, vím zcela určitě. Všechny psy, ať už se jmenovali jakkoli, tak po roce 1938 okřikoval.

ÚTERÝ 5. LEDNA 1971. 1 vejce. Celá okna zamrzlá. Popadáva sníh. Střelil 3 vrabce na oříšku. Náký pán z Peruce 4 košťata koupil. Na Peruci 11–1 hod 2 kalhoty koupit 118 Kč, á 59 Kč. Sportku dal na Peruci. Dělal košťata i večer. Zuby hnus!!! **SOBOTA 20. ÚNORA.** 3 vejce. Pomžívá, zima. Odpoledne na zabíjení na Peruci traktůrkem i z Rečkem. Přivezl drát a prádlo čisté. Zaplatil vojtěškovou moučku!!! Ráno i večer dělal košťata. **STŘEDA 17. BŘEZNA.** 3 vejce. Malý mráz, mlha, v poledne krásně. Ve Slaném 10–1 hod pro pivo, kudlu, různé. Kudlu nabrousil v kovárně, ale špatně. Dělal košťata i večer. **SOBOTA 17. DUBNA.** 12 vajec. Ráno v 9 hodin začalo pršet, vítr, moc oškливо. Dopoledne barvyl okna vevnitř. Vybylil sníh. Štípal dříví. V poledne na poště na Peruci na moto 37. Odpoledne natřel komínek. **ČTVRTEK 20. KVĚTNA.** 9 vajec. Krásně. Na MNV zaplatil daň z košťat 110 Kč. Připravil 100 vajec. Odpoledne z vajíčkama v Konzumu. Koupal Rečka. Udělal 2 košťata. Dneska dobře. **SOBOTA 12. ČERVNA.** 9 vajec. Oškливо, chladno, přes den neprší. Do rána přšelo moc, celou noc. Odpoledne ve volekově na trávě z traktůrkem. Střelil 1 vrabce na rafandě. **STŘEDA 14. ČERVENCE.** 6 vajec. Oblačno, teplo. Ráno ve Slaném ½ 7 hod. Zpět na novém Mustangu. V poledne na něm na Peruci, a na poště sportku. **NEDĚLE 15. SRPNA.** 3 vejce. Do rána bouřka, trochu zmoklo, přes den 2x!!! V práci nic. Dopoledne úklid. Stočil med. Odpoledne ostříhal víno. Trochu mlátil hrách. **NEDĚLE 19. ZÁŘÍ.** 6 vajec. Zima, pak do večera dost hezky. Ráno u holiče 10 Kč. Příprava do Prahy. Na

divadle v Národním v Praze 12 hodin odpoledne, 8 hodin večer. Dobrá neděle. **PONDĚLÍ 4. ŘÍJNA.** 4 vejce. Oblačno — jen to visí, zima. Navážil 70 kg sena. Dopoledne i odpoledne vysekal v plotě chroští. Smrky také. Něco spadlo do oka. **PÁTEK 26. LISTOPADU.** Trochu povoluje, hučák. V poledne kominík vymetl. V ½ 3tí u voleb. Dělal košťata: 5 košťat, 3 čuby. **NEDĚLE 5. PROSINCE.** Dopoledne to šlo, ale odpoledne ošklivo. V poledne na Peruci na Mustangu — nebyli doma. Moto musel umýt, zacákané. Oldřich tady byl ½ 3 – ½ 6. 10 Plzeň — já kohouta!!! a ještě koště dal. Dělal košťata: 4 košťata, 3 čuby. Sportka hovno — nic.

Pocházel ze tří dětí. Kromě něj měli Anna a František Hájkovi z Telec č. p. 211 ještě Oldřicha a Marii. Prvorozeného Oldřicha (1903–1987) rodiče zapsali na obchodní akademii v Resslově ulici v Praze. Marie (1905–1981) se provdala za truhláře Krupku. Věnem jí nechali postavit rohový dům s obchodem, truhlářskou dílnou a velkou zahradou na Peruci. Strejda, coby nejmladší, zůstal doma a vypomáhal v hospodářství, aby ho jednou, až přijde čas, mohl převzít.

ČTVRTEK 27. LEDNA 1972. Mráz, padá sníh. Napadlo ho hodně. V poledne u holiče 7 Kč, a odnesl 5 košťat holiči. Na MNV na válečné přednášce. Sportku poslal. Dělal koště 1, čubu 1. **PONDĚLÍ 7. ÚNORA.** Oblačno, zima, mráz. Čtu. **ÚTERÝ 14. BŘEZNA.** 3 vejce. Malý mrazík. Klidno, lépe, hezky. Odpoledne u obce Vrbna a zpět na Mustangu. Výlet bez rukavic. Dělal košťata 2, čuby 4. **PÁTEK 28. DUBNA.** 2 vejce. Ráno sněhové přehánky, mrazík. Velká zima. Střelil 1 vrabce na limb. švestce. V poledne vybil síň — a oprávil barvou dvěře. Od J.Z.D. z Peruce poděkování za veškerou práci a přání do dalších let!!! **PÁTEK 19. KVĚTNA.** 7 vajec. Mží, ošklivo, přehánky celý den. K širočince topůrko prima udělal. **STŘEDA 14. ČERVNA.** 6 vajec. Hezky. Ve Slaném ráno autobusem v 8 hodin a zpět 1kou. Odpoledne řezal dřívý na circulárce. 3 vozíky = 3KW. Poslal sportku. Večer obrátil seno — v zahradě. **PONDĚLÍ 10. ČERVENCE.** 8 vajec. Všelijak i prší. Ráno v 5 hodin k panu doktorovi na Peruc na Mustangu. V 10 hodin do Slaného pro injekce na žaludeční vředy. Byl!!! Přivezl 10 injekcí. Černá slepice přelítla — večer se vrátila. Prší. Moc blbě. **ČTVRTEK 31. SRPNA.** 6 vajec. Hezky. Ráno posekal vojtěšku v zahradě. V poledne na Peruci na Mustangu. Odpoledne z hnojem v zahradě a na rafanadě. 1 pytel pšenice a 3 pytle tříšky z traktůrkem. Navečer na Krásné vyhlídce pro šišky na Mustangu. Ráno doodevzdal 3 pytle od pšenice. **PÁTEK 8. ZÁŘÍ.** 4 vejce. Hezky. Taky zmoklo. Na zájezdu v Č. Budějovicích z J.Z.D. Ráno 4 hod, v noci 1 hod. Nádhera. Koupil los v Č. B. a v Táboře olej do 20 litrů benzínu. **ÚTERÝ 17. ŘÍJNA.** 1 vejce. Velká mlha, zima — zataženo. Večer mlha = zraje sníh!!! Dopoledne dělal košťata. Odpoledne u Evaně v lese na Mustangu. Otep proutků. 2 aktovky dřívý. Dělal koště 1, čub 5. **NEDĚLE 19. LISTOPADU.** Ráno bílo. Trochu úklid a klid. Trochu přesekával klacky. Večer udělal koště 1 a čubu 1. Ve sportce na I. tahu 4tou. **PÁTEK 29. PROSINCE.** Obě okna zamrzlá celá. Velký vítr, východní mrazivý. Sluníčko svítí celý den, na velký mráz. 2× na rafanadě. Noviny nebyli. Dělal 6 košťat, 4 čuby.

Po studiích se dědeček usadil v Lounech a stal se úředníkem městské spořitelny. Oženil se s Annou Šubrtovou, která však záhy, v pouhých osmadvaceti letech, zemřela na rakovinu. Z lásky nebo snad proto, aby netrhal již poměrně pevné rodinné vazby, si po svléknutí smutku vzal její sestru Růženu a založil rodinu. Strejda začal na parcele v Nádražní ulici v Telcích stavět statek, který měl nahradit malý a potřebám moderního hospodaření nevyhovující rodný dům. Mezitím pracoval na dvou zahradách, obdělával několik hektarů polí, staral se o krávy, králíky, slepice, prasata. Spolu s rodiči, bez ženy. Občas se po jeho boku nějaká objevila, ale vždy — možná kvůli jeho povaze, anebo až starosvětsky přísné matce — zůstala jen pomocnou hospodyní.

PONDĚLÍ 1. LEDNA 1973. Malý mráz 4°. Sluníčko svítí. V poledne pro pivo v hospodě na Mustangu — měl přimrzlý plovák. Odpoledne z Rečkem na vycházce: volekov a vysoká mez. Večer napsal sportku. **ÚTERÝ 6. ÚNORA.** Velký mráz. Přes poledne na Peruci v 11 vlakem, ½ 2 autobusem zpět. Čistě prádlo 100 Kč a odevzdal sportku. Dnes je tomu 11 let co zemřela moje zlatá máma. Večer tady byl Oldřich 7–9. Dělal 2 košťata, čuby 3. **PÁTEK 16. BŘEZNA.** 3 vejce. Mráz, pak taky. Ráno přeřezal trám. V zahradě na Mustangu z hnojem a trám domů traktůrkem: zlobil. Odpoledne prořezal stromy v zahradě. Usmykoval. Trám roztrhal. **PONDĚLÍ 30. DUBNA.** 2 vejce. Hezky. Dneska do Loun do zubárny. Byl 7–3 hod. Vynadal druhý za měsíc. Dole žádné zuby. Na rafandě na Mustangu. **NEDĚLE 13. KVĚTNA.** 5 vajec. Dost hezky. Dodělal košťata. Udělal 7 košťat a 8 čub a uklidil na mlatě. **PÁTEK 8. ČERVNA.** 4 vejce. Prší, chladno. 5.30–8 h na Peruci v lese na Krásné Vyhlídce traktůrkem pro dřívý. Prší — spím. Moc. Dnes stratil klíč na svičky. **SOBOTA 14. ČERVENCE.** 2 vejce. Pošmurno, hezky. Ráno na Peruci v obchodě. Kytky na hřbitově na Mustangu. Odpoledne 3× na trávě u vechtru. Do zahrady na moto 37. Navečer na Peruci na Mustangu. Potrhnul krátký hrách a suším ho. **PÁTEK 3. SRPNA.** 1 vejce. Do rána sprchlo, hezky, bouřka. ½ dne hlídal pšenici = poslední šichta. LN 37. Traktůrkem zoral od trati. Odpoledne ve volekově na trávě i z Rečkem. V ½ 4 bouřka, prší. Navečer znovu leje. **ÚTERÝ 18. ZÁŘÍ.** 1 vejce. Chladno, hezky, velký vítr. Z Klobuk přivezl v poledne peníze za makovinu 220.8 Kč na Mustangu. 2 aktovky uhlí. V Kampeličce 500,- Kč. **NEDĚLE 21. ŘÍJNA.** 1 vejce. Ošklivo, zima, mží, dopoledne prší, odpoledne sluníčko. Cibul a úklid. Ráno vymetl kamna. Ořechu u štítu dal saze, vodu z kotle odnosil k ořechům z Rečkem. Trochu mečíků sklídlil. **SOBOTA 3. LISTOPADU.** Malý mrazík, zima, mlha. Ráno v konzumu na Mustangu. Pecha nový Wartburk — svezl Peruc a zpět. Dal ořechy. **NEDĚLE 16. PROSINCE.** Mírný mrazík, studený vítr, sněží. Večer sněhová fujařice ošklivá.

Cesty sourozenců se rozešly. Každý měl svůj vlastní život, což ale neznamenovalo, že by jeden o druhém nevěděli, přestali se k sobě znát a pomáhat si. V roce 1939 přišla sestra Marie s manželem „na buben“. Hrozila jim exekuce a následné rozprodání majetku ve veřejné dražbě. Než se tak stalo, složili otec František se strejdou dohromady své úspory a všechny dluhy zaplatili. Dům na Peruci byl přepsán na ně, ale život v jeho zdech to téměř nepoznamenalo: z Krupků-majitelů se jednoduše stali Krupkovi-nájmeníci.

NEDELE 5. LEDNA 1975. Výtr studený, velká zima. Ani před vraty. Od žaludku moc blbě! **STŘEDA 19. ÚNORA.** Dopoledne padá moc sněh, a celý den práce se sněhem. Ve Slaném 10–1 h vlakem — různé. Zaplatil motošek. Oldřich byl večer 7–9 h, odvezl zimník ke skrásnění. **ÚTERÝ 4. BŘEZNA.** Malý mrazýk, malá mlha, dost hezky. V poledne pro cukr v Konzumu: 35 kg – 45 Kč. Odpoledne 2× v lese u Evaně, 2 otepi proutků na Mustangu. **PÁTEK 18. DUBNA.** Mírně, pošmurno, sluníčko, dost hezky. Odpoledne zasázel 7. řádků mečíků a syl hrách na Mustangu. Byl na rafandě. Udělal 1 koště, 2 čuby. **ČTVRTEK 1. KVĚTNA.** Pošmurno, chladno, sluníčko, hezky. Dlouho nic nevým. Ráno v zahradě a na hřbitově na Mustangu. Odpoledne ve volekově a na vysoké mezi z Rečkem. **PONDĚLÍ 16. ČERVNA.** Do rána sprchlo, zakaboněno, sluníčko, bouřka za Kokovicemi, prší. Vařím huhnák. Dopoledne na Peruci v obchodě, pila není. Navážil 360 kg železa. Na lomě z Rečkem. **SOBOTA 5. ČERVENCE.** Sluníčko, hezky. Na výletě autobusem ráno ve 4 h, večer v 10 ½ h: Hluboká, Č. Bud., Blatná, Písek, Kladno, Slaný, prima. **NEDELE 24. SRPNA.** Pošmurno, chladno. Ukradená neděle. Ráno na rafandě z Rečkem — přivezl konev. 2× lom a vysoká mez z Rečkem. **SOBOTA 20. ZÁŘÍ.** Dost hezky. V Lounech pro vodu léčivou a na výstavě Člověk v přírodě 7–3 h vlakem. V zahradě na Mustangu. **PONDĚLÍ 13. ŘÍJNA.** Bez mrazíku, do rána zmoklo, zima, prašivý pondělí. Dopoledne pral ořechy. Popoledni třínohou kočičku zastřelil. Pane Bože odpust mi!!! **NEDELE 16. LISTOPADU.** Šedivo, mrazík ráno, v poledne na teploměru 12°, studený velký vítr, sluníčko. Posvěcení. **ÚTERÝ 9. PROSINCE.** Na kole, chladno, sluníčko. Ve Zlonicích 10–1 h vlakem, kalendář a různé. Drát neměli. Odpoledne v lese na Peruci a Hřivčické cestě na Mustangu — 1 otep. Na mezi a ve volekově z Rečkem. Košťata 2, čuby 4.

Kromě kalendářů si s obdobnou, ne-li úzkostlivější pečlivostí vedl i celou řadu dalších záznamů. Svědčí o tom sešity, do nichž pravidelně zapisoval, kolik komu prodal košťat, jaká byla měsíční snůška vajec, kdy a komu půjčil jakou knihu nebo která čísla a s jakým výsledkem vsadil ve Sportce a Matesu. Zvláštní místo v tomto životním účetnictví zaujímá samostatný list, nadepsaný souslovím Srovnávací tabulka a na první pohled nesrozumitelnou šifrou stř. vrb. v levém horním rohu. Tabulka, vyplňovaná měsíc co měsíc mezi lety 1963 a 1975, udává počet jím střelených vrabců. Z ní je možné vyčíst, že nejlepší byl rok 1969 (90 vrabců), nejméně vydařený naopak rok 1974 (1 vrabec), a že celková bilance za třináct let v souhrnu činí 544 úspěšných zásahů.

PÁTEK 2. LEDNA 1976. Veliký vítr, sodoma: omýtká padá, prší, lépe, sluníčko, v poledne klid. K pláči. Navečer ve volekově z Rečkem. **ČTVRTEK 5. ÚNORA.** 1. vejce. Na 0°, šero. Došel doplatek důchodu 120 Kč za leden a únor. Haně L. dal hrách na semena. Odpoledne dral peří u Římovských. **PÁTEK 19. BŘEZNA.** 3 vejce. Šero, mlha, srší, moc sněhu napadlo, sněhu vysoko. Ráno na Peruci na 10., poslední injekci a ve Slaném až do večera. A pak do Prahy na šantán autobusem = v 5 h, zpátky ve 2 h v noci. **SOBOTA 3. DUBNA.** 3 vejce. Sluníčko, pošmurno, hezky. Ráno u holiče — 8 Kč. Dopoledne zasadil cibul v zahradě na Mustangu. Ke kotly dal rouru. Odpoledne

štípal 2 hod. dřívý. Namazal hodiny. **PONDĚLÍ 10. KVĚTNA.** 3 vejce. Sluníčko, hezky, 31° tepla. Dopoledne na Peruci v Labuti na Mustangu. Odpoledne ostříhal Rečka. Navečer v zahradě. **STŘEDA 16. ČERVNA.** 2 vejce. Výtr, chladno, do rána zmoklo, pošmurno. Dosekal zahradu z Rečkem. Navečer na hřbitově pivoňky ze zahrady, vše pješky. Řezal dřívý na cirkulárce, 2 KW. Objednal písek v J.Z.D. Navečer na lomě z Rečkem. **ÚTERÝ 13. ČERVENCE.** 2 vejce. Sluníčko, vedro. Hlídal obilí u Vrbičan na Mustangu. V ½ 6té velká bouřka. Hodně zmoklo, já taky. **PONDĚLÍ 9. SRPNA.** 1 vejce. Sluníčko, hezky. Na 3. injekci na Peruci na Mustangu. Váží 64 kg, tlak na 160. Léč přivezl na točení hlavy. Na lomě navečer z Rečkem. **SOBOTA 11. ZÁŘÍ.** Chladno, lépe, no šlo to. Na výletě s Baráčnikama: Veltrusí, Nelahozoves, Mělník, Kokořín a zase Mělník, a domů. ½ 8 – ¾ 9 h, prima. **PÁTEK 1. ŘÍJNA.** Zima, pošmurno, šero. Ráno v zahradě na ořechách na Mustangu. Nad vraty překlad jsem sundal za pomoci Pepíka Římovského. Na lomě z Rečkem. **PONDĚLÍ 8. LISTOPADU.** Do rána moc zmoklo, sluníčko, jako na jaře. V práci u Vrbna honil vrány na Mustangu. **ÚTERÝ 21. PROSINCE.** 1 vejce. Povoluje. Kontrola elektroměru: stav 1227,8 KW. Večer v Kampeličce. Udělal 5 košťat a 2 čuby.

Když po roce 1948 obcházel vesnici agitátoři s dobrovolným vstupem do družstva, nechtěl strejda o něčem takovém ani slyšet. Neviděl jediný důvod, proč by se musel svého hospodářství vzdát. Dařilo se mu celkem dobře, a pokud potřeboval pomoc při žních nebo orbě, vždy si někoho najal... Začali ho tedy „přesvědčovat“.

Kromě nadávek a pomluv, šířených horlivými sousedy, nevydali strejdovi, coby náruživému myslivci, nový zbrojní pas na brokovnici: „Bezpečnostní poměry zdejšího okresu jsou normální a Vaše bezpečnost při výkonu povolání, ani v jiném směru není zvýšenou měrou ohrožena. Zbrojní pas společně se zbraní na něm uvedenou odevzdejte zdejšímu úřadu, nebo se prokažte potvrzením koncesovaného obchodníka se zbraněmi o jejím prodeji.“ Bezpečnostní referent Okresního národního výboru v Lounech, nečitelný podpis, 10. února 1949. Krátce poté mu nedovolili dostavět statek v Nádražní ulici. Z původního, velkoryse navrženého stavení zůstala jen umně vyvedená kresba Václava Kopeckého, „stavitele v Peruci“, vykopané základy obytné části a hranice úhledně vyskládaných tašek na střechu.

ÚTERÝ 18. LEDNA 1977. 1 vejce. Menší mrazík, sluníčko, štípe to, pošmurno. Převlékl peřinu. Večer p. Římovský přišel na televizi, dal prejt. Na lomě z Rečkem. Mlha a moc sněhu. **PÁTEK 18. ÚNORA.** Ledovka, mlha, prší, sluníčko. Je mi blbě. Na MNV na politickém školení ½ hodiny. V zahradě na Mustangu, uřízl víno. 2× volekov z Rečkem. **STŘEDA 23. BŘEZNA.** 1 vejce. Sluníčko. Ráno vymetl kamna, v poledne vyběhl síň. Večer tady byl Oldříšek 7 h vlakem — 9 h vlakem, dal 21 vajec. Dnes zemřel Janeček. Lom a volekov z Rečkem. **SOBOTA 30. DUBNA.** 2 vejce. Pošmurno, teplo, zamračeno. Úklid. Odpoledne vařím. Na lomě z Rečkem. **STŘEDA 4. KVĚTNA.** 4 vejce. Sluníčko, velký vítr, hezky. Ráno u doktora na Peruci. Syrka škrtla do oka. Vypěčený den. V poledne v Lounech na klynice z okem 1 h – 7 h vlakem.

Snad dobré. Na lomě z Rečkem. **ÚTERÝ 7. ČERVNA.** 2 vejce. Sluníčko, vítr, dost hezky. Ráno se kočička velká vrátila. 2× v zahradě na Mustangu, kousek posekal. Na lomě z Rečkem. **NEDĚLE 31. ČERVENCE.** 3 vejce. Sluníčko, pošmurno, moc prší v poledne, a stále prší. V zahradě na Mustangu. Šunkofleky. Dneska je pouť. **SOBOTA 27. SRPNA.** 2 vejce. Sluníčko mžourá, krásně, mračí se dost, večer prší. Seno v zahradě na kopyky překryl. Seno z návse večer odnesl, 20 kg. 3× na Mustangu. Z Rečkem na čundru. **PONDĚLÍ 12. ZÁŘÍ.** 3 vejce. Pošmurno, sluníčko, hezky, velký vítr. V Lounech 7 h – 10 h vlakem. Švestky a na hřbitově. V zahradě na Mustangu. Česal švestky, sekal trávu. Na vysoké mezi z Rečkem. **SOBOTA 22. ŘÍJNA.** Mlha, teplo. Rýma, blbě. **PONDĚLÍ 14. LISTOPADU.** Velký vítr a zima, padá sníh, kriminálně. Poslal peníze na Peruc za obilí, a na Matesa! **ČTVRTEK 22. PROSINCE.** 1 vejce. Mráz, mlha. Přivezl kapra. Na lomě z Rečkem.

Koncem roku 1959 strejda do JZD přeci jen vstoupil. Nebyl už tak silný jako dřív, těžká práce ho zmáhala, nemocí přibývalo. vzdal se šesti hektarů polí, čtyř prasat, tří krav a jednoho býka, ale než aby jim dal i stroje, raději je rozebral a odvezl do šrotu. Rodinný majetek, pracně opečovávaný a rozmnožovaný nejméně pěti generacemi Hájků, se rozplynul... Sekyra, o níž strejda říkával, že jí požene všechny, kteří ho přijdou zase přesvědčovat, zůstala netknutě stát opřená o zárubeň vchodových dveří.

PÁTEK 6. LEDNA 1978. Sníh, mrazivý velký vítr. Ve Slaném 10 h vlakem – autobusem v ½ 1 h, různé. Odpoledne kominík vymetl: 10 Kč, přání, kalendář. **SOBOTA 18. ÚNORA.** 1 vejce. Obě okna zamrzlá celá, –12°, sluníčko. Přibil plachtu na schody. **NEDĚLE 19. BŘEZNA.** 1 vejce. Sluníčko, polojas, zima. Spálil něco z mládí. **PONDĚLÍ 24. DUBNA.** 2 vejce. Sluníčko, hezky, večer bouřka severně, velká. Pan Strachota přivezl 13.20 q uhlí za 160 Kč z Peruce. V zahradě na Mustangu. 2× pod příkopem pro dřívý z Rečkem. **NEDĚLE 7. KVĚTNA.** 3 vejce. Pošmurno, prší, prší celý den. Ráno ve ¾ 7 hráli v rozhlase Aš pokvetou lípi. K obědu vepřo. **ÚTERÝ 6. ČERVNA.** 2 vejce. Sluníčko mourá, krásně. Obracel a snášel seno na Mustangu. **PONDĚLÍ 24. ČERVENCE.** 3 vejce. Sluníčko, hezky, 30°. Dopoledne v zahradě 2×. Naklepal kosu, posekal za stavením. Na chrástě na Mustangu. Tráva a 2× na lomě z Rečkem. **STŘEDA 2. ČERVENCE.** 1 vejce. Zamžilo, zapršelo, teplo. Mlátil hrách, vyčistil a záhon nového zakopal. 2× na zahradě na Mustangu. Na lomě z Rečkem. **SOBOTA 26. SRPNA.** Pošmurno, zima, dešťové přeháňky, chladno. Do rána se okotila kočička. Odpoledne na rafandě a 2× na zahradě na Mustangu. **STŘEDA 20. ZÁŘÍ.** 2 vejce. Zima, zima. V Litoměřicích na výstavě, přes Louny, autobus i vlak. Prima. Zahrada Čech. **ÚTERÝ 24. ŘÍJNA.** Dost hezky. Mustang se moc posral, plyn a řídítka. Nedojel, strkal, z Peruce pěšky. Z Rečkem na čundru večer. **PONDĚLÍ 6. LISTOPADU.** Malá mlha, dost hezky. Úklid. Slepičky pustil z chlívka. Večer z Rečkem okružní — špatné. **ÚTERÝ 26. PROSINCE.** Bez mrazu, povolno, oblačno, zamžilo, sluníčko mrká. Odpoledne na lomě z Rečkem.

O necelé čtyři měsíce později, v dubnu 1960, strejdu a dědu vedoucí finančního odboru rady Okresního národního výboru

v Lounech (podpis opět nečitelný) informoval, že přestávají být vlastníky peruckého domu: „Finanční odbor [...] rozhoduje k žádosti Jednoty, lidového spotřebního družstva v Lounech podle § 5 vládního nařízení č. 15/1959 Sb. z. a n. a § 11 vyhlášky č. 88/59 Ú.l., o opatřeních týkajících se některých věcí užívaných organizacemi socialistického sektoru, že: domek č. p. 224 v Peruci se stavební pardelou č.kat. 277 a zahradou č. kat 444/42 [...] přecházejí do vlastnictví Jednoty [...] Důkaz: Provedeným šetřením bylo zjištěno, že Jednota [...] potřebuje shora uvedené věci nezbytně k plnění svých úkolů [...] Dále bylo zjištěno odborným orgánem, že [...] dům v Peruci nemá podle prováděcích předpisů k zákonu o hospodaření s byty charakter rodinného domku, neboť [...] činí celková plocha podlahová 141,02 m². Podle provedeného úředního ocenění na naše dožádání [...] odborem pro výstavbu rady ONV v Lounech přesahuje cena užívaných věcí [...] částku Kčs 50.000,- [...]. Jsou tedy dány podmínky k rozhodnutí [...]. Proti tomuto rozhodnutí je možno [...].“ Odvolací řízení probíhala na nejvyšších instancích více než rok. V několika případech strejda s dědou s námitkami na protiprávnost a věcné chyby v jednání odboru uspěli, ale celkové rozhodnutí se jim zvrátit nepodařilo. Tím méně měla šanci na úspěch právnickým jazykem nesvázaná stížnost jejich matky Anny, adresovaná prezidentu republiky a poslána Ústřednímu výboru Komunistické strany Československa: „[...] Před 9 léty se tam násilím nastěhovala Jednota, spotřební družstvo sídlem podbořany, a teď si vzpoměli že potřebují samoobsluhu a tak jim tam rozkopávají příčky a Krupkovic z vlastního baráčku vyhazují. Soudruzi prosím vás je to možné, aby starýho vodřenýho dělníka takhle zřídili. Celá Peruc protestuje proti tomuto činu [...]. Rozkopávají příčky, aby měli převahu, a aby mohli říct že užívali víc než Krupkovic. Soudruzi mě je 81 roku a takový bolestný život jsem nečekala k stáří. Soudruzi doufám, že můj bol pochopíte a mě vyslyšíte, jsem máma těch dětí, prosím Vás [...].“

PONDĚLÍ 15. LEDNA 1979. Popadává, sluníčko, zima. Od Vánoc sněhu dost, a drží. Sebral 2 vajíčka od nových slepiček. Ševcoval. **NEDĚLE 11. ÚNORA.** 2 vejce. Okna zamrzlá ze 3/4tě, pošmurno, sluníčko, mrzne. Hasiči zvali na bál = vstupenku koupil — 12 Kč. **SOBOTA 3. BŘEZNA.** 4 vejce. Sluníčko, hezky. Odešla mi malá kočička, velká kočka přišla večer. Oldřich, Mirek a Petr byli v ½ 5 u mě autem při cestě. **PONDĚLÍ 2. DUBNA.** 4 vejce. Oblačno, mírně, sluníčka trochu. Za celý den postavyl zeď před vraty. Šek na pojištění baráku přišel. **ÚTERÝ 8. KVĚTNA.** 4 vejce. Mírně, sluníčko, hezky. Dnes jsem poprvé slišel kulačku. Pješky na rafandě. Volekov z Rečkem. **ČTVRTEK 7. ČERVNA.** 2 vejce. Velká mlha, šero, zapršelo, odpoledne hříme, prší. ½ dne kopal s Římanem brambory u Vrbičan i na vysocině na Mustangu. Vodu s kotle vylil na záhon. Stratil kladívko na Mustangu. **STŘEDA 18. ČERVENCE.** 4 vejce. Prší, pošmurno, sluníčko, všelijak. Večer 2 vozíky trávy od Kurků. Na příkopě z Rečkem. **NEDĚLE 12. SRPNA.** 2 vejce. Sluníčko, v poledne mžourá, lépe. Sklidil hrách v zahradě na Mustangu. Na pouti v Libochovicích nebyl????!! Volekov z Rečkem. **SOBOTA 1. ZÁŘÍ.** 2 vejce. Velká mlha, sluníčko, velké teplo, krásně. Velká kočka ráno přišla s prokousnutým krkem; ošetřil. **STŘEDA 24. ŘÍJNA.** 1 vejce. Šedo, mrazík, sluníčko, za kamny hezky. Odpoledne radio vyplivlo. Kominík nevymetl, aš příště. Od susedky sádlo. Volekov z Rečkem. **ČTVRTEK**

1. LISTOPADU. Velká mlha, prší, ošklivo. V Lounech 7 h – 3 h vlakem na prohlídce. Rengen „dobré“! Krásný čundr z Rečkem. **SOBOTA 22. PROSINCE.** 2 vejce. Bez mrazu, povolno. Ráno vymetl kamna. Oldříšek tady byl 1 h – ½ 6 vlakem = dárky = 30 vajec. Byli jsme odpoledne na hřbitově.

Navenek se mohlo zdát, že se strejda s tím vším smířil. Pravidelně docházel na osvětové přednášky, účastnil se požárních cvičení, jezdil s JZD na výlety do Prahy, bez náznaku nevole brigádníčil v rámci akcí Z. Vnitřně však uvěřit odmítl. Měl za to, že socialismu brzy dojde dech. Že se jednoho krásného dne zhroutí a pak nastane chaos a všeobecná nouze. Proto si, mimo jiné, kupoval všechno víckrát, než potřeboval: od náhradních dílů na motoruku a elektronek do televize, přes nejrůznější těsnění, nářadí, dráty, šrouby, podložky, kůže, po montérky, baterie nebo toaletní papír. Toho jsme spolu s otcem v jedné skříni objevili dobře přes sto balení.

PÁTEK 23. LEDNA 1981. 1 vejce. Sněhu dost. Obě okna zamrzlá, mráz –10°, jíně, mrzne fest. Opravyl 1 pár bakančat. Večer v Žatci ½ 7 h – 9 h z Římovským autem. **STŘEDA 11. ÚNORA.** 2 vejce. Mráz, sluníčko, studený velký vítr. Úklid. Posvětil do studny — vody moře!!! Namazal lano u studny. Volekov z Rečkem. **NEDĚLE 15. BŘEZNA.** 2. vejce. Sluníčko, hezky. Kruté žere v břiše. Kruté bolesti. Trochu vracel. Po zebnutí ulevilo — trochu. **STŘEDA 24. DUBNA.** 2 vejce. Prší, zima, pošmurno i sluníčko. Dodělal košťata. Koupil nový lavor — 20 Kč. Udělal 4 košťata, čuby 2. Na příkopě z Rečkem. **NEDĚLE 17. KVĚTNA.** 3 vejce. Sluníčko, i mžourá, hezky, bouřka. V ½ 2 bouřka, hezky prší, hodně zmoklo. Lom a volekov z Rečkem. **ÚTERÝ 23. ČERVNA.** 2 vejce. Pošmurno, sluníčka málo. V Lounech 7 h – ½ 1 h vlakem. Dohromady nic. Dal 15 vajec a naostřit nůžky. Stav na elektroměru 01880,7 KW. Upravyl kosu. **SOBOTA 18. ČERVENCE.** 2 vejce. Prší celou noc, prší, velké šero, prší celý den. Los T. Č. 093772. Trojčíslo 772 = 50 Kč. **PONDĚLÍ 31. SRPNA.** 1 vejce. Zakaboněno, sluníčko, hezky. Nosil dřívý z rybníka. Oldříšek tady byl 7–9 h vlakem. 10 l benzínu: 60 Kč. Kočička odnesla koťátka do sena — z chléva. Lom a rybník z Rečkem. **ÚTERÝ 1. ZÁŘÍ.** 2 vejce. Sluníčko, krásně, kaboní. Strop zpravyl u chlívka. Znovu zasadil melisu. Rybník a lom z Rečkem. **NEDĚLE 11. ŘÍJNA.** 1 vejce. Do rána zmoklo. Pošmurno, přehánky, velký studený vítr. Prý bouřka a já byl v Lounech — v Lounech návštěva brášky v nemocnici 11 h vlakem — autem Mirkem. Růženka v pátek z nemocnice odešla domů. **PONDĚLÍ 16. LISTOPADU.** 9 vajec. Mrázík, sluníčko, no dost dobře. Pral. V řezárně 6 vajec našel, zanešených. V poledne obalil 4 stromky papírem za stavením. Volekov, vojtěška, lom, jasan z Rečkem. **SOBOTA 5. PROSINCE.** 3 vejce. Sníh, mrázík, sluníčko, večer moc chumelí. Od sousedů zabíjačku dostal.

Strejda zůstal starým mládcem. Ani po smrti matky se neoženil. Špinavé prádlo pral u Krupků na Peruci, za většími nákupy vyrážel do Slaného či Kladna. Jedenáctkou, jedničkou, trojkou nebo pětkou — lokálkami pojmenovanými podle času, kdy vyjžděly z nástupních stanic — navštěvoval dědu v Lounech. Přivydělával si výrobou proutěných košťat a čub (košťat upevňova-

ných na násady), zahradničil, vozil dříví z lesa a jako hospodář ze staré školy z duše nenáviděl vrabce. Měl rád pořádek, všechno muselo být zabalené a popsané anebo alespoň pečlivě uložené. Jedl málo, pil rozumně. Kromě rumu hlavně černé pivo: otevřel láhev, přelil ji do kastrůlku a svařil s cukrem, aby nebylo tak hořké.

ÚTERÝ 12. LEDNA 1982. 3 vejce. Obě okna zamrzlá, sluníčko. Pral. Poslal motošek 12 Kč na Mustangu. Dnes zemřela naše Růženka. **ČTVRTEK 4. ÚNORA.** 3 vejce. 6° mrazu, velká mlha. Ve Slaném 10 h vlakem — v ½ 1 autobusem. Pochodil. Usmažil rybu. Spravyl a dodělal škopek. **ÚTERÝ 23. ÚNORA.** 4 vejce. Chladno, dost hezky, tříšť. V Lounech 7–3 h vlakem, v ulici i ve městě, na uvítání z nemocnice. S Oldříškem je to slibné — potěšil. **NEDĚLE 25. DUBNA.** 2 vejce. Sluníčko mžourá, hezky. Popelník dělal. K obědu řízky a kaše. Obě amarilis rozkvétají. **SOBOTA 29. KVĚTNA.** 4 vejce. Sluníčko, pošmurno, celkem hezky. 3× pro trávu za Mildorfovu stodolu. 2× na štípku na trávě na Mustangu. **STŘEDA 9. ČERVNA.** 4 vejce. Pošmurno, mračí, sluníčko, krásně. 2× ráno tráva ve volekově. Dopoledne na hřbitově na Mustangu: 33. výročí — tatínek. **NEDĚLE 18. ČERVENCE.** 3 vejce. Sprchlo, podmraky, teplo. Kašel, rýma. Neděle za hovno. **SOBOTA 14. SRPNA.** 4 vejce. Pošmurno, studený luft, chladno, lépe. Vážím 56 kg; mosaz a měď 37 kg. Guláš a knedlíky. Volekov a houby z Rečkem. **PONDĚLÍ 6. ZÁŘÍ.** 3 vejce. Sluníčko, krásně. Zvěrolékař dal Rečkovi 3 injekce — dal 18 vajec. U Římovských podával tašky. 2× lom a volekov z Rečkem. **PONDĚLÍ 18. ŘÍJNA.** 3 vejce. Velká mlha, slunce, hezky jako v létě. Odpoledne řezal dřívý na cirgulárce a na huci na Mustangu byl. **NEDĚLE 21. LISTOPADU.** 1 vejce. Mírně, krásně. Od sousedů 8 kýblů popele — založil víno. Dneska krásně! **PÁTEK 31. PROSINCE.** Nepatrný mráz, povoluje, slunce mírně. 2× pro jasan za Červenkovíc. Úklid. 14tý silvestr s Rečkem. 4 kočky, 4 slepice.

Asi i následující dny a týdny si strejda tahle zapisoval. S největší pravděpodobností i dál chodil s Rečkem na lom, volekov nebo vysokou mez, sázal cibuli, stříhal víno na Peruci, pomáhal Římovským okopávat brambory. Jistý si ale být nemůžu, protože jsem poslední dva kalendáře, stejně jako ty z let 1974 a 1980, nenašel. Možná jsem je hledal špatně nebo jsou založené jinde. Anebo je děda z Loun zničil, protože jejich tón, zostřený stále méně snesitelnými bolestmi žaludku, byl až příliš upřímný a osobní. Těžko říct. Každopádně jedině, co mám z oněch let strejdova života teď v ruce, je sešit, kam si zapisoval Sportku a Matesa: 1984, 47. týden — 7, 11, 17, 23, 29 = Hovno, a malý kalendář s údaji o snůšce vajec: březen 1985, 35 vajec.

PAVEL HÁJEK (*1977), absolvent katedry kulturologie FF UK v Praze. Autor beletrií *Kráska a Netvor*, *Měsíc v parku* a studií zabývajících se kulturněhistorickým vývojem krajiny českých zemí *Česká krajina a baroko*, *Jde pevně kupředu naše zem*. Spoluautorsky se podílel na vzniku literárněhistorického eseje *Cavismus — membra disiecta 1917–1934*, sborníku *Krajina zevnitř* a knihy *Krajina a revoluce*.

Rozhovor s Karlem Vysloužilem, vydavatelem nejmenšího časopisu na světě

Usedl-li kdy duch z nebe rád na zemi, usedl na pasínku...

Básník Karel Vysloužil (nar. 1927 v Čelčicích u Prostějova, nyní žije ve Vsetíně) vydává od března 1991 časopis *Hlas z pasínku*. Doposud vyšlo 273 vydání tohoto „časopisu nejmenšího na světě“ jak stojí v tiráži. Pan Vysloužil patří do skupiny lidí, kterým minulý režim neodčinitelně poznamenal život. V roce 1950 byl se skupinou katolické mládeže v zinscenovaném procesu odsouzen na dvacet let. Po návratu z věznění a otrocké práce na uranu pracoval jako dělník, revizní elektrotechnik a účetní. V samizdatu vydal řadu básnických sbírek. Po roce 1989 mu vyšlo několik knih i oficiálně. Od roku 2001 organizuje „poutě písíciích křesťanů“ na Svatý Hostýn, v posledním čase rozšířené i o poutní místa Svatý Kopeček u Olomouce a Svatou Horu u Příbrami...

Jste dlouholetým vydavatelem časopisu *Hlas z pasínku*. Jaká je jeho historie?

Pasínek se od louky liší tím, že na jeho území nevjedou žací stroje, ani ta kosa se nedotkne trávy.

Bydlím v centru Vsetína na nejrušnější ulici. Mne a moji zesnulou ženu Jitřenku přivedlo na pasínek ve stráni sevřené lesy volání čerstvého vzduchu! Zde, v zůstatku přírodního ráje, protipólu betonu měst, žijí broučci, létají motýli a rostou bylinky. Ovečky a kravičky proslňují trávu, vdechují orosený vzduch. Může být „chutnější“ odpovědi na touhu po mléku, máslu, tvarohu a sýru, než její naplnění právě odtud? Pasínek je nejen kousek světa, kam člověk nedošlápl svojí tvrdou botou, je také symbolem možnosti v lidském nitru, toho pólu v nás, k němuž musí bezděčně tihnout každý, kdo chce přijímat lásku a štěstí. A to jsou dary z nebe. Usedl-li kdy duch z nebe rád na zemi, usedl právě na pasínku. Přece i to betlémské přístřeší se nacházelo na kraji pasínku! Jeho historie sahá až k prvotnímu ráji a nutká k návratu...

V tiráži *Pasínku* je podle všech regulí uvedeno číslo registrace na ministerstvu kultury i mezinárodní index. Při vyřizování žádosti mi řekli, že kdyby na podtitul někdo vznesl námitku, musel bych jej vypustit. Během skoro dvaceti let se nikdo neozval...

Vaše spletité životní osudy jsou již částečně známé, zvláště v knize *Příběh a nyní nově v knize *Návrat* píšete o svém zatčení, odsouzení a věznění. Jsou pro vás padesátá léta stále živá?*

Ano, na to nelze zapomenout. A často dostávám také podněty k popsání „vnitřních stavů vězňů“ od podobně postižených, ještě žijících pamětníků. Je s podivem, že se něco takového vůbec dalo přežívat, pochopitelně za zcela jiných vězeňských podmínek, než jaké jsou dnes.

Zatím doporučuji přečíst si to podstatné v úsporném podání v mé nově

vydané knížce *Návrat*. Vyšla v květnu 2008. Vážným zájemcům může knihu zaslat vizovické nakladatelství Lípa; případně i já sám. Snad dám text také na internet.

Má být literatura angažovaná?

Jednoznačně tvrdím — ano! Vždyť se praví, že na počátku všeho bylo Slovo... Léta přemýšlím o tom, zda lze ve společnosti něco změnit k lepšímu jinou cestou, než je cesta přes nitro člověka. I všechna mudrosloví světa utvrzují mne v tom, že ke změně lze dojít jedinečně změnou jedince! A jakou zbraní při tom může být třeba lyrická báseň? Pro časopis například platí, že čím ušlechtilější je jeho obsah, tím ušlechtilější je jeho vliv na člověka a společnost. Být já redaktorem vlivného měsíčníku, jakým je *Host*, přes padesát procent uveřejňovaného by muselo vyzařovat ušlechtilost! Oproti všemu tomu znetvořenímu a bulvárnímu kolem. Nestačilo by mně popularizovat jen to, jak celebrity, zvláště ty na výsluní, žijí, ale i ukazovat, „jaký kámen rozpuštějí“ v lidské povaze... Odtud se dá mířit přímo na politickou scénu. Nejdokonalejší je taková politika, která nevypadá jako politika! Jak tomu rozumět? Snadno. Jsme opět u magického slova *ušlechtilost*. Tou musí politik dýchat. Ale ani uměnověda nesmí pěstovat neutralitu; musí znát

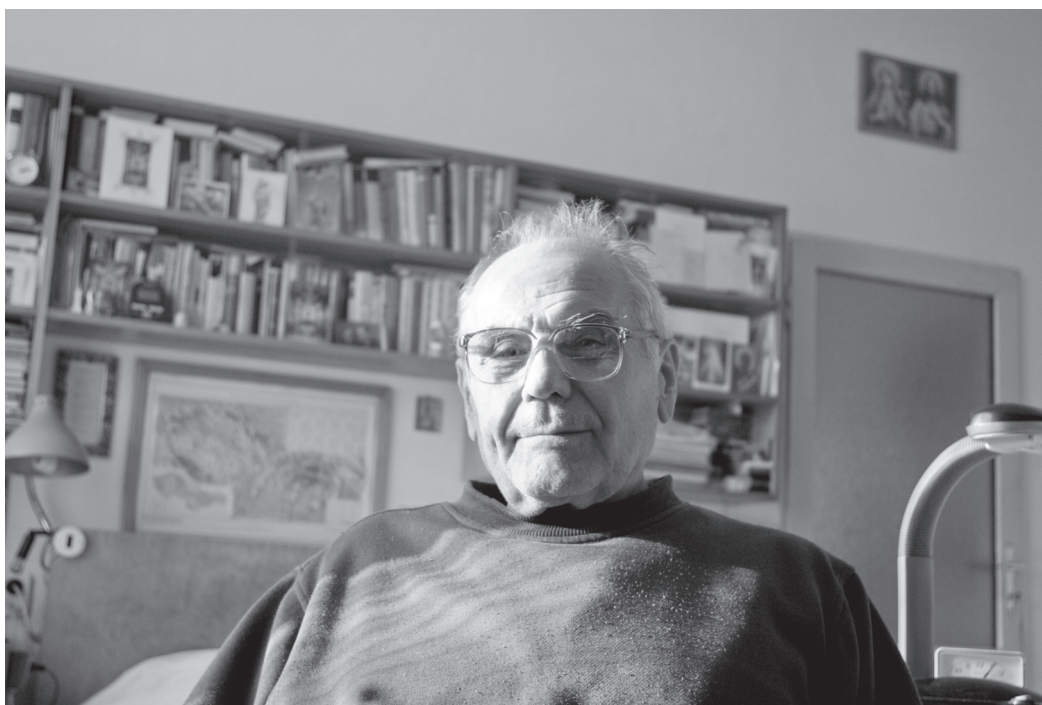
směry císařova palce... Palec nahoru, palec dolů! Hodnota svobody je jediné v mravnosti.

Je vám blízká tvorba Jakuba Demla?

Vzpomenu jedno místo z jeho tvorby. Deml popisuje sedláka u soudu, při kterém jde o majetek. Zbožný sedlák nutí selku do dohodnuté výpovědi. Soudce žádá přísahu; selka se zdráhá a namítá, že ji v mládí doma učili nelhat; soudce ženu varuje, jenže sedlák ji zase vybízí ke lhaní. Lhaní pro majetek. Tento nenápadný obraz mi vždy byl a dodnes je obrazem světa. Nemohu úplně zatajit, že v nedávné době mi několik kněží uštěďřilo pár ran, které se zařaly do hloubi duše. Bolí víc, než bolely rány při vyšetřování v roce 1949.

Je mi blízký postoj i osud monsignora Václava Dvořáka z Českých Budějovic, politického vězně, který nedávno zemřel. V *Lidových novinách* vyšla recenze knižního rozhovoru s ním *Čím to je, že jste tak klidný?* V jejím závěru tento kněz a vězeň prozrazuje svou bolestnou životní zkušenost větami: „Církev dělá monstrakce, obří setkání, konference a semináře, ale otevřené, hluboké vztahy v lásce a důvěře a pochopení v ní málokdy najdeš.“ A pokračuje: „Mladým svět dává tolik příležitostí a církev má zavřená vrata.“ Ale hlavně Václav Dvořák konstatuje: „Patřím mezi dělníky, kteří chtějí něco postavit.“ Toto je i můj případ. Poutě vysněné na samotkách v Plzni na Borech v roce 1951 jsem počal uskutečňovat až v roce 2001, to jest po padesáti letech! Poutě písčících křesťanů se rozbíhají. Letos — kdy naše pouť „dosáhla“ až do Getsemanské zahrady mší svatou slouženou souběžně v Chrámě národů v Jeruzalémě a mší svatou na Svatém Hostýně — se cítíme být tak trochu jako pod studenou sprchou, protože přes církví proklamovanou spolupráci kněží s laiky musím kněžím vše potřebné přetrpělivě vysvětlovat. Papežův vzkaz ze současnosti však zní: „Naděje křesťanství a šance víry závisí na jedné velmi prosté věci: na schopnosti říkat pravdu.“ Vyhledky a možnosti víry jsou stejné jako vyhledky pravdy. Ta může být pošlapána i zatemněna, nakonec však vždy zůstane nezničená! Člověk vidí jen tou měrou, jakou miluje!

V knize *S holí poutníka*, vydané v lednu 2008, v den mých osmdesátin, nastavuji básněmi zrcadlo společnosti i víře; chovám však naději. Můj spolu-

Karel Vysloužil; foto: Pavel Kotrla

vězeň, monsignor Dvořák, ač zemřel, mě posiluje. Jsem klidný. Tak klidný jako zůstával klidný i Václav Dvořák. Svět je úžasný když se díváme duchovním zrakem. Tolik se toho napíše náboženského, avšak skutky víry scházejí...

To jsem od Demla trochu zabloudil.

Jste literárně činný, množí se recenze vašich knih. Jaké máte plány?

V lednu příští rok mi bude dvaosmdesát... Začínám vydávat čtyři knížky ročně, dokonce jsem si dal na oči kufr plný starých samizdatů. Vydal jsem z nich výbor s názvem *O lidském teple*, ten vyšel letos v červenci. Texty přetiskují s jedinou změnou — dávno už jsem opustil velká písmena. Letos do konce roku mně vyjdou ještě dvě knihy — *chléb* a *oblázek*.

Sledujete současnou literaturu? Je vám z ní něco blízké?

Uvést teď některé velmi známé jméno by bylo zavádějící. Raději řeknu, že odvědy sahám po knihách útlých, nerozmáchlých. Snad mně vždy bylo líto času. S narůstajícím věkem je to zcela pochopitelné. Co mne nezaujme, odkládám... Čtu však knihy „skrže literární rubriky“ novin. Teď se mi stalo, že jsem si i nechal poslat z Prahy knihu maďarského autora s dlouhým titulem na čelní desce: *Od severu hora, od jihu jezero, od západu cesty,*

od východu řeka. Když jsem po úmrtí své ženy Jitřenky zmenšil byt, daroval jsem většinu knih do městské knihovny. Z celého přízemí rodinného domu na hlavní vsetínské ulici jsem si ponechal jen jeden velký pokoj obrácený ke slunci. Uliční strana domu se proměnila v obchod s chlebem. Na skutečný pasínek, do náruče přírody, asi jen pět kilometrů z domova, jezdím autem každou neděli na oběd k přátelům. Už je pozdní podzim. Jako host usedám na pohovku v dřevěné chaloupce a jsem „doma“, na pasínku. Odpovídám na vaši otázku? Snad ano, a rád proměním náš první kontakt verši z mé knihy *S holí poutníka*, v níž závěr básně *o bytí* zní: „až nebude / mých smyslových vjemů // až / jakoby nebudu // vypadne / zrnko z klasu // a já / navzdor všemu / spoutanému // přejdu / bez pout do věčnosti...“

Ptal se Pavel Kotrla

Jiří Trávniček | Románový zápisník

K ROMÁNU Władysława Stanisława Reymonta *Spravedlnost* (polsky 1899). O tomto nedlouhém textu se píše buď jako o povídce, nebo kratším románu; případnější je asi to druhé. Reymontův krátký román má pověst jakési přípravné studie k *Sedlákům*, jejichž první díl vyšel jen pět let po vydání *Spravedlnosti*. Sám o sobě jde však o text strhující: uprchlý vězeň Jaša se vrací do rodné vesnice, je postřelen, málem zahyne, přesto se mu však podaří dostat domů, kde ho schovává a léčí matka. Rozhodnou se prodat statek a odjet do Brazílie; Jaša v divoké bitce přizabije správce, který se mu postaral o kriminál, je naháněn celou vesnicí; pln nekontrolovatelné zběsilosti založí požár, od něhož chytne půl vesnice. Je dostižen a vržen do hořícího domu; přibíhá jeho matka, a když vidí, co se stalo jejímu synovi, umírá. Je obdivuhodné, co všechno se Reymontovi podařilo dostat do jednoho vypravěčského proudu: oslepující a divokou pudovost, kterou je Jaša veden a kterou v závěru pocítí i na sobě, dále pak pragmatické sociálně, jímž se vesničané, zejména fojt, snaží získat prospěch, chvíle nábožného usebrání a nakonec i tichý hlas krajiny; jako by to byla ona, která se nakonec rozhodla Jašu nepustit za moře do Ameriky. Nic z těchto čtyř hodnot či prvků zde není pouhou stafáží něčeho jiného. Místy by se chtělo skoro věřit, že máme co činit s antickým dramatem (pomsta, kolektivní „chór“ vesnice, osudová nevyhnutelnost konce), přepsaným do poměrů polské vesnice konce devatenáctého století. Ale ne, je to plnokrevný román, o čemž svědčí nezastupitelnost vypravěče. Ten mistrovsky střídá rytmus: chvíle silného dramatického spádu se proměňují v okamžiku čistého zření, místy až velebného. Vypravěč dokáže být v ten nejpravější okamžik „vně“ a posléze „uvnitř“ postav. A do jeho kompetence patří také pozornost k detailu, jež se nikdy nestává samoučelnou, tj. nezávislou na ději. Strhující, skvělý text.

CO MĚ U VŠECH VŠUDY na tom Reymontovi tak bere? Že je skvělý vypravěč a že umí napsat silné postavy, takové, které se nemohou nevřít do naší mysli? To jistě, ale možná také to, že se mu podařilo dát dohromady to nejlepší z románu devatenáctého a dvacátého století. Z románu devatenáctého století je to dokonalá znalost prostředí, přesnost detailu, faktografická spolehlivost, společenské i historické zázemí, jimiž své příběhy vybavuje. Z románu dvacátého století je to schopnost náповěd, náznaků, potlačení vševedoucnosti,

aniž je však tato vševedoucnost zcela opuštěna, tedy schopnost oscilovat mezi perspektivou „nad“ a „uvnitř“. Z devatenáctého století je to Reymontova neuhýbavost před poznávacími funkcemi románu, tj. fakt, že román musí být — především v detailech — věcně spolehlivý. Z dvacátého století je to snaha o jakousi noetickou distanci, schopnost poodstoupit od děje, nasvítit svět postav najednou z jiné, často velmi překvapivé perspektivy.

„ROMÁNY ČTU v principu stále méně raději, čím jsem starší, protože si říkám: proč mám číst něco, co si někdo vymyslel.“ Jednapadesátiletá německá čtenářka v odpovědi na otázky čtenářského výzkumu v roce 2000. (Zdroj: *Leseverhalten in Deutschland im neuen Jahrtausend*, 2001.)

„NEMÁ CENU SI ZASTÍRAT, že jsme něco jiného než sentimentální čtenáři.“ Michal Přibáň při přátelském rozhovoru v rámci povánoční rodinné návštěvy. Můj písemný dodatek, na který jsem se nezmohl na místě: absolutní souhlas, Michale, chceme být dojímaní, ničení velkými emocemi, připoutávání ke křeslům silnými příběhy. A kdo tohle umí — a nedělá to primitivně ani živnostnický —, ten nás má ve své moci. Ach, jak ten nás má ve své moci! (zapsáno 27. 12. 2006)

KTERÝM AUTORŮM holdují slovenští čtenáři (na základě šetření z roku 2003):

1. Danielle Steelová	18,4 %
2. Hana Zelinová	15,2 %
3. Erich Maria Remarque	8,0 %
4. Táňa Keleová-Vasilková	6,9 %
5. Robin Cook	6,6 %
6. Ernest Hemingway	6,6 %
7.–8. Margita Figuli	6,1 %
7.–8. František Hečko	6,1 %
9. Martin Kukučín	5,0 %
10. Vincent Šikula	4,7 %
11. Milan Rúfus	4,4 %
12. Jackie Collinsová	4,0 %
13. Ladislav Mňačko	3,9 %
14.–15. Arthur Hailey	3,8 %
14.–15. Pavol Dobšinský	3,8 %
16. Pavol Országh Hviezdoslav	3,6 %
17. Alexander Dumas	3,5 %
18.–20. Lev Nikolajevič Tolstoj	3,3 %
18.–20. Johanes Mario Simmel	3,3 %
18.–20. Victor Hugo	3,3 %

(Zdroj: Pavol Rankov – Peter Valček: *Čítanie 2003, 2003.*)

CO VŠECHNO Z TOHO LZE VYČÍST?

Výraznou převahu ženského čtiva (Steelová, Zelinová, Keleová-Vasilková). Dále pak celkově silné zastoupení autorů/autorek čtiva jako takového (Hailey, Cook, Collinsová, Simmel, Keleová-Vasilková). Vyrovnané zastoupení slovenské a světové literatury (10 slovenská — 10 světová). Silnou přítomnost ženských autorek. Dobrou pozici klasiky, a to jak té z devatenáctého století (Dumas, Hugo, Tolstoj, Kukučín, Dobšinský), tak té z dvacátého století (Országh Hviezdoslav, Šikula, Remarque, Hečko, Figuli, Mňačko). Ne úplně vřelý vztah k současným slovenským autorům, z nichž Milan Rúfus platí za žijícího klasika (jakéhosi patriarchu slovenské literatury) a Táňa Keleová-Vasilková je typickou producentkou ženského čtiva. — O čem pak vypovídá zastoupení hodnotných romanopisců? Remarque-Hemingway-Hečko-Kukučín-Šikula-Tolstoj, eventuelně i Mňačko, Hugo a Dumas. Mají tito autoři něco společného? Jsou to všechno řemeslně velmi dobře vybavení spisovatelé, jejichž romány těží z pevné rovnováhy mezi látkou a podáním. Typická pro ně je víra v lidský osud jako tu nejvíce nosnou osnovu románové fabulace, dále pak dobrá znalost prostředí, smysl pro silný konflikt, schopnost pro postižení vnějšího i vnitřního světa jednotlivých postav jakož i kresba takových postav, které dávají čtenáři možnost identifikace.

PÁN, ASI PADESÁTNIK, před výkladem knihkupectví Academia v Brně na náměstí Svobody: „To je zase knížek! Pořád se něco píše... Jako kdyby lidi neměli na práci nic jiného.“

NAD KUNDEROVÝM ROMÁNEM *Nesnesitelná lehkost bytí* (1985), a to u příležitosti jeho oficiálního vydání (2006). Čili pobídka ke druhému čtení. Při tom prvním (v Sixty-Eight Publishers v roce 1985) jsem si říkal, jak na moderní román příběh nestačí, jak je mu potřeba pomoci odjinud: vypravěčskými přesmyky, spojením živlu úvahového se živlem vypravěčským, sebereflexí vypravěče. Při druhém čtení si říkám, čím by vlastně Kunderův román byl a jaký by byl jeho důvod, kdyby nebyl osnován na půdorysu milostného příběhu. Tehdy: pouze láska román utáhnout nedokáže. Teď: co by byl román bez lásky?

Autor (*1960) je literární teoretik a kritik, čtenářolog.

Uznávají naši nezávislost, uznávají naše riziko

Na návštěvě v nakladatelství Kalich

Je to jen chvilíčka. U archaické saldo-pokladny, která jako by do pražského knihkupectví Kalich přiletěla z nějakého prvorepublikového filmu, se potká šéf nakladatelství s vedoucí knihkupectví. Ta je dnes v Kalichu poslední den, právě mění zaměstnání. Oba kolegové se srdečně loučí, načež dá — teď už bývalá paní vedoucí — svému kolegovi zvláštní radu: „A nepřeháněj to s tím holokaustem.“

Nejde o to, že by snad Kalich příliš vydával knihy s touto tematikou. „Holokaust je takový můj osobní zájem,“ vysvětluje šéfredaktor Michal Plzák. Přednáší o tomto tématu na fakultě humanitárních studií a také Američanům v rámci Cerge institutu; zrovna minulý týden s nimi byl v Osvětimi. Mezi knihkupci z Kalicha jsou pověstné jeho dotazy typu: „Neprodáváme něco o záložním policejním praporu na Ukrajině?“

Ta stará naleštěná pokladna může pamatovat samé počátky Kalicha — ani se s ní za těch bezmála devadesát let nemuselo hýbat, podnik stále sídlí v pražské Jungmannově ulici. Kalich by ve vývěsním štítu mohl mít vepsán leto-počet 1919, i když tehdy, rok po vzniku Českobratrské církve evangelické, šlo jen o „knihkupeckou společnost“ založenou mladou církví. Vlastní tituly začali evangelíci vydávat v roce 1921 — vesměs se jednalo o konfesně laděnou a populárně orientovanou produkci.

Válku Kalich přestál jako akciová společnost, v roce 1953 se stal „účelovým zařízením“ církve. Širší rozměr a hlubší orientaci začal nakladatelství na konci padesátých let dávat jeho ředitel František Laichter — vydal například *Biblický slovník* a *Konkordanci*, práce předního znalce Starého zákona profesora Miloše Biče. Tuto nakladatelskou linii zachovával i profesor Luděk Brož, který stál v čele Kalicha od roku 1969. „Spadali jsme pod Ústřední církevní nakladatelství. Měli jsme omezený příděl papíru, o každý titul jsme zápasili nejen z ideového, ale i formálně výrobní-

Radost v Kalichu; foto: archiv

ho hlediska,“ vzpomíná na předlistopadové roky pozdější šéfová Kalicha Ema Suchá.

Po roce 1989 několik podnikavců přesvědčilo Synodní radu — nejvyšší orgán evangelické církve — a přeměnili podnik v Evangelické nakladatelství (ENA). Na ty roky nevzpomínají pracovníci Kalicha rádi. V roce 1993 každopádně Synodní rada zadlužnou ENU zrušila a Kalich byl opět vzkríšen.

Hlavní doupe

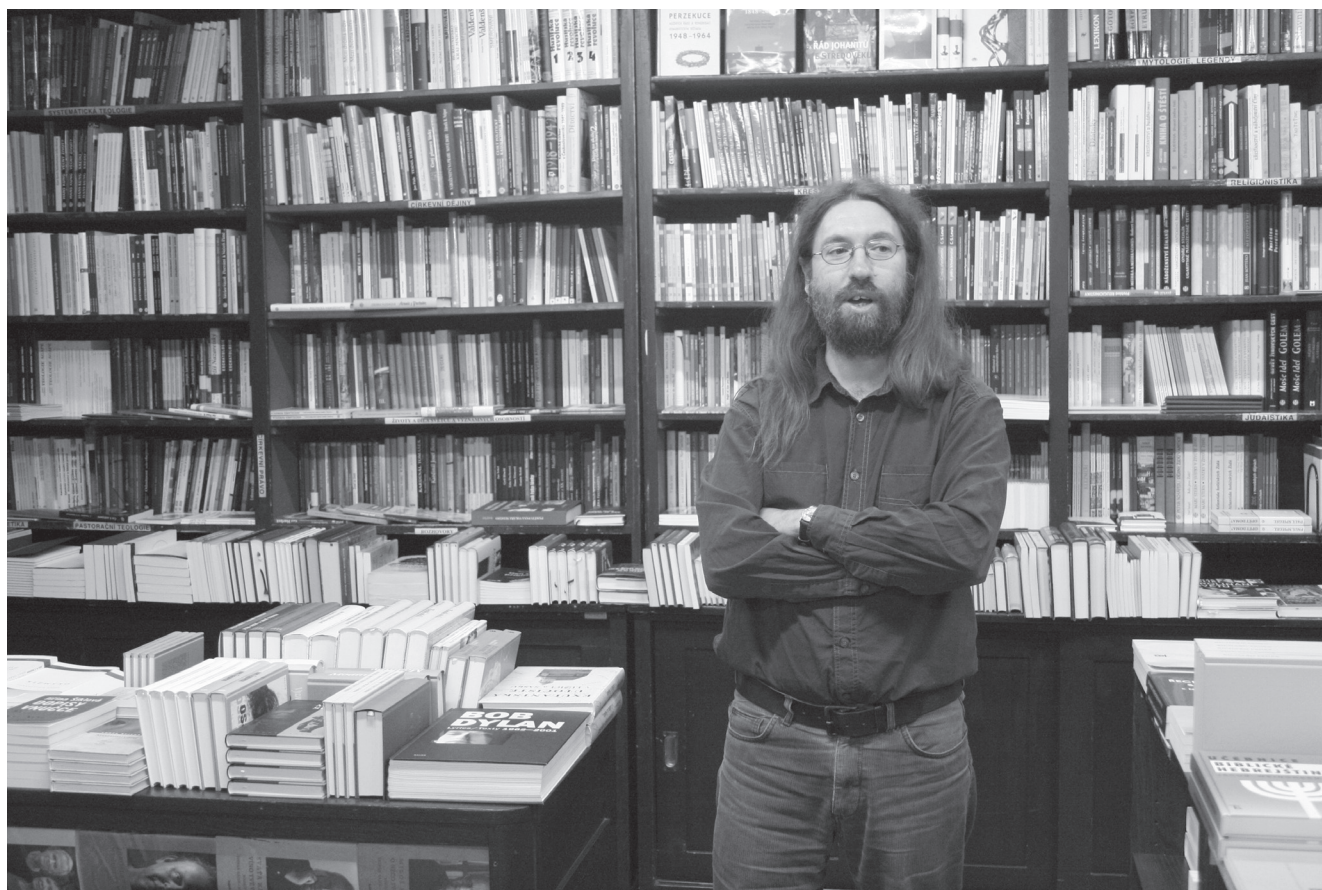
Je pátek odpoledne, v obchodě je několik málo zákazníků. S odpovědí na otázku,

co bude v knihkupectví pod jejím vedením nového, nezaváhá jeho budoucí šéfová Alena Zvolánková ani na okamžik: „Přijďte v pondělí, všechno tu bude vzhůru nohama,“ směje se.

Nezdá se nicméně, že by prodeju čekalo nějaké zemětřesení. Zákazníci se budou nadále orientovat podle produkce jednotlivých nakladatelství, tematicky je nasměrují regály zaměřené na filozofii, teologii či spiritualitu — a když budou váhat, poradí jim třeba prodavač Jan Gallas. Michal Plzák ho představuje jako majitele největší sbírky perské hudby v ČR. Poznámka „Aha, tak proto ten Korán za výlohou!“ odstartuje sérii žertů, ze kterých evangelický Kalich vychází jako hlavní doupe mudžáhidů ve střední Evropě. Zákazník u pultu s novinkami Kalicha se pochechtává spolu s personálem. Kdy se to stane, aby si člověk v knihkupectví nejen koupil knihu, ale taky se od srdce zasmál?

Kalich provozuje jediný obchod, který je s nakladatelstvím provázán nejen právně a ekonomicky, ale i chodbou ve dvorním traktu budovy. „Jsme vděční za každého zákazníka, který si naši knihu koupí u nás,“ říká šéfredaktor Michal Plzák s tím, že tak firma netratí zhruba 45 % ceny knihy, kterou jinak spolknou distribuce. I proto si Kalich může ve svém obchodě dovolit nabídnout zákazníkům dvacetiprocentní slevu na své novinky.

Internetový prodej knih se dnes v Kalichu dostává už na polovinu objemu, jaký „udělá“ kamenná prodejna. A stále roste. „Před dvěma hodinami jsem poslal anotaci knihy *Lidé Bible* e-mailem do

Šéfredaktor Michal Plzák; foto: archiv

našich sborů a už mám zpátky tři objednávky," pochvaluje si pan Plzák.

Pochopení pro underground

Pro lepší orientaci v knižní produkci nakladatelství nám poslouží následující hádanka. Který z těchto titulů vydali evangelíci z Kalicha? a) básně české undergroundové legendy Fandy Pánka; b) výpravnou publikaci bilingvních textů písničkáře Boba Dylana; c) zamyšlení populárního evangelického faráře Ludka Rejcherta. Odpověď je možná překvapující: Kalich vydal všechny tyto knihy.

Zejména barevné knižičky osobností (nejen) českého undergroundu by čtenář čekal spíš někde ve Vokně než v podniku vlastněném ctihodnou Synodní radou Českobratrské církve evangelické. Šéfredaktor Michal Plzák sice v Praze a v Anglii vystudoval teologii, dlouhá hřívá, která mu spadá na ramena, nicméně prozrazuje, že okruh podzemní kultury mu v žádném případě nebyl vzdálený. „Máme pro underground pochopení. Nejsme už tak velcí fanoušci undergroundu jako dřív, ale

uznáváme, že je třeba, aby tyto knihy vyšly," říká.

Editorem řady je doktor Martin Machovec; básně Vráti Brabence, které mají vyjít příští rok, budou už sedmým svazkem v jeho edici. Kromě Fandy Pánka, který po své konverzi všem nakladatelům odmítal dát souhlas s vytištěním vlastní undergroundové poezie, až nakonec kývl na nabídku Kalichu, stojí za zmínku i knížka Zuzany Kuzmové *Zazi a dva vrazi* — ta čerpá z prostředí slovenského undergroundu osmdesátých let a Kalich ji vydal dokonce ve slovenštině.

„Slovensko máme docela rádi," přikyvuje Michal Plzák. Kalich, jehož kompletní produkci bere bratislavské Artforum, vydal už několik titulů slovenských autorů v čele s Rudolfem Slobodou, kterého Plzák dokonce pokládá za „stěžejní postavu evropské literatury dvacátého století". „Něco jako Tatarka?" „Ještě lepší!" odpovídá a těší se z právě vydaného Slobodova *Rubata*.

Nejen protestanti

Kalich, nakladatelství a knihkupectví, s. r. o. — jak zní plný oficiální název

podniku — vlastní synodní rada. Musí se redakce potýkat se zásahy představitelů církve do edičního plánu? Musí o jednotlivé tituly, pokud nejsou zaměřeny primárně křesťansky, bojovat? Odpověď Michala Plzáka je jednoznačná — nemusí. „Představení nám nikdy neřekli: „Tohle nevydáte," ani: „Tohle vydáte." Maximálně se nás zeptají, co jsme tou knihou mysleli," říká.

Synodní rada sice sídlí přes dvůr naproti v sousední budově, dohled by byl tedy celkem snadný, ale šéf Kalicha tvrdí: „Chápou, že se nemůžeme orientovat jen na čtenáře z řad protestantů, že by věřící nějak nadprůměrně četli, to je mýtus. Jistě, vydáváme i tituly speciálně pro ně — třeba *Evangelický kalendář* a *Ročenku na každý den*, které by jinak nikdo nevydal, ale děláme to rádi." Redakce nedostává od církve žádnou dotaci, na svůj chléb vezdejší si musí vydělat jen vlastní činností, tak jako (skoro) každé jiné nakladatelství v zemi. Michal Plzák vztah vlastníků k redakci shrnuje do maximy: Uznávají naši nezávislost, ale uznávají naše riziko...

Evangelické sbory mají v Kalichu slevu, knihkupectví jim posílá balíky knih,

ale zhruba 80 % produkce prodá Kalich „klasicky“ přes distribuční firmy Kosmas, distribuci karmelitánů i další firmy. Stálá redakce Kalicha v počtu dvou osob a několika dalších externistů ročně vyprodukuje zhruba pětadvacet novinek. Nejprodávanejší knihou, která vyšla už ve třech vydáních, je *Škola Malého stromu* od Forresta Cartera.

Ta grafika...

Proč tomu tak je, by si vyžádalo komplexnější rozbor. Každopádně to je neoddiskutovatelný fakt. Většina knih vydaných křesťansky orientovanými nakladatelstvími vypadá po grafické stránce nevalně. Typická je křečovitá snaha o líbivost, nedůvěra k standardům typografie a humpolácká práce s písmem. A neplatí to jen v rámci České republiky — ošklivé jsou často křesťanské knihy v Itálii, ve Velké Británii i v dalších zemích.

Kalich se ovšem „kánonu“ ukoptěných a amatérsky vysázených knih vymyká. „Na výtvarnou podobu svých titulů dbáme od počátku své existence. Nemáme vlastního technického redaktora,

ale několik externích spolupracovníků. U každého titulu přemýšlíme, komu z nich by slušela — jestli Viktoru Karlíkovi, Lubomíru Drtinovi nebo Dušanu Karlasovi...“ vypočítává Michal Plzák zavedená jména z oboru. Specifikem je, že „kališáctí“ grafici si chtějí knihu pokud možno nejdřív přečíst, než na ní začnou pracovat. Evidentně to pro ně není jen práce na kšeft. Jak by ostatně mohla být? Práci na edici českého undergroundu například dělá editor i grafik úplně zadarmo; leč často ani autor nedostane peníze, jen autorské výtisky. „Ale v jiných edicích své spolupracovníky platíme, a to relativně slušně a včas,“ dušuje se šéfredaktor.

Nejmonumentálnější knihou Kalicha je dvojjazyčné vydání textů Boba Dylana. Cena: 888 Kč. Počet stran: 960. Váha: přes dvě a půl kila. Když porovnáme výtvarnou podobu amerického originálu a českého překladu, jasně na body zvítězí pražské vydání v úpravě Viktora Karlíka. Některé texty, které Dylan tak rád každou chvíli předělává, dokonce pro své vydání v Kalichu zaktualizoval. „Tohle neprodáte,“ varovali podnik znalci knižního marketin-

gu — a ejhle: první vydání se prodalo za půl roku, nyní se pomalu doprodává dotisk.

Křesťanská nakladatelství nerada hovoří o křtech svých titulů. Křest je přece vyhrazen pouze lidem, knihy jsou zkrátka uváděny na trh. Dylanova kniha *Lyrics/Texty 1962–2001* ovšem nebyla ani pokřtěna, ani uvedena na trh. Byla slavnostně obřezána. Robert Zimmerman je přece jen Žid...

Zrození tvaru

„Chci vydávat knížky, které si chci sám přečíst,“ shrnuje pravidlo výběru titulů Kalicha šéfredaktor Plzák. Druhé kritérium je ekonomické. Na každou knihu se nakladatelství snaží sehnat dotaci, sponzora či grant. Jistě, vycházejí i knihy bez podpory, ale furiantské doby, kdy Kalich vydal knihu i s očekáváním ztráty, jsou minulostí.

„Baví mě hledat způsoby, jak vyvolávat v život to, co by jinak neexistovalo. Pořád je pro mě lákavé, když se z šeré potenciality zrodí tvar a když ten tvar přijde z tiskárny,“ zamýšlí se teolog a nakladatel Michal Plzák. ■

vlažková loď ■ sváta karásek: boží trouba (kázání)

Evangelíci kladou na kázání svých duchovních tradičně velký důraz. Kalich tak vydal už několik knih kázání českých farářů; chybět mezi nimi nemůže ani písničkář Sváta Karásek. (Dnes bychom museli uvést i další Karáskovu profesi — politik —, kniha ale vyšla ještě před jeho vstupem do politiky.) *Boží trouba* je souborem zamyšlení nad biblickými texty — v evangelickém prostředí označovaném jako *postila*. Karáskova postila je seřazena chronologicky podle významných událostí církevního roku (advent, narození Páně, Boží hod vánoční...). Netytická editorská práce Šárky Grauové spočívala především v „překladau“ autorova

mluveného slova do podoby psaného textu.

„Karásek umí s tradičním církevním výrazivem — touto *munici křesťanství* — zacházet velmi svobodně. Nevyživuje čtenáře tradiční terminologií, a proto je sdělný i mimo církev. Věřícím zase dokáže stokrát slyšená podobnost interpretovat novým, nečekaným způsobem,“ říká šéfredaktor Kalicha Michal Plzák.

Na skutečnosti, že *Boží trouba* je knihou pro nakladatelství Kalich typickou (kromě víry je v Karáskově osobnosti zakódován ostatně i zmíněný underground), nic nemění to, že titul vyšel ve spolupráci s dalším pražským nakladatelstvím, s Torstem. -pal-

Letos, 10. července, oslavil osmdesátku básník Karel Šiktanc. Z iniciativy básníka Petra Hrušky vznikl k této příležitosti sborník s názvem *Šlechtictví neklid*, který byl oslavenci jako originální dar v jediném kuse (ručně vázaný s grafickou úpravou Iva Kalety) předán v říjnu. Do sborníku přispělo přes tři desítky autorových přátel a umělců ze světa literárního (Ludvík Vaculík, Josef Škvorecký, Miloslav Topinka, Jaroslav Med, Pavel Šrut) i výtvarného (Adriena Šimotová, Jan Koblasa, František Skála). Vybíráme pro vás alespoň tři příspěvky, které mají platnost určitě širší, než jen očekávané přátelské pozdravení... -red-

a díky tvým básním

Báseň o koni

1/ Zvíře

Letos v lednu jsem vyrazil na básnické čtení. Jeho protagonista si přizval několik jemu milých hostů a poprosil je, ať přečtou něco ze svých textů. Jedním z pozvaných byl Karel Šiktanc. U stěny až na konci nedobře osvětlené místnosti nebylo sedícího básníka moc vidět. Když však na něj přišla řada, ozval se z šera zvučný, sytý hlas — najednou básník seděl docela blízko. Klidným, ale důrazným, neochvějným tónem pak přečetl delší rukopisnou báseň — o koni.

Co mi z básně, pomínu-li neopakovatelný tón recitátorova hlasu, utkvělo v paměti? Žádná konkrétní slova. Žádné básnické figury, okolnosti. Jen šerosvitně zpěněný portrét koně. Kdoví proč zrovna ta chvíle: dupnutí kopyta, zpocení sval, snad brod někde v pozadí, slina odhozená do noci. Měl jsem intenzivní pocit barokní malby, jejíž výjev je z větší části ponořen do tmy. Tma dovolí jen pár detailům se tu a tam zablsknout. Nepamatuji si ani situaci, z níž kůň v básni povstal — šlo o fantazii, vzpomínku, reminiscenci nějaké události? Utkvěl mi však obdiv, temná radost, žasnoucí úlek, z nichž báseň vzešla. Slast drobnokresby, protínané prudšími, rozmáchejšími tahy. Pamatuji básníkovu — a tak i svou — fascinaci rytmem slov, rytmem, jenž nese obraz, ale zároveň i jen unáší sám sebe, kdoví kam.

V šerosvitu nepřesné paměti se báseň o koni pomalu proměnila v *báj* o jediném ze všech koní, co jich kdy bylo. A text, jehož obsah paměť nebyla s to či možná ani nechtěla důkladněji zafixovat, se pomalu vyvazoval ze svého konkrétního sdělení. Zbylo gesto: Toto jsem viděl, toto jsem byl schopen slovy namalovat. Nad tímhle jsem užasl. Byla to naše slova, schopná obepnout vidinu koně, vytrysklou ze tmy. Snad i *sama slova* byla podobnou vidinou, podobným ze tmy vykypělým, rozevlátým „zvířetem“?

2/ Výhrady

K poezii Karla Šiktance jsem měl kdysi své výhrady. Potřeboval jsem si je zformulovat, vydat je ze sebe ven. Ne proto, že bych chtěl na básníkovu poetiku hledět s patra, ale jako výraz odlišného chápání některých rysů poezie, přístupů k ní. V mých námitkách se koneckonců odráželo i svědectví generačního posunu či rovnou sesuvu někam docela jinam, dál od světa básnické zvučnosti, výsostnosti, zachované víry v moc slova a metafory. Poezie Karla Šiktance mou kritiku bez potíží přežila. Kůň ve tmě jen sverpě, nedočkavě odfrkl.

3/ Říkadlo

Samozřejmě jsem vnímal i nepřehlédnutelné silné stránky básníkovy poezie. Jazykovou suverenitu a vynalézavost, bohatou instrumentaci a dramatický půdorys jeho veršů, jejich temnou dynamiku, ovšem i básníkovu svrchovanou obraznost. Jeho úctu k tradici, osobní naléhavost i nadosobní jímavost, tvořivý rozmysl, přirozenou odpovědnost a také vztah k poezii jako k zařikání, k intuitivnímu rytmickému tanci za „záchranu obce“. Všudypřítomnou fascinaci rytmem dávného pozemského říkadla. Všiml jsem si, jak se básníková poezie koncem sedmdesátých let, příkladně třeba ve skladbě *Pro pět ran blázna krále*, začala též nějak lámat, špinit, zvolna samu sebe leptala a rozrušovala neklidem a chaosem vnějším i vnitřním. Později mě docela strhl temný, úzkostný, ohrožený tanec uprostřed zamřelých osmdesátých let, rozpoutaný ve sbírce *Srdce svého nejez*. Komandantek, reflektůrek, horizontek — ve světě podobných obłudně připosládlých zdobnělin jsem také žil, zařikání choré vsi se mě týkalo jako jednoho z nakažených, nákaze vydaných.

se svět zase trochu jmenuje

**1928*

A neušlo mi, že se autor, jehož léta normalizace odsunula do role disidenta a zakázaného básníka, když opět po listopadu začal publikovat, na přebalech nových knih poctivě a samozřejmě neodstříhl od raných sbírek z padesátých let. Zdá se, že i ony pro básníka něco znamenají, jsou součástí života, na němž by bylo ponižující, neuctivé něco zpětně měnit.

4/ Ostrov

Vtáhla mě do sebe sbírka *Ostrov Štvanice* z konce osmdesátých let. Nejen pro své robustní, věštebně potrhane *drámo*, v posledním textu završené živou básnickou reakcí na zhroucení doby, o níž jsme si mysleli, že nás přežije. „Už už / doživotí...“ Sbírkami učarovala i z důvodů soukromě sentimentálních. Na Štvanici, v domě, který už nestojí, jsem se narodil, prochodil jsem ostrov skrz naskrz, lezl tu do rezaté ledové Vltavy... „Ostrov byl zčistajasna můj!“

A ovšem rozeklané tance sbírek následujících, počínaje knihou *Hrad Kost*, jimiž básník, neboť to chápe jako přirozenou část svého úkolu (údělu), reaguje na novou epochu. Na epochální změnění, babylon očekávání a zklamání, nadějí a nejistot, falší a rozkymácených kulis. Sčítání, svolávání se, tápavé, starostlivé ohledávání: Jsme všichni? Je tady někdo? Jsi? Básník ohmatává novou dobu, zároveň se ale i přirozeně a spontánně pohybuje do všech stran svého osudu, dopředu, nazad, napříč. Takže všechno tu nakonec vyvstává a zbyvá jako nějaké *dědictví*, s nímž je třeba se srovnat, postarat se o ně. „Má ty hrůzo / to vše moje.“ Zmatené, dravé, teskné, vyšinuté *dědictví*, s nímž je nutno nějak naložit. „Uprostřed dvora / k loktům tmatmoucí / od prsou k nebi / smrtelně bílá /

cikánka máter / opřena hlavou o rozsvícenou / obrazovku...“ Naložit — ale jak, jak?

5/ Bubny

Karel Šiktanc se narodil v Hřebči u Kladna. Od dětství jsem ho však potkával v Holešovicích, přesněji dole v Bubnech, v ulicích poblíž nádraží. Vlastně ani nevím, kdo mi kdy řekl, že ten urostlý pán s knírem je pan Šiktanc. „Aniž kdo mává / jen Krétské moře sem tam vylije se / přes sajtnu / a po všech Bubnech crčí to jak pláč...“ Nevím a asi se nedozvím, odkud se vzala „cikánka máter“ z předchozího odstavce, která v jedné z pro mě nejužasnějších metafor nové epochy tak marně, nepřítomně opírá hlavu o svítící tmou obrazovky. Vize bezděčné bezradnosti, záhadné ztráty, o vlas zapomenutého kouzla.

Napadá mě ale: hned za tratí — tou kladenskou! — bývaly Zátory. Stará dělnická čtvrť, cikánské uličky. Třeba od tamtud...? „Mráz / Asfalt ve varu / Cikán jde z bazaru — / v bronzovém zrcadle půl zimomroucí Prahy.“ Co já vím. Poezie si někdy nachází podivné, soukromé zátočiny. Pro mě se tak v podobných zrcadlech kácí i kus mé tajné Prahy, mé skryté, periferní epochy. Soukromý bubenský orloj. „Cikán si posadil zrcadlo na hlavu / A Praha obloukem vrhla se k nebesům.“ Navíc celé se to jmenuje: Ještě nejsme —

6/ Zjevení

Jednou najdu tu báseň o koni. Nebudu ji hledat, určitě na ni někde náhodou narazím a znovu, či vlastně poprvé, si ji přečtu. Zatím ji chovám v hlavě jen jako šerosvitnou vzpomínku. Báseň je pryč, nezapamatovatelná; zůstává kůň, temný obraz, nezapomenutelný hlas za obrazem. Báseň je pryč, ale zjevení trvá. | Jan Štolba

Svět se zase trochu jmenuje

Když jsem postupně sesbíral příspěvky pro tento sborník, míněný jako hromadná gratulace básníkovi Karlu Šiktancovi k jeho osmdesátým narozeninám, maně jsem si vzpomněl na to, co sesbíral před drahným časem on, společně se svým velkým přítelem Jiřím Šotolou: některé názvy českých obcí, osad, vsí, samot a jiných míst tak, jak je na svých potulkách potkávali. Co si je na těch místech a jménech, nesoucích v sobě základní pojmy světa a lidského života, nevyhnutelně fascinovalo. Neuměli si odpomoci, psali si je, pořádali, zaznamenávali, kde se nacházejí, aniž by věděli, co dál s nimi. Snad jednou, časem, se ukáže, k čemu to bylo dobré, říkali si.

Pak Jiří Šotola zemřel a Karlovi zůstal ten soupis. Ležel u něj, podobný seznamům, které si lidé píší, aby nezapomněli, co mají na tomto světě vyřídit a zařídit. Ležel u něj jako nevyřízený seznam.

Jednou před lety ho Karel vystrachal a podal mi ho: „Vem si to. Možná bychom s tím mohli něco udělat. Ale vůbec nevím co...“ Když jsem si přečetl ta těžká, velká slova, z nichž byly názvy stvořeny, lekl jsem se. Čas od času jsem pak opatrně přemýšlel, co s tím. A od té doby leží to přede mnou jako obrovský, nevyřízený seznam.

Někdy, nazdarbůh, si ho pročítám. Nadále nevím, co s ním, ale uvědomuji si na té zdánlivě nepodstatné podivnosti mnohé z toho, co je zásadní pro Šiktancovu poezii. Totiž ono obrovské

uhranutí jménem jako takovým. Uhanutí tím, že lidé, místa, skutečnosti mají svá jména, kýmsi daná, vložená do nich jako oživující šémy, jména děděná, komolená i očišťovaná, nesená naproti němé, bezejmenné nicotě. Ano, jménem se bráníme marnosti, slabounce a směšně a krásně.

Jako by ten seznam, fascinovaně a bezradně sepsaný, prozrazoval Karlovu básnickou touhu pokusit se sám dát věcem pojmenování, vejít do skutečnosti slovem, řečí... a jako by ztělesňoval přesvědčení, že jménem se na tomto světě vlastně stává teprve přesně nalezené slovo. Budeme-li umět přesná slova nacházet, bude se svět nějak jmenovat, a bude-li se nějak jmenovat, bude možné v něm alespoň trochu žít.

A pak ten seznam vybraných názvů prozrazuje ještě další fascinaci, i v jeho poezii tak dobře nalezitelnou. Fascinaci tím základním, tím původním a nejpodstatnějším, těmi několika silami a pohyby, z nichž jsme venkoncem všichni namícháni: samota, zvůle, naděje a radost... A bída, chudoba, nouze, záhrobní. A láska.

Nevíš, co s tím, Karle, nevíš, co s tak hrozně těžkým soupisem počít, a bodejť bys taky věděl, když je sestaven z takových slov. Cítím ovšem, že podle toho místopisu přece putuješ. Ode vsi ke vsi, nějakou vzrušující, dobrou cestou.

A díky tvým básním se svět zase trochu jmenuje.

| Petr Hruška

SAMOTY, OSADY, VSI

*po republice sesbírali a sepsali
Jiří Šotola a Karel Šiktanc*

BEZPRÁVÍ	<i>samota, Dobrá voda, Lanškroun</i>	POHODLÍ	<i>osada, Litomyšl, Nové Město n. Metují, Rychnov, Horšovský Týn</i>
BÍDA	<i>samota, Chotěboř Lanškroun</i>	POTŘEBA	<i>poplužní dvůr, Kolín</i>
BLUDY	<i>dvůr, Nový Bydžov, p. Slivovice</i>	PRAVDA	<i>zříceniny bradu, Louny</i>
ČASY	<i>obec, Pardubice</i>	PŘEMÝŠLENÍ	<i>obec, Roztoky u Prahy</i>
ČERTOVINA	<i>samota, Nové Město n. Metují osada, Hlinsko</i>	PŘEVAHA	<i>samota, Turnov</i>
DRAHOTA	<i>mlýn a pila, Kralovice, Čistá</i>	PŘÍČINA	<i>obec, Rakovník</i>
HANA	<i>osada, Litomyšl</i>	RADOST	<i>samota, Hostivice u Prahy</i>
CHUDOBA	<i>samota, Přelouč</i>	ROZKOŠ	<i>osady, mryslivny, poplužní dvory, mlýny: Říčany, Humpolec, Kutná Hora, Jičín, Kolín, Náchod, Nové Město n. Metují, Opočno, Poděbrady</i>
CHVÁLA	<i>Počernice</i>		
JEDNOTA	<i>dvůr, Milevsko samota, Pelbřimov mlýn a rybník, Přestice</i>	ROZMYSL	<i>obec, Loket</i>
JINO	<i>obec, Přestice</i>	STAROST NOVÁ	<i>osada, Jablonné</i>
KLENÍ	<i>obec, Kaplice osada, Krumlov</i>	SVOBODA	<i>část obce, Pardubice samota, Třeboň</i>
KLOPOTA	<i>samota s lázněmi, Ústí n. Orlicí</i>	TÍHA	<i>samota, Turnov</i>
KRATOCHVÍLE	<i>osada, Prachatice</i>	VESELÍ	<i>n. Lužnicí osada, Dubá, Klatovy, Krumlov, Česká Lípa, Pardubice, Semily, Ústí n. Labem</i>
LÁSKA	<i>samota, Vysoké Mýto</i>	ZAHÁLKA	<i>samota, Sušice</i>
MEZISVĚTÍ	<i>samota, Chrudim</i>	ZÁHROBÍ	<i>obec, Blatná</i>
NADĚJ	<i>poplužní dvůr, Milevsko Třeboň</i>	ZÁSADA	<i>obec, Chomutov, Kadaň, Semily, Turnov</i>
NEPŘÍZEŇ	<i>samota, Kutná Hora</i>	ZÁVIST	<i>bájovna, Milevsko samota, Písek</i>
NEVDĚK	<i>obec, Domažlice</i>	ZVŮLE	<i>osada, Jindřichův Hradec</i>
NOUZE	<i>samota, Benešov Chrudim</i>		
ONEN SVĚT	<i>samota, Sedlčany obec, Klatovy</i>		
PEKLO	<i>Vlašim, Mladá Boleslav, Čáslav, Chrudim, Jičín, Kadaň, Kolín, Mělník, Lanškroun, Nové Město n. Metují, Pelbřimov, Písek, Prachatice</i>		

Artéská studna

Známe se s Karlem Šiktancem déle než půl století, ale netroufal bych si říci, že ho znám dobře. Ostatně koho známe dobře, nakonec ani sebe sama. Neodvažuji se také rozebírat jeho literární tvorbu mohutnou už svým rozsahem. Jedno však vím jistě: jeho dílo stojí ve znamení dobré hvězdy. A nejen dílo, ale i celý život. Je to výsada, kterou buď máme, nebo je nám upřena — bez vysvětlení a omluvy.

Doufám, že to nebude znít příliš nadneseně, ale připomněl jsem si v této souvislosti výroky německého básníka J. W. Goetha, když oceňoval úrodu svého života a díla. Byl spokojen se vším. Především s datem narození, tedy 28. srpna 1749. Zjišťuje: konstelace hvězd byla příznivá, šťastný byl počátek a vše se odvíjelo dobrým směrem. Po otci zdědil postavu a charakter, po matce talent. Dosáhl všeho, čeho chtěl v každém oboru, v umění i v lásce a diplomacii. Měl mnoho příznivců, přátel a pomocníků. Přáli mu vévodové i vozkové.

Karel Šiktanc takovou božskou sebedůvěru nemá, avšak i on stojí pod kuratelou dobré hvězdy. Vyrůstal ve vsi jen pár mezí vzdálené od tragických Lidic. Ve čtrnácti letech se stal svědkem jednoho z největších dramát druhé světové války. To každého člověka poznamená navždy, natož budoucího básníka. Pocity hrůzy a zároveň šťastného vědomí, že jemu se smrt o vlas vyhnula. Za něco takového se platí a splácí. Z tohoto vědomí vyrostly *Heinovské noci* a také jistá vážnost, kterou tušíme i za žertovnými hříčkami, které tak miluje.

I začátek básnické tvorby stál pod dobrou hvězdou. Nikdo tak netouží po laskavém pohlázení jako začínající literát. Někdo má štěstí, jiný ne. Karlu Šiktancovi se dostalo pohlázení z ruky nejpovolanejší: od Jaroslava Seiferta.

Šťastná hvězda ho provázela svrabem protektorátu, svrabem padesátých let i dlouhými lety sovětské okupace. Zcela samozřejmě se zařadil mezi odpůrce totalitního režimu, do éry takzvaného reálsocialismu vešel už jako hotový tvůrce. Jeho vysokou postavu, připomínající postavu lodivoda, bylo vidět při řadě akcí vyvolaných odpůrci režimu. A samozřejmě že nepodepsal žádný prosebný list, který by mu zajistil přízeň Mocných, jako to učinili mnozí jiní.

Prochodil jsem s K. Š. dlouhé štreky po Praze i kolem venkovské chalupy, probírali jsme život po líci i rubu, a tak mohu dosvědčit, že k daru výmluvnosti přišlo i umění mlčet. Jeden chyták však vždycky zabere: čeština. To není předmět, to je vášeň.

Karel Šiktanc ovládá češtinu jako hudební virtuoso ovládá svůj nástroj, a co víc — on je skutečným kouzelníkem slova. Stačí se jen podívat na hřbety jeho sbírek, ve kterých se zrcadlí básníkova obraznost: *Řeč ve stoje*, *Heinovské noci*, *Zařkávání živých*, *Jak se trhá srdce*, *Utopenejch voči*, *Srdce svého nejez*, *Řeč neřeč* — a desítky dalších.

Správně zvolené slovo dokáže evokovat celou paletu vůní, tónů... Ve svém hledání přesného slova nezná žádné tabu, dobrá je mu řeč vesnických strejců, sportovní žargon či klasický citát. Nebojí se omývat ošuntělá či pošpiněná slova. Čeština — Šiktancův osud.

Není to lehký básník, nelze ho v rychlosti přelístovat a odložit. Jeho slova provází stín tajemství, cosi hluboce zašifrovaného. A není náhoda, že je známým luštitelem křížovek a celého hádankářského arzenálu a sám je jejich tvůrcem. Všichni přátelé pak vědí o jeho zálibě, jak si dělá z literárských jmen přesmyčky — občas s pěkně zlomyslným výsledkem.

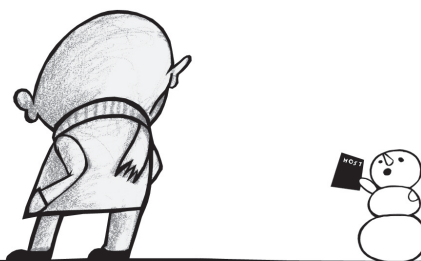
Princip hry a hrátek dává i klíč k pochopení básnickovy poetiky. Je to vlastně pozvání: pojď si také hrát, domýšlej, co je naznačeno, doplň si barvy a tóny, staň se spolubásníkem — jinak uvidíš jen písmena. V tom je i básníkova modernost.

Zjišťuji, že život Karla Šiktance se zúžil do jakéhosi mystického trojúhelníku ohraničeného rodnou Hřebčí, máchovskými Vrchovany a Prahou. Za zvláštní pozornost stojí Vrchovany, které si K. H. Mácha namaloval mezi „hrady spatřenými“. Tento kraj je jako stvořený pro básníky. Dramatický a tajemný.

Protože se pohybujeme na hranici světa kouzel, hvězd a znamení, nepřekvapilo mě, když jsem se nedávno dočetl, že právě v oblasti onoho trojúhelníku je skryta největší zásoba čiré vody v Čechách. Pohádkový poklad.

Rád udivuji svého přítele takovými novinkami. Už se těším, že řekne: Co s tím? Artéská studna? Vždyť jsem to už napsal.

| Jaroslav Putík

VYPADÁ TO, že poslední dobou se konečně začala zvyšovat frekvence vydávání titulů mimo zavedené ediční řady a mimo obvyklá výrobní schémata. Čeští nakladatelé si zřejmě pomalu začínají uvědomovat, že v prostředí doslova přetékajícím knihami dělá „kšeft“ nejen ten, kdo vydává svazky kvalitní obsahem, ale také ten, kdo se nebojí vydávat díla s netypickou nebo experimentální grafickou úpravou či neotřelým technickým řešením. Takový produkt je potom mezi ostatními nejen více vidět, ale je-li naplněn primární smysl novátorského řešení — účelnost, těsný vztah obsahu a formy —, hovoříme o něm obvykle jako o produktu výjimečném, vynikajícím.

I při letmém porovnání západní knižní tvorby a knihtisku s vývojem ve východních kulturách dojdeme nutně ke zjištění, že západní svět by bez světa východního a mnohých jeho technických vymožeností nebyl tak plný a celistvý, jak jej známe. Zatímco výroba papíru začala v Číně již ve druhém století našeho letopočtu, trvalo ještě tisíc let, než se první papírny objevily v Itálii. Gutenberg odlil první písmové matrice před polovinou patnáctého století, ale Číňané měli své první pohyblivé litery již o celá čtyři staletí dříve. V Japonsku dodnes vyrábějí vysoce kvalitní ruční papír, hedvábný materiál o plošné hmotnosti kolem osmi gramů na metr čtvereční, zatímco losinští papírníci vám nabídnou papír minimálně desetkrát těžší — v přímém srovnání hrubý a neforemný. A tak novověký Evropan soustavně nevycházel z údivu nad přínosem východních národů, které kdesi v krajině rýžových polí, oddělené od civilizace *Starého světa*, vytvořily naprosto specifickou, homogenní knižní kulturu, fascinující dodnes svou originalitou a výtvarnou i technickou precizností.

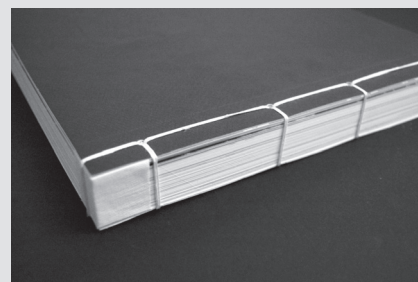
V minulosti u nás vyšla řada knih tak či onak spojených s Dálným východem. Objevovaly se v nich náznaky úpravy anebo vazby na východě obvyklé, většinou však šlo o pokusy chabé a nedůsledné, o ploché žánrové nápodoby, nikoliv o seriózní představení typicky východní knižní kultury. Neskrývám proto značné potěšení nad tím, že v roce 2007 vyšel péčí pražského nakladatelství Vltavín soubor asijské dětské literatury, převyprávěný

Lucií Olivovou a nazvaný prozaicky *Čínské pohádky*.

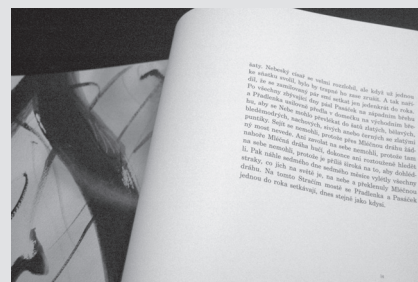
Formální pojetí pohádek se k formátu čínské knihy bez rozpaků hlásí. Na šířku orientovaná knížka, bohatě ilustrovaná Janem Chaloupkem a upravená v jeho studiu, je ve hřbetu spojena klasickou vazbou na čtyři díry, důmyslným systémem založeným na šňerování kusem pevného motouzu. Rožky knihy jsou ve hřbetu přelepeny proužkem plátna, titul obsahuje kromě slepotisku jednoduchý bílý proužek papíru s černým textem. Východoasijské knihy se z pohledu evropského čtenáře otevírají odzadu a nejinak je tomu u *Čínských pohádek*. Dětem, potažmo jejich rodičům, se tak otevírá možnost prožít úplně novou zkušenost se čtením, která doslova převrací mnohé z toho, na co jsou při čtení zvyklí. V úpravě se rytmicky střídá *chlebový* text v horizontálních řádcích s názvy kapitol otočenými o devadesát stupňů doprava a drobné rudé pečete s celostránkovými i dvojstránkovými ilustracemi, založenými na expresivní štetčové malbě. Po vzoru východních knih je každý list na straně naproti hřbetu přeložený, a tak uvnitř zároveň tvoří jakousi kapsu. Zatímco v originálech, tištěných na tenoučký papír, usnadňuje toto řešení otáčení listů a zároveň zabraňuje prosvítání tisku na druhou stranu, v případě *Čínských pohádek* vytištěných na cca stogramový papír to manipulaci se svazkem spíše ztěžuje, nemluvě o tom, že na výrobu se tak spotřebuje dvojnásobné množství materiálu.

Škoda že stejné péči jako vazbě a úpravě se nedostalo sazbě textu, jež obsahuje několik rušivých chyb. V některých případech sazeč Michal Cetkovský používá špatné horní uzavírací uvozovky, místo apostrofu u jmen typu Lao-c' sází diakritickou čárku a podobně. Jsou to menší chyby, které ve výsledku poněkud kazí dobrý dojem z knihy, která se nebojí jít vlastní cestou a vyšlapává ji obětavě pro případné další následovníky. V každém případě jsou *Čínské pohádky* svazkem, jaký bude ozdobou leckteré — nejen dětské — knihovny.

Autor (*1982) se věnuje typografii a grafickému designu. Provozuje typografický server typomil.com, publikuje v odborném tisku.

Takzvaná vazba na čtyři díry je tradiční východoasijský způsob adjustace tištěné nebo kaligrafované knihy.

Příjemně působí kombinace štetčové ilustrace a decentního textu.

Malířská výzdoba nekopíruje žádný konkrétní čínský předobraz — kaligrafii volně rozvíjí a parafrázuje.

Karel Cudlín; foto: Ladislav Puršíl

Fotograf Karel Cudlín je bezpochyby jedním z nejmóraznějších českých dokumentaristů, nerad se ovšem nechává škatulkovat. Je neustále v pohybu. Pochvalná slova s úsměvem přechází, snad jako by je ani neslyšel. Ačkoliv některé jeho fotografie připomínají svou náladou obrazy starých mistrů, sám se nepovažuje se za umělce. Jeho žena o něm tvrdí, že je zakuklený cikán s pravoslavným vyznáním a židovskými kořeny. Hovořit s ním je radost. V takové chvíli před vámi nesedí cenami ověčený laureát (docela nedávno přibyla Cena Revolver revue), ale člověk, který je rád, že může dělat a dělá to, co ho vnitřně naplňuje.

Rozhovor s fotografem Karlem Cudlínem

To ani nebudu zvěšovat...

Pamatuješ si svůj první aparát a svou první fotku?

Úplně první fotku asi ne, ale aparát ano. Byla to Exa, kterou jsem dostal od táty.

Začal jsi fotit sám, nebo tě k tomu někdo přivedl?

Víceméně sám, trochu z okouzlení technikou, z toho, že něco vzniká... Bylo mi třináct. K něčemu jsem se dostal přes strýce Jelínka, on byl právník a měl focení jako koníčka. Myslím, že chtěl malovat, ale neuměl to, tak fotil portréty. Potom jsem fotil na gymplu, kde všichni dělali nějaké „umění“, psali básně, třeba Honza Borna dělal divadlo... Nejdřív jsem nadšeně fotil úplně všechno. Postupem času jsem se náhodou zaměřil na Romy, to bylo na konci sedmdesátých let... Když se dnes z odstupu podívám na své staré fotografie formátu šest krát šest, říkám si: Ty, Karle, to vlastně není tak blbý...

Studoval jsi střední školu sociálně-právní, je to její vliv, že se ti sociální témata promítla do fotografování?

Po maturitě na gymnáziu Na Pražáčce jsem se dostal na tuto školu a pochopitelně z toho vyplývala témata, která jsem se snažil fotografovat. Není to ale jen její vliv. Například do družstva Fotografie, kde jsem pracoval dva roky, než mě nakonec vzali na FAMU, jsem se dostal díky brigádě ve strašnickém krematoriu. Chtěl jsem si tehdy vydělat na objektiv, dvacítku Flectogon na Prakticu. Seděl jsem v hospodě Za Větrem a chlapi mi říkali: Jéje, ty, počkej, tenhle kořeň, ten tam topí, ten tam pálí, to je spalovač. Ten člověk mi řekl: Běž za obřadníkem, oni furt někoho shánějí, samozřejmě ne fotografa, ale budeš upravovat kytky nebo točit s klikou... Tam platěj slušně. Vzali mě tedy na brigádu do Pohřební služby, a tak jsem tam točil klikou. Když v síni

dohrávala hudba, z kůru vždy zazvonil sbormistr a já musel začít ručně zatahovat rakev, což byla odpovědná práce, protože se muselo točit pomalu. Když se někdo ožral — což tam bylo věru časté —, točil moc rychle a rakev nadskakovala... Několikrát denně jsem pomohl nahodit nahoru rakev, potom jsem musel sedět a čekat, pak točit klikou, nahodit další rakev, ozdobit, roztáhnout stuhy... a jelo se. Když jsem dělal ve velké síni, pohřby byly každou půlhodinu. „Krémovalo“ se i v sobotu. Tehdy se nedělalo tolik pohřbů bez obřadu, takže práce bylo dost. Jeden obřadník se mě tehdy ptal, co chci dělat. Měl jsem dohodnuté místo laboranta v ČTK, protože jsem chtěl mít praxi kvůli FAMU. Ale obřadník mě poslal za svým kamarádem do družstva Fotografie a tam mne přijali. Fotila se oficiální témata: taneční, stužková, plesy a také pohřby. Kromě práce pro zákazníky jsem se snažil také zachytit atmosféru plesů v Lucerně, fotil jsem tak do deseti hodin večer pro družstvo a od deseti pro sebe — své fotky, měl jsem tam víceméně volný přístup. Fotit pro sebe v krematoriu bylo trochu komplikované, chtěli mi fotky zabavit, že prý zneužiji něco ze zákulisí. Obvykle jsem seděl v kamrlíku s farářem, někteří z nich byli mlčenliví, jiní zase povídali a povídali... V osmdesátých letech bylo pohřebnictví zajímavá oáza se zvláštní skladbou lidí! Od disidentů přes alkoholiky ke kriminálkům a, což zní neuvěřitelně, k lidem, kteří byli na peníze. Už v té době to byl poměrně výrazný zdroj peněz. Dnes je všechna technika automatizovaná, ale tehdy byly podmínky hrozné. Venku přes léto stálo třeba padesát rakví, chlapi na ně stříkali vodu, protože ve Strašnicích léta nefungovaly lednice!

Od listopadu jezdíš pravidelně na východ, co bylo prvotním impulsem?

Odchod sovětských vojsk. Když do Čech začali přicházet uprchlíci z Afriky, z Afghánistánu, Rumunska, Arménie, sledovali jsme jejich pohyb s fotografkou Danou Kyndrovou a dokumentaristou Vojtou Dukátem. První uprchlické tábory byly totiž zřízené, mimo jiné, v bývalých prostorách po sovětské armádě, které už byly vráceny státu. Myslím, že tehdy jsme s Danou kontaktovali poslance Kružílka, který měl tu věc s Michaelem Kocábem na starosti. Brali občas novináře na výjezdy do sovětských posádek. Najednou se člověk ocitl v rozlehlých prostorách, části byly předané Československé armádě, části ještě plně Sovětů a do toho přicházeli uprchlíci. Často nás nechťeli pouštět bez doprovodu parlamentní delegace, protože tvrdili, že jsou tam „zbraně a tak...“. Důstojníci byli naštvaní, byla s nimi složitá komunikace. Mysleli, že je to namířené proti nim. Následně jsme do posádek jezdili sami, ale bylo složité se tam dostat, muselo se postupovat krok po kroku, potřebovali jsme oficiální povolení, bylo těžké ho sehnat... Do toho se dál vyklízelo, vždy nás přišel někdo vyhodit, ale druhý den jsme se zase vrátili. Když zbýval do konce asi měsíc, objevovali jsme se tam dost intenzivně. Loď se potápěla, situace v Sovětském svazu nazrála ke změnám a důstojníci měli starost, jak si na poslední chvíli ještě pomoci... Třeba jak koupit auto a převézt ho přes hranice. Kamerou nebo foťákem už se moc nezabývali, takže dokumentace byla snazší ...

Kdy se uskutečnila tvoje první cesta na Ukrajinu?

Vlastně hned po jejich odchodu... Napadlo nás s Vojtou, abychom se jeli podívat tam, do „Velké země“, kam se vojska vracejí. Když jsme v srpnu 1991 přijeli,

Polsko, Baluty 2007

v Moskvě byl akorát puč. Nastala eroze Sovětského svazu. Dostali jsme se do Kyjeva a museli se vrátit přes Podkarpatskou Rus. Po Ukrajině jsme jezdili asi měsíc. Víceméně fungoval jakýsi bezvízový systém. Potkávali jsme spoustu zajímavých lidí nejen z náboženských komunit, které jsem už také fotil, ale i válečné pamětníky z východní fronty. Byli to lidé ze Svobodovy armády, kteří v letech 1938 a 1939 utekli přes Karpaty do tehdejšího Sovětského svazu s tím, že budou bojovat za Československo, ale tam je sebrali a zavřeli do gulagů. Část jich pustili, když Svoboda formoval armádu u Buzuluku, někteří to prošli až do Prahy...

Z cest na východ pocházejí také tvé fotografie s náboženskou tematikou...

Ano, ale nejen z nich. Už po roce 1989 jsem se začal trochu zajímat o obnovu náboženských komunit a jejich tradic, a to jak v případě židovských společenství, tak pravoslavných, řeckokatolických i římskokatolických církví. Snažil jsem se nejen fotografovat, zabýval jsem se tím hlouběji. V Praze jsem začal docházet do židovské obce, aby byl přerod

nějakým způsobem zachovaný a zdokumentovaný. Ale je pravda, že cesta s Vojtou mne přivedla též k fotografování židovských komunit ve východní Evropě.

Měl jsi vypracovaný nějaký projekt?

Právě že to nebyl cílevědomý projekt! Když přišel na začátku devadesátých let rabín na Podkarpátí do Mukačeva učit, zval lidi zpět k náboženskému životu, začala tam opět fungovat pospolitost a v takových fázích to bylo nesmírně zajímavé... Šlo o zapadlé oblasti a o ty lidi se v podstatě nikdo nezajímal. Nikdy jsem neměl od nikoho dáno za úkol, že musím něco vyfotit, vše se dělo nenásilně. Nejlepší konstelace pro fotografa mého typu je takzvaná „sněhová kulička“. Máš záměr, ale nemáš přesný plán, přijedeš do města, s někým se potkáš, on tě zase posune jinam, kde ti doporučí další návštěvu... věci jdou samovolně. Netýká se to jen Ukrajiny, ale i křesťanských poutí v Polsku, kde jsem byl mnohokrát... Jsou to místa, kam se vracím. Málo mne zajímají události politického charakteru. Zajímají mne situace, ve kterých je ještě možné objevit obrazy, které stojí za to

vidět. A když se je podaří vyfotit, pak je ukazovat.

Existuje pro tebe dnes nějaké silné téma, jako byly náboženské komunity nebo Izrael?

Nezačínám od tématu, začínám od focení. Teprve poté, co se jednotlivé fotografie poskládají do nějakého cyklu, mohu hovořit o tématu, které je sjednocuje. Všichni „hovoří na téma“, téma je svaté, zvláště, když jde o téma sociální. Všechno je *projektové*, na *odpovědné* téma se shánějí asi dobře peníze, pro mne je ale nejlepší, když vše vyplyne samo, nejsem projektant... Když už tomu ale budeme říkat projekt, pak žádný z těch, které jsem dělal, nepovažuji za úplně uzavřený, kromě odchodu sovětských vojsk, a to proto, že tady prostě už nejsou.

Jakým způsobem tedy pro tebe téma vystává?

To je složitá věc, u které se většinou prolíná více dějů a téma vyplývá v podstatě náhodou a skládá se ze střípků... Rodí se nějaký okruh, který je, nebo se může stát, tematickým. Ale fotka ►►

Krematorium 1981

Lucerna 1980

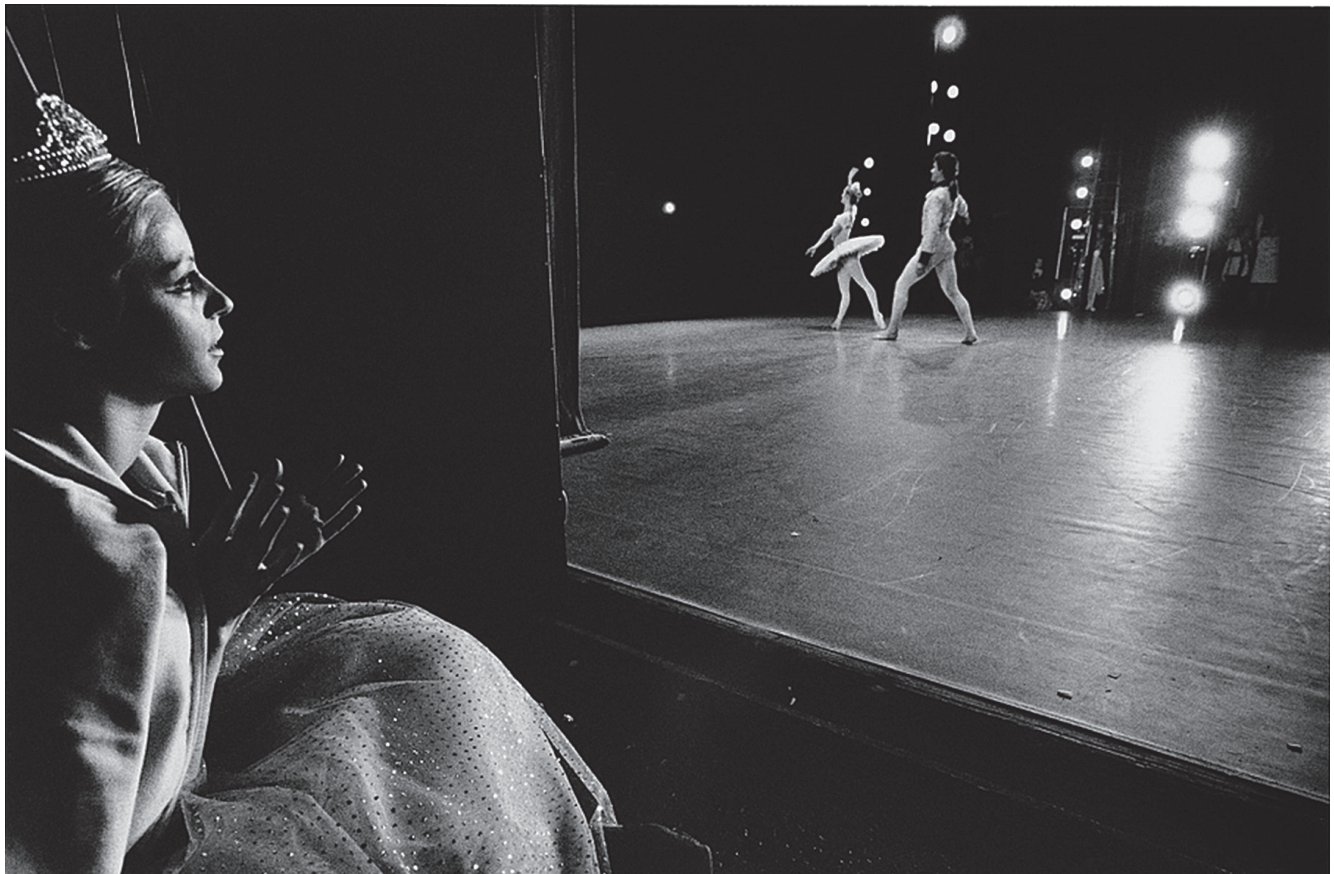
Mongolsko 2004

Slévárna Blansko 2003

Veteráni Ukrajina 2002

Národní divadlo 2004

Polsko, Baluty 2007

Obchodní centrum Letňany 2006

Národní divadlo 2008

► prosím ještě nemusí být téma. Fotka může být prostě fotka. Fotka může být „báseň“, a ty nevíš, jestli z ní hned bude kniha. Někdy mě napadá, že silná společenská témata se paradoxně mohou stát pro fotografa prostředkem, jak se vyvázat z vlastní odpovědnosti vůči focení jako takovému. Stále si myslím, že nejlepší fotka je vlastně ta, u které jako-by o nic nejde.

Výrazné dokumentární fotografie se sociálním podtextem — tak se asi vybaví Karel Cudlín širší veřejnosti. Jak vnímáš své fotografie ty sám?

Škatulkování na fotografii reportážní, dokumentární a uměleckou je velmi složité a já nejsem natolik odborně fundovaný, abych se o to pokoušel. Spíš se snažím hledat momenty, které mi připadají natolik zajímavé, že by je mohl vidět ještě někdo další, což není reportáž či zpravodajství, kdy je přesně dané ono „kdy-kde-co“. Myslím, že na celém focení je nejlepší kontakt s někým, koho fotíš. Jestli se mi vlastní fotka líbí nebo ne, často zjišťuji s jistotou až po pěti, deseti letech. Líbí se mi fotografie, na které se mohu dívat v první řadě jako na abstraktní záležitost, i když jsou to výseče z reality, ze skutečnosti, nevznikly v ateliéru, není to zachycená bílá čára na černém podkladě, kterou pak všichni obdivují. Na takovou fotografii se mohu dívat jako na obraz. Teprve potom začneš přemýšlet v dalších intencích: o čem to je, co se tam odehrává. První dojem je výtvarně-emocionální. Nejzajímavější není to, co je na fotografii, ale co se děje ve tvé hlavě, co s tebou fotka udělá.

A před stisknutím spouště víš, co chceš fotit?

Spíš je to tak, že když to „cvakneš“, někdy už si říkáš: Tak to ani nebudu zvětšovat.

Cítíš se na volné noze svobodněji, nebo ti více vyhovovalo mít nad sebou zaměstnavatele?

Teď se situace trochu změnila, mám částečný úvazek v časopise *Respekt*, práce mne baví a naplňuje. Volná noha je svoboda, ale i nejistota. A svým způsobem i větší odpovědnost. Stále nad tebou visí Damoklův meč, že nemáš nic jistého. Mohu být ale svobodnější v plánování věcí, a mám-li zrovna na letenku, odletět ze dne na den třeba na Ukrajinu. A ne-

musím se cítit vázán, že je potřeba fotku okamžitě prodat.

To je ovšem dnešní trend: vyfotíš, nasypeš do počítače, pak odešleš mailem... Jak se vyrovnáváš s nástupem nových technologií?

Doufám, že pro sebe budu dál dělat klasickou černobílou fotografií. Pokud ještě vůbec bude dostupný materiál. Nástup digitální techniky je obrovský, vše se zrychlilo, odevzdáváš CD disky, stáváš se výkonným pracovníkem... Kdyby mi bylo šedesát, na digitál se vykašlu. Kdyby mi bylo pětadvacet, volba by byla také jasná. U filmu jsi vlastně nevěděl, co na něm bude, u digitálu si můžeš snímek ověřit hned, a to úplně mění filozofii fotografování! Ubývá hledání a čekání a přibývá spoléhání na techniku, že z toho něco vyjde... Mění se pojetí autorství. U klasické fotografie jsi autorem od kompozice přes technickou složku vyvolávání a zvětšování až k odevzdání něčeho, co lze nazvat autorskou fotografií. Dnes odevzdáváš jen částečný výstup a temnou komoru nahrazuje jiná technologie. Nejde tam už o to, jak funguje černobílý či barevný materiál, s kterým pracuješ, ale o to, jak pracuje program v počítači. Zpracování vlastních fotografií se často přenechává někomu jinému a vývoj tě nutí přemýšlet, jestli s rostoucími parametry není digitál vlastně pro tvé vyjádření přijatelnější...

FAMU jsi studoval, dnes na fakultě učíš...

Učím — to je velmi silné slovo, není to klasické katedrové působení. Občas vedu dílny, semináře. Jsem na katedře dokumentu, kde mám pro druhý ročník Základy fotografie. Člověk se od studentů naučí téměř víc než oni od něj. Když jsem studoval FAMU, věci byly více provázané a bylo méně dílen. Výběr externích pedagogů byl tehdy velmi omezený. Studentů, kteří mají zájem o dokument, je ale za poslední léta čím dál méně. Je to možná dané možnostmi uplatnění, možná na to mají vliv trendy; nevím, nedokážu to úplně posoudit.

Nedávno jsi dostal Cenu Revolver revue, na světě je kniha fotografií, kterou jsi připravil ve spolupráci s Jáchymem Topolem, na čem aktuálně pracuješ?

Před několika lety jsme s Jáchymem Topolem zkusili spojit fotografii a text.

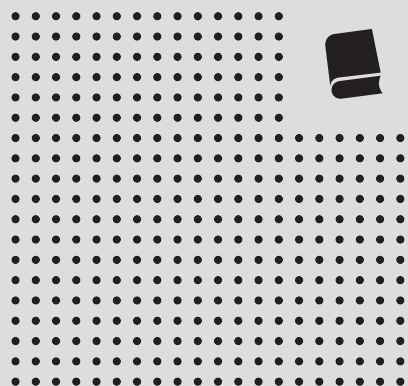
Na základě mého vyprávění Jáchym doplnil fotografie textem, v tomto roce vznikla knížka, zahrnující méně známé fotografie z období komunismu a dokumentující cesty na Východ po pádu komunismu.

V loňském roce jsem měl možnost pracovat s režisérem Pavlem Štinglem a filmařem Miro Jankem na filmu o lodžském ghettu, vznikla z toho malá putovní výstava, která stále pokračuje a doplňuje filmové projekce. V současnosti připravuji cyklus o nově otevřeném domově seniorů na pražském Hagiboru.

Ptal se Ladislav Purší

KAREL CUDLÍN (*1960), studoval školu sociálně-právní a FAMU, kde dnes působí jako externí pedagog. Spolupracuje s periodiky (*Respekt*), vydavatelstvími a nakladatelstvími v ČR a v zahraničí. V letech 1997–2002 byl jedním z oficiálních fotografů prezidenta republiky Václava Havla. Soustředí se na dlouhodobé dokumentaristické cykly. Byl mnohokrát oceněn na Czech Press Photo (17 cen), získal několik uměleckých stipendií, např. od Unie výtvarných umělců, Nadace pro umění Anny Fárové nebo Českého literárního fondu. V Praze se představil na řadě samostatných výstav, za posledních patnáct let vystavoval samostatně též např. ve Francii, Německu, Bulharsku, Moldávii, Chorvatsku, Ázerbájdžánu, Izraeli, Itálii, USA aj. Jeho práce byly zastoupeny na více než čtyřiceti společných výstavách v šedesáti městech Evropy a USA. Jeho fotografie jsou součástí mnoha veřejných sbírek, např. UMPRUM Praha, Ludwig museum Kolín nad Rýnem, Muzeum zdi Berlín, Museum d'Elysse Lausanne aj. Je autorem fotografických publikací: *Karel Cudlín* (monografie, Torst 1994), *Izrael 50* (společně s Jindřichem Marcem, Argo 1998), *Karel Cudlín* (monografie, Torst 2001), *Národní divadlo — sezona 2004/2005*.

Více na www.cudlin.com.

recenzované tituly

Sjón *Syn stínu*

Klaus Merz *Pojedete se mnou k moři, slečno?*

Michal Hvorecký *Pastiersky list*

Magdaléna Platzová *Recyklovaný muž*

Robert Konečný *Jeden z vás*

Sláva Volný *Kvadratura času*
aneb Jak jsem doklopýtal do srpna 68

Egony Bondy *My žijeme v Praze...*

Leonard Cohen *Knihla toužení*

Michal Sýkora *Vize řádu světa v moderní próze*

Seymour Chatman *Příběh a diskurs.*
Narativní struktura v literatuře a filmu

Marek Vácha *Místo, na němž stojíš,*
je posvátná země

Anton Rippon *Hitlerova olympiáda*

Mezi liškou a kocourem

Sjón: *Syn stínu*, přeložila Helena Březinová, Argo, Praha 2008

Žít až na samé „hranici obyvatelného světa“, jak svou vlast popisuje islandský básník Sjón v útlém díle *Syn stínu* (Skugga-Baldur, 2003) — to člověka předurčuje k tomu, aby svět vnímal bez znučeného odstupu vlastního těm, jejichž život se odehrává na hustě obydleném a do mrtvé probádaném kontinentě. K tomu přistupuje pověst islandského písemnictví jako nejzarytější a možná i nejoriginálnější literární tradice v Evropě a léta omílaná průpovídka o největší knižní produkci v přepočtu na obyvatele. S takovou genetickou výbavou je těžké nezaujmout k vyprávění příběhů alespoň platonický postoj.

Sigurjón Birgir Sigurðsson, který si záhy zkrátil jméno na Sjón, se od platonického vztahu k literární tvorbě odklonil už v šestnácti letech debutem *Přeludy* (Sýnir, 1978) a k pověstné literární tradici přidal nemalou dávku surrealismu (byl zakládajícím členem surrealistické skupiny Medúsa v roce 1979) a vlastně i poetismu (včetně obdivu k českým meziválečným básníkům). Na světovou scénu pronikl nejen díky spojenectví s Björk — psaním pro skupinu Sugarcubes a svým podílem na textech muzikálu *Tanec v temnotách*. Jako prozaik se zapsal do povědomí čtenářů i mimo svou vlast románem z roku 1994 *Viděly mě oči tvé* (Augu þín sáu mig). Překvapením pro mnohé a definitivním uznáním ze strany kritiků se pak stalo udělení prestižní Ceny Severské rady za literaturu knize *Syn stínu* v roce 2005.

Směsicí lehké ironie, poetických obrazů a lapidárních vyjádření, jakoby vyrůstajících ze staroislandských ság, kreslí Sjón zdánlivě deníkovou formou spleť příběh bylinkáře Friðrika, jeho společnice Abby, postižené Downovým syndromem, chtivého pastora Baldura Skuggasona, onoho syna stínu, který dal jméno českému vydání knihy, a jedné, poněkud netypické rezavé lišky. Originál knihy nese titul Skugga-Baldur, což nejen odkazuje na postavu pastora, ale především se vztahuje k mytickému islandskému kříženci lišky a kocoura, pověstnému nositeli zlých vlastností. Jak se jejich osudy propletou a jak to všechno dopadne, není radno prozrazovat, ale sluší se možná říct, že nečekaných zvratů čtenáře čeká víc než dost.

Sjónovi se neobyčejně dobře daří balancovat na hranici několika stylů. Cestou po této hrazdě se opírá nejen o tradici, z níž vychází, ale také o intertextualitu. Nejprůkaznější je přímá citace z Ovidiových *Proměn*: „Omnia mutantur, nihil interit“, kterou nese tajemná skříňka postižené Abby. A o proměně zde svědčí mnohé, nic není tím, čím se zdá být. Farář není nástrojem Božím, Friðrik sice studoval v Kodani, ale místo učence se z něj stal obdivovatel francouzské poezie a kuřák opia, Abba vzbuzuje lítost, ale to ona nakonec poskytne Friðrikovi útěchu, a liška, inu, ta je ještě vykutálenější a podivnější, než si může pastor na svém honu pomyslet. A tak báchorka, za níž se Sjónův text vydává, není jen jednoduchým příběhem o dobru a zlu s hrstkou nadpřirozena, ale pečlivě vystavěným příběhem s mnoha nesourodými, ale o to zábavnějšími a upřímnějšími prvky. Tím nejcennějším však není ani syntéza různých forem a žánrů, ani poselství o tom, že zlo bude dříve či později potrestáno. Sjónova tenounká knížečka je jednoznačným důkazem toho, že velký román nemusí být tlustý a poezie není poezií díky veršům ani vznešenosti jazyka, ale především vnímáním skutečnosti.

Malou metamorfózou prošla i překladatelka textu Helena Březinová, která se primárně věnuje dánské literatuře a překladům z dánštiny (např. Helle Helle, Leif Davidsen). *Syn stínu* je její první pokus o proniknutí na půdu islandské tvorby a je určitě dobře, že tento odvážný krok na nejistý led podnikla. | Daniela Mrázová

Diktuji, tedy jsem

Klaus Merz: *Pojedete se mnou k moři, slečno?*, přeložil Milan Tvrdlík, Zahrada, Tábor 2008

Do útlé knihy švýcarského prozaika Klause Merze (nar. 1945) *Pojedete se mnou k moři, slečno?* se začteme okamžitě. Od první stránky je totiž patrná pro dnešní prózu ne zcela samozřejmá věc — autorova schopnost psát poutavě a koncentrovaně, přitom však jednoduše a srozumitelně. Merz nezkouší žádné bombastické experimenty, jen aby vybočil a zaujal, ani neupadá do banálnosti. A to obojí jak v rovině obsahové, tak formální. Patří do té sorty spisovatelů, kterým už došlo, že na uměleckém poli většina pokusů o nevšední jinakost končí dost často nudnou stejností. Jeho spisovatelství způsob vyrovnání se s příběhem i formou jeho vyprávění není sice převratně úchvatný, ale přijatelně ucházející a před čtenářem rozhodně obstojí. Drží pohromadě, zaujme, má téma a vybízí k dialogu. To není málo, ale dychtivý a náročný čtenář k tomu, aby se nechal opravdově strhnout, potřebuje ještě víc. Ovšem tím, že nebudeme přemýšlet o tom, co Merzově knize chybí k dokonalosti, ale jednoduše se s ní spokojíme a zhodnotíme, jaká je, se přiblížíme k jednomu z hlavních témat, která kniha sama předkládá.

Klaus Merz pro svou prózu volí v podstatě jednoduchou dějovou linii. Hlavní hrdina, jmenuje se Dubois, je obyčejným mužem středního věku, který bilancuje svůj dosavadní život ve zlomové situaci, kdy po nezaviněné autonehodě tráví noc v nemocnici čekáním na podrobnější ranní vyšetření a stabilizaci svého stavu. Duboisovo bilancování má podobu rozhovoru vedeného sama se sebou. Svou samomluvu si přitom nahrává na diktafon.

Nejenže tedy nemá nikoho, komu by se mohl svěřit, ale navíc vědomě nahrazuje nepřítomnost naslouchajícího člověka přístrojem. Už jenom touto vnější skutečností zůstává sobě sám. Sám se studeným aparátem, který neumí odpovídat ani se tvářit soustrastně, nikdy Duboisovi sám od sebe nevynadá ani ho nepolituje, jenom zopakuje, co se do něj uloží. Dubois si do diktafonu dlouhodobě zaznamenává, co ho momentálně

napadá. Nejsou to převratné myšlenky, většinou jen maličkosti, ale stačí k tomu, aby zachytily alespoň nějakou stopu jeho života. To je vedle toho, že se alespoň necítí tak sám, jeden z hlavních důvodů, proč si nahrávky pořizuje. Své záznamy si zpětně přehrává a uklidňuje se poslechem vlastního hlasu.

Dubois nevede život, na který by mohl být extra pyšný. Je průměrným mužem v krizi středního věku, není spokojen se svým povoláním ani s rodinným životem. Rozhodne se vyřešit svoji nespokojenost radikální změnou — odjezdem za milenkou. Upne se na tuto cestu a na její jasný cíl, slibující začátek nové naděje. Když ale přes kus Švýcarska docestuje na místo, dočká se zklamání, protože jeho milanka — a s ní i naděje na nový život — se odstěhovala bůhvíkam. Na cestě zpět ho čeká srážka s protijedoucím autem a narůstající pocit bezcílnosti života. Je zpátky tam, kde byl, znovu ho čeká hledání východiska, nová cesta a nový cíl. Jako jediná jistota mu zůstává diktafon a vlastní diktování. To je přerušováno jen útržky z běžného nočního provozu nemocnice. Ty se zcela přirozeně prolínají s Duboisovým vzpomínáním na dětství a rodiče a se zachycením toho, co se odehrálo těsně před autonehodou.

Většina Duboisova vyprávění do diktafonu je vedena v přítomném čase. Události, které už se staly, znovu a napořád ožívuje tím, že je vypráví v přítomnosti. Tím si je vlastně nepřipomíná, nerekonstruuje svůj život vzpomínáním na to, co se odehrálo, jako kdyby o nich mluvil v minulém čase; nově je vytváří. Jeho život tak neexistuje jen v minulosti, v postupně zapomenutých vzpomínkách, ale je zcela nově objeven v jeho řeči. Není minulostí, ale přítomností oživenou v jazyce. Právě jazyková a stylistická úroveň psaní dělá z Merzova textu dílo, které stojí za pozornost. Autor nesklouzává ani do patosu, ani do klišé, rovněž ani nemoralizuje. Přitom se ale nevyhýbá jasnému sdělení a pevnému názoru, s nímž může čtenář polemizovat. Vyjadřuje se ovšem nikoliv v logicky argumentovaných tezích, ale v literárních obrazech, precizně vykroužených jazykem.

| Kateřina Bukovjanová

Bratislavská road-story nad berlínskou kávou

Michal Hvorecký: *Pastiersky list*, Marenčin PT, Bratislava 2008

Michal Hvorecký patří k autorům, kteří se každou svou další knihou snaží alespoň trochu šokovat, rozčerit pomyslné stojaté vody nekonfliktní literatury, dloubat do vosího hnízda národní hrdosti. Slovenský spisovatel, novinář, absolvent estetiky a příležitostný copywriter přitom mantinely, v nichž se dodnes pohybuje, naznačil už v debutovém souboru *Silný pocit čistoty* (1998). Okouzlení útrapami postmoderní až kybernetické společnosti obohatil v následujícím cyklu povídek *Lovci & zberači* (2001) ironickou analýzou důmyslných marketingových tahů reklamních agentur. V prvním románu *Posledný hit* (2003) se navíc zaměřil na masovou hysterii popových fanoušků. Tematickou přelácaností a následnou

neschopností dotáhnout naznačené motivy k smysluplným závěrům se v ambiciózní próze *Plyš* (2005) dostal na tenký led. A prolomil se pod ním hned v další próze *Eskorta* (2007). Hvorecký toužil zaznamenat kritiku ztrouchnivělé popkultury, zevšednělé komerce i všeobecně konzumního přežívání na pozadí rozšafně bizarních dějových zvrátů tak umanutě, až se z oněch absurdních, zprvu překvapujících příběhů stalo jeho vlastní, a tudíž silně předvídatelné autorské klišé.

Nyní přichází se souborem realisticky laděných fejetonů *Pastiersky list*, tedy žánrem prostorově omezeným tak, aby na jedné straně krotil místy kontraproduktivní bujnou fantazii, na druhé ovšem vyzdvihl spisovatelův dřívější cit pro ostré pointy.

Společným tématem fejetonů se zdá být literárně stále oblíbenější (v české próze se o něco podobného snaží Jaroslav Rudiš, v polské Dorota Masłowska, v německé Judith Hermannová) snaha o vystižení jakési evropské atmosféry. Populární trasa Berlín — Praha — Bratislava je prostorem pro Hvoreckého glosování svobody slova i pohybu, o které generace jeho rodičů ani nespěla, zábavných zážitků z autorských čtení v zahraničí, socialismem ještě tvrdě obklíčeného dětství i onoho pravého evropského pocitu, jenž znamená „dospávat v rannej Bratislave noc prežítú na známej hamburskej ulici Reeperbahn“. Velmi ostře se vyhraňuje vůči současné slovenské politické situaci (zejména pak kritizuje názory a projevy Roberta Fica), instituci církve, jejíž list dal knize ostatně název, literatuře i kultuře obecně. Bystře komentuje nakladatelskou strategii, nevýhodné dvouprocentní ziskové odvody do literárního fondu, nízké autorské honoráře, slovenský film či grantové komise, se kterými je jako každý správný umělec okázale nespokojený.

Hvorecký však na rozdíl od mnohých fejetonistů nepřichází pouze s lakonickou kritikou, ovšem i s poměrně funkčním — byť mírně úsměvně zjednodušeným — řešením. Tragické úrovni slovenského vysokoškolského vzdělání by podle něj pomohlo zpoplatnění studia. Mainstreamové televizní pořady není třeba prvoplánově odsuzovat, stačí na ně pragmatičtěji nahlížet z pohledu marketingově dokonale provedených prezentací. Dokonce i skutečnost, že dnešní mladá generace čte stále méně, se dá snadno vylepšit dobře míněnou radou. „Ak sa tínedžerom páči komiks, odporučím im Chabonove Úžasné dobrodružstvá Kavaliera & Claya, ak ich baví hip-hop, tak Millerovho Prezydenta krokadýľú, ak sa radi boja, tak Kingovu Žiaru alebo Capoteho Chladnokrevne, pokiaľ chcú objavovať sex, Lawrencovho Milenca lady Chatterleyovej alebo Eugeni-desove Samovraždy panien,“ konstatuje Hvorecký a upřímně ráda mu dám za pravdu. Pod urputnou kritikou současné po-

liticko-společensko-kulturní situace nejen na Slovensku navíc proslovává nadhled — autor přiznává, že nutit komukoliv takzvané umění, je nemožné; nad pokleslou televizní kulturou se sice mnohdy pozastavuje, nicméně si od ní drží odstup do té míry, aby pateticky nesklouzl k bezúčelnému obviňování — odstup podstatný o to více, že je ho autor schopen již v relativně mladém věku.

Textům, z nichž byla většina ve slovenských médiích již dříve publikována, velmi prospěla žánrová specifika. Zatímco expresivní přehánění a stereotypní variování bezmála identických témat román spíše ubíjí, kratšímu fejetonu absurdní pointa a obsahová sounáležitost s ostatními texty rozhodně neškodí. Hvorecký ve svých prózách nepracuje ani tak se samonosnou dechberoucí fabulí jako s koláží svých oblíbených ultra-současných motivů, což může na větším prostoru působit nevěrohodně a především nekoherentně. Souboru fejetonů však mírná fragmentárnost, umocněná spisovatelovou dynamickou dikcí, naopak dobře poslouží ke svižné segmentaci příběhů na malé kousky, z nichž si čtenář může podle své libosti vybírat, přeskakovat z jednoho na druhý, nenechat se svazovat předem danou románovou linearitou.

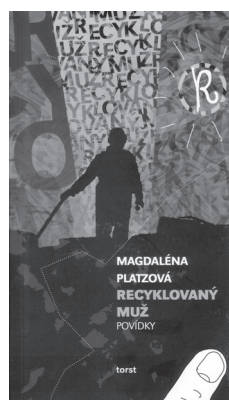
U *Pastierskeho listu* nakonec možná nejde ani tak o to, jaká je kniha samotná, ale o to, jaký titul vydá autor po ní. Až následný kontext spisovatelovy tvorby ukáže, jestli byl tento soubor fejetonů pouze jednou z mnoha interpretací soudobých témat bez jakéhokoliv výraznějšího přesahu (to v případě, že Hvorecký upadne do stereotypního kopírování sebe sama), nebo výbornou sumarizací jistého tvůrčího období a názorů s ním spojených (pokud Hvoreckého připravovaný román *Dunaj v Amerike* vystoupí z bludného kruhu prvoplánových bizarností). Osobně trochu doufám v onu druhou možnost a považuji ji za mírně pravděpodobnější, neboť autor má i po šesti vydaných knihách literární potenciál, jež čtenářům ještě neukázal. | *Michaela Hečková*

Muži na mnoho způsobů

Magdaléna Platzová: *Recyklovaný muž*, Torst, Praha 2008

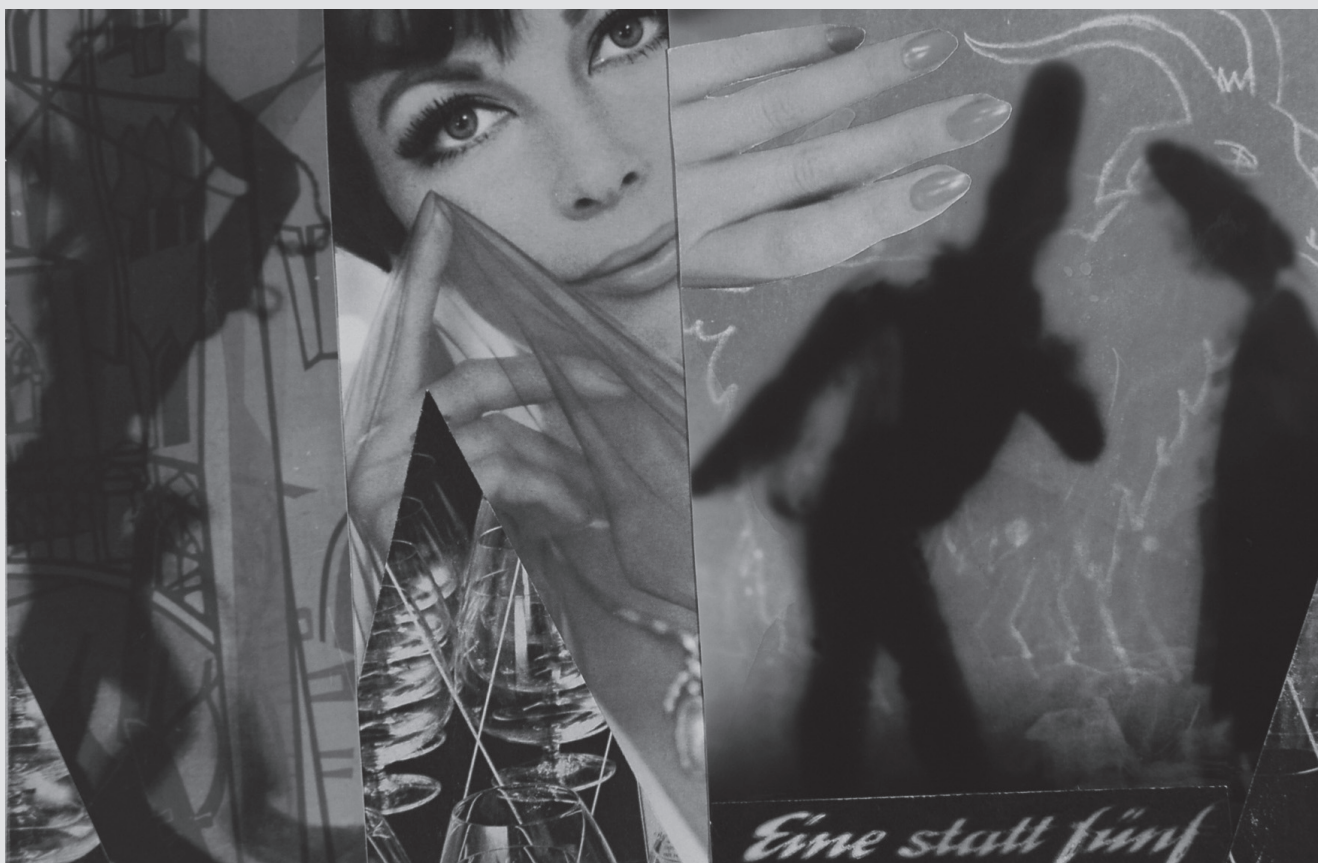
„Chci, aby čtenář věděl, na čem je, pak se mu uleví,“ říká vypravěč posledního příběhu v útlém svazku povídek Magdalény Platzové *Recyklovaný muž*. I když má všech jedenáct povídek svůj konec, úleva přichází snad jen v tom smyslu, že se příběh uzavírá. Napětí, jež se z příběhů line a vyvolává otázky, úvahy, vnitřní polemiky, konfrontace či identifikace, neopouští čtenáře ani po přečtení celé knihy. Jak a čím toho Platzová dosahuje?

Především před nás staví „živé“ typy mužů, kteří v hlavních rolích demonstrují svou životní filozofii, postoje, vztah k ženám a okolí. Už samotný fakt, že žena-spisovatelka učiní hrdiny svých příběhů převážně muže, zkoumá je a svá pozorování se suverenitou a jistým životním nadhledem literárně ztvárňuje, může vzbudit zájem u čtenářů obou pohlaví. Ženy budou konfrontovány se svými zkušenostmi, muži se „poučí“, jak jsou a mohou být viděni. Přitom nejde ani o exhibici feminismu, ani o kritiku mužského šovinismu, ale spíše o to, jak je v současnosti vnímáno mužství, jeho přednosti i skryté slabiny očima ženy. Tady to však ještě nekončí, protože pří-

běhy v dalších rovinách otvírají pohled na intimní svět vztahů mezi mužem a ženou a vypovídají o některých skrytých stránkách dnešního světa — osamění, odcizení, nedůvěře, nevěře, nejistotě.

Povídky se většinou odehrávají na minimálním prostoru, na několika málo stranách. Místo ani čas nejsou důležité, i když autorka zřejmě záměrně volí své oblíbené lokality. Zmiňuje je však pouze v náznamech. Vyprávění jsou většinou konstruována jako dialogy s nepřítomným adresátem. Nezáleží přitom na tom, zda je oslovení vedeno intimněji („ty“) nebo obecněji („vy“); čtenář je v obou případech kontaktován, ba „atakován“. Do těchto rámcových dialogů autorka včleňuje „skutečné“ dialogy jednajících postav, které nás posouvají do jiné časové sekvence, a otevírají tak v povídkách různé časové perspektivy. Čas vyprávění je vždy jen okamžikem, soukromou intimní chvílí, kdy si něco zásadního uvědomíme (například co se stalo „vloni touhle dobou“ v první povídce). Modelové situace vykreslené hutně, koncizně a bez odbočování vydávají něco existenciálního. Autorka se neptá jen na to, jaká je filozofie současných mužů (či obecněji jaké jsou ►►

Christian Schad — klasik hodně špatné malby?

Christian Schad. Retrospektiva. Leopoldovo muzeum, Vídeň (26. 9. 2008–6. 1. 2009)

Německo-rakouský malíř Christian Schad (1894–1982) byl dlouho ztotožňován jen s původním švýcarským dadaismem za první světové války a s „Novou věcností“ (Neue Sachlichkeit) let dvacátých. Jeho staromistrovsky provedená malba na plátně i dřevě zachycovala rachitické muže, zjizvené a ošklivé ženy nebo chirurgické zákroky způsobem, proti kterému se jeví klasikové Nové věcnosti jako lyrikové. Něco bylo známo o Schadově dadaismu i „schadografiích“, které o dva tři roky předešly obdobné experimenty s fotografií bez fotoaparátu (čili fotogramy) Man Raye a Moholy-Nagye. Ojedinelá a velkoryse pojatá retrospektiva obrazů, kreseb, koláží a schadografií Christiana Schada ve vídeňském Leopoldově muzeu prokazuje, že tento autor je kontroverznější osobností, než jak bylo obecně známo.

První část překvapuje souvislostmi s českým prostředím, zdaleka nejen v plakátech pro pražského malíře Maxe Oppenheimera a spoluprací s „prezidentem dada pro Československo“ Walterem Sernerem. Ještě před dadaismem maloval Schad radikálně černobílé kuboexpressionistické kompozice, ve futuristickém dynamismu blízké pražským Němcům i Kubištví. Výstava však umožňuje srovnat Schadovo dílo s kubisty, dadaisty, expressionisty, malíři Neue Sachlichkeit i pařížského art deca dvacátých let.

Dokumentováno je i válečné dadaistické období, včetně překvapivě malých, ale průkopnických „schadografií“. Na rozdíl od svých přátel odešel po válce do Itálie, kde vytvořil osobité spojení s italským rafinovaně naivizujícím neoklasicismem mussoliniovského „novecenta“ a německy vyostřenou Novou věcností. V římském

prostředí vznikaly práce komornější, ženy v krajinném i městském prostředí a exaktní portréty prelátů. Ve druhé polovině dvacátých let se Schad vrací do rodné Vídně a později do Německa. Vrcholné období Nové věcnosti charakterizují autoportréty i nic nepřikrašlující společenské portréty dekadentních šlechticů, prostitutek poznamenaných jizvami i explicitní sexuality v obrazech a kresbách. Chladné pojetí malby kontrastuje s romantismem pařížské kulisy za německými okny.

V nacistické éře byl Schad jako příslušník avantgardy kritizován pro nelítostně pojatou tematiku. Ať již z tohoto důvodu anebo pro vyčerpání Nové věcnosti využil malíř své kresebné preciznosti a znalosti technologií k víceméně neoklasicistní módní malbě, která se dostávala i na oficiální výstavy a do žurnálů. Roku 1942 opustil Berlín a ve vzdáleném Aschaffenburgu pracoval na kopii Grünewaldova oltáře.

Po válce nad Schadovými lidskými i uměleckými osudy zavládly rozpaky. Ty posílilo i téměř čtyřicetileté pozdní dílo, podobně odlišné od klasické éry, jako tomu bylo u Chirica, Deraina, Magritta. Jako podklad namísto dřeva nastoupila překližka, namísto figurace také abstrakce. Ne nadarmo byl jeho přítelem Francis Picabia, jehož postdadaistické dílo je společně s pozdním dílem Chiricovým úhelným kamenem dnes již etablované kategorie „Bad Painting“. I pozdní dílo Christiana Schada má své následovníky, připomenuté na výstavě. V něčem je oslabenou, zkrášenou verzí starých schadografií, magických portrétů i figur s krajinným pozadím. Zároveň překypuje tématy od ekonomie až po filozofii a formální růzností od magického realismu po pop art, který koneckonců vznikl z dadaismu. Kontroverzní pozdní dílo bránilo současníkům uzнат Christiana Schada za klasika dadaismu i Nové věcnosti. Na výstavě budí poslední sály metodicky koncipované výstavy rozpaky až rozhořčení — po výstavě ale i pozdní Schadovo dílo v myslí zůstává. Že by základ nějaké Future Bad Painting? | Pavel Ondračka

► naše hodnoty), ale pokračuje ještě dál až k tomu, co dává naší existenci smysl.

Osamělý cizinec jakoby „přicházející z jiné planety“, muž odmítající vše intelektuální se snahou „vyšukat“ si „dobřej život“, muž fascinovaný ženou, pozorovatel a pomocník, muž zmítající se mezi vírou a nejistotou, muž toužící po svobodě a domově, muž-dítě, snící a uzavřený ve svém světě fantazie, muž ješitný, stárnoucí, nespokojený, zoufalý egoista, muž fatálně zamilovaný či znuděný a zbabělý — muži na mnoho způsobů, zdá se, že recyklovatelní stejně tak, jako je recyklovatelná jejich touha, láska, vztahy apod. Vyjevují se před námi téměř archetypy, které fungují od pradávna, vždy trochu pozměněny s jinými podmínkami a jinými situacemi. Spektrum emocí je doširoka rozvěvené — posedlost sexem, strach ze stárnutí, touha po dokonalosti snu, opakující se motiv sebevraždy, „jiná“ láska, iluze životní změny atd. Primitivnost, komplexy, ignorance a násilí jsou postaveny proti vzdělanosti, naplnění smyslu, svobodě. Nikdy nám však není dáno úplně porozumět, vždy je to „trochu složitější“.

Pestrosti příběhů a námětů pod sjednocujícím praporem zkoumání mužského ega odpovídají i vypravěčské postupy. Dy-

namicky se proměňují tak, aby vytvořily správnou atmosféru, zpřesnily kontext, dynamizovaly dění. Autorka využívá klasickou stavbu povídky, zvláště se jí daří vystavět expozici, střídá časová pásma, vyprávěcí postupy i jazykové vrstvy (od spisovnosti k obecné češtině). Daří se jí z miniaturní a banální situace vykresat zajímavou pointu. Situace, které zažívá hlavní hrdina, jsou jenom prodlouženým podnětem tkvícím v jeho vzpomínce, úvaze, ohlednutí. Napětí je zvyšováno konfrontacemi mezi intelektuálním a přirozeným („Dobřej život“), logikou a vášní, konvenčností a tajemstvím („Alfonzína“), věčným a časově omezeným („Cesta na jih“), mužským a ženským principem.

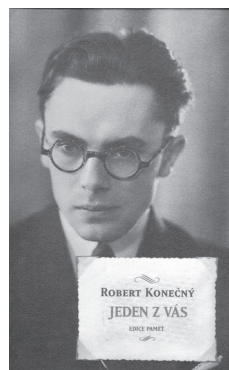
Jedenáct minipovídek Magdalény Platzové vzdáleně připomíná kunderovskou poetiku *Směšných lásek*. Vyprávění s notnou dávkou érosu nenechají na pochybách, že nás více než jindy zajímají otázky smyslu lidské existence v chaotické současnosti, že se jimi necháme strhnout a vyprovokovat k dalšímu řetězci úvah. Občas dokonce najdeme takovou větu, nad níž máme dojem, že jsme ji už kdysi v duchu formulovali a napsali my. Osamělí cizinci hledající únik z pastí, které si nastržili sami či které na ně nachystal svět, to jsou hrdinové příběhů ne nepodobní nám skutečným. | Radomil Novák

Zpřísněný tím, co prožil

Robert Konečný: *Jeden z vás*, Academia, Praha 2008

Je možné přestát nacistické vězení a nepřijít přitom o život, o čest ani o rozum? Především tato nevyřčená otázka se palčivě skrývá mezi řádky memoárů Roberta Konečného (1906–1981), brněnského psychologa, básníka a předního člena protinacistického odboje. Svoje vzpomínky vědomě koncipoval nikoli jako zprávu o historii odboje v počátcích okupace, ale jako osobní svědectví jednoho z perzekvovaných. Publikoval je na pokračování krátce po válce v brněnském sociálně-demokratickém deníku *Čin*. Po více než šedesáti letech nyní vycházejí poprvé v knižní podobě zásluhou editora Ladislava Soldána, který se Konečného literárnímu dílu systematicky věnuje (v roce 2006 vydal útlu antologii jeho básní a kritik s názvem *Spáček pod plamenem*). Kniha je doplněna Soldánovým doslovem (jehož název, převzatý jako citát z Konečného knihy, jsme si vypůjčili i do názvu recenze) a doslovem Petra Kopečného, který se věnuje postavení autora těchto memoárů v československém odboji.

Přestože Konečný prožil v nacistických věznicích téměř celou dobu války, svoje vzpomínky omezil na pouhé tři měsíce, které uplynuly od jeho zatčení 20. listopadu 1939 po deportaci do věznice v Breslau (dnešní Vratislav) 21. února 1940. Toto časové ohraničení mu umožnilo věnovat se detailně takřka den po dni líčení všeho, co v této době prožil v Brně ve věznici na Špilberku a později na Kounicových a Sušilových kolejích. Konečného sugestivní popis tak dnešnímu čtenáři velmi názorně přibližuje situaci, v níž se ocitl každý, kdo se dostal do spárů gestapa — výslechy, bití, každodenní ponižování i extrémní psychický nátlak. Za to, že mu nakonec nepodleh, vděčil autor především silné vůli, víře v Boha i svému psychologickému vzdělání, které mu umožnilo hrát s vyšetřovateli úspěšně hru na schovávanou.

Konečný v líčení svých zážitků většinou užívá přítomný čas, takže text místy působí dojmem, jako by šlo o stylizovanou reportáž, nikoli o paměti psané s odstupem několika let. Díky tomu má vyprávění strhující spád a čtenář získá možnost spolužívat pisatelova každodenní drobná vítězství i prohry; je například vtažen i do tak zdánlivě banálního rozvažování, zda v mrazivé špilberské cele večer přiložit, či nepřiložit do

kamen: „Mám? Nemám? Za jak dlouho zas dostanu tu malou hromádku uhlí, která je u kamínek? První den se musí oslavit. Nádherné teplo“ (s. 32). Konečný v sobě nezapře člověka s vytrýbeným literárním slohem a schopností poutavě vyprávět. Vyniká uměním gradovat a mnohdy nechybí ostrá pointa, takže se jeho vzpomínky čtou jedním dechem. Se smyslem pro detail líčí různá prostředí, v nichž se nachází, i lidi kolem sebe — spoluvězně, dozorce i vyšetřovatele. Je příznačné, že ani zde nepodléhá černobílému vidění světa: je schopen ocenit i slušnost některých příslušníků „druhé strany“ a naopak vnímá jako reálnou hrozbu i možné udavačství ve vlastních řadách.

Každá práce memoárového charakteru s sebou přináší určitou míru vědomé či nevědomé sebestylizace. Robert Konečný se tak ve světle svých vzpomínek jeví jako nadprůměrně inteligentní člověk, který jakožto školený psycholog dokáže odhadnout svoje vyšetřovatele a kličkovat, jak se dá, i když je situace takřka bezvýhodná. Tvrději se drží své zásady, že „prozradit jména ještě neznamená prozradit [ilegální] činnost“, a při výsleších se pouští i do odvážných polemik a diskusí, takže časem vzbuzuje dokonce i určitý respekt u svých protivníků. Zároveň se však chová podezíravě i vůči některým spoluvězňům a kárá přílišnou důvěřivost jiných. Tato vlastní stylizace by mohla působit poněkud samolibě a být tak trochu v rozporu s proklamovanou snahou vydat svědectví jen jako pouhý „jeden z vás“, tj. z mnoha těch, kteří prošli vězňením

a vrátili se. Konečný se však nevyhýbá ani popisům mučivých pochybností, zda neprozradil více jmen, než kolik už Němci znali odjinud. Tyto upřímně vylíčené obavy, stejně jako bolest nad zprávou o smrti otce i neskrývaný strach o rodinu, o přátele i o vlastní život výrazně přispívají k věrohodnosti vzpomínek a řadí knihu k tomu nejlepšímu, co v žánru me-

moárové literatury vztahující se k druhé světové válce v posledních letech vyšlo. Její četba není vždycky příjemná, ale v mnohém varovná i povzbuzující: ukazuje, že i v takto extrémních podmínkách je možné přežít a nezradit přitom ani druhé, ani sebe. Zkušenost mnohých potvrzuje, že to je v posledku vlastně totéž. | *Michal Fránek*

Příběh se Slávou i bez slávy

Sláva Volný: *Kvadratura času aneb Jak jsem doklopýtal do srpna 68*, Práh, Praha 2008

Pokud za vzor levicově orientovaného a politicky angažovaného novináře první poloviny dvacátého století zvolíme Egona Erwina Kische (1885–1948), tvůrce reportáže jako literárního žánru, pak by jeho obdobou ve druhé polovině minulého století mohl být novinář a reportér Sláva Volný (1928–1987). Dynamika obou povah jakož i zarytost a odhodlanost — a koneckonců i přibližný výměr délky života — jsou v těchto reportérských osudech srovnatelné. Oproti Kischovi měl Volný výhodu v tom, že z opojení komunismem díky dějinným událostem vystřízlivěl a svůj příběh vypsál a zpracoval pro vysílání Rádia Svobodná Evropa.

„Kvadratura času“ Slávy Volného byla rozhlasovou stanicí RFE vysílána mezi listopadem roku 1977 a srpnem 1979. Oč jde? V ediční poznámce je možné číst: „Tehdejší ředitel československého vysílání Svobodné Evropy dr. Samuel Belluš si vzpomíná, že to byl on, kdo tehdy Volnému navrhl, aby sepsal jakési své paměti a po pravdě v nich vylíčil své životní osudy.“ Tedy memoáry. Výpověď a zpověď osobnosti, jež po očekávatelných výkrutech kopíruje podivně trpkou historii někdejšího Československa druhé poloviny dvacátého století. Také zde, jako u mnohých, kteří dospívali záhy po roce 1945, je nadšený dvacetiletý mladík, opojený a budující, hyperaktivní v odhodlání změnit svět (navrhuje soudružské tykání svým středoškolským profesorům), předělat vnímání a chápání tmářů a zpátečníků. Mladý muž a plně oddaný straník pak v souladu s režimním ochlazením, nazývaným „uvolňování“, odhaluje clonu za clonou, aby v srpnu 1968 prodělal razantní léčbu šokem, stihl se stát režimním nepřítelem, emigroval a našel azyl v okruhu svých někdejších nepřátel. V souzvuku s neklidnou povahou se i tady naplno opřel do slov, jimiž „dekonstruoval“ vlastní iluze, názorové pole a propagoval nalezený a přisvojený výměr světa.

„Z čeho budu žít? Měl jsem svaly, vypěstované boxem, vystudoval jsem téměř celou elektroprůmyslovku, republika čekala na ty, kteří chtějí roztáčet kola válkou zničené země.“ Suvérénně a dynamicky začíná reportér Sláva Volný vzpomínat na rok 1946, na úsek své cesty, který byl dlážděn rudými hvězdami. Výpovědi, psané s odstupem třiceti let, jsou obdivuhodně upřímné a jednoznačné. Jistě k tomu přispěl ohled k vyznění slov, jež budou čtena do éteru, k jasnosti a srozumitelnosti.

I proto jde o příběh napínavý a pohlcující. Pasáže o slepě nadšeném mladíkovi, rozhodnutém předělat svět vlastníma rukama, postrádají alibismus a v jejich až bezelstné otevřenosti je možná klíč k pochopení někdejší budovatelské zaslepenosti — spíše než ve vyprávěních, která notoricky opakují „válečnou zátěž“ jako spouštěcí mechanismus levicového nadšenečství. Volný se neodvolává na omluvku minulosti ani se nesnaží za ni schovat své selhání. Žije přítomností, od ní začíná, o ní přemýšlí, pro ni pracuje. Je praktikem, někdy až optimistickým primitivem, jemuž čin předbíhá myšlení. Že to bylo v daném prostředí i užitečné, je nasnadě.

Když líčí svoje působení ve vznikajících zemědělských družstvech, zní to jako kovbojská story. Že šlo zároveň o devastaci části národa a destrukci hodnot, to pro čtenáře strženého spádem děje zůstane téměř ve stínu doznívajícího odhodlání a rychle se měnících kulís — zemědělství, uhelné doly, redakce a reportáže. Zkušený autor ještě stačí nastínit posun v obecném dění: „O mechanismu moci, s jehož pomocí pracovala strana i odbory, jsem již věděl své. Jeho základním znakem je, že člověk, který se zprotiví vrchnosti, nedostane nikdy facku přímo, ale přes druhou či třetí osobu a zdánlivě úplně za něco jiného, než udělal.“ Volný ovládá nejen napětí žurnalistického příspěvku, ale umí také vyhmátnout z běhu okolností opěrné body, o něž lze zapřít čtivost textu i srozumitelnost reflexe.

„Jak jsem doklopýtal do srpna 68“, tak zní podtitul Volného vzpomínek. A dvacetiletí po únoru 1948 je opravdu zásadním obdobím. K němu je připojena atraktivní freska srpnových událostí i proslulá reportáž aktuálních reakcí lidí na spojeneckou vojenskou invazi do země. Exulantská léta Slávy Volného jsou pochopitelně pojata mnohem stručněji. Z nich je snad nejdůležitější pasáž o jediné a téměř tajné návštěvě Československa čerstvě vykračujícího k normalizaci: „[...] věděl jsem, že opouštím svou vlast natrvalo. Necítil jsem však nejmenší lítost. Byl jsem rád, že jsem se ještě jednou vrátil. Mé pochyby byly definitivně pryč. Mohl jsem začít nový život bez výčitek svědomí, že jsem zbaběle utekl z boje.“

Sláva Volný mohl být jen aktivním reportérem, zručným a čtenářsky oblíbeným. Ale protože mu bylo dáno konkrétní datum zrození a protože se určité jeho povahové rysy proluly s politickými a společenskými událostmi a příležitostmi, stal se navíc symbolem žurnalistické opravdovosti a respektované angažovanosti. | *Milena M. Marešová*

Znám tu každou dlažební kostku

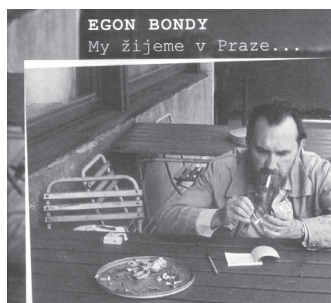
Egon Bondy: *My žijeme v Praze...*

CD + DVD, Guerilla Records, Louny 2007

Projekt hudebního vydavatelství Guerilla Records lze bez nadsázky označit za ojedinělý. Na první pohled by se mohlo zdát, že se jedná pouze o vydání několika archivních hudebních a filmových nahrávek z českého undergroundu, navíc zaštitěných osvědčenou značkou — jménem Egon Bondy. To by však byl omyl. Naopak, setkáváme se tu s nahrávkami a filmy, které nepodávají pouze přehled o určité části neoficiální kultury let padesátých či sedmdesátých, ale které jsou svědectvím o době, v níž vznikly.

Komplet obsahuje jedno CD, DVD a obsáhlý buklet. Ten je zarámován vstupním medailonem Martina Machovce a článkem Petra Placáka, původně otištěným v *Lidových novinách*. Autory komentářů k průběhu natáčení filmů jsou vedle Martina Machovce Pavel Veselý (Pablo de Sax) a Tomáš Mazal. Celá kolekce je doprovázena fotografiemi z Mazalova a Machovcova archivu. Za zmínku stojí zejména snímky Bondyho s Julií krátce po jejich přistěhování do Nerudovy v roce 1972, jejichž autorem je již zesnulý Ivan Knap. Unikem představuje DVD se třemi filmy, veřejnosti nejspíš málo známými. Ojedinělé jsou i některé nahrávky Bondyho čtení. Nejspíš nejznámější z nich je úryvek z poemy *Zbytky eposu* (1954–55), ve kterém Bondy hovoří o „hovnu na Hradčanech“ a který už vyšel na příloženém CD v knize *Alternativní kultura*. Tady však autor čte celou poemu a navíc je připojena i pasáž z dalšího eposu *Nesmrtelná dívka* (1957–58), jedné z neobtížnějších Bondyho prací. Novinkou asi budou pro většinu posluchačů i básně ze sbírky *The Plastic People of the Universe* z roku 1976, čtené na Hrádečku o rok později. Textovou produkci uzavírají texty ze sbírky *Trhací kalendář a Zápisky z počátku let sedmdesátých*.

Nahrávky z padesátých let jsou Bondyho monologem, v pozadí slyšíme jen přerušované vlny rozhlasového vysílání, do jejichž skřípání autor moduluje. Básně nahrané na Hrádečku jsou čteny před publikem a alespoň pro mě představovaly velké překvapení. Bondy vede prostřednictvím svých básnických textů dialog a posluchači reagují zpravidla smíchem, a to i po kusech, které směšné nejsou. Mezi textem „papírovým“ a textem „živým“, fungujícím v jedinečné situaci, vzniká znatelný předěl; naopak cézura vzniká mezi směšností a tragikou čtených básní se stírá. Tyto nahrávky ukazují Bondyho postavení v „podzemí“, jak se změnilo v průběhu dvaceti let. Bondy se v sedmdesátých letech po delší době ocitl uprostřed uzavřeného světa „radostného ghetta“. To jej okamžitě přijalo a básník si v něm získal pověst duchovního guru. Není to však už ten Bondy z padesátých let, zakládající si na své výlučnosti. Přestože se i tady stylizuje do mytické postavy, vystupuje v novém kontextu jako jeden z obecnstva. Jako někdo, kdo vyrostl z undergroundu a kdo se s ním plně identifikuje. Guru tragický i komický současně. Potvrzuje tak klímovský výrok: „Směšnost a hrůznost jsou sestry,“ zde neoddělitelně spojený s mikroklimatem tohoto společenství a jeho atributy.

Jedním z nejvýznamnějších faktorů byla tendence k tajemství, k esoteričnosti a svěbytné religiozitě — odtud se pak v undergroundu obnovuje novodobý mýtus tajemné Prahy. To se už dostáváme k DVD disku a ke třem filmům, které obsahuje. Jsou to snímky *Klukovice 1974* režiséra Jana Ságla, *Židovský hřbitov* Tomáše Mazala (1984) a *My žijeme v Praze...* z přelomu let 1984/85, jehož autory byli Tomáš Mazal a Pablo de Sax. První film je záznamem Bondyho čtení *Invalidních sourozenců* a poznáváme v něm většinu osobností tehdejšího pražského podzemního okruhu. Druhý a třetí projekt se dotýká výše zmíněných specifik. Praha je představena jako magické místo, „kde jednou zjeví se Duch sám“, jak Bondy tvrdí v jedné ze svých nejznámějších básní ze souboru *Sbírečka* (1974). Praha se v Bondyho textech několikrát proměňuje — jednou je to Praha dehonestovaná totalitní symbolikou padesátých let, kdy „na Hradčanech stojí psáno hovno“; podruhé je to město-algorie ztělesněné v postavě Nesmrtelné dívky, jakési oživující paměti básnických a lidských osudů (surrealisté Mikuláš Medek, Karel Hynek), a naposledy je to Praha jako místo zvláštního smutku a apokalyptického očekávání. Vždy je to však prostor, který je naplněn trvalým soužitím lidí živých i mrtvých (Mirka a Koch), postav skutečných i literárních.

Vrcholem celého kompletu je „velkofilm s undergroundovou superstar“ *My žijeme v Praze...* o délce 75 minut. Bondy tu vystupuje v roli průvodce Prahou a místy, jež jsou spojena mimo jiné s jeho dílem. Prochází celým filmem a posiluje bondyovský mýtus prostřednictvím odkazů na konkrétní pražský místopis. Snímek je také příspěvkem vpravdě sociologickým. Bondy komentuje prázdnotu panelových sídlišť (Petřiny, které jsou spojeny s jeho stejnojmennou básnickou sbírkou), mizení zahradních restaurací, destrukci pražských předměstí (Libeň). To všechno za pestré směsice hudebního doprovodu sestaveného z úvodních „Magických nocí“ a závěrečné skladby „Jó to se ti to spí“, z dobových hitů pop-kultury (Lenka Filipová), budouvatelských písní („Kupředu levá“) nebo Vivaldiho „Zimy“.

Bondy si Prahu pochopitelně spojuje s jejím obrazem v dílech pražských německých spisovatelů. Praha mu splývá se světem románů Franze Kafky, Maxe Broda, Franze Werfla nebo s prostředím Meyrinkova *Golema* (podle Bondyho se za příznivé astrologické konstelace Golem zjevuje na Starém židovském hřbitově). Nejlaskavěji působí zimní záběry, kdy Bondy opatrně kráčí po nikdy nesypaných chodnicích a schodech, proplétá se mezi úzkými uličkami, ulamuje střechy a nahlíží do oken malostranských domů. Hlavní město je pro básníka směsice tragického i komického, drastického i příjemného, pitomého i zajímavého.

Bondy tu prezentuje všechny své polohy, je filmovou superstar, duchovním guru, mystifikátorem, šaškem, prorokem nebo jakýmsi gnómem, duchem místa, stvořeným pražskými zákoutími. Především je však svědkem, svědkem doby a lidských příběhů. Jeho svědectví stojí za to i v dnešní době věnovat pozornost.

| Oskar Mainx

Grantoví bojovníci

Jan Jirků: *Bitva u Lipan*, Divadlo Polárka,
scénář, texty písní, výprava a režie Jan Jirků j. h.

V nedávné televizní debatě o pražských grantech určených divadlu nás Milan Knížák, který v grantové komisi zastupuje odborníky, oslnil prohlášením, že absolventi Akademie výtvarných umění také nedostávají žádné granty, prostě se všelijak živí a po večerech si malují. Totéž konečně mohou dělat i divadelníci. Mohou, i když to dá trochu práce, protože to večerní představení je třeba taky někdy nazkoušet, pane profesore. Ale ano, jsou i tací. Tak například členové Buranteatru se živí, jak mohou, a nyní (ovšem s pomocí grantů) budou mít po letech vagantství po různých brněnských scénách aspoň vlastní střechu nad hlavou, kterou vylepšují svépomocí.

Lépe je na tom Polárka, nedávno v ohrožení, potupně zbavená svéprávnosti a zařazená pod Kulturní a vzdělávací středisko U Tří kohoutů. Ta má svůj báječný vlastní prostor, který do současné podoby adaptoval neúnavný budovatel brněnských divadel Jaroslav Tuček, a alespoň na nějaký čas přísun peněz nutných k existenci. A navíc má tento v podstatě jednogenerační soubor i dobré spojení ve starších a zkušených, jako je Eva Tálská či Zoja Mikotová. V nelehké situaci posledních tří let však Polárka dokázala vybudovat výtečný program, který už dávno není jen pro dětské diváky. Každá skupina, počínaje zcela malými dětmi od tří let a konče teenagery, si najde své, a co víc, potěší se i dospěláci, pokud sem přijdou — ať už jako doprovod dětí nebo jako náhodní návštěvníci, protože *Jen počkej, zajíci* i *Romeo a Julie* jsou také pro ně. Z Polárky se tak povlovně stává to, čemu říkávame rodinné divadlo. Nové aktivity směřující za hranice běžného repertoáru (především program

Každému, co jeho jest, zaměřený na prezentování etnických menšin v Brně i mimo ně) signalizují, že je tu snaha po otevřeném dialogu a kulturní výměně, které divadlu mohou jen prospět. Zajímavé je, že tu sice respektují věk a možnosti diváků, ale nepodceňují je. Naopak někdy je nenápadně nutí trochu povyrůst a dělají to bez poučování, s humorem hravým i dravým, s obrovskou fantazií a spoustou něžné poezie, kterou se vyznačují zvláště inscenace pro nejmenší. Jedna z nedávných premiér, *Bitva u Lipan*, je toho dobrým svědectvím. Ústy někdejšího božského bojovníka Janka Tlamky je vyprávěn příběh husitského hnutí od vystoupení Jana Husa až po osudnou bitvu u Lipan, a to způsobem, který ocení i učitelé dějepisu (třebaže by se dalo doplnit, že Zikmund nebyl jen liška ryšavá a že konec nebyl tak kormutlivý — viz Basilejská kompaktáta). Historii tedy vidíme očima prostého a obyčejného človíčka, zklamaného během dějin. Ti nejmenší diváci jistě více než historii prožívají vtipné nápady jako lité boje, miniaturní husitské vozové hradby a nebo spoustu pěkné muziky. Ti starší sledují svérázný výklad husitství i roztomilé snižování patetických scén jako upálení Mistra Jana a následné ponoření hořící loutky do kbelíku s nápisem Rýn. A snad těm nejstarším dojde, proč husity na lipanském poli opouští Kristus, který odchází s křížem kamsi daleko, snad aby se dal zase znovu ukřížovat. V každém případě všichni byli obdarováni.

Polárka je na tom letos dobře, ale co příští rok, zavanou-li jiné větry? Granty jsou pěkná věc, ale — zvláště jsou-li pouze krátkodobé — neumožňují kontinuální práci. A bez té divadlo musí dříve nebo později rezignovat na dramaturgické plány, na soustavnou práci s vlastním souborem i potenciálními diváky. Možná budeme muset počkat, až doroste obecnost Polárky do věku, kdy se stanou radními. Jim totiž nebude třeba vysvětlovat, jak se divadlo dělá a k čemu je.

| Magdalena Bláhová

Básnický deníček stárnoucího barda

Leonard Cohen: *Kniha toužení*,
přeložil Miroslav Jindra, Argo, Praha 2008

Hluboký, temný hlas kanadského skladatele a zpěváka Leonarda Cohena, který v září zahrál konečně i v Praze, zastihuje jeho méně věhlasné umělecké počiny v oblasti románu a především poezie. Ta však stojí za pozornost, třebaže se na jeho novou básnickou sbírku čekalo dlouhých patnáct let. S *Knihou toužení* se nám do rukou dostává koláž básní, písňových textů a krátkých próz, to vše originálně proloženo autorovými kresbičkami, malůvkami a pečatními razítky. Po čem tedy Leonard Cohen ve své knize touží?

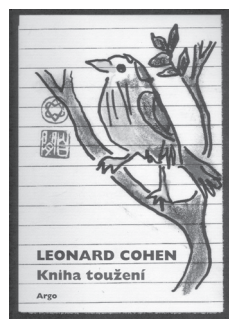
Úvodní báseň, jež dala název celé sbírce, poskytnete čtenáři celkem jasný přehled témat, kolem kterých se prakticky celá sbírka točí: touha po lásce, po poznání druhých lidí, po smyslu života. Patrně s přibývajícím věkem (Cohen letos slaví 74. narozeniny) se v zájmu hledání smyslu své existence a s touhou ohlédnout se za svým bohatým životem autor uchýlil na několik let do zenbuddhistického kláštera Mt. Baldy nedaleko Los Angeles, kde měl dostatek klidu a času poznávat a studovat sám sebe. Důvěrníkem a společníkem v kontemplaci se mu stala právě poezie a jako mnich v klášteře zapsal většinu básní z této sbírky jako záznamy do deníčku. Obrací se v nich ke svému současnému životu, k zesnulé matce, k lidem, které potkal, k místům, která ho oslovila. Výsledek je překvapující. Kdo by čekal Velké Pravdy o životě či destilovanou moudrost, byl by zklamán. Přechodné mnišství totiž přineslo poznání, že autor, jak sám přiznává, pro duchovní život stvořen nebyl. Lze tedy konstatovat, že než aby poznal, kam směřovat nebo jak se duchovně obohatit, odloučení v klášteře mu nejvíce ozřejmilo to, jaký je on sám a co mu v životě nejvíce schází: totiž lidská společnost, láska a pocit vzájemnosti. V básních se vedle oslav přátelství velmi často objevuje strach z prázdnoty a osamění. Možná i právě proto prostupuje sbírkou tolik erotického toužení, hladu po blízkosti jiného člověka, po lásce duchovní i fyzické. Cohen rozhodně není cudný, stydlivý chlapec: jeho milostný život byl a je velmi nespoutaný a básně nezdídky zacházejí daleko za hranice erotické poezie. Že občas „ustřelí“, to je ostatně charakteristické pro celou sbírku.

Román ve službách poznání světa

Michal Sýkora: *Vize řádu světa v moderní próze*,
Pistorius & Olšanská, Příbram 2008

Kniha olomouckého literárního teoretika Michala Sýkory (nar. 1971) bezesporu zaujme atraktivním tématem. Autor s oblibou překvapuje čtenáře neotřele formulovanými cíli výzkumu. Učinil tak již před dvěma lety v souboru studií *Dostojevského bulldok* (Host 2006), v němž nabídl populárně orientovaný pohled na světovou literaturu devatenáctého století, když ji analyzoval s ohledem na způsob, jímž spisovatelé popisují chování zvířat či zvířecích hrdinů.

Ve své nové knize se Sýkora dívá na román optikou „světového názoru“ autorů. Vychází tedy z předpokladu, že „umě-

Cohen se především nebere vážně. V *Knize toužení* dominuje sebeironie, vtip a zlehčování vlastní autority. Autor se nebojí přiznat, že mu v klášteře, v místě posvátné duchovní obrody, chybí whisky a cigarety. Upřímně prohlašuje, že patří mezi podvodníky vydávající se za skutečné básníky, kterých jsou ve skutečnosti tři do tisíce, že neumí hrát na svou krásnou kytaru a podobně. Trochu neochotně si také připouští, že stárne. Když si to uvědomí, jako by se ještě natahoval po neodvratně ztraceném mládí, vypustí občas pokleslé až banální verše, které vedle básní shrnujících jeho životní poznání působí křečovitě.

Není také zcela obvyklé, aby si básník doprovodil knihu tolika ilustracemi. Vtipně doplňují text a rozšiřují básně o další umělecký rozměr. Některé vsadil přímo mezi řádky svého kostrbatého písma. Škoda jen, že se kolem poloviny knihy kresbičky okoukají. Nahotinky střídá stále tatáž stará tvář v mnoha variacích. Komická karikatura přechází do expresivní kresby, vždy však na nás hledí stejně zachmuřelý, vrásčitý a ošuntělý stařík. Masky a pravdivé tváře zároveň. Není divu, při toliké sebereflexi, kdy byl zaujat svou vlastní měnicí se vizáží, musel se Cohen zřejmě dlouho pozorovat a studovat svůj obličej. Neubráníme se však pocitu, že svůj padesátý autoportrét kreslil již poslepu a stejně by to dokázal i čtenář.

Stejně tak jako obrázky se brzy okoukají i verše. Kdyby autor, svými vlastními slovy, „zdržel sbírku“ ještě o chvíli déle a dopřál jí pár měsíců zeštíhlující diety, výsledku by to rozhodně prospělo. Na někoho může sbírka svým širokým záběrem i rozsahem oprávněně působit nevyrovnaně a roztržité, možná až nudně. Na druhou stranu střídání vážného a odlehčeného tónu, vypravěčského tempa a literárních forem dávají knize dynamiku, životnost a pravdivost. Cohen si nehraje na moudrého moralizujícího staříka, je pravdivý, plný životních zkušeností i stařeckých nejistot. Proto je *Kniha toužení* přístupná a autentická. Stárnoucí bard míchá objemný, chuťově velmi rozmanitý koktejl, jehož různorodé ingredience ale poskytují celkově příjemný zážitek, ze kterého nám rozhodně nebude těžko.

| Lukáš Merz

lecké dílo vyjadřuje pohled svého autora na řád světa [...], odráží se v něm autorovy postoje a názory na filozofické a duchovní otázky, jaké etické a morální hodnoty vyznává — a to formou příběhu“ (s. 32). Proti takto formulované koncepci práce nelze nic namítat. Touha zmocnit se existenciální situace člověka skrze románový příběh je pro moderní literaturu příznačná a analýzy autorských postojů ke světovému řádu mohou být pro čtenáře i literární vědu nepochybně přínosné.

Otazníky však vyvolává výběr interpretovaných textů. V metodologické poznámce jej autor zdůvodňuje tak, že před-

stavuje reprezentativní vzorek určitého období, konkrétně období modernistického, období poválečného realismu a období postmoderny. I když pomineme vágnost tohoto vymezení (které navíc problematizuje volbu názvu knihy — v titulu se zmiňuje pouze *moderní próza*), působí selekce textů k interpretaci více jako vyjádření subjektivních tužeb autora než jako záměr vytvořit „reprezentativní vzorek“ určitých epoch.

První oddíl je věnován dílům takzvaného modernistického období: autor tu analyzuje prózy Jasunariho Kawabaty, Vladimira Nabokova, Samuela Becketta a Georgese Pereca. O zařazení Nabokova a Becketta skutečně nelze pochybovat. Román japonského spisovatele Jasunariho Kawabaty *Meidžin* sice pojí s ostatními prózami oddílu téma šachové hry, ale typologicky má blíže — jak autor sám přiznává — k poválečnému realismu; zařazení „postmodernistického dodatku“ (s. 57) v podobě rozboru Perecova románu *Život návod k použití* pak již proklamovanou koncepcí knihy zcela očividně nabourává. Ve druhé části (poválečný realismus) dojde opět na rozbor Kawabatových a Nabokovových próz, jež doplňuje analýza duchovní linie v díle Johna Fowlese, třetí oddíl (postmodernistický) dokazuje přítomnost světového názoru a filozofického rozměru i u děl „naplněných postmodernistickou hravostí“: u próz Georgese Pereca, Salmana Rushdieho a — jak jinak — Vladimira Nabokova.

Na studiích Michala Sýkory je třeba ocenit jeho schopnost podívat se na starý problém z nového úhlu, nespokojit se s daným stavem věci, ale osvěžit poznané živou vodou provokativních otázek. Také ve své nové knížce přináší autor mnoho pozoruhodných pasáží a detailních analýz. Za povšimnutí stojí určitě obsáhlá kapitola přibližující duchovní svět románů anglického spisovatele Johna Fowlese. Autor tu vychází z interpretace rozměrného experimentálního románu *Mág*, v němž nalézá otázky po existenci morálky a po smyslu víry v Boha, ale prokazuje také důvěrnou znalost dalších Fowlesových próz *Sběratel*, *Daniel Martin* či *Larva*.

Originální interpret Michal Sýkora se bohužel nechal zlákat vidinou složit knížku z prací, které již byly dříve publikovány, a to nejen časopisecky, ale i knižně. Týká se to například studie „Starý Ben, modrý pes a zánik divočiny“. V roce 2006 ji autor publikoval ve sborníku prací olomoucké univerzity *Kontext(y)* a následně ji zařadil i do již zmiňované knihy *Dostojevského buldok*. V této inspirativní studii Michal Sýkora čtivou a pou-

stavou formou rozebírá Faulknerovu loveckou povídku *Medvěd*, která líčí lov na medvěda zvaného Starý Ben, jehož dlouhé pronásledování lze číst také jako příběh zasvěcení chlapeckého hrdiny do zákonů přírody. Zatímco v předchozí Sýkorově knize, která nahlížela na literaturu pohledem zoologie, šlo o příkladnou ukázkou „zvířecího“ příběhu s mytickým rozměrem a archetypálním vyzněním, ve *Vizi řádu světa v moderní próze* má povídka dokumentovat, „jak se přes způsob, jímž autor zobrazuje zvířata a přírodu, můžeme dobrat širšího poznání o spisovatelově vztahu ke světu či jeho žebříčku hodnot“ (s. 80). Závěr studie tak nepůsobí příliš přesvědčivě.

Odhlédneme-li od studií, jež již byly publikovány, vynívá zřejmě nejprínosněji závěrečná kapitola-epilog. Týká se románu Philipa Rotha *Spiknutí proti Americe* (2004), jenž je tu prezentován jako „typický román soudobé prózy“. Próza, již Sýkora žánrově vymezuje jako historickou antiutopii, je zasažena do období mezi červnem 1940 a říjnem 1942 a pohrává si s představou, co by se stalo, kdyby v prezidentských volbách roku 1940 neztřížil opětovně Roosevelt, ale kandidát republikánů Charles A. Lindbergh. Autor knihy upozorňuje, že téma alternativních dějin není v literatuře ničím novým. Novátorství Philipa Rotha však podle něj spočívá v tom, že toto téma neuzívá k rozvíjení postmodernistických hříček či teorií spiknutí, ale „k vyjádření těch nejaktuálnějších problémů současnosti“ (s. 193). Do soudobé prózy se tak podle Sýkory vrací velká témata a také „angažovanost“, například ve smyslu odmítnutí izolacionismu ve světě, v němž vše souvisí se vším. Zkoumání textů alternativní historie by si v naší literární vědě nepochybně zasloužilo větší pozornost, a tak je jen škoda, že Michal Sýkora zůstal pouze u zbežného nahlédnutí do tří románů Philipa Rotha. Připomeňme, že plejádu dalších autorů a děl z této oblasti nabídl nedávno Lubomír Doležel v česky publikované studii *Protifaktová imagine*, v níž také formuloval několik obecných tezí o struktuře fikčního světa alternativní historie.

Nová práce Michala Sýkory je cenná především tím, že otevírá nosná témata, jimž by bylo možné se při zkoumání současné světové prózy dále věnovat. Knížce by však možná prospělo, kdyby ještě nějaký čas zrála a průzkum světónázoru v moderní světové próze přivedla také k rozsáhlejšímu souhrnným závěrům. Nezbývá než doufat, že na ně dojde v některé z dalších autorových publikací.

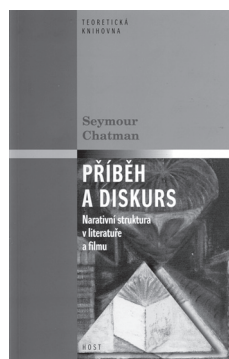
| David Kroča

Další dluh splacen

Seymour Chatman: *Příběh a diskurs. Narativní struktura v literatuře a filmu*, přeložil Milan Orálek, Host, Brno 2008

Tři desetiletí po svém vzniku jsme se konečně dočkali českého překladu stěžejního textu klasické naratologie. Studie Američana Seymoura Chatmana je něčím víc než uvedením do této vzrušující disciplíny, jak píše autoři doslovu Tomáš Kubíček a Milan Orálek. Autor nepsal svůj text jako příručku pro studenty, kteří se chtějí bezpracně připravit na zápočet z literární teorie. Kniha po čtenáři vyžaduje důkladnou znalost stěžejních naratologických konceptů, které otrocky netlumočí, ale plodně rozvíjí.

Chatman hledá perspektivu, jejímž prostřednictvím by bylo možné vysvětlit narativní prvky jako osnova, postava, pro-

středí, hledisko, narativní hlas, vnitřní monolog či proud vědomí. Pokouší se vymezit základní rysy literárního diskursu prostřednictvím komparace se specifickými prostředky filmového vyprávění, které využívá obdobných, přesto ale v mnohém odlišných kompozičních metod.

Autor se drží hesla, že teorie by neměla představovat prokrustovské lože, do kterého je možné vměstnat všechny narativy. Zpochybňuje předpoklad existence souborů obecných kategorií, do nichž lze zařadit každé literárně ztvárněné jednání. Volá po důkladné analýze, která by brala do úvahy otázku kontextu, porozumění kulturním kódům a jejich souhře s kódy každodenního života.

Nezabývá se přitom ani tak jednotlivými žánry, jako spíše diskursivními prvky, které vytvářejí jednotlivé literární styly. Teorii literatury, jež se přespříliš opájí sklonem ke kategorizaci, uniká složitost osobitých narativů, které se nedají vměstnat do žádných prefabrikovaných šablon.

Chatman nechce, aby jeho kniha byla čtena jako suchopárná teorie. Prokládá proto svůj text úryvky literárních děl, které mu umožňují zamyslet se nad rolí hlediska, nad povahou řeči a myšlení jako ilokučních aktů anebo nad odlišnými formami manifestace vypravěče podle rostoucí míry jeho zřetelnosti.

Nenásilnou formou prostřednictvím srovnání ukázek z *Pýchy a předsudku* Jane Austenové a z Joyceova *Odyseje* se mu přitom daří definovat rozdíl mezi tvůrčími postupy klasických a modernistických narativů. Místo učebnicových formulek, školometských omílajících poučky o odlišných stylistických postupech, kterých využívají tvůrci realistického a experimentálního románu, se dočkáme důmyslně vyznívajících reflexe odlišných metod, jejichž prostřednictvím je čtenáři zprostředkován vhled do myšlení postav. Ty u realistického románu tíhnou k syžetové pragmatičnosti a naopak v modernistických dílech mají sklon k větší neukotvenosti.

Chatman definuje jemné terminologické nuance mezi literárněteoretickými koncepty, jejichž konkrétní význam se často zaměňuje. Zamýšlí se nad vztahem mezi hlediskem a narativním hlasem anebo nad obtížně stanovitelnou hranicí mezi teoretickým vymezením proudu vědomí a interního monologu. Dokáže přitom umně vyvážit sklon k terminologické vyhraněnosti, jež buď u čtenáře i po letech respekt a důvěru, s odvahou k dynamické otevřenosti interpretačního potenciálu svých teoretických východisek, která byl ochoten v pozdějších letech přehodnotit.

K některým otázkám se Chatman vrátil ve svých pozdějších studiích, jak si všimají autoři doslovu, který by čtenáři

rozhodně neměli přeskočit. Dozvědí se zde zajímavé věci nejen o Chatmanově textu, ale i o celé řadě odborných přestřelk, které jeho dílo svého času mezi literárními vědci vyvolalo. Chatmanovi bylo vyčítáno, že znovu nastoluje dichotomii formy a obsahu, stejně jako to, že neobjasňuje dostatečně jasné koncept implicitního autora.

Většina chybiček na kráse jinak konsekventně působícího díla je ospravedlněna dobou vzniku. Na konci sedmdesátých let byla klasická naratologie ještě v plenkách a klopotně zápasila s elementárními problémy jako vymezení systému kódu, definice složek a vzájemných vztahů. O celé řadě otázek, mezi než patří například reflexe role čtenáře, již se podařilo definovat teprve naratologii poststrukturalistické, si mohla podle autorů doslovu nechat zatím jenom zdát. Otázkou zůstává, do jaké míry je takového škatulkování bouřlivého vývoje této mladé literárněvědné disciplíny na místě. U čtenáře se mylně vyvolává dojem, že se daným oblastem literárněvědného výzkumu před Chatmanem nikdo nevěnoval, což rozhodně není pravda. Za ústřední téma svého výzkumu si je vzala recepční estetika, jež vystartovala jako zářná kometa přibližně ve stejné době, kdy vznikal Chatmanův text. Nad obdobným tématem přemýšlí i Todorov v závěru své *Poetiky prózy*. Dostatečný prostor mu ale věnuje už Vygotskij ve své *Psychologii umění*, jež sice není klasickou naratologickou studií, ale přesto ji nelze pominout. A když půjdeme dál, dospějeme až k renesančním vykladačům Aristotelovy *Poetiky*.

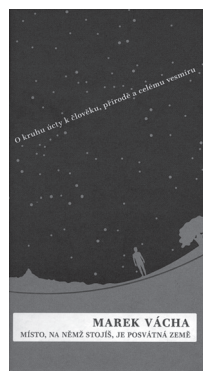
Na obranu Chatmanova textu můžeme také říci, že autor nechtěl vytvořit nějaké závazné všezahrnující teoretické superdílo, které má ambici stát se obecně uznávanou biblí naratologie. Chatman se záměrně nevyjádřil k celé řadě palčivých otázek, které šírají všechny naratology světa. Musel by být samotným bohem, aby se mu něco podobného na necelých tři sta stranách hutného textu podařilo. | Petra Havelková

O kruhu úcty

Marek Vácha: *Místo, na němž stojíš, je posvátná země*,
Cesta, Brno, 2008

Marek Vácha je katolický kněz, který vedle teologie vystudoval molekulární biologii a genetiku. Působí jako duchovní, středoškolský i vysokoškolský učitel, přednosta Ústavu etiky na 3. lékařské fakultě UK. V jeho nové knize s proklamativním názvem *Místo, na němž stojíš, je posvátná země* se odráží obojí: víra se zrcadlí v názorové orientaci, světská profese tyto názory podpírá znalostmi a argumenty.

Více než onen proklamativní název o tématu knihy vypovídá podtitul. Ten hovoří o kruhu úcty k člověku, přírodě a celému vesmíru. Vácha si uvědomuje, že etika a etické otázky nepatří minulosti. Doba sice přeje spíše estetice než etice, snad proto, že krásné je očitější než dobré, ale co když mezi nimi přeje jen existuje vztah? Kniha začíná obrazem: „Pokud si představíme svůj život jako velké bílé plátno, každé naše slovo a každý náš skutek je tah štětce. Smyslem etiky pak je, aby byl výsledný obraz krásný.“ V případě katolického kněze pochopitelně nesmíme příliš myslet na Nietzscheho: „Od filosofa je ničemnost, jestliže říká: ‚Dobré a krásné jsou jedno.‘ Dodá-li k tomu: ‚Také pravda,‘ má dostat výprask.“

Konkrétně se Vácha zabývá etickými problémy, které jsou spojeny zejména se současnou medicínou. Je tu kapitola věnovaná asistované reprodukci a potratům; hned další se věnuje eutanazii a asistovaným sebevraždám; na přetřes přijde klonování i eugenika. S jakým hodnocením, to je díky orientaci autora vcelku jasné, a kdo si na začátku každé kapitoly zatipuje, vyhraje na konci kapitoly další. Vácha nicméně prokazuje detailní znalost daných oblastí na rovině

biologické a dokáže zvolit kazuistiky, na kterých lze spatřit to eticky podstatné.

Například eugenika: na konci devatenáctého století publikovali autoři spoustu receptů na to, jak zušlechtit lidský rod. Povzbuzení křížením chrtů navrhovali regulované křížení lidí; v praxi to pak vyzkoušeli nacisté v projektu lebensborn. Jistě, cílené křížení lidí je neetické a odporuje našemu mlhavému povědomí o důstojnosti každého jednotlivého člověka. Ale jak je to třeba s dnešní preimplantační diagnostikou? Ta vyvolává obdobné etické otázky, totiž který zárodek má ještě právo na život a který už ne? Který pustíme do biografu evoluce a který hodíme do koše před vstupem do sálu? Diagnostika Downova syndromu znamená pro většinu rodičů jasné odmítnutí ▶▶

Polská překvapení

Figle, scénář a režie Andrzej Jakimowski, Polsko 2007

Čas umírat, scénář a režie Dorota Kędzierszawska, Polsko 2007

Některé filmy nás na první pohled příliš nezaujmu: zase jeden příběh z periferie, kde se pořádně nic neděje. Elka a její šestiletý bratr jedí meloun. Čekají na vlak. Elka pracuje v restauraci a má přítele. Malý Štefek se poplakuje po městě. Má prázdniny...

Některá díla to ale s diváky umějí. Při jejich sledování se najednou přistihneme: jsme u vytržení. V nestřeženém okamžiku si mne takto získala i polská tragikomedie *Figle* režiséra a scenáristy Andrzeje Jakimowského.

Film totiž postrádá obvyklé peripetie generačních a mezigeneračních vztahů, na které se beztak nepotřebujeme chodit dívat do kina. Drama všedního života se nachází jinde: Elka bojuje o získání perspektivnějšího zaměstnání a Štefek se snaží zjistit, zda muž, kterého potkává na nádraží, je jeho otcem. Existenciální rozměr zápletky a její uvěřitelnost jsou zvýrazněny omšelými realitami polského maloměsta.

Figle ale především pracují s nezvyklým rytmem vyprávění. Příběh se rozvíjí a ztrácí v opakovaných a variováných situacích tuctu dní a nechává tak diváka na pochybách, kam se bude ubírat. Pomalé plynutí děje nás spolu s malým Štefkem nutí nově pozorovat běžné činnosti, hledat řád v úsměvných nahodilostech, zázračno v realnu. Podobně jako ve *Figlech* se totiž i dráhy našich životů umějí proplést neuvěřitelným způsobem. Záleží jen na úhlu pohledu, zda to nazveme štěstím, zázrakem nebo ještě jinak.

Polský film přestal být během devadesátých let pro české diváky atraktivní, a tak vymizel z kin. Současným polským filmařům se

přitom daří nacházet a vyjádřit podstatná témata daleko lépe než těm českým, přinejmenším pokud jde o hraný film. Na to, že silné filmy vznikají i v našem nejbližším okolí, upozornil první ročník olomouckého Semináře visehradského kina a středoevropského filmu Centropa; do distribuce se po jeho skončení dostávají dva polské snímky hodné pozornosti.

Oběma je společný onen klamný první dojem — film s názvem *Čas umírat* nás staví před úkol sžít se s postavou osamělé staré ženy. Točit o stáří a smrti v době zasvěcené mládí a kráse vyžaduje odvalu. A zasluhuje uznání, neboť se toto téma hluboce dotýká každého z nás. Autorka Dorota Kędzierszawska k němu přistupuje zároveň s úctou i humorným odstupem.

Aniela obývá starý dům plný vzpomínek. Sní, maže si chleba, rozmlouvá se svým psem nebo si nemůže vzpomenout, proč jen se vypravila do pokoje. Skrze listovní vzrostlé zahrady pozoruje a glosuje okolní svět. Podstatný je ale její svět vnitřní, čínorodý a zdaleka se nechystající umírat. Dlouhověkost Aniely nepřipravila o čistou mysl ani o životní sílu; babička paradoxně působí mnohem bystřeji než její vnučka či syn, kteří ji navštěvují jen z dědické slušnosti.

Silné téma dotváří výrazné výtvarné pojetí — kamera se shlíží v odlescích a světelných lomech oken, černobílý materiál filmu lne ke dřevu starého domu a hlavně k tváři devadesátileté Danuty Szaflarské, díky níž je Aniela tak přesvědčivá. Celý film je umně postaven na detailech tohoto obličej, jejich rukou a mimice sího herce.

Přes zdánlivou rozdílnost jsou si oba snímky v leccem podobné. Dlení v lyrické bezdějovosti je u *Času umírat* ještě výraznější, přesto se nám, ani nevíme odkud, najednou vyjeví výrazná dějová linie. Oba filmy jsou také příkladem možné symbiózy diváckosti a tvůrčího výrazu. Jejich autoři mají co říct a jejich diváci mají o čem přemýšlet.

| Petr Lukeš

► a zákon jim v tom vyhovuje. Ale co když diagnóza určí, že zárodek bude pouze přenašečem genetické choroby, to znamená, že daný jedinec bude stoprocentně zdravý, ale u jeho potomků, bude-li nějaké mít, se potenciálně může vyvinout vada? Mají oni první rodiče právo rozhodovat dokonce o dvou následujících generacích? A podle čeho?

Vácha pochopitelně poukazuje zejména na problémové případy. Oblíbená fráze, kterou v knize několikrát opakuje: „A moc se bojím...“ Rád také předkládá varovné paralely, zejména s naivním sociálním darwinismem a praktikami ve Třetí říši. V tomto varovném kontextu mluví o „kluzkém svahu“: jakmile na něj jednou vstoupíme (například povolíme eutanazii), snadno nám podjede noha a skončíme hluboko v propasti — budeme odstraňovat všechny jedince, kteří již nejsou výkonní. Než se na tyto kluzké svahy pouštět, tvrdí Vácha, je jistější nepovolit potraty, eutanazii, klonování atd. Neboť jakmile ďáblu podáme prst... Ale Vácha své postoje naštěstí dokáže argumentovat důkladněji než strachem. Kdyby pro nic jiného, je jeho kniha cenná právě jako přehledný katalog argumentů a protiargumentů k tématům, která procházejí dokonce i denním tiskem.

Hákový kříž v olympijském kruhu

Anton Rippon: *Hitlerova olympiáda*, přeložil Jaroslav Hrbek, BB art, Praha 2008

Anglický novinář a sportovní historik Anton Rippon, narozený za války, přispěl k problematice „Hitlerovy olympiády“ z roku 1936. Tu u nás reflektujeme především prostřednictvím díla a osobnosti Leni Riefenstahlové. Rippon se vyhýbá interpretaci jejího pojetí a známé záběry z jejich filmů zařazuje jako „fotografie z archivu“. Těžištěm *Hitlerovy olympiády* je vznik a vývoj ideje olympijských her v Berlíně a do souvislosti s ní zasazené sportovní výkony a osudy sportovců i organizátorů. Je určena (nejen) těm, kdo milují sport a zakrývají si oči před jeho politickou a totalitní dimenzí.

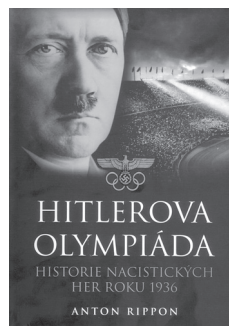
Způsob, jakým si nacistický režim přivlastnil olympiádu roku 1936, neměl precedens. Adolf Hitler o sport neměl zájem, pojímal jej jen jako nástroj výchovy národa k „tvrdošti“. Ještě roku 1931 považoval olympiádu za „kosmopolitní“ (čili židovskou) akci. Když se však roku 1933 ujal vlády, přijal realitu již rozběhlé přípravy na olympiádu, která se měla v Berlíně konat už v letech 1916 a 1924. Ve výsledku si Hitler a nacistický režim olympiádu přivlastnili natolik, že i pouhé umělecké obrazy sportovních výkonů na ní jsou dodnes ztotožňovány s nacistickou ideologií.

Mezi novinkami, které olympijský rok 1936 přinesl, byl zrod pragmatického olympijského funkcionáře. Avery Brundage spojil olympiádu roku 1936 s prosazením sebe sama do olympijského výboru, jehož dlouholetým předsedou se stal (1952–1972). Kariéru zahájil schválením německého zacházení se Židy roku 1934 a ukončil roku 1972 ignorancí masakru izraelských sportovců v Mnichově. Jednal s nacistickými pohlaváry, kteří řídili segregaci, potlačování i vraždy židovských sportovců. Přijal tragickou roli Theodora Lewalda, významného člena německého olympijského výboru, který vytvořil díky svému židovskému původu dočasnou zástěrku nacistické olympiády. Bez shovívavosti vlád rozhodující

Na obecnější rovině pak Vácha studie výborně — ač možná nechtíc, alespoň ne explicitně — ilustruje ještě jednu věc. Žádné etické pravidlo není tak univerzální a jednoznačné, jak na první pohled vypadá. I základní „Nezabiješ“ v praxi běžně vstupuje do kontextů, které je problematizují. Zaprvé existují situace, ve kterých může být vražda vnímána jednoznačně pozitivně: atentát na Heydricha. Zadruhé — a to je již blíže Váchovým tématům — není tak úplně jasné, co to vlastně znamená zabít: je potrat nebo eutanázie zabitím? A konečně ztřetí — čemuž se Vácha věnuje hlavně v poslední kapitole — se historicky radikálně proměňuje okruh bytostí, na něž se přikázání vztahuje: od příslušníků vlastního kmene přes příslušníky téže rasy, téhož živočišného rodu až... A to je právě otázka pro současníky: až kam? Patří například i naši němí bratři dovnitř kruhu? Některé země již do něj legislativně začlenily vyšší lidopopy nebo delfíny.

Sám Vácha odpovídá obecněji, že ve vesmíru není žádné „vně“, ke kterému bychom se mohli chovat bez úcty. Připomíná to jedno krásné indiánské rčení: „Úctu si zaslouží každý strom, který vrhá stín.“

| Jan Němec

cích sportovních velmocí by Brundage neprosadil nic. Jeho postoj měl oporu v politických kruzích, které si konflikt s Hitlerem nepřály. Proti hrozícímu bojkotu vystupovali také černí američtí sportovci, kteří ve sportu jako profesi viděli cestu k uznání ve společnosti rasově rozdělené podobně jako Německo. Různé formy rasové segregace i antisemitismu byly rozšířeny roku 1936

po celém světě, ale zájmy odtud odvozené se lišily.

Již zimní olympijské hry roku 1936 v Garmisch-Partenkirchenu naznačily spojení precizní připravenosti, organizace a nacistické parády. Kapitulu „Nacistická Olympie“ v Ripponově knize lze chápat jako dodatek ke studii Frederika Spottse *Hitler a síla estetiky*, v níž je Hitler pojat jako zvrhlý estét, který se stane diktátorem, aby mohl realizovat své stavební vize. Tuto tezi Ripponova studie podporuje. Poměrně skromné návrhy olympijského areálu Wernera Marcha se po Hitlerově zásahu a Speerově realizaci staly giganty, obloženými bosovaným kamenem.

Další inovací olympiády roku 1936 byla olympijská štafeta. Olympijský oheň, zažehnutý na Olympu, proneslo 3 422 běžců v kilometrových intervalech přes hranice států, které se do pěti let staly součástí Říše. Inspirátorem byl německý olympijský funkcionář Carl Diem, ale symbolika ohně, pochodňových průvodů i držáku pochodně od firmy Krupp odpovídala hitlerovské estetice. Vídeňští nacisté to správně pochopili jako příležitost k (prozatím nelegálnímu) holdu Vůdci. Hajlovací orgiastické vyvrcholení s rozžehnutím olympijského ohně také ukončuje prvních třidvacet minut dokumentu Leni Riefenstahlové.

Řadu kapitol autor vyčleňuje pro olympijské sportovní události. I když břitce komentuje protiklad olympijských ideálů s nacistickými reáliemi, pozornost věnuje pozoruhodným sportovním výkonům, osudům sportovců propleteným s politikou, případně odkrývání „olympijských mýtů“. Sleduje, jak

se roku 1936 proměnila otázka amatérismu a profesionalismu. Skončily olympiády odvolávající se na antické ideály, na kterých vítězili zámožní amatéři. Nastoupila olympiáda pragmatická, demokratická, populistická, v níž se státem placení „amatéři“ stávají součástí propagandy.

Dobrý překlad Ripponovy knihy (Jaroslav Hrbek) vyšel v předstihu před olympiádou v Pekingu, ale početní diskutéri si z něj mnoho nevzali. Rippon přináší fakta nepohodlná pro zaslepené obhájce olympijské ideje i pro politické aktivisty. Boj- kot olympiády nemůže změnit režim jejího pořadatele, účinný tlak mohou způsobit jen velmoci. Olympijský výbor nemůže zastavit rozběhlé přípravy olympiády. Anton Rippon popsal, do jaké míry světové velmoci nechtěly vidět, co se v nacistic-

kém Německu děje. O realitě pořádajícího režimu svědčí spíše to, co se děje po olympiádě. V závěrečné kapitole „Duchové“ autor popisuje poolympijský návrat k otevřené proskripci Židů. Širším problémem, který historik sportu jen naznačuje, je upřímná víra sportovních funkcionářů, umělců i architektů, že služba sportu či umění ospravedlňuje spolupráci s jakýmkoliv režimem. Netýká se to jen tvůrců průměrných. Již roku 1934 navrhl Mies van der Rohe projekt německého výstavního pavilonu pro Brusel. Minimalistické stěny, členící kontinuální prostor, dozdobil kruhy olympijskými a dalším kruhem s hák- krajcem. S dvouletým předstihem definoval ráz olympiády v Berlíně roku 1936 tak, jak jej neviděli a nechtěli vidět ani její současníci. | Pavel Ondračka

| inzerce

MINISTERSTVO KULTURY odbor umění a knihoven

vyhlašuje pro rok 2009

výběrové řízení na poskytnutí dotace

právníkům a fyzickým osobám působícím v oblasti kultury
(kromě příspěvkových organizací MK)

na podporu nekomerčních projektů z oblasti literatury

Přihlášky a stanovené podmínky si můžete vyžádat na adrese:

Ministerstvo kultury, odbor umění a knihoven, Maltézské náměstí 1, 118 11 Praha 1 – Malá Strana, www.mkcr.cz

podpora vydávání literárních periodik a sborníků, podpora dalších aktivit v oblasti literatury (veřejné přednášky, semináře, autorská čtení, výstavy, soutěže, festivaly a jiné literární aktivity s celostátní působností, vyjma neperiodických publikací)

PhDr. Květuše Nováková, tel. 257 085 221, e-mail: kvetuse.novakova@mkcr.cz

Uzávěrka výběrového řízení je dne 19. prosince 2008

| inzerce

MINISTERSTVO KULTURY a PAMÁTNÍK NÁRODNÍHO PÍSEMNICTVÍ

vyhlašují soutěž

Nejkrásnější české knihy roku 2008

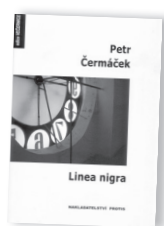
V soutěži bude hodnoceno grafické, ilustrační a polygrafické zpracování knih.
Oceněné knihy postoupí do mezinárodní soutěže **Nejkrásnější knihy z celého světa.**

Přihlášky spolu s podmínkami soutěže poskytnete od 18. 11. 2008
*Památník národního písemnictví, Strahovské nádvoří 1, 118 38 Praha 1
tel. 220 516 695, Věra Truncová, e-mail: nckr@volny.cz*

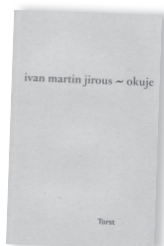
Uzávěrka příjmu knih bude 16. ledna 2009

V zajetí slov a stylizace

Redakční zásilka nabídla zajímavou podívanou: pět titulů, pět velmi vzdálených poetik a stylů. Co však tato díla spojovalo, bylo důsledné zacílení na jazyk. Nejen jako na prostředek uměleckého vyjádření, ale mnohdy také jako na téma vlastní tvorby.

Petr Čermáček Linea nigra

Ivan Martin Jirous Okuje

V osobitý básnický deník se proměňuje pátá sbírka Petra Čermáčka (nar. 1972) nazvaná *Linea nigra* (Protis, Praha 2008). Autor v ní pokračuje v poetice započaté již v předchozím období. Opět je to poezie vyrůstající z každodennosti, která je zachycována prizmatem detailu. Básník čerpá podněty z bezprostředního okolí, které zachycuje úsporným výrazem a obsažnou metaforou. Dříve typické krajinné záběry nyní střídá pohled na interiér. Zde je Čermáček vizuálně přesvědčivý, s výtvarnou precizností upozorňuje na výjimečnost všedních věcí, na neopakovatelnost okamžiku. Četný je motiv obrysu (kontury), který spolu se smyslem pro kontrast (světlo-tma) je charakteristickým rysem této knihy („v opuštěném bytě / jen obrysy věcí / zapadlé nebe // nechejme to tak / bez úklidu // pojďme za světlem / višňových zavařenin“). Pokud podnět není pro básníka dostatečně intenzivní, zaměřuje se více na práci s jazykem. S oblibou zkoumá vztah slova a věci, zkouší různé optiky, různé způsoby verbálního uchopení či práci s náznakem. Básně pak mohou působit dojmem mírné roztříštěnosti, mozaiky, k jejímž složení pár fragmentů ještě chybí. Naopak tam, kde se mu podaří najít scelující (tematickou) linku, získává jeho poezie na kvalitě. K nejsilnějším patří básně, v nichž se odráží ohlas rodinného štěstí, vztah k ženě, dítěti. Zde jsme svědky výrazové pročištěnosti, která pomáhá dotvářet dojem až jakési spiritualizace těchto intimních prožitků. Převládajícím časem sbírky je přítomnost. Se současností se ovšem prolínají vzpomínky na „první domov“ a osoby, které jej utvářely. Autor neuniká do minulosti, naopak ji vždy asociativně spojuje s dneškem. I přes zjevné citové zaujetí je civilní, nepodbízivý, nesentimentální. Sbíрка, která mne překvapila svou tematickou sevřeností a vyzrálostí, je nepochybně vrcholem dosavadní básnickovy tvorby.

Nebývá zvykem psát recenze na další vydání básnických sbírek. Vzhledem k tomu, že kniha Ivana Martina Jirouse (nar. 1944) *Okuje* (nově Torst, Praha 2008) vyšla poprvé jako bibliofilie v loňském roce, nebude tento prohrěšek snad tak velký. Autor, jehož tvorba je neodmyslitelně spojena s českým undergroundem, se nyní představuje v poněkud jiném světle. Jeho poezie se vyznačuje nebyvalou prostotou, s níž reflektuje každodennost. Pocit stárnutí i s ním spojený motiv smrti dává sbírce zvláštní ladění. V básních se opět setkáváme s ústředním prostorem hospody, v níž se mísí příběh se vzpomínkami. Básník vzpomíná na zemřelé přátele, ožívají mu zde příběhy a prožitky. Oproti dřívějším textům ubývá jazykové hry, kalamburních rýmů a záměrných primitivismů. Také typické reflektování lidského prostoru na ironické hraně má nyní vážnější vyznění. Převážně hovorovou (větnou) dikci provázejí četné slovosledné inverze. Jako by jazyk paralelně s životem meandroval, zpomaloval svůj tok a zdvojoval vyřčené do jakýchsi slepých ramen řeči. Básník s vědomím blížícího se konce intenzivněji vnímá krásu okolního světa. Je to krása periferní, přehlížená, opomíjená („bydlím v Ötpacsirta utca / v ulici pěti skřivánků / v ulici pětiskřivánčí / v ulici krásného tak jména / jsem nikdy nebydlel / uvidím ještě někdy podběl / a zaleschnu skřivánčí zpěv?“). Snad i proto má sbírka svou přitažlivost, což dosvědčuje na domácí básnické poměry značný čtenářský zájem.

Jen málokterý debut se vyznačuje takovou osobitostí jako *Stínohrad* (Weles, Brno 2008) Ondřeje Hanuse (nar. 1987). Svou poetikou se tento počín naprosto vymyká čemukoliv, co česká poezie v posledních letech čtenáři nabídla. S prvními texty vstupujeme do zvláštně stylizovaného prostoru na pomezí hloubky a rafinované manýry. Ve svých básních je autor zcela fascinován smrtí. Zejména první oddíl, tvořený

výhradně sonety, je prostoupen všudypřítomným zánikem a rozpadem. Smrt je zde převážně zmarněním lidského života a také branou do nicoty. Autor neřeší její smysl, ví jen, že smrti nelze uniknout, a že ji lze proto jen akceptovat. Všechno jako by bylo zachváčeno zběsilým rejem barokního *danse macabre*. Stín smrti zahaluje nejen člověka, ale i celou krajinu. K baroku odkazuje i zvláštní symbolika a obraznost, jakož i značná exaltovanost projevu. Svěrázný je také jazyk sbírky vyznačující se košatostí, silnou archaičností a množstvím protikladů (život-smrt, člověk-Bůh). Autorova metafora je často v těsném kontaktu s biblickou předlohou. Zatímco první oddíl přináší především „vbásňování se“ do nicoty, v druhé části, v níž básník oživuje veršovou formu gazelu, je smrt spíše poezií a hudbou slov, což poněkud oslabuje kompaktnost knihy. Z toho, co bylo řečeno, je zřejmé, že sbírka není určena čtenáři-konzumentovi a že její složitý jazyk může spíše odrazovat. Přesto je třeba ocenit (vzhledem k jeho věku!) autorův literární rozhled a nemalý jazykový talent.

S poezií Josefa Čejky (nar. 1946) se měli čtenáři zatím možnost setkávat spíše sporadicky. Třetí sbírka přichází po jedenáctileté pauze. *Hardcover* s podtitulem *40 stínových básní* (Zámek, Poděbrady 2008) přináší krátké, sevřené básně, často tvořené jednou či dvěma větami. Příznačným se tak stává úvodní starozákonní motto: „Čím více slov, tím více pomíjivosti“. Ve strohých a reflexivně průzračných verších je ústředním tématem řeč. Jazyk je prostředkem potvrzování vlastní existence a autorovi dává možnost hlubšího prožitku každodennosti. Promluva je střídána tichem často signalizovaným zámlkou. Autor preferuje spisovný jazyk, jeho artistní metafora však leží na samé hraně srozumitelnosti. Na začátku je vždy racionální nápad, který je realizován pomocí různých básnických etymologií, zvukosledů i nápaditých point. Škoda jen, že snaha o jazykovou suverenitu, mnohdy vytváří svěbytný, hermeticky uzavřený svět, který se od toho skutečného vzdaluje. Právě převládající atmosféra zvláštního „neurčita“ spolu s motivickou monotónností sbírky může odradit nejednoho čtenáře. Přidá-li se k tomu autorova záliba v „sémantických zkratech a skocích“ (Matys), je výsledek komunikace značně nejistý.

V pořadí svou jedenáctou sbírkou se v našem souboru prezentuje Vladimír Stibor (nar. 1959). O jeho *Conquistadorech noci a jejich psech* (Severočeská vědecká knihovna a Severočeský klub spisovatelů, Ústí nad Labem 2008) však neplatí ono biblické, že to nejlepší jsme si nechali nakonec. Silně imaginativní básně se vyznačují bohatou obrazností, jsou plné metafor, symbolů a alegorií, které typologicky vyrůstají z různých mytologických schémat. Navzdory veškeré formální zručnosti se však nad Stiborovou poezií nemohu zbavit pocitu, že je to básnění jaksi samoúčelné, básnění pro básnění. Místo předstíraného ponoru se v řadě textů ocitáme na mělčině, kdy básnický obraz se mění v pouhý ornament, ve významově prázdnou dekoraci. Logická souvztažnost jednotlivých veršů je navíc často oslabena či dokonce chybí vůbec. Autorova sázka na efekt ale ústí povětšinou v překombinovanost či zbytečné cizelérství. Snad shovívavěji lze přijmout druhou polovinu sbírky, v níž čtenář nalezne básně přece jen významově sevřenější a poněkud civilnější. Bohužel sbírka jako celek zůstává na míle vzdálená horizontu kvalitního počinu. O to bizarněji působí skutečnost, že na závěr knihy autor zařadil obdivné ohlasy na tento počín vybrané z vlastní korespondence...

Autor (*1970) je literární kritik, působí na Pedagogické fakultě MU v Brně.

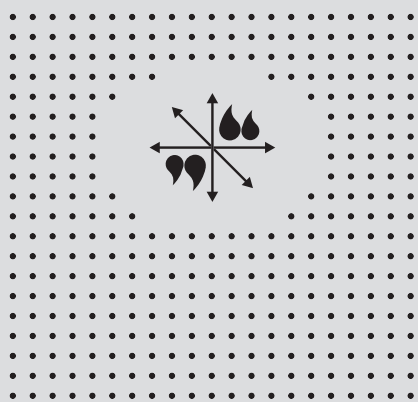
Ondřej Hanus Stínohrad

Josef Čejka Hardcover

Vladimír Stibor Conquistadoři noci a jejich psi

Už od dob Mariana Josého de Larry, tedy od první třetiny devatenáctého století, představuje novinářské psaní velmi výraznou linii téměř ve všech literaturách španělského jazyka. Jedná se přitom o linii podivuhodně skromnou a střízlivou: nezabývá se idejemi a ideologiemi, nýbrž detailním vystižením jejich dopadů na společnost; nestará se o velké dějiny, nýbrž o drobné osudy jednotlivců. Jsou to jakési literární skici na téma lidské společnosti a jejich každodenních projevů a zvyklostí.

Larrový „artículos de costumbres“, specifické textové útvary na pomezí žurnalistiky a literární tvorby, stojí u zrodu tradice, jejíž síla neochabuje ani za našich dnů. Důkazem toho je i výběr textů, který pro Světovou literaturu připravila Pavla Holcová. Autory jsou neoficiální kubánští spisovatelé, lidé, jejichž texty za stávající situace v jejich vlasti nikdy nevyjdou knižně a horko těžko si hledají cestu alespoň k několika málo čtenářům. Může vůbec existovat žurnalistická literatura psaná do šuplíku?

Má smysl usilovat o co nejpresnější vystižení reality, když realita sama na člověka doléhá způsobem takřka nesnesitelným? Je správné zdvojit, přemílat a opakovat to, na co by člověk nejrady rychle zapomněl? Takové otázky si můžeme klást při čtení krátkých sloupků a povídek Jorgeho Olivera, Luise Cína, Amarilis Cortinové Reyové a Juana Gonzalese Feblese, statečných autorů písíčních všemu navzdory, pro samu potřebu psát a zaznamenávat, co se kolem nich děje. A co je zvláštní, čím déle čteme, tím víc nám tyto otázky připadnou bezpředmětné a odpovědi na ně samozřejmé a banální.

-mse-

| Michal Sýkora |

Sex, smrt, život v ústraní

Pozdní dílo Philipa Rotha

Když obdivujete nějakého spisovatele, začnete být zvědavý. Hledáte jeho tajemství. Pátráte po klíčích k hádance, kterou představuje.

Philip Roth — *Elév*

Fikce pro něj nikdy nebyla zobrazování. Bylo to přemítání ve formě příběhu...

Philip Roth — *Exit Ghost*

Co rok, to román — to je tvůrčí bilance Philipa Rotha, jenž si v devadesátých letech vydobyl statut klasika. Pro americké kritiky byl léta autorem jednoho skandálního bestselleru, *Portnoyova komplexu* (1969), a jeho kritický ohlas osciloval mezi zatracením a nesmělým nadšením. Spisovatelova záliba v nejrůznějších provokacích sklízela náležitý ohlas: bylo mu spíláno za okázalý antihumanismus, za předvádění vědomostí o „lubrikantech a deodorantech, menstruaci a masturbaci“. Během devadesátých let se bipolární názor na Rotha postupně stácel ke kladnému znaménku, zejména díky autobiografickým textům *Fakta* (1988) a *Odkaz* (1991) a rozsáhlému *Sabbathovu divadlu* (1995). Následná „Americká trilogie“ (*Americká idyla* /1997/, *Vzala jsem si komunistu* /1998/ a *Lidská skvrna* /2000/) z něj učinila všeobecně uznávaného mistra moderní prózy.

Nakladatelé pro větší přehlednost člení Rothovo bohaté dílo do skupin dle vypravěčů. Máme „Zuckermanovy knihy“ (první Zuckermanova tetralogie shrnutá do svazku *Zuckerman Bound*, román *The Counterlife*, romány „Americké trilogie“ a předposlední *Exit Ghost* /2007/), „Rothovy knihy“ (autobiografické romány, *Spiknutí proti Americe*) — texty, které spisovatel píše jakoby sám za sebe, „Kepeshovy knihy“ (mj. *Umírající zvíře*) a pak „ostatní knihy“ (z posledních: *Sabbathovo divadlo* a *Everyman* /2006/). Od roku 1997 vydal Roth sedm románů; je jasné, že při takové frekvenci vedle mistrovských kousků („Americká trilogie“, *Spiknutí proti Americe*) si sem tam vybere i oddechový čas stvořením dílka, jež stojí za přečtení jen kvůli jménu autora...

Rothův oddechový čas

Do této kategorie patří *Umírající zvíře* (2001), místy působící jako přehlídka všemožných klišé. Vypravěč, úspěšný profesor Kepesh, obletovaný studentkami, s vlastním pořadem v televizi a s porsche v garáži, znalec vína (jak jinak), gurmán a milovník klasické hudby (jak jinak), šoustá nádhernou holku s nejúžasnějšíma kozama, co kdy viděl, až nakonec zcela podlehe jejímu kouzlu. Holka musí samozřejmě dostat rakovinu (jak jinak), kvůli které jí ty nádherný kozy uříznou. Atd. Roth zde upadl do osidel stálé potřeby provokovat. Uhranutí americkými puritány a potřeba je dráždit sem přechází z předchozí *Lidské skvrny*; ale šokovat slovem *fuck* už je přece jen trochu otrépané a Roth mnohem víc než popisem nejrůznějších šoustaček či menstruace hlavní hrdinky čtenáře v *Americké idyle* překvapil, když „oslavil“ prostý život spřádaného občana.

Problematičnost *Umírajícího zvířete* má dva zdroje, které spolu úzce souvisejí. Přestárly macho Kepesh, chlubicí se sexuálními úspěchy a bohatstvím,

je mimořádně nesympatická lidská bytost — faun zažívající velmi pozdní odpoledne a netušící, jak je směšný. Za maskou intelektuála se skrývá pozoruhodné pohrdání ostatními lidskými bytostmi — zejména ženy se v jeho světě stávají toliko tělesnými schránkami, nádherným povrchem (jak jinak, šeredy sem nepatří) vhodným k ošoustání. O Consuele nám poskytně řadu detailů, ovšem převážně anatomických; co se skrývá uvnitř (tedy kromě vagíny), stojí zcela mimo jeho zájem. Jistě, Kepesh je pouhou narativní maskou, ale nezdá se, že by se jeho autor od něj hodlal distancovat, spíše naopak.

Psaní jako průzkum potenciálních možností

V románu *Exit Ghost* (2007) autor prostřednictvím svého nejslavnějšího alter ega Nathana Zuckermana dává nahlédnout do své tvůrčí metody: psaní je formou prozkoumávání životních variant. Zuckerman odmítá kauzální souvislost mezi autorovým životem a dílem; tvorba ovšem ze spisovatelových životních zážitků vychází, jenže je zkoumáním potenciálních možností. Je spíše zpětnou projekcí přání, jak měla situace proběhnout, než záznamem, jak proběhla. Psaní dává „věcem intenzitu, která je cizí skutečnému životu“ (*Exit Ghost*, s. 147). V románu *Exit Ghost* to Roth předvádí zcela explicitně: nechá Zuckermana prožít určitou situaci a následně ukáže, jak ji Zuckerman převedl do literární podoby.

Literární dílo vždy vypovídá o duchu, jenž jej stvořil. A pokud se v několika románech za sebou znovu a znovu vrací totéž téma, je jasné, že autora přitahuje... Kepeshova sexuální posedlost mladou dívkou je něčím, co se v Rothových pozdních románech znovu a znovu vrací. Kepesh jítí svou žárlivost sexuálními představami z minulosti své partnerky. Zajímá se o to, kdy a s kým přišla o panenství, a když mu Consuela vypráví, že jednoho z předchozích milenců sexuálně vzrušoval pohled na její menstruační krev, chce to sám zažít. Obdobně jítí svou představivost Zuckerman v románu *Exit Ghost*: přitahuje jej mladá spisovatelka Jamie, a tak fantazíruje o jejich milencích a sexuálních zkušenostech. V *Americké idyle* si Levov znovu a znovu představuje znásilňování své dcery. V *Everymanovi* je hlavní hrdina fixován na dceru. V *Lidské skvrně* impotentní Zuckerman nepokrytě obdivuje sedmdesátníka Colemana Silka pro jeho sexuální (viagrový) vztah k čtyřiatřicetileté Faunii, přičemž její bývalý pološilený manžel se rozdírá představami, jak Faunia poskytuje cizímu muži v autě orální uspokojení, zatímco v hořícím domě umírají jejich děti.

Vyplývá něco z této Rothovy posedlosti jedním tématem? Psychoanalyzování nechme stranou. Nicméně Roth, jenž ve svých dílech dokáže tak znamenitě parodovat a ironizovat společenské konvence a prázdná sociální klišé, se s jedním zřejmě ztotožňuje: společenský statut staršího muže vytváří to, že má o mnoho let mladší milenkou. Vážnost, s jakou téma pojímá, se v *Umírajícím zvířeti* zvrhává v nechtěnou sebeparodii. Kdeže jsou časy, kdy byl šedesátník Micky Sabbath, ukájející se nad kalhotkami devatenáctileté dívky, ukázán jako kašpárek...

Rozlučka s Zuckermanem

Exit Ghost, zatím poslední Rothův román, zdá se definitivně uzavírat zuckermanovskou sérii. Navazuje na „Americkou trilogii“, ale vrací se také zpět až k *Elévovi* (1979), k němuž odkazuje již svým názvem (titul *Eléva* v originále zní *Ghost Writer*).

V *Elévovi*, prvním zuckermanovském románu, formuluje vypravěč svůj spisovatelský „sen“: žít jako spisovatel Lonoff (vypravěčův idol) v ústraní a oddaný tvorbě, ale také obletovaný oddanou ženou, případně i o mnoho let mladší milenkou. V románu *Exit Ghost* jako by se Zuckermanova vize ideálního spisovatelského života naplnila jen napůl: pouze ústraní, samota, dokonalé soustředění na práci.

Exit Ghost se odehrává během několika dnů na přelomu října a listopadu 2004. Začíná 28. října a datum není náhodné. Sedmdesátiletý Zuckerman se po jedenácti letech života v ústraní vrací ze své pastoušky v horách v Berkshires ve státě Massachusetts do New Yorku, aby podstoupil urologický zákrok mající zastavit inkontinenci coby důsledek operace rakoviny prostaty (téma známé z „Americké trilogie“). Do *exilu* v Berkshires unikl před lidmi, ale život o samotě se kvůli nemoci změnil z dobrovolného aktu v nutnost. Pro pomočování nemohl Zuckerman vycházet mezi lidi, takže urologický zákrok pro něj znamená naději na zlepšení života, na ukončení izolace. V novinách najde inzerát na roční výměnu bytu v N. Y. za dům na venkově a momentální rozhodnutí zůstat ve městě Zuckermana přivede k tomu, že na něj odpoví. Seznámí se tak s mladým párem začínajících spisovatelů Jamií Loganovou a Billym Davidoffem. Na scéně se také objeví pětasedmdesátiletá Amy Bellettová, dávná milenkou E. I. Lonoffa z *Eléva*, nyní těžce nemocná žena, zcela oddaná odkazu velkého, byť již zapomenutého prozaika. Přes Jamií se s Zuckermanem seznámí mladík Richard Kliman, který chce napsat Lonoffovu biografii. Celý román se pak — až na pár vysvětlujících retrospektiv (dozvíme se, proč Zuckerman odjel z New Yorku do Berkshires) — odehrává převážně v dialogích a v setkáních Nathana Zuckermana s ostatními postavami, přičemž tematicky varíruje problémy zpracované již v *Elévovi* a „Americké trilogii“.

Z „trilogie“ přebírá román zájem o postižení vztahu lidského života ke konkrétnímu historickému okamžiku. Historickým pozadím v románu *Exit Ghost* je druhá prezidentská volba George W. Bushe. Jamie s Billym jsou liberálové; pro Jamií představuje druhé Bushovo vítězství národní tragédií. Její frustrace přechází v hysterickou depresi a budoucnost USA vidí v katastrofických scénářích vítězství bushovské netolerance a xenofobie. Zuckerman její frustraci poměřuje vlastní historickou zkušeností („Je to špatné, ale ne tak, jako když se vzbudíš ráno poté, co bombardovali Pearl Harbor. Je to špatné, ale ne tak, jako když se vzbudíš ráno poté, co zastřelili Kennedyho. Je to špatné, ale ne tak, jako když se vzbudíš ráno poté, co zastřelili Martina Luthera Kinga. Je to špatné, ale ne tak, jako když se vzbudíš ráno poté, co postříleli studenty na Kent State...“ /s. 86/); Jamie je představitelkou generace, která nezažila žádný historický mezník a pro niž jediným šokem v amerických dějinách je právě prohra demokratického kandidáta Kerryho.

Druhé velké téma je již zmíněná projekce spisovatelova života do díla. Sedmdesátiletý Zuckerman je uhranut Jamií, její krásou, mládím, temperamentem, a oddává se snění o vzájemném erotickém jiskření a o tom, že s ním Jamie od Billyho uteče. Ve skutečnosti jej mladá dívka snad ani nepovažuje za muže — chodí před ním v domácím oblečení, neupravená, zcela lhostejná vůči emocím, které ve starém mistrovi vyvolává. Ty se pak projektují do prózy, kterou Zuckerman po nocích píše ve svém hotelovém pokoji; prózy, jež je jiskřivým milostným dialogem mezi ním a jím okouzlenou mladou dívkou, která nese

Karel Cudlín Obchodní centrum v Praze 2006

všechny znaky Jamie. Ve svých vizích ji Zuckerman zpovídá, ona je zcela otevřená, vypráví o svých předchozích milencích, zatímco spisovatel si ponechává auru tajemna, záhadna a nedostupnosti. Právě tyto fiktivní rozhovory (tak trochu ve stylu románu *Deception* /1990/, česky jako *Milostné rozmluvy*) jsou asi největší slabinou románu: jsou příliš dlouhé, je jich mnoho a stejně jako v *Umírajícím zvířeti* váháme nad distancí autora od jeho alter ega. Jinými slovy: není zřejmé, zdali jsou fiktivní rozhovory produktem stařecké poštilosti postavy, nebo spisovatele.

Vztah spisovatelova života a jeho zpracování v umění se v románu spojuje ještě s postavou Richarda Klimana, písčícího Lonoffovu biografii. Kliman vyláká z Amy Bellettové Lonoffův nedokončený román pojednávající o incestním vztahu bratra a sestry. Na základě shody některých románových situací s Lonoffovým vlastním životem Kliman přečte román jako autobiografii a těší se, že ve své knize odhalí velké Lonoffovo tajemství. Podle něj spisovatel román nedopsal, protože šlo o téma příliš palčivé a drásavé. Zuckermanův názor je zcela odlišný: Lonoff román nedokončil, protože byl svou náturou povídkář. A v textu nezobrazuje to, co kdysi udělal, ale představuje si to, co by nikdy neudělal. Jako jeho inspiraci odhaluje Nathaniel Hawthorne a jeho životní tajemství incestní lásky k sestře. (Hawthorne je Rothovo časté téma, odkazuje k němu v „Americké trilogii“ i v *Umírajícím zvířeti*: cenil si na něm právě způsob, jakým se klasik vypořádával s americkým puritanismem). Lonoff Hawthornův příběh znal a vycházel z něj ve svém románu. „Fikce pro něj nikdy nebyla zobrazování. Bylo to přemítání ve formě příběhu...“ (s. 200–201), uzavírá Zuckerman.

Mezi Zuckermanem a Klimanem propukne nesmiřitelný spor, jehož kořeny spočívají v protikladném vnímání uměleckého díla. V závěru Zuckerman New York opouští a vrací se zpět do svého soukromého exilu, dřív než nějaký jiný Kliman odněkud vyhrabe nějaké jeho „velké tajemství“. Je zcela zřejmé, jaké pohnutky Rotha vedly k vytvoření postavy Richarda Klimana, „hanebného oportunisty“, jemuž je literatura jen záminkou pro šíření nesmyslných drbů. Ale jak už to tak bývá, využije-li spisovatel románu k vyjádření své nespokojenosti s tím, jak s ním nakládá literární kritika, je výsledek mírně rozpačitý. Slabinou románu *Exit Ghost* je jeho pevná vazba na „Americkou trilogii“ a *Eléva*; bez znalosti těchto próz by byla sdělnost *Exit Ghost* značně podlomena. Román je nejsilnější v těch momentech, kdy se Zuckerman představuje jako jízlivý glosátor současnosti, společnosti, mládeže, ale také své vlastní stařecké nemohoucnosti. Když ale text přejde ve fantazie o Jamií a jejich milencích, Zuckermanovu napruženost vystřídá čtenářova rozpačitost. Má-li být *Exit Ghost* rozloučením s Rothovým nejslavnějším hrdinou (jak spekulovala angloamerická kritika), nešlo bohužel o rozloučení v tom nejvyšším stylu.

Zahraniční recenzenti se k románu *Exit Ghost* stavěli s rozpakami. Nejspíš proto, že Roth se postupně zařadil do oné výjimečné skupiny autorů, pro něž je měřítkem kvality vlastní dílo, a ne literární kontext. Jinými slovy: vedle „Americké trilogie“ či *Spiknutí proti Americe* působí romány jako *Umírající zvíře* či *Exit Ghost* poněkud mdlé a rozpačité. Velmi svérázně tuto nevyváženost (pochopitelnou?) Rothova díla vyřešil v monografii o spisovatelově pozdní tvůrčí etapě David Brauner (*Philip Roth*, 2007): *Umírající zvíře* a *Operaci Shylock* prostě ignoroval.

Stáří je masakr

Rok před knihou *Exit Ghost* vydal Philip Roth drobný román či spíše novelu *Everyman* (2006). Názvem odkazuje na anglickou středověkou divadelní moralitu tematizující vyrovnávání se se smrtí a skládání účtů za vlastní život. Kdožkoliv v ní retrospektivně přehlíží svůj život a zjišťuje, že žádný z jeho životních společníků s ním nehodlá odejít na Onen svět. Příbuzní, Síla, Majetek jej opouštějí a zůstávají s ním jen Dobré skutky, jež se mu přimlouvou snažit zajistit spásu. Středověký *Everyman*, tedy *Kdožkoliv*, tematizuje univerzální syžet smiřování se se smrtí ve smyslu její přirozenosti a nezávislosti na vůli jedince.

Rothův *Everyman* začíná pohřbem bezejmenného hlavního hrdiny a následně sledujeme celý jeho život; ne ale jeho biografii osobní, nýbrž medicínskou. Vzorec, jenž určuje hrdinův život, tvoří pobyty v nemocnici a kontakty se smrtí. Není jich mnoho, asi jako u každého průměrného člověka, ale jejich intenzifikace (Roth se vlastně nezajímá o nic jiného) dává novele mimořádně ponuré a depresivní vyznění, až beckettovskou černotu. Nejprve v devíti letech (roku 1942) hrdina podstoupí operaci kýly a také se poprvé setká se smrtí: chlapec na vedlejší posteli umírá po operaci žaludku. V třiceti čtyřech letech (roku 1967) prožije měsíc v nemocnici kvůli komplikovanému zánětu slepého střeva a pak po dvaadvaceti letech (roku 1989, když je hrdinovi padesát šest let) prodělá po infarktu srdeční operaci. Čtenářům knih *Fakta* (1988) a *Odkaz* (1991) budou data povědomá — Roth i zde čerpá z vlastních zážitků.

Dozvídáme se i o hrdinově životě v mezidobí: o jeho třech manželstvích, vztazích s dětmi, o milenkách a o práci, ale to vše jen na okraj: dvacet dva let mezi druhou a třetí hospitalizací Roth probere na osmi řádcích textu. Zdraví tu je pouhým intervalem mezi dvěma nemocemi.

Na přelomu milénia se hrdinův zdravotní stav zhorší a pobyty v nemocnici a operace se stanou téměř jeho životní náplní. Roth se s nebyvalou sugestivností (u málokterého autora lze najít něco srovnatelného) zaměřuje na prožitky hrůzy a bolesti. S mimořádnou intenzitou vystihuje děsivý stav polovědomí po srdeční operaci, kdy hrdinovi tubus zavedený do krku pomáhá dýchat, ale současně jej dusí, či klaustrofobní pocity při operaci ucpané krční tepny pouze s lokální anestezií.

Bolest a smrt a osamělost jej provázejí na každém kroku. Má po sedmdesátce a jen sleduje, jak jeho přátelé trpí bolestmi a umírají. Bilancuje život, ale tato bilance mu nepřináší smír, není přípravou na klidnou smrt. Naopak, hrdina si mocně uvědomuje své ztráty a životní chyby (vztah k synům a druhý rozvod). Vzpomínání před smrtí tu není projevem snahy vyrovnat se s minulostí, psychologického přijetí nutnosti převádět reálné (to, co se v životě stalo) na jediné možné (tj. přijetí toho, že se neuskutečnily jiné životní možnosti; že zůstaly jednou provždy nere realizovány, neboť uskutečněná událost vrhá svůj retrospektivní stín a povaha toho, co se stalo, se tím mění — událost dostává statut faktu, jediné možné). Tento mentální proces u hrdiny neproběhne, a tak jej samota, bolesti a nemoci přivádějí k vědomí, že „stáří je nekonečná bitva“ (s. 143). Veškeré naděje upne na vidinu společného života s dcerou, ale když tato poslední naděje padne, vyjeví se mu v plné hrůze jeho situace. Život mu je „bolestivý příběh zármutku, ztráty a stoicismu, strachu a paniky a izolace a děsu“ (s. 155). „Stáří není bitva, stáří je masakr“ (s. 156). Při další operaci zemře. „Už dál nebyl,

osvobozen od bytí, vchází nikam, aniž by to věděl. Tak jak se od samého začátku bál“ (s. 182).

Je jen málo knih, s nimiž by šlo *Everymana* srovnat; nejbližší má k Tolstého *Smrti Ivana Iljiče*. Nicméně v mnohém se liší. Především tu chybí to, co ve světě devatenáctého století chybět nemohlo: zařazení smrti a utrpení do nějakého vyššího řádu, příklon k transcendentálnímu. Roth odmítá jakoukoli možnost posmrtné existence, čehokoli metafyzického. Středověký *Everyman* byl didaktickou alegorií — právě tím dával smrti smysl. Rothův *Everyman* není ani tím. V jeho beckettovském světě není pro spásu a transcendenci místo, tyto kategorie jsou v něm modernímu člověku cizí. Život je tu pojat jako něco, „co je člověku dáno nahodile a náhodně, jen jednou a z neznámých a nepoznatelných důvodů“ (s. 125).

Roth jde v novele jakoby proti literární tradici. Jak už bylo řečeno, v tradici je nezbytné, aby se hrdina se smrtí smířil, aby přijal její přirozenost jakožto součást vyššího řádu. V *Everymanovi* toto chybí — záměrně. Vystane to zejména při srovnání s autobiografickým románem *Odkaz*, v němž se Roth vyrovnává se smrtí otce. Skutečně vyrovnává: sleduje otcův zápas s nemocí a jeho smrt a dokáže ji „zužítkovat“ (umělecky i lidsky), pochopit, přijmout, něco z ní vyvodit. Vzejde z ní nějaký *odkaz*. Zkratka otcově smrti zůstávají všechny katarzní atributy, které má smrt v literatuře mít.

V *Everymanovi* smrt katarzi nepředstavuje. Zahraniční recenze často konstatovaly, že *Everymanovi* cosi chybí. Řekl bych, že to byla právě absence katarze. Hlavní hrdina prostě zemře — a nic. Jako by celý příběh ani neměl žádný smysl. Na rozdíl od *Odkazu* je *Everyman* mnohem syrovější. Umírání otce je v *Odkazu* prokládáno autorovými vzpomínkami; bolestnost knihy je tím jakoby „zředená“, nechybí zde ani humor (scéna prodloužovaného koncertu v domově důchodců), čímž Roth jako by dával čtenářům odpočinout od hlavního tématu. Ne tak v *Everymanovi*; ten je přímočařejší a surovější — a to i v rovině jazyka. Co může někomu připadat jako slabina, v tom osobně vidím doklad Rothovy tvůrčí odvahy. Chtěl ukázat syrovost, surovost a nesmyslnost utrpení a umírání, svou zkušenost starého muže a tomu podřídil celý narativ.

V úvodu k románu *Fakta* píše Roth dopis Nathanu Zuckermanovi a přiznává se, že už je unaven neustálou hrou s fikcí a realitou, že nastal čas na *fakta*. Soudím, že právě v tuto chvíli našel Roth sám sebe, odtud vede cesta k románům, které ho proslavily víc než skandální *Portnoyův komplex* či postmodernistické hrátky první zuckermanovské tetralogie. Roth je nejlepší tehdy, když se zarputile upne na jediné téma a to před sebou hrne přes celý román, neúprosně, zavile a bezohledně vůči čtenáři. Když chce chytit víc zajíců záraz, často se rozutečou a román se mu rozsype. Roth není zrovna mistrem kompozice, mnohé jeho odbočky či epizodické vsuvky působí neústrojně, vychylují románovou symetrii, jaksi podivně trčí a nepochopitelně zdržují hlavní linii. Rothova jedinečnost spočívá v tom, že jeho nejlepší romány obsahují to nejdůležitější — brutální otevřenost, nekompromisní pravdivost. V tom se Philipu Rothovi málokdo vyrovná.

V době dokončování této stati vydal Philip Roth svůj další román Indignation.

O něm někdy příště.

Philip Roth: *Everyman* (London: Vintage, 2007).

Philip Roth: *Exit Ghost* (London: Jonathan Cape, 2007).

Autor (*1911) působí na Katedře divadelních, filmových a mediálních studií Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

| Pavla Holcová |

Kdo píše, je nepřítelem

Jak se daří nezávislé literatuře na Ostrově svobody

KDYŽ V ROCE 1959 Fidel Castro prohlásil, že jediná opravdová literatura je ta revoluční, definoval tak nadcházejících padesát let kubánské literární hlušiny. Velká část autorů, kteří z této šedé haldy opěvování revoluce nějak vyčnívají, musela buď nuceně odejít do exilu (Reinaldo Arenas, Zoe Valdésová), anebo přestat publikovat (Lezama Lima, Virgilio Piñera). Během těchto padesáti let se střídaly nejrůznější vlny větších i menších represí, větší i menší šikany, větší i menší cenzury. V obdobích relativního tvůrčího klidu pak mohla vzniknout některá díla, která byla vzápětí použita při procesech proti autorům samotným v obdobích represí. U lidí podezřelých z toho, že by snad mohli být nějakým způsobem tvůrčí (přičemž je zjevné, že literatura a psaní vůbec jsou na kolektivně alfabetyzované Kubě považovány za nejvíce nebezpečné), probíhala permanentní kontrola: co si myslí, co říkají, co si píšou do deníků, co píšou do šuplíků. Jedním z nástrojů kontroly, který je dodnes neskutečně populární, jsou takzvané Výbory na obranu revoluce (CDR). V každé ulici je nejméně jeden a v každém výboru je celá síť práskačů: V šest hodin ráno odešel, v sedm třicet přišel a v podpaží měl balíček ve žlutém papíře a noviny. Potenciálně nebezpečné prvky: balíček, žlutý papír, noviny. Nutno prověřit. O půl třetí si k sousedce přišel půjčit sůl a tužku, upsal 6 milimetrů tuhy. Nutno prověřit.

Motivací k takovému slídění už dávno není revoluční zápal či strach z kontaminace nekalými živly. Motivy jsou mnohem přízemnější — například barevná televize, výhody při přijímání na vysokou školu, často i jen nedostatkové zboží jako pasta na zuby, mýdlo, maso.

Přestože by se mohlo zdát, že se časy změnila a stalinistický kulturní diktát už je věcí dávno překonanou, na Kubě

tomu tak není. Poslední velká vlna zatýkání a represí proběhla před pěti lety — 18. března 2003. Během dvaceti čtyř hodin bylo pozatýkáno sedmdesát pět disidentů, z toho dvacet čtyři nezávislých novinářů a spisovatelů. Právě ti byli trnem v oku kubánskému režimu a dostali exemplární tresty. Během několika denních procesů bez možnosti řádné obhajoby byli odsouzeni k trestům v rozmezí dvaceti až třiceti let.

Podmínky v kubánských věznicích jsou pro nás — odkojené souostrovím Gulag a čtyřmi ročními obdobími — jen velmi těžko představitelné. Všudy přítomné dusivé vlhké horko je psychicky často náročnější než věznění samotné. Vězni se speciální ostrahou, tedy všichni političtí, jsou umístováni v nápravných zařízeních co možná nejdál od svých rodin. Celý bez přístupu k pitné vodě a dennímu světlu jsou pouze metr a půl široké a dva metry dlouhé. Pobyty na samotce zpestřuje nárok na pobyt jednu hodinu týdně na denním světle, jednou měsíčně návštěva rodiny a jinak jen výslechy a bití.

Ti, kteří měli to štěstí a do vězení nešli, byli potrestáni jinak: vyhazov ze zaměstnání, veřejné ostouzení v médiích, domovní prohlídky, při nichž jim byly zabaveny i takové věci jako papíry a tužky. Režim dokonce zavedl systém veřejného pranýřování, takzvané „actos de repudio“. Tyto akty zapuzení mají působit především na psychiku: oprávněně rozzuřený dav (my si tu revoluci rozvracet nedáme!) obklíčí obydlí oběti, hází kameny do oken, rozbíjí dveře, huláká urážky a ti nejdůležitější pak vtrhnou dovnitř, zapuzovanému nappou rukopisy do úst a pro jistotu ho ještě zmlátí do bezvědomí.

K tomu, aby se změnila morální hodnoty a mentalita určité izolované skupiny, stačí podle sociologických průzkumů čtyřicet let. Ne nadarmo vodil Mojžíš své

foto: Jaroslav Jiříčka

lidi po poušti tak dlouho. Na Kubě mění castrovská revoluce myšlení lidí už půl století. Zanechává hluboké stopy v uvažování, morálce i přístupu ke zbytku světa. Kdokoli na Kubě píše — ať už do šuplíku či veřejně — a není institucionalizován a registrován ve Svazu spisovatelů, je nepřitelem. Donedávna bylo trestné i vlastnit počítač.

Kubánská vláda má na potírání svobodného myšlení celou škálu zákonů, například jen velmi vágně formulovaný zákon o společenské nebezpečnosti. V roce 1999 vešel v platnost zákon číslo 88 o obraně národní nezávislosti a ekonomiky Kuby (Ley de Protección de la Independencia Nacional y la Economía de Cuba). Okamžitě byl překrtněn na „Náhubek“. Zákon vymezuje trest odnětí svobody v rozmezí sedmi až patnácti let za předání informací do USA, které by mohly vést k posílení embarga. Tento trest se může navýšit až na dvacet let, pokud byly informace ze strany někoho

z USA vyžádány. Zákon dále zakazuje přechovávání, distribuci a rozmnožování jakýchkoli subverzivních materiálů a dalších pět let natvrdo může kdokoli dostat za spolupráci se zahraničními televizními nebo rozhlasovými stanicemi. Podobná sazba je i za nelegální připojení na internet: v rozmezí sedmi až deseti let.

Tak jako spousta věcí na Kubě prostě nemůže být vlažná nebo šedá, ani spisovatelé a novináři se nemohou nechat unášet středním proudem. Dávno už opustili pofiderní ochranu pseudonymu; naopak vyhledávají jakoukoli možnost publikace a často i své apolitické básně a povídky doprovázejí politickými fejetony o podmínkách ve vězení a psychickém týrání ze strany politické policie nebo aktivistickými prohlášeními...

Zajímavá je i situace kolem neoficiálního kubánského PEN klubu. Ten vznikl koncem roku 2007 na popud tří výrazných osobností kubánské nezávislé scény:

Jorge Olivero, Juana González Feblese a Luise Cina. Ti se začali scházet prostě proto, že potřebovali mluvit o tom, co píší, čím žijí a co dělají. Za přibližně padesát let svého života nepoznali nic jiného než permanentní revoluci a střídající se ekonomické krize. Celou dobu čelí naprostému nedostatku informací, knih a filmů. Když tito autoři začali usilovat o oficiální přijetí do mezinárodní rodiny PEN klubů, nikdo z nich asi netušil, co bude tou největší překážkou: kubánský exilový PEN klub, který sídlí v Miami v USA. Jeho představitelé tvrdě vystoupili proti tomu, aby kromě toho jejich existoval ještě nějaký jiný kubánský PEN klub. K této rozepři se nikdo nechce vyjadřovat a jediné, co z ní na sto honů číší, je fakt, že tady opravdu nejde o literaturu.

Autorka (*1981) vystudovala iberoamerikanistiku a žurnalistiku na UK v Praze. V současnosti je koordinátorkou kubánských programů nadace Člověk v tísni.

Nelson

19. ČERVNA TOHOTO ROKU by se Nelson Rodríguez Leyva dožil — kdo by to byl řekl — čtyřiašedesát let. Sedm let předtím, než ho zastřelili za pokus odletět s práškovacím letadlem ze Sancti Spiritus do Miami, vydalo nakladatelství Ediciones R jeho povídkovou sbírku *Dárek*.

Poprvé jsem se o *Dárku* dověděl prostřednictvím Reinalda Arenase. Četl jsem o něm v knize *Než se setmí*, mnoho let po smrti Nelsona Rodrigueze. Nebyl jsem si jist, zda kniha existuje, neboť „Melancholický skunk“ dost přeháněl a žvanil.

Myslím, že Nelson mi jednou o knize vyprávěl (toho dne, kdy jsme se poznali?), u malíře Walda nebo některé odpoledne na pláži Marianao. Nejpravděpodobnější je, že jsem mu nevěnoval pozornost. Mnoho z nás snilo o psaní knih a jejich publikování, jen jsme nevěděli kdy, jak a kde.

Vzpomínky na tu dobu jsou smutné. Všechno se tak rychle měnilo a vždycky k horšímu. Jen ses trochu otočil, zmizela další tvář, zavřely se další dveře a objevil se další zákaz.

Kromě zázračného rocku, který jsme poslouchali, si vzpomínám na to, že jsme měli velký strach. Strach, že nás udají agentům G-2, že nás zavřou do Villa Maristy nebo Mazorry, že nám vymyjí mozek elektrošoky (člověk musel být blázen, když nebyl zcela odevzdaný revoluci). Strach, že nám zabaví naše rukopisy a ty pak nikdy nevyjdou knižně.

Naše obavy nebyly bezdůvodné. Všechno, co Nelson napsal, si odvezla Státní bezpečnost. Několik stovek výtisků *Dárku* bylo staženo z prodeje a zničeno.

Avšak stalo se, že téměř třiadvacet let po vydání a šestatřicet po výstřelu popravčí čtyři — který splynul s výstřelem z děla ohlašujícím v Havaně devátou ho-

dinu večerní, pročež jsme nevěřili, že ho zabili, a stále tomu nevěříme — držím jeho povídkovou sbírku v ruce.

Co říci o knize mrtvého přítele, aby to nebyly zdvořilé nebo příliš sentimentální fráze? Mám v tom hledat vliv Kafky nebo Čapka, Piñery nebo Cortáзара?

Rozhodně je to vliv Virgilia Piñery. Právě Virgilio se nebojí přiznat, že má strach z komandýrů s baretem a pistolí v knihovně, která otevře dveře komukoli z pekelných kruhů.

Virgilio Piñera, psanec a nevyhnutelně teplouš. „A jsem na to pyšný,“ řekl by. S černým deštníkem v jedné ruce a jutovou taškou v druhé (pro všechny případy) procházející v Mantille ve stínu mangovníků vraty domu malíře Johnnyho Ibáñeze (domu, který patřil Juanu Gualbertovi Gómezevi).

V povídkách sbírky *Dárek* si Nelson Rodríguez dovolil přepych být zároveň bohem i sebou samým. Dva v jednom, a přitom úplný v každé jednotlivé části. Jako svatý Augustin. Téměř na pokraji schizofrenie, což je ten nejlepší stav pro psaní povídek.

Jsou to povídky člověka univerzálního, zranitelného a obnaženého. Vzdáleného tomu, co bylo uvnitř revoluce nebo mimo ni. Na tom nezáleželo. Již tehdy jsme to tušili a nyní jsme o tom přesvědčení — iluze odešly, aniž by zanechaly adresu: tato revoluce byla a je jedna velká sračka.

Nemělo význam se snažit, ale Nelson neznal meze. Co dělal s granátem v tom zasraném letadle? Na cestu do Paříže nebo San Franciska bylo pozdě. Proč ten spěch? Ty časy byly pryč. Oslava začala a skončila před naším příjezdem. Pro nás bylo vždycky pozdě.

Když zastřelili Nelsona, bylo mu čerstvě sedmadvacet let. Popravčí zeď ho zachránila před tím, aby zestárl jako naši milovaní Mick Jagger nebo Paul McCart-

ney. Vyhnul se tím také bolesti existence v exilu nebo, což je ještě horší, zkrocení a společnému tleskání s poslušnými pisálky ve Svazu spisovatelů.

Svět se změnil, ale ne tak, jak jsme si ho vysnili. Nelson o nic dobrého nepřišel. Navzdory rozpadu Sovětského svazu a existenci internetu zůstává Kuba uzavřená v olivově zelené galaxii. Nyní kolem ní krouží hejno tančících supů. Všechno je to pořád ta samá sračka. A my tady: jako kameny zbavené osudu, zapomenutí Bohem i hodinami.

Snad proto je lhostejné, zda jsem četl *Dárek* včera nebo před třiceti lety. Jestli mi o knize Nelson povídal u Walda nebo jsem se o ní dozvěděl přes Reinalda Arenase a myslel si, že je to další z jeho úžasných výmyslů. To je úplně jedno.

Nakonec jsem knihu četl a znovu jsem slyšel hovořit Nelsona (se šumem na vlnách WQAM v pozadí). Ujišťuji vás, že jeho hlas nevypadal na čtyřiašedesátiletého chlapa.

Arroyo Naranjo, 19. července 2007

Alicia a její ztracené rýmy

ZNOVU PADÁM do další léčky paměti. Dnes, kdy jsem přítelem tolika dobrých básníků, vzpomínám na Alicii, jak za svítání píše verše, zatímco její děti spí na kavalci a vlhké skvrny na stropě se stále zvětšují.

Jmenovala se Elena Montesová de Oca, ale všichni jí říkali Alicia. Nevím, zda to bylo její druhé jméno nebo si je prostě vymyslela anebo jsme jí je vymysleli my.

Narodila se v Unión de Reyes. Do Havany přišla s úplným nákladem snů, ale ještě než ji objevili, uvízla ve svobodárně La Víbora se třemi dětmi, bez manžela a s knihami zabalenými do kartonových krabic.

Dělala dvanáct hodin denně a dvě neděle v měsíci na takzvané „mikrobrigádě“. Ruce jí zhrubly a vlasy ztratily lesk. Někteří tvrdili, že ani nevypadá jako ženská. Pak po několika takto strávených letech a různých společenských úkolech, jež po ní žádala komunistická strana a lidová moc, Alicia přestala doufat, že jí kdy přidělí byt. Odešla tedy z práce.

Živila se šitím bot a obkládáním koupelen a kuchyní. K něčemu jí posloužila léta strávená na stavbě. Říkala, že by nemohla připustit, aby její děti hladověly. Nikdy však nepřestala psát poezii, k čemuž ji povzbuzovaly podivuhodně vyvážené dávky šíleného vzteku a něhy.

Jedna její dětská knížka byla oceněna a vyšla v nakladatelství Gente Nueva. Ona ale upřednostňovala poezii. Nic dalšího jí už nevydali.

Zarmouceně bloumala mezi skupinkami spisovatelů a literárními dílnami. Měli ji za otravnou, nepatřičnou, nevhodnou. Kandidáti na městské kulturní zmocněnce, kteří jí uhýbali pohledem, hodnotili její poezii přísně z hlediska formálního a ideologického.

Jednoho předvelikonočního větrného večera jsem ji navštívil. Představil nás společný přítel. Po třetí sklenici nejhoršího rumu v kraji si mě Alicia setrvale pletla s jakýmsi Ernestem.

Na gramofonu zněl Vivaldi nebo Joan Manuel Serrat. Nebo snad Bee Gees ještě jednou evokovali světla, která zhasla v Massachusetts téměř dvacet let před tím, než šla má přítelkyně se slzami v očích na jejich koncert v Miami.

Za takových večerů jsme se naučili, že trvalé přátelství je lepší než improvizovaná láska ztroskotanců. Místo výčitek a filozofování o deziluzích si zaznamenala jeden verš na třetí straně mého Walta Whitmana. Od té doby všem říkala, že si na mě vzpomene, kdykoli slyší Johna a Paula zpívat „Help! I need somebody...“

Když jsem k ní přišel jednou odpoledne, měla na návštěvě Excilii Saldaňovou. Psala rýmovaná a upřímná vyznání. Šilhavost jí nebránila v tom, aby se stala tou nejskvostnější a nejpyšnější ze všech krásných havanských mulatek.

Hovořili jsme o knihách a spisovatelích. Od Williama Blakea jsme ztišeným hlasem přešli k Hebertu Padillovi. Před nedávnem jsme v sutinách jednoho zdemolovaného obchodu Institutu knihy v Santos Suárez našli poškozený výtisk knihy *Mimo hru*.

Dávaly přednost poezii psané ženami. A tím spíš, když byly zakázané, řekla Alicia šibalsky. Například poezii Belkis Cuzové Maléové nakupující starožitný nábytek v muzeu života. Nebo plavící se spolu se všemi fotografickými lidmi z ostrova rozbitých sklenic po všech mořích světa.

Najednou se objevila, obklopena tajemstvím a údivem, strojová kopie básně od Marie Eleny Cruzové Varelové.

Když jsme zůstali sami, Alicia mi řekla, že vstoupila do Criterio Alternati-

vo, disidentské organizace, kterou řídila María Elena Cruzová Varelová. Povíдалa mi o domovních prohlídkách a uvězněných přátelích a svěřila se mi, že se občas bojí.

Alicia byla první disidentskou autorkou, kterou jsem v životě poznal, nechám-li stranou Solženicynovy knihy. Disidentskou autorkou z masa a kostí a navíc v biblickém smyslu.

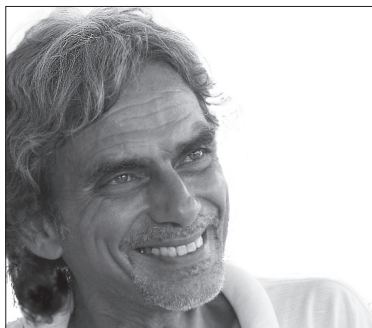
Moskvu, která nevěřila slzám, vztyčenou, věčnou a neodvolatelnou, začínaly šlehat větry perestrojky. Na Kubě Comandante ještě jednou napravlal chyby a ubezpečoval, že teď konečně začne budovat socialismus.

Dnes jsem se za prudkého lijáku a hromobití opět vrátil ke vzpomínce na Alicii, která není kdesi daleko v Miami, nýbrž píše básně ve flekatém pokojíku bytovky na ulici Calzada del 10 de Octubre.

Arroyo Naranjo, 20. května 2006

LUIS CINO je jedním z nejtalentovanějších kubánských nezávislých novinářů. Bydlí na zaprášeném předměstí Havany a laptop, svůj jediný nástroj obživy, přes den ukrývá v kuchyňské troubě. Po nocích píše a pije laciný kubánský rum. Stal se obětí bezpočtu represí, mnohokrát byl krátkodobě zadržen. Často ve svých povídkách a článcích vzpomíná, jaké to bylo, když ještě neměl strach. Na své přátele, kteří byli donuceni emigrovat, na své kolegy, kteří byli mučeni a mučení podlehl, na kamarády, kteří byli pro výstrahu popraveni. A na svoji bezmoc, s níž se nikdy nedokáže vyrovnat. -ph-

Kultura do věznic?

NA KUBĚ PŮJDE KULTURA brzo do vězení. Ne že by režim připravoval zátah na umělce a intelektuály. Je to tak, že umělci navštíví věznice, aby svoji tvorbu předvedli vězňům.

Národní shromáždění Lidové moci (Asamblea Nacional del Poder Popular) si poprvé po jedenácti letech své existence vzpomnělo na početné osazenstvo kubánských trestnic (téměř jedno procento národa, rozmístěné do dvou set věznic, povětšinou s nejvyšší ostrahou).

Parlament věčné jednohlasnosti usoudil, že vězňům nejvíce pomůže ke zlepšení životních podmínek kapka hudby a poezie.

Návrh představil písničkář a poslanec Silvio Rodríguez, s diářem v ruce a s předstíraným znepokojením v průběhu devátého kola zasedání Národního shromáždění.

Rodríguez ve své poslanecké podobě (Dr. Jekyll, nebo pan Hyde?) požádal o podporu ministerstvo kultury a spravedlnosti. A ministerstvo vnitra, pochopitelně.

Písničkář-poslanec není příliš originální. Nebyl prvním skladatelem protest-songů, i když tvrdí, že Boba Dylana slyšel poprvé až v roce 1969. Nápad dostat kulturu do věznic také není jeho.

Už v roce 1942 René Portocarrero, jeden z nejvýznamnějších kubánských malířů, věnoval část svého času tomu, že učil malovat odsouzené v jedné havanské věznici.

Pokud má milionář Silvio v plánu nahrát v některém z kubánských vězení naživo desku pro své vydavatelství Abdala, i v tom už ho někdo předběhl. Na začátku sedmdesátých let vystoupil v jednom kalifornském vězení country zpěvák Johnny Cash a přesvědčil CBS, aby naživo nahrála desku „Johnny Cash at Folsom Prison“.

Předpokládám, že Silvio Rodríguez bude jeden z prvních, co předstoupí před vězně s kytarou. Předpokládám, že mezi jeho obecenstvem bude asi tak tři sta politických vězňů a vězňů svědomí, kterým režim přezdívá „žoldáci“. Kéž by byl upřímný a jeho šéfové nezměnili na poslední chvíli názor.

Iniciativa Silvia Rodrígueza a parlamentu je pokrytecká a směšně nedostatečná. Kubánští vězni v dantovských kobkách zoufale potřebují léky, lékaře a potraviny; rozhodně více než umění.

Věznic jsou nejlepším místem na Kubě, odkud by se mohly začít odvíjet změny. Tady je totiž změna doslova věcí života či smrti.

Kdyby se třeba ve vězeních přestalo zacházet s lidmi jako se zvířaty, diktatuře by se podařilo přesvědčit svět, že Kuba nepotřebuje speciálního pozorovatele OSN pro lidská práva.

Mám na mysli skutečně změnit obecné podmínky v kubánských vězeních. To, co teď připravuje kubánský parlament, je trocha hudby a poezie pro kamery a mikrofony kompliců a solidárních a naivních soudruhů ze zahraničí. Cirkusové eskamotérství, nic než divadlo.

Až návštěva skončí a turisté solidární s diktaturou odejdou, zhasnou světla a zesilovače. Vráť se samoty za trest, mlácení a šlichta páchnoucí hnilobou.

Nové Potěmkinovy vesnice tak budou kromě mříží, zámků, ostatných drátů a ozbrojených strážů mít i své vlastní příležitostné zpěváky, kejklíře a šašky.

Arroyo Naranjo, 15. července 2007

Mlčení Rafaela Alcidesa

JE MOŽNÉ, že Rafael Alcides v příštích deseti letech ve své zemi nic nevydá. Celá desetiletí neohroženě a jakoby bezděčně vzdoruje absurdním paradoxům totality.

Je pracovitý a tvrdohlavý a provozuje domácí obchod s neoficiální poezií a romány. Má svatou trpělivost s básníky, kteří nespěchají, protože se považují za absolutní pány svého času a slov.

Mám štěstí, že na mém seznamu přátel básníků figuruje autor sbírky *Vděčný jako pes*, jeden z nejdůležitějších autorů generace padesátých let. Obklopený jeho psy si v kuchyni vychutnávám kávu. Těší mě, když vím, že s Reginou, svým synem, který je šachista a čistič bot, uniká trápení dalšího černého dne.

Jednou ho chtěli učinit součástí davu. Téměř se jim to podařilo. Básníci mají sny. Někteří jsou dokonce připraveni pro ně zemřít. Ale neumějí zpívat ve sborech.

Mají tendenci nudit se u chvalo zpěvů. Odmítají řád a rozkazy.

Rafael Alcides, se vším smířený, filozofický, odolávající zapomnění, přinutil sám sebe sledovat průvod průměrných lidí, lokajů a koryfeů.

Vyslechl si „zvěsti o tom, jaký byl život, než přišla budoucnost“. Kvůli pochybnostem si šel pro radu za dědečkem, starým partyzánem zmračeným z války, bez domova a bez penze.

Chtěl se ujistit, že má stále za zády vesnici Barrancas jako poslední útočiště. Bez spálených lodí, bez ječících sirén, bez zhoubných ideologií. Věděl, že se neměnily sny ani život.

Básník žije a umírá každý den v Havaně se skelným práškem v ústech. Pevný jako tuhý kořen z východní stepi. Prozíravý a upozorňující na to, že nic není, jak jsme předpokládali.

Čelí nejistotě zítřka s hrstí země z kouta chaloupky, kde se narodil, jako

by to byl jediný amulet, který zaručeně pomůže.

Romantik přežívající ve světě, který se rozpadá a vyprazdňuje, usedá na kraj cesty. Nabírá druhý dech, než přebrodí další příkop a postoupí proti proudu.

Jeho čas marných iluzí je pryč. Proměnil se v popel. Nestoupá z něj již dým ani hněv. Básník si nic nenalhává:

„Minulost a budoucnost jsou již pryč.
Vše, co jsme měli, je ztraceno.
A bylo to víc, než co jsme mohli mít.“

Ví, že nakonec bude jedinou jistotou vesnice Barrancas. Jednoho dne se vrátí jako Odysseus na Ithaku. Tak se uzavře kruh jedné dlouhé cesty.

Mezi minulostí a budoucností, smířený se svými démony, bez bázně, s trpělivostí básníků čeká Rafael Alcides.

Arroyo Naranjo, 6. listopadu 2005

Tomásův den

TOMÁSE PROZRADILY mouchy a zá- pach. Našli ho dva policajti, předseda vý- boru na obranu revoluce, vrchní bezpeč- čák a soused. Museli rozkopnout dveře.

Jeho mrtvé tělo, nahé, promodralé a opuchlé, viselo ze stropního trámu.

Když ho sundali, měl vystrčený ja- zyk, vypoulené oči a erekci. Soudní zna- lec řekl, že je mrtvý víc než čtyřicet osm hodin.

...Byl vždycky tak seriózní, a teď najed- nou jako by si z nás dělal legraci. To já jsem zavolal policii. Byt se zaplnil lid- mi. Příšerná chvíle. Udělal silný dojem. Tři dny jsem pak nepozřel ani sousto. V nose jsem pořád cítil ten smrad. Po- slední dobou ho bylo vidět málo. Mys- lím, že vždycky jeden celý den pracoval a potom dva dny odpočíval. Každou chvíli se vracel opilý, ale s nikým si nic nezačínal. Zavíral se ve svém bytě. Ne- byl to konfliktní typ. Nebyl moc prů- bojný, to by si na něj museli došlápnout, aby vyvinul aktivitu, ale příspěvky vý- boru platil a taky chodil na hlídku... Ano, jasně že to byl revolucionář. Bý- val internacionalistou v Angole. Já sám jsem o něm psal zprávu, když si ho při- šli prověřit kvůli práci pro místní výbor strany. Ne, žádný dopis nezanechal. Celé to bylo na hovno! Pokud vím, nebyl ne- mocný a neměl ani žádné problémy. Ne- vím, musel se zbláznit, když udělal tako- vou věc...

Kdyby se Tomáš neoběsil, tak jako tak by ho udolala nuda a samota. Rozsudek smrti nadiktoval smutek.

Když přišel soudní znalec, všiml si, že v bytě jsou jen dvě žárovky, vydáva- jící matné světlo. Jedna svítila v pokoji a druhá v kuchyni. O výztuhu v oby- vacím pokoji bylo opřené čínské kolo. U dveří do koupelny se na hromadě vá- lely khaki kalhoty a jedno modré tričko.

Na stole ležela plastová láhev s vodou, několik prázdných lahví od rumu a talíř se zbytky rýže a fazolí, na který už úto- čily zástupy mravenců. Z vybledlého tu- ristického plakátu na zdi, který hlásal, že „Kuba je věčné léto“, se na slunci ve Va- raderu usmívala mulatka v bikinách.

...Pohled na něj nemůžu dostat z hla- vy. A přitom jsem ho mrtvého nechtě- la vidět. Dokonce se cítím trochu provi- nile. Všechno mohlo být jinak. Nevím. Vždycky jsem byla tak trochu naivka. Nechápu, jak to mohl udělat. Vypadal dost vyhuble a zestárle. Ale byl to čtyři- cátník, který když se oholil a oblékl, ne- vypadal špatně. Poznala jsem ho v dob- rých časech. Byl snědý a měl jasné oči, které budily respekt. Než odejel do An- goly, začal mě balit. Líbil se mi, ale byla jsem vdaná. Když se vrátil z války, musel odejít od své ženy. Nasadila mu parohy s jedním kamarádem. Já už jsem byla rozvedená. Než jsme šli do postele, pár- krát jsme si spolu vyrazili. Poprvé jsme to dělali u něho v bytě. Nepostavil se mu. Řekla jsem mu, aby si nedělal starosti, že to budou nervy, že je to proto, že se mu až moc líbím, že to přejde. Tak se taky stalo. Potom byl v posteli jako dábel. Každou chvíli chtěl šoustat. Ale musela

jsem se na něho vykašlat, protože se ne- chtěl usadit. Mně se líbil moc, co ti budu nalhávat, ale děti byly maličké a život byl dost těžký na to, abych žila jen tak pro krásné oči. Potřebovala jsem chlapa do domácnosti, aby se mi staral o děti. On se na to nehodil. Ženy se pro něj sta- ly traumatem. Myslel si, že mu všechny chtějí sebrat byt. Že mu nasadí parohy. Začal si s kurvama a chlastem. A jak hla- dově! Jen si to představ, chlap bez žen- ské je nula! Podívej, jak chudák skončil. Naposled jsem ho viděla ve frontě na vajíčka. Skoro jsme spolu nepromluvili. Vypadal špatně, ale nikdy by mě nena- padlo, že udělá tohle.

Tomáš žil sám. Jeho byt měl podepřený strop a nebyl ani vymalovaný. Okenní ta- bulky měl vybité. Smetí a prázdné láhve se mu kupily v rohu v předsíni.

Jeho život neskýtal žádná překvape- ní. A už vůbec žádné příležitosti. Do- konce ani neměl trápení s manželský- mi hádkami. Rozvedl se v roce 1988. Když se vrátil z Angoly, čekala ho tady žlutá kartička — žlutá žárlivostí na mo- rátku členů strany — a na ní oznámení, že mu žena byla nevěrná. Tehdy při- šel o ženu, o kamaráda i o stranickou legitimaci.

...Byla to směla, která trvala moc dlou- ho. Vrátil se z války s nervama nadranc a vidíš, co ho čekalo. Potom přišel ten problém v práci, kvůli kterému se do něj pustili. Hodili na něj nějaký průšvih. On s tou ztrátou materiálu neměl nic spo- lečného. Ale chtěli mu to přišít. Tomáš takovou buzeraci nevydržel. Na jedné schůzi se rozčilil a zahodil legitku. Ne- měl větší problémy, protože všichni vě- děl, že se pomátl kvůli válce a rozvodu. Nějakých pár let dělal na stavbě. Nikdo mu nepodal ruku. Chodil za mnou sko- ro každý večer. Občas jsme se ztřískali

foto: Manuel D. Ortiz Fernandez

tak nehorázně, až to nebylo hezké. Opici asi těžce snášel, protože se mu dost třáslly ruce. Už se znovu neoženil. Říkal, že „zvláštní období“ není vhodná doba na vztah s ženskou. Levnější bylo zaplatit si nějakou kurvou než živit ženskou. Myslím, že je to pravda. Dva roky pracoval jako hlídač v obchodě. Bral 225 pesos. Právě mu měli zvednout plat. Nevěřím, že by mu to na moc kurev stačilo. S alkoholem nikdy nepřestal, ale chlastal míň. Chudák. Život na hovno. Už to má za sebou. Vždycky jsem stál při něm. Odmalíčka. V časech dobrých i zlých. Nikdy jsem mu neukázal záda. To je jediná útěcha, co mi zbývá.

Jediný, kdo mu zůstal z rodiny, byl jeho syn. Když se Tomáš rozvedl, klukovi bylo jedenáct. Stálo ho to hodně, než si zvykl žít bez něj. Tommy by měl teď mít kolem šestadvaceti. Odplul na voru v létě ve čtyřiašedesátém. Tomáš dostal fotku a několik dopisů z Hialeahu. Psal mu, že se možná přestěhuje do Atlanty. Pak už se neozval.

...Chodila jsem s ním ještě předtím, než mi bylo patnáct. Teď je mi osmnáct. U nás doma nic nevěděli. Ne, nebyl to on, kdo mi ho tam poprvé strčil. Nejdřív na mě pořád jen čuměl, dorážel a mnul

si koule. Jednou mi nabídnul deset pesos, abych mu ho vykourila. Jednou mě tak rozpálil, že jsem ho nechala, ať mi ho tam strčí. Lízal mi ji tak, až jsem z toho šilela. Začal mi dávat dvacet pesos. Když jsem přivedla nějakou svoji kamarádku a dělali jsme to ve třech, platil ještě o něco víc. A kromě toho všeho to byl můj kamarád. Když jsem za ním byla naposled, byl úplně mimo. I tak bych to s ním klidně dělala, ale řekl mi, že nemá chuť. Když jsem se dozvěděla, že se oběsil, bylo mi to moc líto, ale co se dá dělat. Jak říká jeden můj kamarád teplouš, the show must go on. Už pár měsíců předtím jsem se s Tomášem neviděla. Ta čtvrt začala být nebezpečná. Už tady nešlapu...

Pitva odhalila, že kromě toho, že umřel uškrcením, měl plíce celé zčernalé od nikotinu.

...Říkával, že se neoběsí, protože na to nemá koule. Byl ze všeho utahaný. Jednou mě vylekal. Řekl mi, že už má po krk hladovění, cestování v přeplněných autobusech, front, výpadků elektriny, kulatých stolů a zpravodajství, práskáčů, blokády a směřování strany. Myslel jsem, že to má z chlastu, protože o politice nikdy nemluvil. Změnil jsem téma.

Člověk nikdy neví, kdo může co zaslechnout... Tehdy se mi taky svěřil, že už se mu nepostaví. Jak se mu do prdele mohl postavit, když trpěl hladu a chlastal jak duha!...

V práci byl Tomáš příkladný. Vždycky chodil včas. Neměl absence. Byl politicky aktivní a účastnil se dobrovolných brigád. Jeho posledním a vlastně jediným hříchem byla krádež provazu ze skladu, který hlídal obden od sedmi večer do sedmi do rána. Ten provaz ukradl proto, aby se měl na čem oběsit.

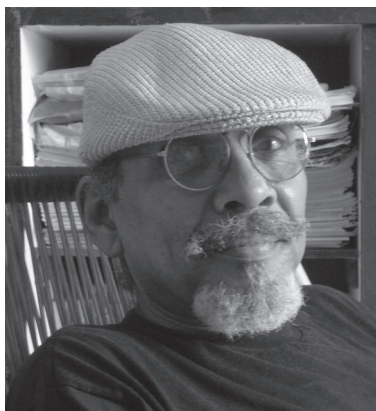
Jednou ve čtvrtek po obědě se rozhodl, že ten den bude jeho poslední. Nemělo cenu dál tu věc odkládat. Nahý ve dveřích koupelny se najednou rozhodl. Pustil a zastavil sprchu. Ten den zase netekla voda. Šel tedy do skříně v kuchyni pro provaz.

Když uvolnili uzel a sundali ho z trámu, vystrčil Tomáš obrovský nafialovělý jazyk. Byl celý opuchlý a oběma policajtům, předsedovi CDR a bezpečákovi ukazoval svůj ztopořený penis. Jako by si z nich nakonec udělal legraci, aby se pomstil za všechnu tu špínu.

Byl to ten nejdůležitější a nejzábavnější den za čtyřicet osm let jeho života.

Arroyo Naranjo, 7. prosince 2005

JUAN GONZALES FEBLES je buď blázen, anebo jeden z nejdůležitějších lidí, které znám. Rád a nahlas tvrdí, že Fidel už je dávno po smrti a ta banda dementů, která zůstala u moci, je stejně úplně prolezlá rakovinou. To mu vyneslo kromě vyhazovu ze zaměstnání i několik aktů zapuzení, nekonečnou řadu výslechů a bití. Nadšeně mluví anglicky, přestože tento jazyk téměř neovládá. Jeho jediným a bezvýhradně zbožňovaným ideálem jsou Spojené státy. Jako jeden z prvních začal veřejně publikovat pod vlastním jménem, protože prý už nemá co ztratit. Žije a pracuje v miniaturním bytě a často se baví tím, jak od něj odchází návštěva a hledá dveře, protože si nevsímá, že v nich vlastně celou dobu stojí. -ph-

Knihy, které nemají štěstí

DOPISY LEANDROVI vydalo nakladatelství CubaNet v ediční řadě „Papirovní Pegas“ v roce 2001. Román je podepsán Ramónem Díazem Marzem. Jeho vydavatel Antonio Conte nám materiál prezentuje jako „autobiografický, svědecký, fragmentární“. Snad to byla příprava nezbytná k snadnému průniku do klamného, utlačujícího a především velmi skutečného světa.

Díaz Marzo vypráví jako zdatný řemeslník vybavený neuvěřitelnou zásobou prožitků. Abych zmínil jeden příklad, Díaz Marzo patřil v Havaně do kruhu mytického Reinalda Arenase. Díky podobným okolnostem by se dalo očekávat, že na trhu dychtícím po drzosti a originálních referenčních rámcích pro kubánské téma dosáhne snadného úspěchu, ale nestalo se tak. Všechno skončilo na snad až příliš nízkonákladovém vydání, které se prodávalo převážně na Kubě.

Kniha vznikla jako předem odsouzená k nezdaru. Nedostala se do obchodů a musela čelit nenávisti *per se* ze strany literární levice, s tím se nedalo nic dělat. Stalo se z ní lokální dílo vzešlé z etnické menšiny ve Spojených státech. A co hůř, knihu napsal kdosi, kdo neměl v USA trvalý pobyt ani státní občanství. Nějaký Kubánek z ostrova, disident, který v militantních kruzích kubánského exilu ani nepatří mezi ty nejpůvodnější.

Dnes je kniha zapomenutá a nikdo ji nezná. Autor napsal další román, který dokázal dostat z ostrova, ale dosud se mu ho nepodařilo u nějakého obratného vydavatele prosadit.

Tento případ kontrastuje s okamžitým úspěchem, jehož dosáhl Pedro Juan Gutiérrez s vynikající *Špinavou havanskou trilogií*. *Trilogie* uspěla díky drzému pohledu ve stylu Bukowského. Popisuje poměry a podmínky na „utajené Kubě“. Z Rodríguezova díla nelze vyvodit, do

jaké míry je za tím vším režim, jeho podlé úmysly a politické zájmy. Není v něm jasné, kdo je autorem špinavosti, které popisuje, ale takový popis silně nahrává pohledu na diktaturu jako na pitoreskní a folklorní krajinu, která „v jádru není tak špatná“. Pouze se nenačila usmívat, a to přece nemůže být taková hrůza, pokud jí budou trpět pouze Kubánci, „kteří jsou již zvyklí“.

Na *Dopisy Leandrovi* s celou jejich bezútěšností nadále padá prach v politických disidentských knihkupců a nezávislých knihoven nebo v temných zásuvkách a skryších těch několika málo lidí, ke kterým se výtisk dostal. Je to kniha, u níž se nezasmějeme. Vysoce kvalitní dílo, na které se snesla veškerá smůla tohoto světa.

Existují další smolní autoři, jedním z nich je Rogelio Fabio Hurtado. Jeho poezii jednou pochválil nikaragujský básník Ernesto Cardenal. Na Kubě autor zažil svých patnáct minut slávy, ale upadl do anonymity. Po přijetí katolické víry spolupracoval s katolickým tiskem, věnoval se literatuře a v roce 2004 získal cenu časopisu *Vitral* za poezii. Cena mu umožnila skromné sešitové vydání, zhotovené za minimální prostředky, s nimiž mohl počítat pracovitý tým časopisu *Vitral* v čele s Dagobertem Valdésem.

Není málo knih a autorů, kteří mají na současné totalitní Kubě smůlu. Ale nezdá se, že by to rušilo spánek mnoha literárních mecenášů, kteří na ostrově i mimo něj hájí politické a komerční programy orientující se na podporu ne-literárních životopisů.

Je třeba počkat na demokratizaci ostrova, aby bylo možno zachránit cenné dílo těchto a dalších prokletých autorů. Držme palce, aby se tak stalo.

Lawton, 14. března 2008

Norberto a jeho démoni

PO PŘEČTENÍ PRVNÍ KAPITOLY knihy Norberta Fuentesese *Autobiografie Fidela Castra*, která se jmenuje „Ráj těch druhých“, rozumím lépe mnoha věcem. Mimo jiné i jejímu autorovi. Inteligentní a prostý člověk, který díky šibalství své kubánské bytosti dokázal vegetovat v onom sladkém štířím dolíčku. Co si tam počal bez bodce? Jak to přežil?

Tato skutečnost není v knize přesvědčivě objasněna. Není však pochyb o tom, že Norberto Fuentes se vyznačuje stejnou odvahou jako jeho literární námět. Špatně mu to trávilo a nakonec ze sebe vyvrhl monstrum.

Dílo je prodchnuto přáním pomstít se za nezvěstné přátele. Jako by z něj vyvěrala osobní odvaha člověka, který se pustí do tajné války a vezme na sebe veškeré riziko spojené s psaním bez oficiálního souhlasu a bez záruk daných programem na ochranu svědků.

Dlužil to někomu nebo sám sobě. Ale jeho práce nám představuje někoho velmi nebezpečného. Z tištěného textu zaznívá jeho hlas a jako bychom přímo cítili přerývaný šepot a unavený dech děsivého starce.

Přesto mám pocit, že právě takto by chtěl být pan Castro připomínán. Protože jednoduše sám sebe za monstrum zřejmě nepovažuje.

Násilí, které knihou propustuje, se nejeví jako krutá sága jedné ubohé republiky. Zní cize a falešně. Není kubánské a ani Castro není kubánský.

Myslím, že právě v tom spočívá úspěch knihy i jejího autora.

Nikdo nebyl připraven bojovat s podobnou osobností. Přestože je ničemnost vlastnost lidská a univerzální, styl, jakým se provádí, je u každého národa osobitý. Styl, který nám nabízí Fuentes, se k této zemi lásky a přívětivosti nehodí.

Je pravým opakem kubánství. Negací všeho, co je nám vlastní a známé.

Norberto se samozřejmě neměl špatně. Uměl plavat v rozbouřených vodách Kuby šedesátých, sedmdesátých a osmdesátých let. Stejně jako jiní si také užíval. Prostitutky, auta, cestování a dobře postavení přátelé. Nezastavil se u cizího neštěstí, protože věděl, že to znamená předzvěst neštěstí vlastního.

Nikdy se nepokusil soudit sebe ani přátele. Nepovažuje se za hrdinu. Nelze být zároveň hrdinou a kronikářem. Hrdinové konají činy, aby o nich psali jiní. Tak tomu bylo a tak to bude.

Jeho kniha na mě silně zapůsobila. Souhlasím s kolegou, který jej řadí hned za Guillerma Cabrera Infanteho. Dnes je nejlepším žijícím kubánským spisovatelem anebo nejlepším z Kubánců, kteří píší, a přitom žijí.

Na tuto pozici se dostal tentokrát jen díky talentu, ne díky štěstí. Kromě toho je to daň umělce za jeho dílo. Musel to udělat a udělal to, dál se uvidí.

Pokud je v této knize někdo poražený, je to ten věčně druhý, tradiční číslo dvě. Kniha je jedním z nejúžasnějších klacků, jaké kdy byly vrženy pod nohy legitimnímu nástupci. Surovce a vrahy Kubánci neradi vidí. Teplouši jsou ale naprosto nepřijatelní.

V knize nám Norberto představuje ten nejlidštější obrázek Raúla Castra, žensky krutého a mužsky zženštilého. Víc než je běžný Kubáncem ochoten akceptovat.

Říkáme, že knihu ovládají Norbertovi démoni. Jsou tu přátelé chybějící na fotografiích a v duši. Celý ten pekelný a šalebný dvůr tančící pro potěšení ďáblů. Starému démonu, který nejeví žádný zájem o oživení stěn svého pekla.

Doufejme, že se Norbertu Fuentesovi nic nestane a že nezemře dřív, než dokončí druhou část díla. S rostoucím zájmem očekáváme závěr úchvatného příběhu, který nám daroval. I když si

někteří znalci stěžují na nepřesnosti, ty nestojí za řeč. I kdyby skutečnost nebyla přesně taková, jak ji vypráví, nemůže být mezi ní a vyprávěním velký rozdíl. Blahopřejeme, Norberto!

Lawton, 24. října 2005

Zakázaný dokument

AMARILIS CORTINOVÁ REYOVÁ po studii nedlouho pracovala v oficiálních médiích. Nedokázala se ovšem tvářit, že se nic neděje, že revoluce vítězí a že kubánská ekonomická krize po rozpadu sovětského bloku je jen podvrtný výmysl mocného severního souseda. Vstoupila proto do ilegality. Toto rozhodnutí pro ni však neznamenalo jen čelit výhrůzkám, být nezaměstnaná, a tudíž bez práva na cokoli, být o hladu a odkázaná na pomoc zvenčí. Znamenalo to i definitivní rozhodnutí nikdy nemít děti, nikdy nemít rodinu. Aby nebyla vydíratelná, aby bylo složitější manipulovat jejími rozhodnutími. Její plechový domek se tak stal místem setkávání nezávislých novinářů. Každý, kdo má hlad nebo jen potřebuje, aby mu někdo řekl, že zase bude lépe, může zaklepat na modré dveře s obrovským nápisem *Cambio (Změna)* a na chvíli zapomenout na to, kdo je, co mu hrozí a co už nezvládá. -ph-

NICOLÁSE GUILLÉNA LANDRIANA jsem poznala na začátku osmdesátých let. Mohl mít kolem čtyřiceti, byl to míšenec, vysoký, při těle a pohyboval se těžkopádně, jako by musel při pohybu z místa na místo vynakládat obrovské úsilí. Později jsem pochopila, že únavou trpí nejen jeho tělo, ale i jeho duše.

„To nejhorší, co mě v životě potkalo, je, že jsem se narodil na Kubě, v této době a s tímto příjmením,“ sdělil nám, kteří jsme se scházeli u jednoho společného přítele a vyměňovali si kromě zážitků i vlastní povídky a básně.

„Rád maluji, píšu a režíruiji filmy. Pracoval jsem v ICAI (Kubánském institutu umění a kinematografie), ale dnes jsem bez práce,“ pokračoval ten muž, který mi už jen tím, že byl synovcem Nicoláse Guilléna, považovaného za kubánského národního básníka, připadal dost významný.

Bylo to velmi krátce po událostech na peruánském velvyslanectví a exodu z přístavu Mariel, odkud odpluly do exilu tisíce Kubánců hledajících lepší životní obzory.

V té době, uprostřed totálního ostrakismu a paniky, která zachvátila velkou část společnosti, se také disidenti pokoušeli otevřeně šířit své protirevoluční nálady.

Nicméně Nicolasito Guillén, jak mu říkali kamarádi, si otevřeně stěžoval, že byl vyhozen z práce za natočení jednoho dokumentu, v němž kritizoval komunistickou vládu na ostrově.

„Ve filmu jsem se pokusil zachytit pocity beznaděje a frustrace, v níž my Kubánci žijeme,“ řekl mi, když jsem se ho zeptala na dokument, který se nikdy nepromítal.

Vlastenectví a přesvědčení toho člověka, který byl součástí privilegované nomenklatury panující vlády, se mi jevily jako anachronické ve světě přetvářky, který jsem znala a v němž jsem byla zvyklá žít.

Vlastnosti, pro něž jsme my všichni přátelé Nicolasita velebili, byly však velkou přítěžující okolností, kterou využila vláda, aby ho potrestala, a také rodina, aby ho zapudila.

„Představ si, když jsem zůstal bez práce, zkusil jsem žádat o pomoc na ministerstvu práce. Zaměstnali mě jako hlídače parku,“ vyprávěl mi tehdy s hořkostí.

Nevzpomínám si, kde přesně tento profesionální umělec pracoval jako hlídač parku, vybavuji si jen, že to bylo v oblasti Vedada, kde kromě hlídání také zametal suché listí padající ze stromů.

Odtud mě také o pár měsíců později chodil navštěvovat. Předtím vždycky zavolal a zeptal se, jestli by nemohl zajít na oběd.

„Rodina se ke mně otočila zády, když se dozvěděla o tom skandálu s dokumentem. Jediní lidé, kteří mě nezavrhli, jsou přátelé jako vy,“ vyprávěl, když si pochutnával na každodenní porci fazolí, v té době typickém jídle kubánských domácností.

I když to nikdy neřekl, tušili jsme, že čelí značným finančním potížím, což byla cena, kterou zaplatil za pokus o oživení tematiky, která dnes musela být už více či méně akceptována.

Nicolasitova rodina bydlela na ulici B ve Vedadu. Jeho otec byl bratr zmiňovaného básníka, který navíc až do smrti předsedal Svazu kubánských spisovatelů a umělců. Jeho matka byla spíše skromná žena a právě ta ho podporovala nejvíce.

Před časem jsem se ze zprávičky v zahraničním tisku dozvěděla, že můj přítel zemřel v Miami. Určitě tam zamířil na cestě za svou trochou svobody.

Ale v dnešní době plné změn, které přináší ubíhající čas, nebude nijak překvapivé, když ten disidentský dokument jednoho dne vypluje na povrch na památku autora i nás, kdo jsme tehdy před mnoha lety věřili ve svobodu.

Muži v nebezpečí

NEVÍM, JAK JE TOMU jinde, ale na Kubě se jehla a nit používají způsobem, nad kterým zůstává rozum stát.

Když ještě žila moje babička, uměla s jehlou a nití zacházet přímo mistrně. Ve chvílce ušila stejně dokonalé stehy jako stroj značky Singer americké výroby, který vlastnila má teta. Bylo to počátkem sedmdesátých let dvacátého století a já jsem byl ještě nevinné dítě; když je vám jedenáct nebo dvanáct, žijete si jako na růžovém obláčku. Šeď bytí jsem tenkrát nevnímal, chvílemi jsem si možná dokonce připadal jako pán světa. Naši chudobu mírnil prostý způsob života a výjimečná laskavost trojlístku tvořeného mou maminkou, která ještě žije, a babičkou a dědečkem, kteří sice umřeli, ale vzpomínky na ně z naší paměti nic nevymaže.

Přesně ve čtyřiceti dvou letech jsem pochopil, že jehlu a nit lze použít i jinak než k přišívání knoflíků u košile, zakládání kalhot nebo k jiným zdánlivě snadným úkonům a že toto použití má mimořádný význam především v rodinách, kde zavládla nouze.

Jde o specialitu spočívající v šití masa, jejíž vznik bychom snad mohli hledat v restauracích nebo při domácí výrobě nějakého speciálního menu pro slavnostní den, jež se však postupně přesunula do vězení Kilo 8, Guamajal, Boniato nebo Combinado Provincial de Guantánamo, zkrátka do světa věznic Kubánské republiky.

Právě zde jsem měl totiž příležitost poznat, jak vtipným způsobem lze používat nástroj, který v rukou mé babičky nabýval vznešeného, až magického charakteru.

Viděl jsem mladé muže, jak si umazanou nití a zrezivělou jehlou sešívají rty, ty scény se mi natrvalo usadily v očích. Mimo mříže a hádky zůstaly v mé paměti jako dlátem vytesány vzpomínky

na všechny mladíky, kteří tento hrůzný čin provedli.

Byl to jeden z mých prvních zážitků v době, kdy jsem se stal vězněm svědomí. S údivem jsem si uvědomoval každý akt takového sebepoškozování: kapky krve rozstříkující se po vyleštěné podlaze, ocelový hrot jehly pomalu pronikající kůží, nit vedoucí truchlivou cestičkou, bolest zračící se v tváři. A nakonec znehybnělá ústa, zasychající krev na osmi místech vpichu a pohledy ostatních vězňů vyjadřující širokou škálu pocitů od lhostejnosti ke skrytému zděšení.

Posledně jmenované charakteristice odpovídala i moje reakce. To přece nebyly záběry z hororového filmu ani obrazy z povídek Edgara Allana Poea nebo Horacia Quirogy. Jeden, dva a pak mnoho dalších mužů se řítilo do propasti odcizení nebo zoufalství. Bylo to tak snadné — rozhodli se, že oněmí, a tak zatarasili jedinou cestu, jíž lze do těla přivádět živiny, chladnokrevně tak přijímající utrpení mučedníků.

Seznam vězňů, kteří si vybrali tento typ protestu proti systematickému a do očí bijícímu týrání vězňů ze strany vězeňských dozorců, nedávno doplnil Juan Carlos Herrera Acosta. Je ve vězení neprávem. Dovolil si pouze volat po obnovení právního státu. Překročil červenou čáru, kterou má policie za úkol každý den znovu a znovu malovat. Jeho volba možná nebyla nejšťastnější, ale měli bychom se ptát: Měl snad jinou možnost? Pokud totiž jde o jistoty, je třeba přiznat, že nabídka je v těchto zónách hrůzy velmi skromná. To sám dosvědčím a mohl bych hýřit podrobnostmi.

Bez ustání myslím na ty, kteří se dál zmítají v oněch bouřlivých vodách. Osudovou souhrou nepříznivých okolností mohou i zemřít. Juan Carlos Herrera si zašil ústa proto, aby upozornil na ponižování a násilí, je muž vězni denně čelí.

JORGE OLIVERA je prezidentem neoficiálního kubánského PEN klubu. Během masivního zatýkání v roce 2003 byl odsouzen k osmnácti letům vězení za to, že prostřednictvím své tiskové agentury podával svědectví o situaci na Kubě. Odsouzen byl během dvaceti čtyř hodin za zavřenými dveřmi. Soudce rozhodl, že se jedná o mimořádně nebezpečný případ a nařídil umístění na samotce ve vězení v provincii Guantánamo — více než 900 kilometrů od domova a rodiny. V prosinci roku 2004 byl podmíněčně propuštěn ze zdravotních důvodů — v devastujících podmínkách kubánských věznic téměř oslepl a celkově byl jeho zdravotní stav kritický. Po propuštění z vězení vážil Olivera se svými dvěma metry výšky přibližně 50 kilogramů. Oči měl podivně zakalené a chyběly mu přední zuby. Psychicky však zůstal nad vodou. Hodně psal, hodně jedl a hodně chodil k lékařům. Když mu v září v českém centru PEN klubu vyšla nová kniha, smál se svým novým a možná až příliš dokonalým úsměvem, stál rovně a občas objal svoji ženu Nancy. Vypadal šťastně, přestože tuší, že jakmile dá své štěstí najevo, půjde okamžitě zase do vězení. Prostě proto, aby si nevyskakoval. -ph-

Iván Hernández Carrilla je ohrožován zloinci, kteří ho chtějí zabít. Těmto mužům, nevinným lidským bytostem vrženým na okraj bytí, hrozí nebezpečí.

Podobnému osudu čelí na Kubě více než dvě stě politických vězňů svědomí. Je tudíž na čase začít bít na poplach mnohem hlasitěji. Zítřka totiž už může být pozdě.

Glosy

Ale báseň je dar!

U příležitosti významného životního jubilea literárního vědce, editora a znalce české poezie Vladimíra Justla mi dovoluji několik slov na okraj jeho bohatého životního díla. Jeho život byl a je svázán s uměním, s literaturou a hlavně s poezií. Rozhodující období jeho života byla doba první poloviny padesátých let, kdy, z politických důvodů vyloučen ze studia na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, měl příležitost studovat češtinu a polštinu na Univerzitě Palackého v Olomouci u profesora Oldřicha Králíka. Zde se vytvořila skupina Králíkových žáků, později významných literárních vědců, kritiků, editorů a vysokoškolských učitelů. Patří k nim například fenomenální literární historik Jiří Opelík či uznávaný ostravský vysokoškolský profesor Jiří Svoboda. K nim geneticky náleží i Vladimír Justl. Králík předal svým nejlepším studentům několik podstatných vlastností. Byla to především seriózní příprava k vědecké a editorské práci. Mnohem důležitější bylo to, že v nich pěstoval originální myšlení o literatuře. A za nejdůležitější pokládám, že jim předal přesvědčení o duchovním rozměru literatury a básnického slova. A oni tyto impulsy múzicky rozvíjeli.

Nejvýznamnější oblastí literárního zájmu Vladimíra Justla zůstává práce editorská. Jeho edice jsou pracemi vždy dobře připravenými, vytvářenými s osobním zaujetím a hlubokým pochopením vydávaného autora. Vrcholem jeho editorského díla, svázaného s mnohaletým redaktorským působením v nakladatelství Odeon, drívě Státní nakladatelství krásné literatury a umění (1954–1990), je velkolepé dílo — *Sebrané spisy Vladimíra Holana* (první vydání 1965–1988; druhé, zrevidované a doplněné vydání vychází od roku 1999 a mělo by být ukončeno v roce 2012). Vedle tohoto editorského monumentu však vydal mnoho dalších edic a spisů: připomeňme například vydání díla Františka Langera či Josefa Škvoreckého, edice českých básníků

Vladimír Justl oslavil osmdesátku

(Gellner, Toman, Hrubín, Halas, Biebl atd.), ale i literární klasiky devatenáctého století — např. Klicperovy divadelní hry, dílo J. K. Tyla, F. J. Rubeše či V. Mrštíka. Ze všech jím připravených knih a komentářů k nim je patrné, že byly vydávány srdcem, že si editor zachoval vždy osobní a osobitý přístup, přitom však dovedl každému autorovi seriózně edičně dát to, co jeho jest. Nejzřetelněji se to ukázalo na edici holanovské. Jestliže v případě Máchově byl jeho objevitelem a do jisté míry i „stvořitelem“ Karel Sabina, pak obdobnou roli sehrál Justl v případě Holanově. Vytvořil a předal nám nezkraslený obraz tohoto básníka.

Další oblastí Justlova zájmu je recitace a kultura mluveného slova. Tato kultivace básnického přednesu je svázána s působením v roli zakladatele a uměleckého vedoucího (1965–1992) pražské poetické vinárny *Viola*. Tato role ve zpřístupňování hodnot světové i české poezie je dobře známá, netřeba ji dlouze připomínat. Vladimír Justl i dnes jako zakladatel občanského sdružení *Slovo a hlas* iniciuje mnohá zamyšlení nad tajemstvím poezie a hlasu; přetvořil dřívější Neumanovy Poděbrady v moderní přehlídce uměleckého přednesu. Je neúnavný a duchem stále mladý.

Jedna oblast jeho působení však zůstává skryta. Je to soustavná a dlouhodobá péče o mladé básnické talenty. Pro mladou poezii od šedesátých let bylo Justlovo slovo rozhodující, pomáhal mladým talentům nezištně a moudře. Kolem *Violy* se vytvořil celý chumel mladých začínajících autorů — Věra Provazníková, Petr Cincibuch, Jaroslav Holoubek, Inka Machulková, Vladimíra Čerepková ad. I když osudy mnoha z nich byly později velmi křivolaké, myslím, že Justlovu iniciaci nikdo z nich nepopře.

Jsou tři obecné vlastnosti, pro které si Vladimíra Justla vážím: pro schopnost hledat, nalézat a zprostředkovat uměleckou hodnotu, pro jeho morální kredit a pro jeho nakažlivé zaujetí literaturou. Osobně bych

mu chtěl poděkovat za nezištnou a dlouhodobou pomoc při práci na mé holanovské monografii, za podporu v mých básnických počátcích koncem šedesátých let a konečně za přátelské rady v mém bouřlivém osobním životě. Vladimíre, díky za všechno, co jsi pro nás udělal. Vždyť ty dobře víš spolu se svým básníkem, že báseň je dar. A nás jsi mnohokrát obdaroval a obdarováváš stále.

| Vladimír Krivánek

VLADIMÍR KŘIVÁNEK

CHTĚL BYCH...

Vladimíru Justlovi

Chtěl bych posbírat každou slabiku
kterou jsem vytrousil
z děravých kapes imaginace
při vagabondážích do nicoty
kdy koktaje pokoušel jsem se zpívat

ale to už samozvaní básníci
okovávali padlé anděly myšlenek
aby na nich okázale projeli
kolem věžeňských zdí

chtěl bych se vrátit každým nadechnutím
na začátek letu
a nepřevracet slovíčka naruby
jako vydlužený kabát

ale báseň je dar

a zatím jsem pramenem
jenž se troufale rozběhl do luk
a mezi vysokou travou dohublal a zmizel
neboť země ho přijala celého
jako nenasytná milenka

ta troufalost
třebaže při přechodu do nicoty
nevezmeš s sebou ani vlastní prach

a chtěl bych vyzpívat tu tíhu prachu

Ententýky dva špalíky

Ad: Rozhovor s L. Kasalem Literatura v čase zahradníků, Host č. 9, 2008

Je zvláštní, jak se čas od času vynořují zmínky o dávném „sporu“, vyvolaném mou statí „Poezie jako výmluva“ z roku 1997. Nemám touhu se k tehdejší debatě vracet, tak jen stručně. Tehdy mi šlo zhruba o požadavek, aby text nějakým způsobem „přiléhá“ k realitě, z níž povstává. Jistěže jsem neměl na mysli otrocké opisování reality. Nestavěl jsem se principiálně proti autonomní magii slova, proti poezii jako zaklínačství, šamanství. Šlo mi o *míru* libovůle (respektive přesnosti) napříč jakoukoli poetikou. O prchavý a sporný bod, kdy se básnické kouzlení už nevztahuje k žádnému subjektu, vnějšímu či niternému, ale začne v něm převažovat ego a jeho potřeba se vypovídat. Lubor Kasal říká: „Zda báseň „přiléhá“ k nějaké konkrétní realitě, kritik podle mého názoru nedokáže (nemusí) z textu poznat a není to pro kvalitu poezie ani důležité.“ A co je vlastně pro kvalitu poezie důležité? Žádná estetika přeci nevlaje jen tak prostorem, ale tak či onak se vplétá i do sítě vztahů mezi realitou a textem. Na tvůrčí agnosticismus, u nás, mám dojem, populární, bych moc nespolehal; co by mu asi rekla právě Šaldova hůlka?

Je tu však ještě magické ententýky, které mě přitahuje. Jeho estetika je v rozhovoru zmíněna (a jaksi kladena do opozice k mé „estetice přiléhavosti“). Právě se tu, že v en-

tentýky je hranice souvislosti textu a reality sotva postižitelná. Ano, souvislosti jsou tu jinak postaveny než přímočaře mechanicky, lineárně. Text ententýky jako by neměl k čemu „přiléhat“ — vždyť jde o magické říkadlo. To však neznamená, že tu síť vztahů mezi textem a realitou neexistuje. „Ententýky dva špalíky / čert vyletěl z elektriky / bez klobouku bos / naltoukl si nos / byla boule veliká / jako celá Afrika.“ Kouzelná rýmovačka nejen že má svou přesnou, „praktickou“ funkci rozpočítadla. Má i úžasnou zvukovou a *věcnou* lapidárnost a robustnost. Jde o „bezuzdný“ výmysl, který ale má přesvědčivost něčeho, co jsme viděli ve snu — čert vyletěl z elektriky —, co má hlubší, snovou pravdivost, platnost něčeho, co je mimo nás, a přece je naší hlubinnou součástí. V rýmovačce je skryté pitoreskní a absurdní tajemství, napětí povstávající ze (zdánlivého) nesouměru obsahu a účelu říkanky. Zprvu nevíme, neptáme se, proč je tam ten čert a incident s elektrikou. Říkadlo bereme jako danost, již by bylo legrační zpochybňovat. Posléze nám dojde, že nestydatá danost, stvrzující jen samu sebe, je zároveň i ďábelsky výstižná: Co jiného je čertova nehoda než obraz „filozofie“ rozpočítání?

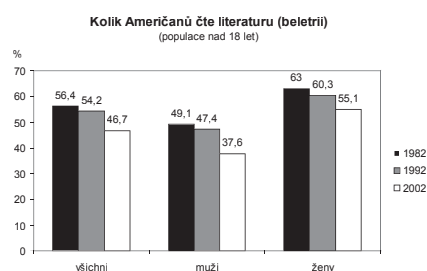
Do takových povídek se rodíme, jejich estetiku žijeme. Je ji možné parafrázovat, lze

ji však jakoby nic vstřebat a transformovat do vlastní tvorby? Vždyť v hloubi nejde o estetiku hravě nezávaznou, ale naopak dost riskantní, zacházející s příkrými, vyhrocenými vztahy mezi daností a nahodilostí, logikou a absurditou. Jakkoli je magie či šamanství činností hlubinnou a z nitra vyvěrající, zdaleka v nich nevládne libovůle či nezřízená subjektivita. Naopak. Ne každý může být šamanem. Zaklínač či zařikávač se musí napojit na hlubší prameny, na — řekněme — hlubší, niternější vrstvu objektivního. Chce-li básník podobné ententýky emulovat, zadělává si na celoživotně tvrdý úkol: naučit se hravě i navýsost soustředěně naslouchat tomu, co v něm už nepatří jemu, intuitivně, ale nesmlouvavě rozlišovat, co je ještě šumem ega a kde už začíná temně mumlat id.

Tato poznámka nemá rozdmýchat staré spory, chce jen věci o stupínek vyjasnit a vůbec přispět k tomu, co nás společně zajímá. Navíc jsem neodolal příležitosti složit malou poctu geniální říkačky. Jsem rád, že mne i sebe Lubor Kasal vnímá jako plavce na jedné lodi, ač názorů a sklonů můžeme být různých. Cítím to také tak. A potěšil mě celý rozhovor. Osvěží, když jsou věci řečeny takhle zpříma. Zdravím! | Jan Štolba

Oprava

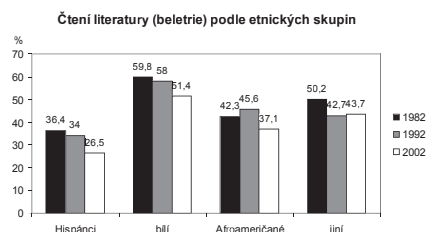
Při tiskovém zpracování minulého čísla došlo kvůli technickému selhání k vypaďnutí dvou grafů v rubrice Jiřího Trávnicka Románový zápisník. Chybu napravujeme přetištěním této části ve správné podobě. -red-

Zdroj: Reading at Risk, 2004

CO Z TOHOTO dvacetiletého vývoje plyne? (1) Postupný pokles pod hranici 50%; (2) ztelná akcelerace tohoto poklesu, zejména u mužů; (3) fakt, že ženy čtou — tradičně — více než muži. Beletrie přestává být většinovým čtením. — Na pozadí dalších šetření americký výzkum ukazuje, že rozhodujícím faktorem pro čtení je vzdělání

a etnický původ (nejvíce čtou bílí Američané, poté Afroameričané, nejméně hispánští Američané — viz další tabulka), méně již sídlo (o něco více se čte ve městech než na venkově) a geografická poloha (nejméně se čte na jihu, nejvíce na západě USA), věk (nejvíce čte skupina mezi 45 a 54 lety) a majetkové poměry (bohatší čtou více než chudí). Lidé čtoucí se daleko aktivněji zapojují do jiných kulturních aktivit (výstavy, koncerty), jsou činnější v různých organizacích (charita, zájmové kluby) a také více navštěvují sportovní akce, ba dokonce více než nečtenáři se aktivně věnují sportu.

Zdroj: Reading at Risk, 2004

JAK TO SOUVISÍ s románem? Více než 90 % čtenářů beletrie jsou čtenáři prozaických útvarů, románů, novel a povídek: celkový počet čtenářů všech knih v roce 2002 byl 56,6 % z celkové populace dospělých Američanů; z toho 45,1 % četlo romány a povídky; čtenářů poezie je 12,1 % z celkové populace. Je tedy vidět, že procento čtenářů poezie je téměř shodné s procentem čtenářů románů a povídek (rozdíl je jen 1,6 %). Tedy tam, kde je zaznamenán úpadek čtení beletrie, znamená to především úbytek ve čtení prozaických útvarů. Čtenářstvo románů — na rozdíl od poezie — je daleko více vystaveno proměnám doby a celkové kulturně-sociální atmosféře. Lze tedy říci, že za pokles čtení beletrie pod 50 % může především současný román? Nebo jsou vinna audiovizuální média? Případně za to mohou nakladatelství a jejich neúčinný marketing? Nebo je na vině to, že americká populace mění své složení v neprospěch bílých? I ti však v letech 1982–2002 vykazují pokles, který je sice menší než u Hispanců, ale větší než u Afroameričanů. ■

Hostinec lehce dárkový

Adéla Miencilová | *Westbury, Moravská Ostrava*

NÁHLÁ DOKONÁNÍ

Připecenými kusy oceli
Na stěny poháru mé kůže
Tak závratně
Dokonáno

Tak náhle a beze smyslu
V pánvi mé lebky
Vždyť už se ani nechce
Oškrabávat připecené stěny rozumu

Nemožno
Dokonáno
Zastaveno

Tomuto pomalému odpoledni
Je temno
Je smutno
Je k započkání
Dlouhými kusy

Odpuštění

SCHOVÁVAJÍCÍ SE

Nezemřeli
Jenom se schovávají
Jak jsou nesmělí
Jak jsou neurčití
Nejsou
K vidění

Neutekli
Ukryli se
Nevěděli
Práchnivou vodu
Sápat se po kamenech
Vylévat a šilet
Z břehů srdcí

Nezapomněli
Jsou jenom k nevidění

Alice Bělíčková | *Brno*

LÉTO VE MĚSTĚ

Koruny stromů za velkým oknem
dýchají vlastním životem,
obsahují věčný pohyb
jako moře,
voda,
vzduch
— dech oblak —

tolik odlišný pod zataženým
větrným nebem,
vzdáleným, chladným, vysokým
s němou absencí odpovědí,

nebo dnes, kdy radniční věž
psala telegram do blankytu,
věčného, plynoucího, jak živý modrý drahokam;
je v tom cosi extatického,
co nám v životě chybí,
zdi města jindy spoutané
strohostí obleků a vyhlášek a formalit
se otráslы ničivě tvořivou energií hudby,
co poutá k zemi, přesto
se duch na okamžik vznesl
k tomu plynoucímu krystalu

a život plynul
vpřed, vpřed, vpřed —

Michal Ott | *Brno*

VELIKONOCE 2008

Mozartovo Requiem
Sestupuji schodištěm panelového domu
do tmy sklepa
Kdesi štěká pes
a duní pouliční dráha
Mozart se vyhýbá autům
a na střechách kříže antén
prázdné jako ten sklep

PAMÁTCE HANÁDI DŽARADÁTOVÉ

pověz mi svůj příběh

— — — hořké ticho

jak pozdě je
když

— je pozdě na všechno
— nemá smysl křičet slzy
— na stěnách už není místo
malovat další bolest

obdivuji
tvou bezmoc

jak všední jsou peníze pro
syté do příštího hladu

obdivuji
tvou chudobu

jak hledat vůli na dne nejblížeších
(prodat se pro druhé)

obdivuji
tvou lásku

jak pohlédnout
do

— očí
— tváře která nestačí

vykřiknout
o n ě m ě l á a
součástí všech

obdivuji
tvou víru

po zemi

— neřeknutých přání
— prázdnot

které
slova nenaplní

o b d i v u j i
tvou smrt

[ČTK, JERUZALÉM, 4. října 2003] — Devatenáct lidí, z toho pět dětí, usmrtila dnes palestinská sebevražedná atentátnice při útoku na restauraci v Haifě, nejméně padesát dalších lidí bylo zraněno.

jak snadné je odsoudit

v
— e večerním okamžiku
— hlavním
vysílacím čase

VĚŠTĚNÍ Z PAMĚTNÍ DESKY U CESTY

ANDREA K.

* 27. 3. 1993
† 11. 12. 2002

čas dal její dárky

jinejm dětem

STŘEDA

řekni dětem že tátu přejelo auto
řekni že odešel a už se nevrátí
řekni dětem že táta srazil autem tři holky
nalitý

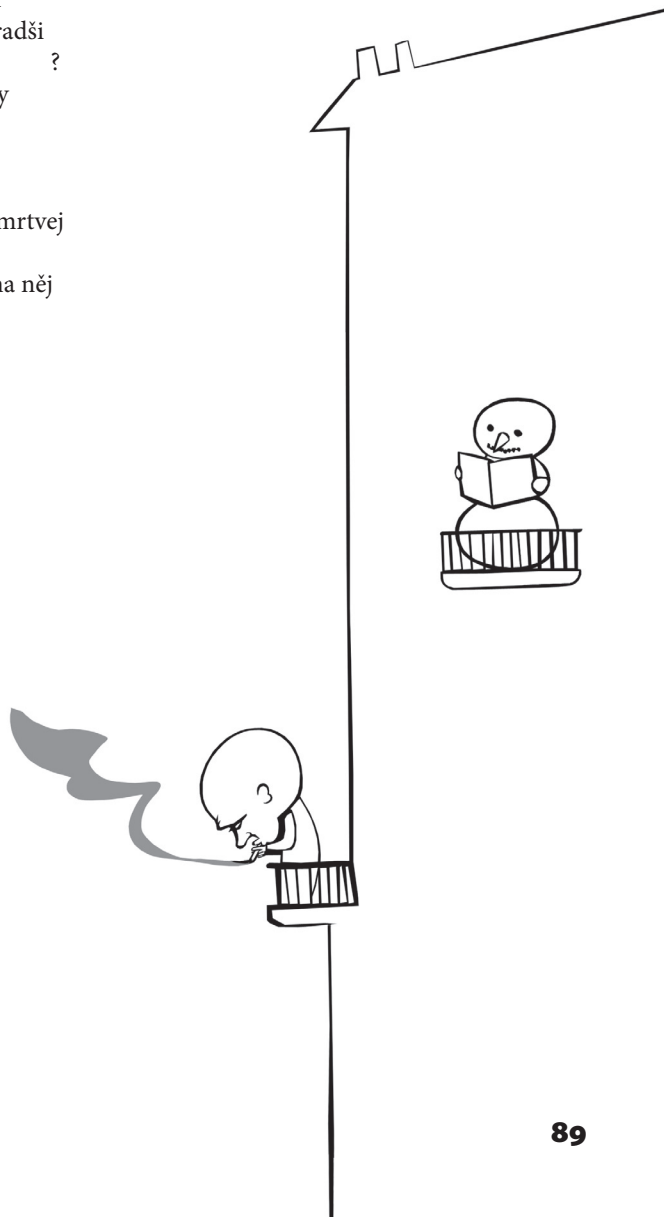
byli všichni čtyři
řekni to dětem
co povíš radši
?

prokřehlý prsty
šustění listů
podzim

je dávno mrtvej

a vzpomínky na něj

sežral sníh

Bohumír Deml | Uničov

▪
Je velmi
velmi těžké
stoprocentně
věřit a uvěřit
v Boha

Krásnější ale bývá
pomalu zvolna
objevovat cestu
a snít si o ní
k Němu

▪
Pojídám v pravé poledne
natrhané třešně
tělo ani krev Páně
jsem při bohoslužbě
od biskupky nepřijal
že jsem o to
sám se sebou
celé přijímání bojoval

Čas prvního
přijímání mého ještě nenastal
Čas třešní právě je
přijímám tedy
co tělo i krev Páně

Václav Engler | Rokycany

UŽ ZASE KVETOU SAKURY

Už zase kvetou sakury
smělé
růžolící
hráz dlouhým odpoledním stínům
co dopadají
na náměstí
na můj život

POUŤ ROSTLIN

V polích za rozvodnými stožáry
kukačka odměřuje čas
město dosud spí
jen bílé chmýří pampelišek
se už vydalo na cestu

Poezie je

naší duchovní souputníci, zvláště v čase adventu. Pojďme se tedy ztišit a vyvolávejme zázrak souznění:

Adéla Miencilová původně z Moravské Ostravy, dnes podle adresy prodlávající v anglickém Westbury, zaslala jste deset vcelku rozsáhlých básní, které bohužel často neudrží výchozí myšlenku. Nejvíce mne oslovili vaši „Mlynáři“, které bych ještě seškrтал a doupravil stylisticky, kdybych k tomu měl právo. Škoda. Nakonec jsem vybral dvě kratší, subjektivně zbarvené básně.

Alice Bělíčková z Brna, dvě obálky básní a povídek od vás jsem pročetl bedlivě. Úhrnem se dají charakterizovat takto: příliš mnoho slov, řešení velkých témat, primitivní rýmy, ale nakonec se na mě jedna „snad“ báseň usmála — takže zde ji nabízím. Vážený **Michale Otte**, mně nevdí, že se v názorech mýjíme, jak zmiňujete v dopise. Pište si po svém, na to máte plné právo, ale když pak chcete slyšet názor někoho jiného, počítejte i s kritikou, která se vám nemusí zamlouvat. Vybírám báseň „Velikonoce 2008“, snad vhodně, i když se nyní před Vánocemi ocitáme na jiném důležitém místě liturgického roku.

Většina současné české poezie není společensky příliš angažovaná, distancuje se od všedního, civilního života, básník žije ve své slonové věži, a proto je skoro zázrak najít autora, jako je **Jan Těsnohlídek ml.** z Krucemburku, který se těchto témat nebojí. Je všímavý, tragické situace z cizích osudů se ho dotýkají natolik, že z nich tvoří básně. Bravo! Ty tři vybrané texty jsou opravdu dobré i v neobvyklé grafice. Pište dál!

Adventní Hostinec je také lehce dárkový a já chci dát pod pomyslný stromeček poezie také několik příležitostí lidem, kteří mi píšou vícekrát do roka a poezie je pro ně opravdu smyslem žití, jakousi duchovní souputnicí.

Bohumíre Demle z Uničova, děkuji za další sešitek textů i dodatky. Nejradši bych otiskl váš dopis z 29. července, je plný entuziasmu, ale to je mezi námi chlapy. Děkuji, děkuji. Je zvláštní, jak oscilujete mezi hravými texty i těmi zvažněle spirituálními, nyní tisknu ty druhé.

Václave Englere z Rokycan, s vnitřním, chápavým úsměvem taoistických básníků zachycujete jen to podstatné; ze všech čtyř dobrých básní (bravo) vybírám dvě a děkuji! A na závěr dva vzkazy:

Luboši Kulare z Týnce nad Sázavou, nezlobte se na mne, ale vaše zásilka obsahuje pouhé lyrické vzdechy, adresujte je svým vrstevnicím, ale poezie to ještě není.

Slečno **Rychlíková**, vaše texty chtějí šokovat vulgarismy a „eklovými“ situacemi; to je v pořádku, ale samo o sobě to na publikování v Hostinci také ještě nestačí. Neznamená to však, že mezi řádky „necítím“ závan příslibu skutečné básně...

Radek Fridrich

Radek Fridrich se narodil se v roce 1968 v Děčíně. Vydal básnické sbírky *PRA* (Protis, Praha 1996), *Zimoviště* (biblioflie, Turské pole 1998), *V zahradě Bredovských* (Host, Brno 1999), *Řeč mrtvých / Die Totenrede* (Nomisterion, Děčín 2001), *Erzherz* (Votobia, Olomouc 2002), *Molchloch* (Host, Brno 2004), *Šrakakel / der Schreckliche* (překlad Christy Rothmeier, Nomisterion, Děčín 2005), *Z dziennika Żybrzyda* (Portret, Olsztyn 2005) a *Žibřid* (Host, Brno 2006). Jeho básně byly přeloženy do němčiny, angličtiny a polštiny. Věnuje se také výtvarné tvorbě. Žije v Děčíně a působí jako středoškolský učitel němčiny a jako odborný asistent na Katedře germanistiky Filozofické fakulty UJEP v Ústí nad Labem.

Jiří Horník: Vladislav Vančura

Naše reportážní črta

O ČESKÉM HONZOVI POHÁDKY DOCELA NOVÉ

Mirek Elpl

Pohádka první

Honzík pracoval pod zemí. Jako předák party na uhelné stěně. Onoho září vedlo se jim zvlášť dobře. Kamenné proplástky se vyřizly, uhlí nebylo tak tvrdé. Ke konci měsíce plnili normu na sto šedesát procent. Krucinál, tentokrát budou obálky s výplatou pěkně bachraté. Havíři se usmívali a počítali: Klukům koupím lyže, mámě opatřím pračku, odložím si na motorku –

Ale Honzík klopí hlavu, jako by se stýděl. Jeho myšlenky se toulají ve dnech mládí a srovnává –

Po výplatě počkal na šachtě, až kamarádi odešli. Pak se nesměle přišoural ke kanceláři předsedy závodní stranické organizace. Zaklepal. Tak co nám nešeš, Honziku? – Ale ten neví, jak do toho kousnout.

Konečně spustí:

„Víš, Franto, já – víš, strašná toho tolik pro mě – a vůbec pro nás – udělala – když si vzpomenu, jak jsem se měl dřív – víš – já bych ti dnes rád zaplatil nějaké větší příspěvky – víš – než je předepsáno – no – zkrátka – já si tolik peněz nemohu nechat –“

Z básní Milana Uhdeho

ŽENY NA NÁKUPECH

(Na jednu báseň Miroslava Holuba)

Proměnily se
v perpetuum mobile.

Nosí,
úrodně obtěžkány
taškami,
zneklidňovány
modravými souhvězdími
v obloze sporáků,
jitřeny
spletí nadoblačných drah

mléčná dráha,
masová dráha,
zeleninová dráha –

nosí,
mají své fronty,
v kterých běží
o hlávky,
hrdla
lahví,
leč i o životy,
nosí,
nosí tady nebo tam,
ale vždycky někde,
byla válka,
byla revoluce,
otřásala se zem –
a ony
pomalu, jistě
houpají se v bocích,

nosí,
strouhají mrkvičku
točícímu se světu
a nejvyšší kávu
umelou
jeho unavenému srdci –
na mlýnku
příliš domácím
pro rezné zrno snů.

Nosí
a pevně drží
svoje hojné plody.

Jsou větve
nad tichem
kořenů.

Otevřený dopis

české telefonistce, která seděla v centrále,
když jsem 1. října 1958 volal z Plovdivu domů

LUĐVÍK KUNDERA

Osopila jste se na mne,
sotva jsem zvedl sluchátko
kdesi málem u tureckých hranic.
A na dálku jsem pak poznal i podle hlasu své ženy,
že jste na ni byla hrubá.

O vážných věcech povrchně

Portrét mladého muže jako umělce

Bibliografie ročníku 2008

OSOBNOST

BURIAN, JAN: Měřit život na výšku... (*ptal se J. Němec*), 2/2008, s. 6–11
KANTŮRKOVÁ, EVA: Politika? Ta nestojí za literaturou! (*ptal se A. Palán*), 7/2008, s. 6–11
KASAL, LUBOR: Literatura v čase zahrádkníků (*ptal se M. Balaščík*), 9/2008, s. 6–12
LANGER, MARTIN: Všechno, co opravdu potřebuji, mám čím dál víc s sebou... (*ptal se M. Stöhr*), 3/2008, s. 6–11
MATESIS, PAVLOS: Možná se ke svým postavám nechovám zrovna čestně (*ptal se M. Sečkař*), 8/2008, s. 6–12
PALÁN, ALEŠ: U rozhovoru nejsem sám... (*ptal se M. Balaščík*), 5/2008, s. 6–10
VÁCHA, MAREK ORKO: Zvířata slavít nedokážou a lidi to už zapoměli (*ptal se A. Palán*), 10/2008, s. 6–9
VOLF, HONZA: S zárovkou v duši od hoven ke sluníčkům (*ptal se A. Palán*), 6/2008, s. 6–10

GHOST

Bezruč, Petr; Hašek, Jaroslav, 2/2008, s. 5
Casanova, Giacomo, 6/2008, s. 5
Dumas, Alexandre st., 10/2008, s. 5
Halas, František, 8/2008, s. 5
Kryl, Karel, 3/2008, s. 5
Němcová, Božena, 1/2008, s. 5
Nezval, Vítězslav: Neb(e), 4/2008, s. 5
Remarque, Erich Maria, 7/2008, s. 5
Saroyan, William, 5/2008, s. 5
Skácel, Jan, 9/2008, s. 5

ESEJ

Hvízdala, Karel: Dva novináři, dva světy, 10/2008, s. 10–16
Hvízdala, Karel: Ticho, svoboda, kontext a kritérium rozumu, 7/2008, s. 35–38
Janáček, Pavel: Od Veksláka k Vekslákovi tři. Česká populární beletrie na přechodu z osmdesátých do devadesátých let, 6/2008, s. 12–15
Kundera, Milan: Die Weltliteratur. Na minimální ploše maximum různosti, 9/2008, s. 15–18
Lepape, Pierre: Kněží, princové a spisovatelé. Od jazyka moci k moci nad jazykem (*piel. Nora Obrtelová*), 2/2008, s. 12–16
Palán, Aleš: Nejsilnější odpovědi se rodí z mlčeni. Jak se dělá rozhovor, 5/2008, s. 11–13
Palán, Aleš: Povím vám dnes něco hodně roztočilého aneb Knižní rozhovory na rozcestí a na cestě, 5/2008, s. 14–17

STUDIE

Bezr, Ondřej: Otvírací vlastních světů (*Neobjektivní a neúplný popis stavu naší písničkářské scény*), 4/2008, s. 21–23

Marešová, Milena M.: Jak se žije novinářům v literatuře? Angažované?, 7/2008, s. 12–15
Ryvolová, Karolína: Pěkně vypečená literatura aneb Co se chystá v romské kuchyni, 8/2008, s. 15–17
Štolba, Jan: Právo prvotiny (*Krok za krokem loňskými básnickými debuty*), 3/2008, s. 12–16

KRITIKA

Bicanová, Klára: Elegie touhy. Kepeshovská trilogie Philipa Rotha se uzavřela (*Philip Roth: Umírající zvíře*), 6/2008, s. 19–20
Erban, Vít: Krajiny v srdci okamžiku (*Gary Snyder: Hory a řeky bez konce*), 3/2008, s. 24–25
Hrtánek, Petr: Cyprían aneb Prokletí neštěstí (*Jan Křesadlo: Skrytý život Cypríana Belyho*), 2/2008, s. 21–23
Hrtánek, Petr: Mrazivý thriller o černém květu (*Marek Šindelka: Chyba*), 10/2008, s. 18–19
Hrtánek, Petr: Zápis o jednom čarodějnickém procesu (*Emil Hakl: Let čarodějnice*), 8/2008, s. 18–19
Juříková, Eliška F.: Dvě kotlety a pár facek bokem (*Irena Dousková: O bílých slonech*), 9/2008, s. 19–20
Juříková, Eliška F.: Instantní cejtím aneb Eurorudiš (*Jaroslav Rudiš: Potichu*), 2/2008, s. 19–20
Juříková, Eliška F.: Manželské patálie tu i jinde aneb Celý svět je jedna vesnice (*Markéta Hejkalová: Kouzelník z Pekingu*), 5/2008, s. 24–26
Juříková, Eliška F.: Osud lampasáka aneb Na cestě k Bejvávalo (*Jiří Dědeček: Snídaně se psem*), 6/2008, s. 23–24
Krejčí, Jiří: Pomník pro dva statečné (*Jiří Šulc: Dva proti Říši*), 3/2008, s. 19–20
Krejčí, Jiří: Svět podle Daniela. Bezútesně osamělý ostrov Michela Houellebecqa (*Michel Houellebecq: Možnost ostrova*), 6/2008, s. 16–18
Křížová, Věra: Kde slovo mafie není metafora (*Roberto Saviano: Gomora*), 10/2008, s. 20–21
Němec, Jan: Od čeho si neulevíš (*Karel Šiktanc: Řeč a neřeč*), 5/2008, s. 18–19
Němec, Jan: Vědomí středu (*Jiří Rulf: Večerní škola; Jiří Rulf: Navštěvovat želvu*), 4/2008, s. 29–30
Nezbeda, Ondřej: Tajemství hladiny aneb Na rozhraní mezinárodní hispanoamerické fantastické povídky (*Eva Lukavská /ed./: Had, který se kouše od ocasu*), 10/2008, s. 22–24
Ošmera, Radim: Navzdory času (*Vladimír Justl: Ozvuky času... Rozhovor s Jiřím Holým*), 5/2008, s. 22–23

Piorecký, Karel: Dojmy z četby (*Marek Vajchr: Vyrožené knihy*), 7/2008, s. 18–19
Piorecký, Karel: Nekrvácíme... (*Jiří Dynka: Tampionáda*), 3/2008, s. 21–23
Staněk, Jan: Zima na vsi (*Thomas Bernhard: Mráz*), 2/2008, s. 24–26
Stehlíková, Karolína: Ženy sobě (*Helle Helle: Ženy bez mužů*), 9/2008, s. 23–24
Svatoň, Vladimír: Jaký život bez Boha? Nad Bondyho parafrázi Dostojevského (*Egon Bondy: Bratři Ramazovi*), 6/2008, s. 21–22
Sýkora, Michal: Na křídlech grošovaného Pegase (*Vladimír Nabokov: Dar*), 4/2008, s. 26–28
Štolba, Jan: Trajekt (*Petr Hruška: Auta vjíždějí do lodí*), 1/2008, s. 22–23
Švanda, Pavel: Dějiny vidění (*František Mikš: Gombriich. Tajemství obrazu a jazyk umění*), 7/2008, s. 20–22
Tomášek, Martin: S polibkem Kleió je historie sexy! (*Simon Schama: Krajina a pamět*), 4/2008, s. 24–25
Trávníček, Jiří: Do krajiny českého románu se přiválil obrovitý balvan (*Ota Filip: Osmý čili nedokončený životopis*), 1/2008, s. 20–21
Trávníček, Jiří: Kronika jednoho velkého trápení (s nčím, co se velmi blíží naději, ale nakonec to na ni nevydává), (*Tereza Boučková: Rok kohouta*), 7/2008, s. 16–17
Trávníček, Jiří: Maloměsto, Bůh a knihy (*Jaroslav Med: Texty mého života. Rozhovor Aleše Palána a Jana Paulase*), 5/2008, s. 20–21
Trávníček, Jiří: Protest jako životní nutnost, nebo rétorická póza? (*Václav Bělohradský: Společnost nevolnosti. Eseje z pozdější doby*), 9/2008, s. 21–22
Viceníková, Dora: Příběhy o stavu severské duše (*3x3 Norén. Fosse. Saalbachová. Antologie severského dramatu*), 8/2008, s. 20–22

K ROMÁNU

Trávníček, Jiří: Románový zápisník, 7/2008, s. 23
Trávníček, Jiří: Románový zápisník, 8/2008, s. 23
Trávníček, Jiří: Románový zápisník, 9/2008, s. 27
Trávníček, Jiří: Románový zápisník, 10/2008, s. 34

BELETRIE**PRŮZA**

Büchlerová, Veronika: Tančíš zítra?, 1/2008, s. 26–30
Daňhelová, Lenka: V dobré společnosti, 3/2008, s. 34–37
Ferdinandová, Jana: Vaska, 4/2008, s. 34–36
Hájek, Pavel: Dobře jel, 10/2008, s. 26–31
Krhut, Daniel: Road to freedom, 2/2008, s. 31–35
Kučera, Štěpán: Sic et non (*Život a dílo Matěje z Hodkova*), 9/2008, s. 32–35
Martinec, Tomáš: A hotovo točit!, 8/2008, s. 24–26
Matoušek, Ivan: Jako Ceres přivýkla ohni Triptolema a Thetis Achilla, tak i Mistr přivýkla ohni kámen, 7/2008, s. 26–27
Večeřa, Pavel: Golemovy boty, 5/2008, s. 28–32
Zedník, Ladislav: Neosvitly, 3/2008, s. 49–50
Žurková, Teodora: Za oknem tatinkovy kuchyňky, 4/2008, s. 38

POEZIE

Doležal, Miloš: Pra, 9/2008, s. 25–26
Fousková, Hana: Psice, 7/2008, s. 24–25
Křížková, Marie Rút: Žaživa, 3/2008, s. 32–33
Kůřilová, Iva: Poslední pozůstalost, 6/2008, s. 26–29
Kús, Tomáš: Večerní zprávy, 2/2008, s. 29–30
Novák, Jan: Chryzantémy jako okariny, 5/2008, s. 40–41
Vlček, Lukáš: Vratatam, 8/2008, s. 29–30
Žurková, Teodora: Dubnování, 4/2008, s. 37

OTÁZKA PRO

Martinec, Tomáš: Kdo jsou literaturisté, 8/2008, s. 26
Matoušek, Ivan: Zlato je dokonalé tělo (*ptala se S. Richterová*), 7/2008, s. 28

ROZHOVOR

Banga, Radoslav: Hudba je dar a feeling... (*ptala se K. Ryvolová*), 4/2008, s. 8–14
Baumaxa, Xavier: Múza chodí mezi jednou a třetí, když to okolo ztichne... (*ptal se O. Lipán*), 4/2008, s. 16–20
Frýbort, Zdeněk: Jazykové hry na metafyzickém hřišti, 5/2008, s. 39
Hájek, Jonáš: Slova ještě nejsou řeč; jenom řečistě... (*ptal se M. Stöhr*), 1/2008, s. 24–25
Janáčková, Jaroslava: Literatura devatenáctého století je nám antropologicky blízká (*ptali se M. Balaščík a J. Trávníček*), 1/2008, s. 32–36
Křížková, Marie Rút: Sušila jsem plenky na půdě, po které se měl procházet Golem... (*ptal se L. Puršíl*), 3/2008, s. 26–31
Kučera, Štěpán: Jsme pořád stejní Dobrá adresa (*ptal se M. Stöhr*), 9/2008, s. 28–31
Monyová, Simona: Píšu docela dobrý bigbit... (*ptal se F. Zdražil*), 6/2008, s. 30–33
Novák, Jan: Trvám na metafoře (*ptal se P. Motýl*), 5/2008, s. 36–39
Pistorius, Vladimír: Nakladatelé a knihkupci jsou velmi žárliví na poskytování informací (*ptal se J. Trávníček*), 7/2008, s. 41–44
Richter, Vít: Naše budoucnost je v propojování tištěné a digitální komunikace... (*ptal se M. Balaščík*), 2/2008, s. 45–47

POHLEDY

Janeček, Petr: Skokem z Baby do Bohnic aneb Mýtus o Pérákovi (*Jak kolektivní imaginace vytváří různé podoby městských fantomů*), 8/2008, s. 33–37
Král, Petr: Význam Hřebenů (*Nad sbírkou Jana Štolby*), 6/2008, s. 37–41
Loučková, Martina: Zpečetit přechod mezi životem a smrtí (*Asociální pohřby a nizozemští básníci ve službě*), 4/2008, s. 78–79
Matys, Rudolf: Nakazit se světlem (*Fragmentsy k Hadim kameni Miloslava Topinky*), 6/2008, s. 34–36
Nebeský, Jiří J. K.: Zaměstnanec Svazu bojovních bezbožníků (*Autobiografie profesionálního hlasatele ateismu Zdeňka Lahulka-Faltýse*), 5/2008, s. 50–52
Novotná, Miroslava: Návrh do světa dětství (*Podivuhodný Amiens Julese Vernea*), 4/2008, s. 87–89
Šedá, Kateřina: Furt dokola (*obraz klíčové cesty aneb jak projít zdí*), 7/2008, s. 53–56
Šedá, Kateřina: Furt dokola. Princip rozhovoru, 7/2008, s. 57–59
Šedá, Kateřina: Umíte nakreslit koně? (*ptala se J. Klusáková*), 7/2008, s. 46–52

ANKETA

Karel Hvizďala, Jana Klusáková, Ondřej Bezr, Jiří Trávníček, 5/2008, s. 14–17
 „Z nedávné historie víme, jak je skutečnost němeého společenství ničivá...“, 7/2008, s. 45
 „Jak kdysi říká Ferlinghetti — neangažovaná je jenom mrtvola...“, 7/2008, s. 77

VÝROČÍ

A díky tvým básním se svět zase trochu jmenuje (Karel Šiktanc)

Štolba, Jan: Báseň o koni, 10/2008, s. 38–40
 Hruška, Petr: Svět se zase trochu jmenuje, 10/2008, s. 40–41
 Putík, Jaroslav: Artéská studna, 10/2008, s. 42

TÉMA

Chtěl bych žít na dvou souostrovích — v Holanii a v Comenii...

Zdeňka Kožmínovi na počest — na paměť Zdeňka Kožmína, 5/2008, s. 42
 Vzpomínky a reflexe, 5/2008, s. 44–49
 Kožmín, Zdeněk: Bubáčky (*Naddeniky 1998–2002*), 5/2008, s. 47

Moorová, Margriet de: 1/2008, s. 6–18

Moorová, Margriet de: Horší než událost (*přel. M. de Bruin-Hübllová*), 1/2008, s. 12–14
 Moorová, Margriet de: Krása (*přel. M. de Bruin-Hübllová*), 1/2008, s. 15–16

Sýkora, Michal: Občejný život ve stínu tragédie (*Margriet de Moorová: Utonulá*), 1/2008, s. 17–18

Voda je tady nebezpečnější než postup islámu... (rozhovor; ptal se a přel. M. Sečkař), 1/2008, s. 6–11

UVÍZLÉ VĚTY

Čepelka, Miloš: Na světě je kumšt i kýček, 3/2008, s. 2

Černá, Jana: Čtenáři, čtenáři, čtenáři, 2/2008, s. 2

Děžinský, Milan: Básníci, vylezte z děr!, 9/2008, s. 2

Guziur, Jakub: Pozpátku vpřed!, 1/2008, s. 2

Jandourek, Jan: Každý umělec musí být řemeslník, 6/2008, s. 2

Janeček, Petr: To bude náká černá sanitka!, 8/2008, s. 2

Křístek, Michal: Vulgarismy a čtenáři, 4/2008, s. 2

Mazanec, Jan: Subject: Porod!, 10/2008, s. 2

Štampach, Ivan: Knižní rozhovor jako vzpoura?, 5/2008, s. 2

GLOSA

Šlosar, Dušan: Hospic, 1/2008, s. 11

Šlosar, Dušan: „Současná hysterie ohledně klimatu“, 2/2008, s. 11

Šlosar, Dušan: Soustředím se —, 3/2008, s. 16

Šlosar, Dušan: Promptní, 4/2008, s. 28

Šlosar, Dušan: Zdeněk Kožmín — pozorovatel jazyka, 5/2008, s. 26

Šlosar, Dušan: Materiály, 6/2008, s. 10

Šlosar, Dušan: Nabídněte si, 7/2008, s. 38

Šlosar, Dušan: Bizarní — bizardní, 8/2008, s. 12

Šlosar, Dušan: Neckyáda?, 9/2008, s. 22

Šlosar, Dušan: Dovolena!, 10/2008, s. 16

KALENDÁRIUM

Vykoupil, Libor: Rudolf Těsnohlídek, zěbrák štěstí, 1/2008, s. 19

Vykoupil, Libor: Josef František Till — pilný a lidový autor, 2/2008, s. 18

Vykoupil, Libor: Vlastenecký aviatik v černé kosišili, 3/2008, s. 18

Vykoupil, Libor: Požitkářský astrolog Vítězslav Nezval, 4/2008, s. 33

Vykoupil, Libor: Chajjám — Touha je pták, co není ve tvé síti, 5/2008, s. 35

Vykoupil, Libor: Superman semper vivus, 6/2008, s. 25

Vykoupil, Libor: Ladislav Klíma — svět jako lejno, z něhož se kouří — duch, 7/2008, s. 39

Vykoupil, Libor: Reklama Reclamu — německá nakladatelská legenda, 8/2008, s. 31

Vykoupil, Libor: Josef Barák — vlastenec nejen s „hubou od piva“, 9/2008, s. 41

Vykoupil, Libor: Kamill Resler — bibliofil a poslední obět K. H. Franka, 10/2008, s. 17

FOTOGRAFIE

CUDLÍN, KAREL: 10/2008

To ani nebudu zvětšovat... (rozhovor K. Cudlínem, ptal se L. Puršl), 10/2008, s. 45–53

DANIEL, PETR, 9/2008

Dufek, Antonín: Po letech proti letům, 9/2008, s. 44

FOLTÝN, JIŘÍ: 4/2008

Pátek, Jiří: V upravené krajině, 4/2008, s. 49

FUKOVÁ, EVA: 8/2008

Moucha, Josef: Přeludné okamžiky, 8/2008, s. 47

HANUŠ, VLADIMÍR: 3/2008

Bouček, Vít: Malíř v roli fotožurnalisty, 3/2008, s. 53

SVOZIL, BŘETISLAV: 5/2008

Svozil, Břetislav: Žalář s nesmírnou krásou a touhou, 5/2008, s. 57

TICHÝ, MIROSLAV: 1/2008

Moucha, Josef: Mizogynovo hračkářství, 1/2008, s. 47

VOJTĚCHOVSKÝ, LUDĚK: 2/2008

Moucha, Josef: Osamělec mezi lovci náhod, 2/2008, s. 49

VYBÍRAL, MARTIN: 6/2008

Dufek, Antonín: Snímky nehybného světa, 6/2008, s. 57

NA NÁVSTĚVĚ

Nakladatelství Hejkal: Ediční politiku nemáme — a je to naše přednost (*Aleš Palán*), 8/2008, s. 42–44

Pražské nakladatelství, knihkupectví a kavárna Fra: Máme zde svoje záhady (*Aleš Palán*), 9/2008, s. 38–40

Nakladatelství Kalich: Uznávají naši nezávislost, uznávají naše riziko (*Aleš Palán*), 10/2008, s. 35–37

ZASLÁNO, OHLASY, NÁZORY, GLOSÝ

Borecký, Vladimír; Král, Petr: Šlendrián jako metoda?, 5/2008, s. 92

Boršák, Miloš: Nalézání rovnováhy, 1/2008, s. 90

Debnár, Viktor A.: Vskutku, zde trapno existovat, 5/2008, s. 92–93

-ek-: Zemřel Blažoslav Dokoupil, 7/2008, s. 91

Holý, Jiří: Mnoho povyku pro nic kolem Tschechische Bibliothek (*K článku Aleše Knappa v Hostu 2/2008*), 4/2008, s. 90–91

Ještě dva doušky k Trojakovu pití k číslu (*Jaroslav Kovanda, Jakub Grombiř*), 5/2008, s. 93

Jungmann, Milan: Čeho je moc, toho je příliš (*K nové knize Oty Filipa*), 3/2008, s. 89–90

Král, Petr: Básnikovo poslední koupání, 6/2008, s. 103

Král, Petr: Oprava, 7/2008, s. 93

Křivánek, Vladimír: Ale báseň je dar! (*Vladimír Justloví*), 10/2008, s. 86–87

Kús, Tomáš: Slam poetry je dílem interpretů, 9/2008, s. 59

Lepka, Marek: Vázení přátel, 1/2008, s. 90

Martinek, Libor: Ladislav Soldán sedmdesátiletý, 9/2008, s. 85

-mst-: Před sto lety se narodil Egon Hostovský, 4/2008, s. 91

Neumann, Lukáš: Pětidenní Festival básníků v Olomouci posmě, 6/2008, s. 102–103

Novotná, Kateřina: V sedmihlavém kruhu, 2/2008, s. 37

Oprava: grafy k Románovému zápisníku, 10/2008, s. 87

Pecina, Martin: Každé pobídnutí k diskusi o grafickém designu považují za užitečné, 7/2008, s. 93

Pokorný, Marek: K článku Martina Peciny „Czech Crap Design“ v Hostu 6/2008, 7/2008, s. 93

Sečkař, Marek: Papež, který přežil svou církev (*Ohlédnutí za Alainem Robbe-Grilletem*), 3/2008, s. 89

Škvorecký, Josef: Byl to jenom spisovatel... (Vzpomínka na Egona Hostovského), 4/2008, s. 92

Štolba, Jan: Ententy dva špalíky (*Ad: Rozhovor s L. Kasalem Literatura v čase zahrádkářů*), 9/2008, s. 87

Štolba, Jan: Každý se bojí hanby tam, kde o hanbu vlastně nejde (*K článku Michala Přibáně: S Jardou jo a s Jarkem ne... v Hostu 4/2008*), 6/2008, s. 101–102

Štolba, Jan: Zdravím a vyju s sebou (*K rozhovoru s Martinem Langrem v březnovém Hostu*), 4/2008, s. 92

Trávníček, Jiří: Osmdesátiny podmanivého enigmatika, 7/2008, s. 91

Z ohlasů na novou podobu letošního ročníku, 3/2008, s. 90

-zp-: Zipp — česko-německé kulturní projekty 2007–2009, 7/2008, s. 92

RECENZE

Andresenová, Sophia de Mello Breyner: Příkladné povídky (*Zuzana Burianová*), 4/2008, s. 51–52

Antologie české poezie II. díl (1986–2006) (*Jakub Grombiř*), 1/2008, s. 48–49

Baták, Petra: A pak už jen tma (*Eliška Pelikánová*), 7/2008, s. 64

Bernanos, Georges: Velké hřbitovy v měsíčním svitu (*Václava Bakešová*), 9/2008, s. 48–50

Bezr, Ondřej: To je hezký, ne? Rozhovor s Vlastimilem Třešňákem (*Jakub Grombiř*), 4/2008, s. 58

Bishopová, Elizabeth: Ve vesnici (*Lukáš Merz*), 3/2008, s. 60–62

Blažejovský, Jaromír: Spiritualita ve filmu (*Petra Havelková*), 8/2008, s. 61–63

Bolšuchin, Leonid — Řehoříková, Lucie (eds.): Antologie ruských povídek (*Alexej Sevruk*), 2/2008, s. 55–56

Bondy, Egon: My žijeme v Praze... (*Oskar Mainx*), 10/2008, s. 60

Bonnefoy, Yves: Oblá prkna (*Veronika Košanová*), 2/2008, s. 62

Borecký, Vladimír: Legenda o Hronu (*Blanka Kostřicová*), 1/2008, s. 56

Brodský, Jaroslav: Řešení Gama (*Blanka Kostřicová*), 5/2008, s. 62–63

Bubíková, Šárka: Literatura v Americe, Amerika v literatuře. Proměny amerického literárního kanónu (*Stanislav Kolář*), 8/2008, s. 60–61

Burgess, Anthony: 1985 (*Jakub Grombiř*), 7/2008, s. 66–68

Calvino, Italo: Neviditelná města (*Kateřina Kirkosová*), 5/2008, s. 58–59

Cohen, Leonard: Kniha toužení (*Lukáš Merz*), 10/2008, s. 62

Culicchia, Giuseppe: Kolo, kolo mlýnský (*Jiří Špička*), 2/2008, s. 56–58

Čulík, Jan: Jací jsme. Česká společnost v hraném filmu devadesátých a nultých let (*Aleš Merenus*), 3/2008, s. 64–66

Darwís, Mahmúd: Přicházím do stínu tvých očí (*Zdeněk Volf*), 9/2008, s. 54

Debnár, Viktor A. (ed.): Bohuslav Brouk. Zde trapno existovat (*Pavel Ondračka*), 6/2008, s. 68

Děžinský, Milan: Přízraky (*Milena Fucimanová*), 5/2008, s. 67–67

Doležel, Lubomír: Fikce a historie v období postmoderny (*Veronika Košanová*), 7/2008, s. 70–72

Doughtyová, Louise: Ohně v temnotě (*Karolína Rývolová*), 3/2008, s. 56–58

Dvořák, Miloš: O katolictví v české literatuře 20. století (*František Valouch*), 3/2008, s. 66

Elkins, James: Proč lidé pláčou před obrazy (*Radim Ošmera*), 4/2008, s. 62

Farkas, Péter: Osm minut (*Jan M. Heller*), 8/2008, s. 54–56.

Fischerová, Viola: O Dorotce a psovi Ukšukovi (*Jana Čenková*), 4/2008, s. 60–62

Fosse, Jon: Ráno a večer (*Daniela Mrázová*), 1/2008, s. 57

Fowles, John: Aristos (*Martin Vraný*), 5/2008, s. 60–62

Gál, Róbert: Agnómia (*Michaela Hečková*), 9/2008, s. 50–51

Gavran, Miro: Judita (*Jan M. Heller*), 6/2008, s. 63–64

Hájek, Jonáš: Suť, (*Milena Fucimanová*), 6/2008, s. 67

Halík, Tomáš: Vzdáleným nablízku. Vášně a trpělivost v setkání víry s nevírou (*Milena M. Marešová*), 1/2008, s. 53

Haynes, Todd: I'm Nor There (*Štěpán Kučera*), 9/2008, s. 52

Horáčková, Květoslava: Janáčkovy opery v překladech Maxe Broda (*Zbyněk Fišer*), 6/2008, s. 70

Houellebecq, Michel: Elementární částice (*Jiří Krejčí*), 4/2008, s. 50–51

Houellebecq, Michel: Platforma (*Jiří Krejčí*), 9/2008, s. 46–47

Hroník, František: Manažerské příběhy (*Zdeněk Volf*), 3/2008, s. 66–67

Hůlová, Petra: Stanice tajga (*Kateřina Kirkosová*), 8/2008, s. 48–49

Hvorecký, Michal: Pastierský list (*Michaela Hečková*), 10/2008, s. 55–56

Chase, Věra: Maso a pomeranče (*Kateřina Kirkosová*), 7/2008, s. 61

Chatman, Seymour: Příběh a diskurs. Narativní struktura v literatuře (*Petra Havelková*), 10/2008, s. 63–64

Jahnn, Hans Henny: Třináct podivných příběhů (*Jan M. Heller*), 1/2008, s. 57–58

Johnson, Paul: Tvůrci (*Pavel Ondračka*), 9/2008, s. 58

Juliš, Emil: Pod kůží (*Milena Fucimanová*), 5/2008, s. 70–71

- Kasal, Lubor: Oranžová v továrně (*Karel Piorecký*), 8/2008, s. 57–58
- Kehlmann, Daniel: Vyměřování světa (*František Ryčl*), 4/2008, s. 52–54
- Keller, Jan — Tvrď, Lubor: Vzdělanostní společnost? Chrást, výtah a pojišťovna (*Jan Němec*), 5/2008, s. 71–72
- Kermode, Frank: Smysl konců. Studie k teorii fikce (*Petra Havelková*), 3/2008, s. 67–68
- Koenigsmark, Alex: Siromacha (*Petr Hrtánek*), 7/2008, s. 60–61
- Konečný, Robert: Jeden z vás (*Michal Fránek*), 10/2008, s. 58–59
- Kopáč, Radim (ed.): Ty, která píšeš. Čítanka současné české ženské povídky (*Jana Soukupová*), 7/2008, s. 62–64
- Kratochvíl, Jiří: Brněnské povídky (*Zbyněk Fišer*), 6/2008, s. 66
- Křížková, Marie Růt: Svědectví, které nemohlo být vysloveno (*Ivo Harák*), 4/2008, s. 58–59
- Kukal, Petr: Orel velmi (*Jiří Trávnické*), 9/2008, s. 55
- Langer, Martin: Hlášky (*Ivo Harák*), 3/2008, s. 62–63
- Legátová, Květa: Mušle a jiné odposlechy (*Kateřina Kirkosová*), 2/2008, s. 50–51
- Lerner, Murray: The Other Side of the Mirror: Bob Dylan Live at the Newport Folk Festival 1963–1965 (*Jakub Guziur*), 1/2008, s. 63
- Loe, Erlend: Doppler (*Daniela Mrázová*), 3/2008, s. 60
- Łoziński, Miłkołaj: Reisefieber (*Jiří Krejčí*), 8/2008, s. 53–54
- Madieriová, Marisa: Vodově zelená (*Věra Suková*), 2/2008, s. 59
- Mainx, Oskar: Poezie jako mýtus, svědectví a hra (*Vladimír Stanzel*), 6/2008, s. 70–71
- Mammedguluzade, Džalil: Ztráta osla (*Alexej Sevruck*), 7/2008, s. 65
- Manguel, Alberto: Dějiny čtení (*Milena M. Marešová*), 2/2008, s. 62–63
- Mariás, Javier: Všechny duše (*Daniel Nemrava*), 5/2008, s. 59–60
- Matějčík, Tomáš „Hibi“ — Jerie, Karel: Šifra mistra Hanky (*Vojtěch Čepelák*), 1/2008, s. 54–56
- Mazal, Tomáš: Putování k Portu Arthuru (*Pavel Ondračka*), 1/2008, s. 50–52
- Merz, Klaus: Pojedete se mnou k moři, slečno? (*Kateřina Bukovjanová*), 10/2008, s. 55
- Michon, Pierre: Opati (*Jiří Krejčí*), 6/2008, s. 62–63
- Mitchell, David: Třináct měsíců (*Michal Sýkora*), 5/2008, s. 60
- Moskvina, Marina: Duch neopřetované lásky (*Marián Pčola*), 4/2008, s. 54
- Moucha, Miloslav: Malá kniha (*Pavel Ondračka*), 2/2008, s. 52–53
- Murrer, Ewald: Nouzové zastavení času (*Oskar Mainx*), 7/2008, s. 68–69
- Nietzsche, Friedrich: O pravdě a lži ve smyslu nikoli morálním (*Petr Glombiček*), 1/2008, s. 58–60
- Palla, Marian: Teplé škvarky (*Radomil Novák*), 3/2008, s. 55–56
- Pekárková, Iva: Láska v Londýně (*Blanka Kostřicová*), 7/2008, s. 62
- Petr, Pavel: Z Javoriny (*Radomil Novák*), 5/2008, s. 63–64
- Petrů, Marek: Fyziologie mysli (*Martin Vraný*), 7/2008, s. 73–74
- Pilátová, Markéta: Žluté oči vedou domů (*Lukáš Přechek*), 4/2008, s. 56
- Pilch, Jerzy: U strážného anděla (*Petra Havelková*), 8/2008, s. 56–57
- Placák, Petr: Fízl (*Petr Hrtánek*), 3/2008, s. 54–55
- Platzová, Magdaléna: Recyklovaný muž (*Radomil Novák*), 10/2008, s. 56–58
- Procházková, Iva: Otcové a bastardi (*Vladimír Stanzel*), 6/2008, s. 64–66
- Přídal, Antonín (ed.): Kouzlo nechtěného (*Milena M. Marešová*), 5/2008, s. 64–66
- Rahner, Karl: Má dnes Ignác z Loyoly ještě co říci? (*Zdeněk Volf*), 8/2008, s. 58–60
- Reiner, Martin: Plachý milionář přichází (*Kateřina Janošková*), 8/2008, s. 53
- Rejchrt, Pavel: Mistr Ryzího snu (*Petr Pazdera Payne*), 5/2008, s. 68–70
- Reza, Yasmina: Zoufalství (*Jan Němec*), 2/2008, s. 58–59
- Rippon, Anton: Hitlerova olympiáda (*Pavel Ondračka*), 10/2008, s. 66–67
- Rolling Stone. 500 nejlepších alb všech dob (*Pavel Ondračka*), 4/2008, s. 63
- Sádlíková, Helena — Kramářová, Jana (eds.): Čalo vodi / Sytá duše (*Karolina Ryvolová*), 4/2008, s. 59–60
- Sandemose, Aksel: Uprchlík kříží svou stopu (*Karolína Stehliková*), 6/2008, s. 59
- San Gimignano. Folgore da: Sonety týdne a měsíců (*Jiří Špička*), 5/2008, s. 66–67
- Sekyra, Marek — Simm, Otokar (eds.): Ještětské květy — Jeschkenblumen. Antologie libereckých německy píšících autorů (*Andrea Fischerová*), 9/2008, s. 56
- Schapiro, Meyer: Dilo a styl (*Helena Hradská*), 1/2008, s. 61–62
- Sjón: Syn stínu (*Daniela Mrázová*), 10/2008, s. 54
- Slíva, Vít: Souvrat (*Petr Motýl*), 6/2008, s. 67–68
- Smithová, Zadie: Bílé zuby (*Martin Širůček*), 4/2008, s. 55
- Søterbakken, Stig: Siamská dvojčata (*Daniela Mrázová*), 9/2008, s. 47
- Soukupová, Petra: K moři (*Blanka Kostřicová*), 1/2008, s. 54
- Stančík, Petr: Pérák (*Jakub Grombíř*), 8/2008, s. 52
- Stankovič, Andrej: Josef Florian a Stará Říše (*Milena M. Marešová*), 9/2008, s. 58–59
- Staševskij, Ilja: Mělo to být jinak (*Marián Pčola*), 7/2008, s. 69–70
- Stránský, Jiří: Stařec a smrt (*Kryštof Špidla*), 2/2008, s. 51
- Strubelová, Antje Rávic: Chladnější vrstvy vzduchu (*František Ryčl*), 8/2008, s. 57
- Sýkora, Michal: Vize řádu světa v moderní próze (*David Kroča*), 10/2008, s. 62–63
- Szczygiel, Mariusz: Gottland (*Vladimír Stanzel*), 2/2008, s. 54–55
- Šanda, Michal: Měrekvice (*Petr Odehnal*), 9/2008, s. 51
- Škoda, Stanislav — Hroch, Pavel: Kuba. Ostrov, který se zdál (*Pavla Holcová*), 4/2008, s. 64
- Špička, Jiří (ed.): Italská čítanka (*Jana Pálková*), 9/2008, s. 47–48
- Štolba, Jan: Hřeben (*Petr Motýl*), 5/2008, s. 68
- Štroblová, Jana: Lament (*Ivo Harák*), 9/2008, s. 55–56
- Tokarcuková, Olga: Poslední příběhy (*Petra Havelková*), 6/2008, s. 58–59
- Tomič, Ante: Co by byl muž bez fousů (*Aloisie Zmeškalová*), 6/2008, s. 60–62
- Topol, Jáchym: Supermarket sovětských hrdinů (*Petra Havelková*), 1/2008, s. 49–50
- Torday, Paul: Lov lososů v Jemenu (*Jakub Grombíř*), 3/2008, s. 59
- Trávnické, Jiří: Vyprávěj mi něco... (Jak si děti osvojují příběhy), (*Zdeněk Volf*), 7/2008, s. 72–73
- Vácha, Marek: Místo, na němž stojíš, je posvátná země (*Jan Němec*), 10/2008, s. 64–66
- Vallgren, Carl-Johan: Příběh podivuhodné lásky (*Daniela Mrázová*), 7/2008, s. 66
- Vávra, Jan: V krajíně proročného bůčku (*Milena M. Marešová*), 5/2008, s. 63
- Veteranyi, Aglaja: Proč se dítě vaří v kaši (*Kateřina Kirkosová*), 6/2008, s. 60
- Vian, Boris: Budovatelé říše (*Jiří Krejčí*), 2/2008, s. 60
- Viewegh, Michal: Krátké pohádky pro unavené rodiče (*Lukáš Foldyna*), 2/2008, s. 52
- Volf, Zdeněk: A mrvě prsteny (*Milena Fucimánová*), 1/2008, s. 60–61
- Volný, Sláva: Kvadratura času aneb Jak jsem doklopýtal do srpna 68 (*Milena M. Marešová*), 10/2008, s. 59
- Walsler, Robert: Sourozenci Tannerovi (*Jan M. Heller*), 3/2008, s. 58
- Zábranský, David: Šternův pokus milovat (*Aleš Merenus*), 8/2008, s. 49–50
- Zedník, Ladislav: Krajina s jabloněmi a dvěma křesly (*Kateřina Bukovjanová*), 3/2008, s. 63–64
- Zmeškal, Tomáš: Milostný dopis klínovým písmem (*Petr Pazdera Payne*), 8/2008, s. 50
- PERISKOP**
- Prostor pro intuici, Dům u Zlatého prstenu, Praha (*Pavel Ondračka*), 1/2008, s. 51
- Uncertain states of America, Rudolfínim, Praha (*Pavel Ondračka*), 2/2008, s. 53
- Michael Rittstein: Vlhkou stopou, Veletržní palác NG, Praha (*Pavel Ondračka*), 3/2008, s. 57
- Mikoláš Aleš 1852–2007, Jízdná pražského hradu, Praha (*Pavel Ondračka*), 4/2008, s. 53
- Milada Marešová: Zapomenutá malířka českého modernismu, Moravská galerie, Pražákův palác, Brno (*Pavel Ondračka*), 5/2008, s. 61
- Gregory Crewdson, Galerie Rudolfínim, Praha (*Pavel Ondračka*), 6/2008, s. 61
- Bruselský sen, Galerie hlavního města Prahy (*Pavel Ondračka*), 7/2008, s. 63
- Corpora S. Litoměřice — Hodonín — Rakovník (*Pavel Ondračka*), 8/2008, s. 51
- Současná mladá malba, Wannieck Gallery Brno (*Pavel Ondračka*), 9/2008, s. 49
- Christian Schad. Retrospektiva, Leopoldovo muzeum Vídeň (*Pavel Ondračka*), 10/2008, s. 57
- ČERVOTOČ**
- Divadlo, nebo tyjátr? Divadlo a společnost (*Magdalena Bláhová*), 1/2008, s. 55
- Milan Uhde — Miloš Štědroň: Červený a černý, Městské divadlo Brno (*Magdalena Bláhová*), 2/2008, s. 57
- Doug Wright: Svou vlastní ženou, Divadlo Letí na Malé scéně Divadla pod Palmovkou (*Magdalena Bláhová*), 3/2008, s. 61
- Ondřej Kyas — Pavel Drábek: Pickelhering 1607 aneb Nový Orfeus z Bohemie, Ensemble Opera Diversa, Dům pánů z Kunštátu, Brno (*Magdalena Bláhová*), 4/2008, s. 57
- Indián v ohrožení, HaDivadlo, Brno; E. F. Burian: Pařenístě, HaDivadlo, Brno (*Magdalena Bláhová*), 5/2008, s. 65
- Václav Havel: Odcházení, scénické čtení prvního dějství, Divadlo Husa na provázku, Brno (*Magdalena Bláhová*), 6/2008, s. 65
- Václav Havel: Odcházení, Divadlo Archa (*Magdalena Bláhová*), 7/2008, s. 67
- Drábek/Stroupežnický: Furianti 2008; Pavel Kohout: Éros, Národní divadlo Brno (*Magdalena Bláhová*), 8/2008, s. 55
- Festival Divadla Líšeň (*Magdalena Bláhová*), 9/2008, s. 53
- Jan Jirků: Bitva u Lipan, Divadlo Polárka (*Magdalena Bláhová*), 10/2008, s. 61
- ZOOM**
- Across the Universe, režie Julie Taymorová, USA 2007 (*Kamil Věchýtek*), 1/2008, s. 59
- Americký gangster, režie Ridley Scott, USA 2007 (*Kamil Věchýtek*), 2/2008, s. 61
- No Country for Old Men, režie Ethan Coen a Joel Coen, USA 2007 (*Kamil Věchýtek*), 3/2008, s. 65
- Až na krev, režie Paul Thomas Anderson, USA 2007 (*Kamil Věchýtek*), 4/2008, s. 61
- 3:10 to Yuma, režie James Mangold, USA 2007; The Assassination of Jesse James by the Coward Robert Ford, režie Andrew Dominik, USA 2007 (*Kamil Věchýtek*), 5/2008, s. 69
- Karamazovi, režie Petr Zelenka, ČR 2008 (*Kamil Věchýtek*), 6/2008, s. 69
- Želvy mohou létat (Lakposhta hám parvaz mikonand), scénář a režie Bahman Ghobadi, Irán–Irak 2004 (*Petr Lukeš*), 7/2008, s. 71
- Máj, režie F. A. Brabec, ČR 2008 (*Petr Lukeš*), 8/2008, s. 59
- Slepe lásky, režie Juraj Lehotský, Slovensko 2008 (*Petr Lukeš*), 9/2008, s. 57
- Figle, scénář a režie Andrzej Jakimowski, Polsko 2007 (*Petr Lukeš*), 10/2008, s. 65
- Čas umírat, scénář a režie Dorota Kędzierawska, Polsko 2007 (*Petr Lukeš*), 10/2008, s. 65
- ROZHLEDY**
- Knapp, Aleš: Chvalo zpěvy i kritika. Česká knižnice v Německu — ohlasy na jeden velkolepý projekt, 2/2008, s. 38–40
- Reissner, Martin: Tomeček a jeho ilustrátoři (*Jiskřivý dialog slova a obrazu*), 1/2008, s. 37–45
- Smolka, Zdeněk: Jak jsme se hádali o autorství Slezských písní, 3/2008, s. 38–44
- TELEGRAFICKÉ RECENZE POEZIE**
- Bukovjanová, Kateřina: Poezie po čtyřicítce, 1/2008, s. 64–66
- Bukovjanová, Kateřina: I já je někdo jiný, 2/2008, s. 64–65
- Bukovjanová, Kateřina: Poezie zakletá do básní, 3/2008, s. 69–70
- Bukovjanová, Kateřina: Ghetta nepochopených a podvedených, 4/2008, s. 65–66
- Harák, Ivo: Mezi poezií a psaním básní, 5/2008, s. 73–74
- Harák, Ivo: Umění rozlišovat, 6/2008, s. 72–73
- Harák, Ivo: Být odněkud, 7/2008, s. 75–76
- Chochoť, Miroslav: Osmero bočních cest, 8/2008, s. 64–65
- Chochoť, Miroslav: Nad hloubkou i na mělké, 9/2008, s. 60–61
- Chochoť, Miroslav: V zajetí slov a stylizace, 10/2008, s. 68–69
- TYPOMIL**
- Pecina, Martin: Slovo o tiráži a Skvosty poezie, 2/2008, s. 27

Pecina, Martin: Niklový záhady rozkoši, 3/2008, s. 45

Pecina, Martin: Někdo to rád vhlké, 4/2008, s. 39

Pecina, Martin: Švýcarská typoesece, 5/2008, s. 55

Pecina, Martin: Czech Crap Design, 6/2008, s. 54

Pecina, Martin: Texty Štyrský / za čtyry rýnský, 7/2008, s. 40

Pecina, Martin: Záchvaty lidové tvořivosti, 8/2008, s. 32

Pecina, Martin: Quid Novi? Quodlibet...!, 9/2008, s. 42

Pecina, Martin: Špetka knižního orientu, 10/2008, s. 43

NA PÁR VĚT

Kalinová, Dana: Pro české vystavovatele je prodej knih měřítkem úspěšnosti veletrhu... (ptal se M. Balaščík), 2/2008, s. 36–37

Piorecký, Karel: Výběr nejlepších básní nebude sugerovat iluzi objektivitu (ptal se M. Balaščík), 9/2008, s. 36–37

Piussi, Lucie: Písníčka je nahý lidský zpěv, artikulované vytí... (ptal se A. Palán), 7/2008, s. 30–34

Šalamoun, Jiří: Andělíčku, můj vrchní strážníčku (ptal se B. Ditrych), 8/2008, s. 38–40

Vavřincová, Fan: To já zase lituju anglickou královnu (ptal se A. Palán), 6/2008, s. 42–44

Vysloužil, Karel: Ušel-li kdy duch z nebe rád na zemi, ušel na pasínku... (ptal se P. Kotrla), 10/2008, s. 32–33

Záviš: Já bych nedokázal lidem lhát... (ptal se J. Mattuš), 4/2008, s. 46–47

Zedník, Ladislav: Kámen je gramotné moře... (ptal se L. Purší), 3/2008, s. 46–48

SLOVENSKO

Škovierová, Barbora: Literární život u sousedů, 2/2008, s. 41

Škovierová, Barbora: Literární život u sousedů, 4/2008, s. 40

Škovierová, Barbora: Literární život u sousedů, 6/2008, s. 45

Škovierová, Barbora: Literární život u sousedů, 8/2008, s. 41

Škovierová, Barbora: Literární život u sousedů, 10/2008, s. 25

POLEMIKA

Burian, Jan: Vážený a milý Michale Přibáni, 4/2008, s. 45

Přibání, Michal: S Jardou jo a s Jarkem ne... (Hutka vs. Nohavica a několik poznámek k rozhovoru s Janem Burianem), 4/2008, s. 42–45

Vaculík, Ludvík: Ale já nemám co odhalit, 2/2008, s. 42

NA ÚVOD

Mattuš, Jan: Keď hrajú v televízii (Prostor mezi póly vulgarity), 4/2008, s. 7

ČTENÍ NA PRÁZDNINY.

Pět letních povídek českých prozaiků

Antošová, Svatava: Cesta za pokladem, 6/2008, s. 50–51

Beran, Stanislav: Bel-Ami, 6/2008, s. 51–52

Dutka, Edgar: Potíže s modelkou, 6/2008, s. 47–48

Grombíř, Jakub: Věvec z Oleandru, 6/2008, s. 53

Nosková, Věra: Zdržení na zpáteční cestě, 6/2008, s. 48–50

SVĚTOVÁ LITERATURA

TÉMA

Americká židovská literatura: 8/2008, s. 66–72

Adlerová, Ruth: „Skutečná“ židovská matka? (přel. H. Ulmanová), 8/2008, s. 69–70

Gornicková, Vivian: Jed, jenž bere dech (přel. H. Ulmanová), 8/2008, s. 71–72

Michaels, Leonard: Vrazi (přel. H. Ulmanová), 8/2008, s. 66–68

Cestopisy: 6/2008, s. 74–100

De Bruin-Hübllová, Magda: Putování coby zhuštěný život (Cestopisy Ceese Nooteebooma), 6/2008, s. 83

De Custine, Markýz: Dopisy z Ruska, 6/2008, s. 80–82

Faktorová, Veronika: Mezi imaginací a poznáním (Proměny cestopisu v dějinách literatury), 6/2008, s. 74–76

Handke, Petr: Zimní cesta (přel. P. Štědroň), 6/2008, s. 88–90

Ivanauskaitė, Jurga: Magie neznámých zemí (O smyslu poutnických cest, přel. G. Šroubková), 6/2008, s. 95–96

Ivanauskaitė, Jurga: Malba pro mě byla meditací (rozhovor; přel. G. Šroubková), 6/2008, s. 97–98

Ivanauskaitė, Jurga: P. N. / 1958–1997 (přel. G. Šroubková), 6/2008, s. 99–100

Nooteeboom, Ceese: Borneo. Z Bruneje do Sarawaku (přel. M. de Bruin-Hübllová), 6/2008, s. 84–85

Samalavičius, Almantas: Cesty Jurgy Ivanaukskaitė (Po stopách nejslavnější litevské spisovatelky, přel. M. Sečkař), 6/2008, s. 92–94

Sečkař, Marek: Ruský Tocqueville (Markýz de Custine a jeho dojmy z Ruska), 6/2008, s. 79

Štědroň, Petr: Válka válce (Handkuv ničivý cestopis), 6/2008, s. 86–87

Georges Rodenbach: 9/2008, s. 78–84

Dratvová, Jana: Básník a jeho sen o ožvlém městě (život a dílo Georgese Rodenbacha), 9/2008, s. 78–81

Rodenbach, Georges: Mrtvé Bruggy (přel. J. Dratvová), 9/2008, s. 82–84

Neapol očima svých spisovatelů: 5/2008, s. 80–91

Montesano, Giuseppe: Magic People (přel. L. Uchytilová), 5/2008, s. 88–90

Picone, Generoso: Neapol je geologicky nestabilní město... (rozhovor; ptala se L. Uchytilová), 5/2008, s. 90–91

Saviano, Roberto: Gomora (přel. J. Sovová), 5/2008, s. 86–88

Uchytilová, Lenka: Gomora a Magic People. (Neapol v kritickém zrcadle „svých“ spisovatelů), 5/2008, s. 83–85

Uchytilová, Lenka: Kde vlastně leží Neapol, 5/2008, s. 81–82

Nejlepší americká poezie: 9/2008, s. 63–77

Děžinský, Milan: Nejlepší americká poezie, 9/2008, s. 63

Lehman, David: Stále někdo přichází s tím, že poezie je mrtvá (rozhovor; ptal se M. Děžinský), 9/2008, s. 64–66

Hall, Donald: Smrt smrti poezie (přel. M. Neraudová), 9/2008, s. 68–71

Konec dne ve druhém patře (výběr z „nejlepší

americké poezie“ z let 2005–2007), 9/2008, s. 72–77

Nezávislá literatura na Ostrově svobody: 10/2008, s. 74–85

Holcová, Pavla: Kdo píše, je nepřitelem. Jak se daří nezávislé literatuře na Ostrově svobody, 10/2008, s. 74–75

Cino, Luis: Nelson, 10/2008, s. 76

Cino, Luis: Alicia a její ztracený rýmy, 10/2008, s. 77

Cino, Luis: Kultura do věznic?, 10/2008, s. 78

Cino, Luis: Mlčení Rafaela Alcidesa, 10/2008, s. 79

Cino, Luis: Tomásův den, 10/2008, s. 80–81

González Febles, Juan: Knihy, které nemají štěstí, 10/2008, s. 82

González Febles, Juan: Norberto a jeho démoni, 10/2008, s. 83

Cortina Rey, Amarilis: Zakázaný dokument, 10/2008, s. 84

Olivera Castillo, Jorge: Muži v nebezpečí, 10/2008, s. 85

Obraz emancipované ženy v norském románu: 4/2008, s. 72–77

Hjorthová, Vigdis: Výměna pneumatik (přel. K. Stehlíková), 4/2008, s. 76–77

Stehlíková, Karolina: Ženy, jež o sobě nepochybují (Obraz emancipované ženy v norském románu), 4/2008, s. 72–75

Současná běloruská poezie: 1/2008, s. 68–81

Fjaduta, Aljaksandr: Poezie politického marasmu, 1/2008, s. 69–72

Chadanovič, Andrej: Obchodníci se vzduchem, 1/2008, s. 68–69

Možná se nemodíme k těm správným bohům... (současná běloruská poezie), 1/2008, s. 74–81

Umělec na cestě do kláštera: 3/2008, s. 76–85

Fermor, Patrick Leigh: V klášteře La Grande Trappe (přel. M. Sečkař), 3/2008, s. 80–81

Francán, Petr: Do kláštera, příteli můj, kudy? (Neobjektivní průvodce do kapsy), 3/2008, s. 77–79

Gröning, Philip: Film, který se změnil v klášter (rozhovor; ptala se A. Žitová), 3/2008, s. 83–85

Pichlová, Petra: Pravidelné tiché opakování (Dokument o životě kartuziánských mnichů), 3/2008, s. 82

STUDIE

Fomina, Alexandra: Akademici a chuligáni (Literární kritika na Litvě), 2/2008, s. 68

Fredriksson, Carl Henrik: Kritice chybí mezinárodní rozměr (Švédský pohled na současnost literární kritiky), 2/2008, s. 66–67

Igov, Angel: Ve stavu polobytí (Literární kritika v Bulharsku, přel. D. Klimánek), 3/2008, s. 74

Loučková, Martina: Novodobí trubadúři (Oficiální básníci nizozemských a vlámských měst), 8/2008, s. 78–80

Ródenas, Juan Antonio Masoliver: Pod tlakem trhu (Nové úkoly literární kritiky ve Španělsku, přel. D. Klimánek), 3/2008, s. 72–73

Steinz, Pieter: Je literatura autonomní? (Několik postřehů k literární kritice v Nizozemsku), 4/2008, s. 70

Sýkora, Michal: Sex, smrt, život v ústraní (Pozdní dílo Philipa Rotha), 10/2008, s. 70–73

Tonkin, Boyd: Velké deníky a prostor na okra-

ji (Literární kritika a britská média), 4/2008, s. 68–69

ESEJ

Kadare, Ismail: Don Quijote na Balkáně (přel. M. Sečkař), 7/2008, s. 78–80

Ricard, François: Naši přátelé básníci (přel. V. Košnarová), 5/2008, s. 76–79

BELETRIE

Daňhelová, Lenka: Klasik kněžské lyriky, 2/2008, s. 80

Grossman, Lev: Cesta Doris Lessingové k Noveově ceně (přel. M. Sečkař), 2/2008, s. 71

Ishiguro, Kazuo: Rodinná večere (přel. M. Neraudová), 7/2008, s. 81–84

Kemecký, Franciszek: Tam kde jsou larvy, plevel a ticho (přel. L. Daňhelová), 2/2008, s. 81–83

Lessingová, Doris: Puklina (přel. P. Pálenský), 7/2008, s. 85–87

Lessingová, Doris: V národní galerii (přel. M. Sečkař), 2/2008, s. 72–74

Rachewitz, Patrizie de: V absolutním azuru (přel. P. Mikeš), 8/2008, s. 75–77

Robbe-Grillet, Alain: Čtyři dny v Bulharsku (přel. M. Sečkař), 4/2008, s. 80–86

Spáda, Michal: Dovedu se rozhodnout... (K objevení svézářného spisovatele Miroslava Šustka), 1/2008, s. 82–83

Šustek, Miroslav: Pokoj slepé ženy a jiné povídky (přel. M. Spáda), 1/2008, s. 84–89

Václavík, Ladislav: Elegantní revoluce básnické řeči (Neznámý velikán Marcel Thyry), 2/2008, s. 76–78

Thyry, Marcel: Ty, jenž bledneš, když se řekne Vancouver (přel. L. Václavík), 2/2008, s. 79

Tomek, Miroslav: Charkovský rebel Serhij Žadan, 3/2008, s. 87

Wright, James: Tahle větev se nezlomí (vybral a přel. A. Palán), 7/2008, s. 88–90

Žadan, Serhij: Witold aneb Mé noční měry (přel. M. Tomek), 3/2008, s. 86–88

HOSTINEC (Radek Fridrich)

1/2008, s. 91–93: Hledej lépe slova

2/2008, s. 84–86: Básně z Heraklovy krosny

3/2008, s. 92–93: Básniční revenanti a demaskovaný mystifikátor

4/2008, s. 93–96: Hostinec aprílový

5/2008, s. 94–95: Poetický máj se změnil v normální květen

6/2008, s. 104–106: Až vykouzlím rým (Předprázdninová autorská dílna)

7/2008, s. 94–96: Poezie se tiše vkrádá, vlamuje...

8/2008, s. 81–83: Na zápraží vesnické hospody leží listí

9/2008, s. 86–88: V Hostinci hoří kamna poezie

10/2008, s. 88–90: Hostinec lehce dárkový

HOST DO DOMU

1958 Výběr, 1/2008, s. 94

1958 Výběr, 2/2008, s. 87

1958 Výběr, 3/2008, s. 91

1958 Výběr, 4/2008, s. 97

1958 Výběr, 5/2008, s. 96

1958 Výběr, 6/2008, s. 107

1958 Výběr, 7/2008, s. 97

1958 Výběr, 8/2008, s. 84

1958 Výběr, 9/2008, s. 89

1958 Výběr, 10/2008, s. 91

PŘEDPLATNÉ 2009

Nejspolehlivější způsob, jak každý měsíc obdržet časopis až do poštovní schránky (a se slevou), je roční nebo půlroční předplatné. Kontaktujte naši redakci. Stávajícím předplatitelům bude automaticky zaslána složenka či faktura.

P ř e d p l a t i t e l s k ý k u p o n

Závazně objednávám kus(ů) předplatného časopisu Host od čísla

roční (690 Kč)

půlroční (345 Kč)

Jméno a příjmení

Adresa telefon e-mail

Firma IČO DIČ

Platba složenkou žádám fakturu

převodem na účet č. 1346783369 / 0800 VS

Další informace na: redakce@hostbrno.cz

Vážení čtenáři, ani „nekomerční“ literární časopisy nepůsobí mimo ekonomickou realitu. Tento krok jsme oddalovali, ale zvláště nedávné zvýšení DPH nás nutí časopis nepatrně zdražit. Věříme, že zvýšení ceny (která zůstávala stejná od roku 2002), Vás neodradí. Počínaje lednem 2009 bude tedy na pultech knihkupectví i pro předplatitele jedno číslo *Hosta* o 10 Kč dražší. Předplatné samozřejmě zůstane nejlevnější a nejkomfortnější možností, jak *Hosta* pravidelně získat. Věříme, že si ji nenecháte ujít.

Děkujeme Vám za pochopení a podporu, kterou jste nám až dosud věnovali, a chceme Vám slíbit, že se budeme snažit dělat časopis ještě lépe a zajímavěji. -mb-

Prejeme všem svým čtenářům pokojné Vánoce a dobrý rok 2009

HAIKU STŘEP NA PROSINEC

Vánoční trhy
voní krví a jmelím
kdo ho zavěsí?